ಶ್ರುತ್ವಾ ಮೃತಂ ಪುತ್ರಮಲಕ್ಷಿತಾಂತಕಂ
ವಿನಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಪತನ್ ಸ್ಖಲನ್ ಪಥಿ ।
ಸ್ನೇಹಾನುಬಂಧೈಧಿತಯಾ ಶುಚಾ ಭೃಶಂ
ವಿಮೂರ್ಚ್ಛಿತೋಽನುಪ್ರಕೃತಿರ್ದ್ವಿಜೈರ್ವೃತಃ ॥ ೫೦ ॥

ಪಪಾತ ಬಾಲಸ್ಯ ಸ ಪಾದಮೂಲೇ
ಮೃತಸ್ಯ ವಿಸ್ರಸ್ತಶಿರೋರುಹಾಂಬರಃ ।
ದೀರ್ಘಂ ಶ್ವಸನ್ಬಾಷ್ಪಕಲೋಪರೋಧತೋ
ನಿರುದ್ಧಕಂಠೋ ನ ಶಶಾಕ ಭಾಷಿತುಮ್ ॥ ೫೧ ॥

ಪತಿಂ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯೋರುಶುಚಾರ್ಪಿತಂ ತದಾ
ಮೃತಂ ಚ ಬಾಲಂ ಸುತಮೇಕಸಂತತಿಮ್ ।
ಜನಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೀ ಪ್ರಕೃತೇಶ್ಚ ಹೃದ್ರುಜಂ
ಸತೀ ದಧಾನಾ ವಿಲಲಾಪ ಚಿತ್ರಧಾ ॥ ೫೨ ॥

ಸ್ತನದ್ವಯಂ ಕುಂಕುಮಗಂಧಮಂಡಿತಂ
ನಿಷಿಂಚತೀ ಸಾಂಜನಬಾಷ್ಪಬಿಂದುಭಿಃ ।
ವಿಕೀರ್ಯ ಕೇಶಾನ್ವಿಗಲತ್ಸ್ರಜಃ ಸುತಂ
ಶುಶೋಚ ಚಿತ್ರಂ ಕುರರೀವ ಸುಸ್ವರಮ್ ॥ ೫೩ ॥

ಅಹೋ ವಿಧಾತಸ್ತ್ವಮತೀವ ಬಾಲಿಶೋ
ಯಸ್ತ್ವಾತ್ಮಸೃಷ್ಟ್ಯಪ್ರತಿರೂಪಮೀಹಸೇ ।
ಪರೇಽನುಜೀವತ್ಯಪರಸ್ಯ ಯಾ ಮೃತಿ-
ರ್ವಿಪರ್ಯಯಶ್ಚೇತ್ತ್ವಮಸಿ ಧ್ರುವಃ ಪರಃ ॥ ೫೪ ॥

ನ ಹಿ ಕ್ರಮಶ್ಚೇದಿಹ ಮೃತ್ಯುಜನ್ಮನೋಃ
ಶರೀರಿಣಾಮಸ್ತು ತದಾಽಽತ್ಮ ಕರ್ಮಭಿಃ ।
ಯಃ ಸ್ನೇಹಪಾಶೋ ನಿಜಸರ್ಗವೃದ್ಧಯೇ
ಸ್ವಯಂ ಕೃತಸ್ತೇ ತಮಿಮಂ ವಿವೃಶ್ಚಸಿ ॥ ೫೫ ॥

ತ್ವಂ ತಾತ ನಾರ್ಹಸಿ ಚ ಮಾಂ ಕೃಪಣಾಮನಾಥಾಂ
ತ್ಯಕ್ತುಂ ವಿಚಕ್ಷ್ವ ಪಿತರಂ ತವ ಶೋಕತಪ್ತಮ್ ।
ಅಂಜಸ್ತರೇಮ ಭವತಾಪ್ರಜದುಸ್ತರಂ ಯದ್
ಧ್ವಾಂತಂ ನ ಯಾಹ್ಯಕರುಣೇನ ಯಮೇನ ದೂರಮ್ ॥ ೫೬ ॥

ರಾಜನು ಶೋಕಭಾರದಿಂದ ಎಡವುತ್ತಾ, ಮುಗ್ಗರಿಸುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಂತ್ರಿ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಪರಿವಾರ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸತ್ತ ಮಗು ವಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದನು. ಅವನ ತಲೆಕೂದಲು ಕೆದರಿಕೊಂಡು, ವಸ್ತ್ರಗಳು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದುವು. ಬಿಸಿ-ಬಿಸಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದ ಮುಖವು ಒಣ ಗಿತು. ಉಮ್ಮಳಿಸುವ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಧಾರೆಯಿಂದ ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತೇ ಹೊರಡದಾಯಿತು. ॥ ೫೦-೫೧ ॥ ಸಾಧ್ವಿಮಣಿಯಾದ ಕೃತದ್ಯುತಿಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಯು ಹಾಗೆ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದುದನ್ನೂ – ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಮಗುವು ಸಾವಿಗೀಡಾದುದನ್ನೂ ಕಂಡು ಅತಿದೈನ್ಯದಿಂದ ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ಗೋಳಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಯೇ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಶೋಕಗ್ರಸ್ತರಾದರು. ॥ ೫೨ ॥ ಮಹಾ ರಾಣಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕೋಡಿಯೇ ಹರಿದು ಕಣ್ಣು ಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಡಿಗೆಯು ಕರಗಿ ಕುಂಕುಮಕೇಸರಿ – ಗಂಧಗಳು ಪೂಸಿದ್ದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವೂ ನೆನೆಯತೊಡಗಿತು. ಆಕೆಯ ತಲೆಗೂದಲು ಚೆದುರಿಹೋಗಿ ಮುಡಿದ ಹೂವುಗಳು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಆಕೆಯು ಸಹಿಸಲಾರದ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಕುರರೀಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ದನಿ ಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವಿಲಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ॥ ೫೩ ॥

ಅವಳ ಗೋಳಾಟವು ವರ್ಣನಾತೀತವು,. 'ಅಯ್ಯೋ! ವಿಧಿಯೇ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಮೂರ್ಖನೇ ಸರಿ! ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಮುದು ಕರು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಬಾಲಕರು ಸಾಯುವುದು ಎಂತಹ ಆಶ್ಚ ರ್ಯದ ವಿಷಯ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿಪರೀತತೆ ಇದ್ದರೆ ನೀನು ಜೀವಿಗಳ ಶತ್ರುವೇ ಆಗಿರುವೆ! ॥ ೫೪ ॥ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೀವನ-ಮರಣದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಪ್ರಾರಬ್ಧಕ್ಕನುಸಾರ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾ-ಸಾಯುತ್ತಾ ಇರುವರು. ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಯಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಆದರೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾವಿಗೀಡುಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೀನೇ ಕಡಿದು ಹಾಕುವೆಯಲ್ಲಾ!' ॥ ೫೫ ॥ ಮತ್ತೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳತೊಡಗಿ ದಳು – ಅಪ್ಪಾ ಮಗು! ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಅನಾಥಳೂ, ದೀನಳೂ ಆಗಿರುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಕಣ್ಣುತ್ತೆರೆದು ನೋಡಬಾರದೆ! ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಯವರು ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತಾನಹೀನರಾದ ಪುರುಷರು ಯಾವ ಘೋರನರಕವನ್ನು ಕಷ್ಟ ದಿಂದ ದಾಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೋ, ಆ ನರಕವನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆಯೇ ದಾಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಂದಾ! ನೀನು ಈ ಯಮರಾಜನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ದೂರ ಹೋಗಬೇಡ. ಅವನು ದಯೆ-ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿಲ್ಲದವನು. ॥ ೫೬ ॥ ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಮಗನೇ! ಓ ರಾಜಕುಮಾರಾ! ಎದ್ದೇಳು ಮಗು! ಇದೋ ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯ ಬಾಲಕರು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಟಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು

ಉತ್ತಿಷ್ಠ ತಾತ ತ ಇಮೇ ಶಿಶವೋ ವಯಸ್ಯಾ-
ಸ್ತ್ವಾಮಾಹ್ವಯಂತಿ ನೃಪನಂದನ ಸಂವಿಹರ್ತುಮ್ ।
ಸುಪ್ತಶ್ಚಿರಂ ಹ್ಯಶನಯಾ ಚ ಭವಾನ್ಪರೀತೋ
ಭುಂಕ್ಷ್ವ ಸ್ತನಂ ಪಿಬ ಶುಚೋ ಹರ ನಃ ಸ್ವಕಾನಾಮ್ ॥ ೫೭ ॥

ಮಲಗಿ ತುಂಬಾ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಈಗ ನಿನಗೆ ಹಸಿವಾಗಿರಬಹುದು. ಏಳು ಏನನ್ನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿನ್ನುವೆಯಂತೆ. ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹಾಲನ್ನಾದರೂ ಕುಡಿದು, ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಾದ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸು. ॥ ೫೭ ॥

ನಾಹಂ ತನೂಜ ದದೃಶೇ ಹತಮಂಗಲಾ ತೇ
ಮುಗ್ಧಸ್ಮಿತಂ ಮುದಿತವೀಕ್ಷಣಮಾನನಾಬ್ಜಮ್ ।
ಕಿಂ ವಾ ಗತೋಽಸ್ಯ ಪುನರನ್ವಯಮನ್ಯಲೋಕಂ
ನೀತೋಽಘೃಣೇನ ನ ಶೃಣೋಮಿ ಕಲಾ ಗಿರಸ್ತೇ ॥ ೫೮ ॥

ಪ್ರೀತಿಯ ಕಂದಮ್ಮನೇ! ಇದೇನು ಇಂದು ನಿನ್ನ ಮುಖಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಮುದ್ದಾದ ಎಳೆ ನಗೆಯೂ, ಆನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಚೆನ್ನೋಟವೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂತಹ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಳು ನಾನು! ನಿನ್ನ ತೊದಲು ನುಡಿಗಳೂ, ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳೂ ನನಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಯಮರಾಜನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರಲಾಗದ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನೋ? ಎಂದು ರೋದಿಸಿದಳು. ॥ ೫೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ವಿಲಪಂತ್ಯಾ ಮೃತಂ ಪುತ್ರಮಿತಿ ಚಿತ್ರವಿಲಾಪನೈಃ ।
ಚಿತ್ರಕೇತುರ್ಭೃಶಂ ತಪ್ತೋ ಮುಕ್ತಕಂಠೋ ರುರೋದ ಹ ॥ ೫೯ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ತನ್ನ ರಾಣಿಯು ಮೃತನಾದ ಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಲಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಚಿತ್ರಕೇತುವೂ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಬಿಕ್ಕಿ-ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದನು. ॥ ೫೯ ॥

ತಯೋರ್ವಿಲಪತೋಃ ಸರ್ವೇ ದಂಪತ್ಯೋಸ್ತದನುವ್ರತಾಃ ।
ರುರುದುಃ ಸ್ಮ ನರಾ ನಾರ್ಯಃ ಸರ್ವಮಾಸೀದಚೇತನಮ್ ॥ ೬೦ ॥

ರಾಜ-ರಾಣಿಯರು ವಿಲಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಗಂಡಸರೂ, ಹೆಂಗಸರೂ ಕೂಡ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ನಗರವೇ ಶೋಕದಿಂದ ಜಡವಸ್ತುವಿನಂತಾಯಿತು. ॥ ೬೦ ॥

ಏವಂ ಕಶ್ಮಲಮಾಪನ್ನಂ ನಷ್ಟಸಂಜ್ಞಮನಾಯಕಮ್ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾಂಗಿರಾ ನಾಮ ಮುನಿರಾಜಗಾಮ ಸನಾರದಃ ॥ ೬೧ ॥

ರಾಜನೇ! ಚಿತ್ರಕೇತು ಮಹಾರಾಜನು ಹೀಗೆ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಚೇತನಾರಹಿತನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಕೊಡುವವರೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅಂಗೀರಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಮತ್ತು ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಅವನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದರು. ॥ ೬೧ ॥

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ
ಚಿತ್ರಕೇತುವಿಲಾಪೋ ನಾಮ ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೪ ॥

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಚಿತ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಅಂಗೀರಸರಿಂದ ಮತ್ತು ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಊಚತುರ್ಮೃತಕೋಪಾಂತೇ ಪತಿತಂ ಮೃತಕೋಪಮಮ್ ।
ಶೋಕಾಭಿಭೂತಂ ರಾಜಾನಂ ಬೋಧಯಂತೌ ಸದುಕ್ತಿಭಿಃ ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಚಿತ್ರಕೇತು ಮಹಾರಾಜನು ಶೋಕಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಹೆಣದಂತೆ ತನ್ನ ಸತ್ತಿರುವ ಪುತ್ರನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದನು. ಆಗ ಅಂಗಿರಾ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು. ॥ ೧ ॥

ಕೋಽಯಂ ಸ್ಯಾತ್ತವ ರಾಜೇಂದ್ರ ಭವಾನ್ಯಮನುಶೋಚತಿ ।
ತ್ವಂ ಚಾಸ್ಯ ಕತಮಃ ಸೃಷ್ಟೌ ಪುರೇದಾನೀಮತಃ ಪರಮ್ ॥ ೨ ॥

ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರಾ! ಯಾರಿಗಾಗಿ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೋ ಆ ಬಾಲಕನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನಾಗಬೇಕು? ಅವನಿಗೆ ನೀನು ಏನಾಗಬೇಕು? ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧ ಉಳಿದೀತು? ॥ ೨ ॥

ಯಥಾ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಸಂಯಾಂತಿ ಸ್ರೋತೋವೇಗೇನ ವಾಲುಕಾಃ ।
ಸಂಯುಜ್ಯಂತೇ ವಿಯುಜ್ಯಂತೇ ತಥಾ ಕಾಲೇನ ದೇಹಿನಃ
॥ ೩ ॥

ಯಥಾ ಧಾನಾಸು ವೈ ಧಾನಾ ಭವಂತಿ ನ ಭವಂತಿ ಚ ।
ಏವಂ ಭೂತೇಷು ಭೂತಾನಿ ಚೋದಿತಾನೀಶಮಾಯಯಾ
॥ ೪ ॥

ವಯಂ ಚ ತ್ವಂ ಚ ಯೇ ಚೇಮೇ ತುಲ್ಯಕಾಲಾಶ್ಚರಾಚರಾಃ ।
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯೋರ್ಯಥಾ ಪಶ್ಚಾತ್ಪ್ರಾಙ್ನೈವಮಧುನಾಪಿ ಭೋಃ
॥ ೫ ॥

ಭೂತೈರ್ಭೂತಾನಿ ಭೂತೇಶಃ ಸೃಜತ್ಯವತಿ ಹಂತ್ಯಜಃ ।
ಆತ್ಮಸೃಷ್ಟೈರಸ್ವತಂತ್ರೈರನಪೇಕ್ಷೋಽಪಿ ಬಾಲವತ್
॥ ೬ ॥

ದೇಹೇನ ದೇಹಿನೋ ರಾಜನ್ ದೇಹಾದ್ದೇಹೋಽಭಿಜಾಯತೇ ।
ಬೀಜಾದೇವ ಯಥಾ ಬೀಜಂ ದೇಹ್ಯರ್ಥ ಇವ ಶಾಶ್ವತಃ
॥ ೭ ॥

ದೇಹದೇಹಿವಿಭಾಗೋಽಯಮವಿವೇಕಕೃತಃ ಪುರಾ ।
ಜಾತಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಭಾಗೋಽಯಂ ಯಥಾ ವಸ್ತುನಿ ಕಲ್ಪಿತಃ
॥ ೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಏವಮಾಶ್ವಾಸಿತೋ ರಾಜಾ ಚಿತ್ರಕೇತುರ್ದ್ವಿಜೋಕ್ತಿಭಿಃ ।
ಪ್ರಮೃಜ್ಯ ಪಾಣಿನಾ ವಕ್ತ್ರಮಾಧಿಮ್ಲಾನಮಭಾಷತ
॥ ೯ ॥

ರಾಜೋವಾಚ

ಕೌ ಯುವಾಂ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೌ
ಮಹಿಷ್ಠೌ ಚ ಮಹೀಯಸಾಮ್ ।
ಅವಧೂತೇನ ವೇಷೇಣ
ಗೂಢಾವಿಹ ಸಮಾಗತೌ ॥ ೧೦ ॥

ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಮರಳ ಕಣಗಳು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರ ಜೊತೆಗೂಡುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಅಗಲುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಯದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕೂಡ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅಗಲುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೩॥ ರಾಜನೇ! ಕೆಲವು ಬೀಜಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೀಜಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಾಶವಾಗಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಸಾಯುತ್ತವೆ. ॥ ೪ ॥ ಎಲೈ ರಾಜಾ! ನಾವು, ನೀನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿವೆಯೋ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಮೊದಲು ಇರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯುವಿನ ನಂತರ ಇರಲಾರರು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸತ್ಯವಸ್ತುವಾದರೋ ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೫ ॥ ಭಗವಂತನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಲೀ, ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಆಟದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮನೆ-ಮಠ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾ – ಕೆಡಿಸುತ್ತಾ ಇರುವಂತೆಯೇ ಅವನು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಪರತಂತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಮೂಲಕ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾನೆ, ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ॥ ೬ ॥ ಒಂದು ಬೀಜದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಬೀಜವು ಹುಟ್ಟುವಂತೆಯೇ ತಂದೆಯ ದೇಹದ ಮೂಲಕ ತಾಯಿಯ ದೇಹದಿಂದ ಮಗನದೇಹ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿ-ಮಗ ಜೀವರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇಹಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಶರೀರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದೇಹಿಯಾದ ಜೀವನು ಘಟವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೃಥಿವಿಯಂತೆ ನಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.* ॥ ೭ ॥ ರಾಜನೇ! ಒಂದೇ ಮಣ್ಣಿನ ರೂಪವಾದ ಗಡಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಘಟಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿಭಾಗವು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ದೇಹಿ ಮತ್ತು ದೇಹದ ವಿಭಾಗವೂ ಅನಾದಿ ಹಾಗೂ ಅವಿದ್ಯಾ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ॥ ೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಅಂಗಿರಾಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಹರ್ಷಿ ನಾರದರು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಕೇತು ರಾಜನನ್ನು ಸಮಾಧಾಪಡಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡು, ಶೋಕದಿಂದ ಬಾಡಿದ ಮುಖವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಒರೆಸಿಕೊಂಡು, ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದನು – ॥ ೯ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುರಾಜನು ಹೇಳಿದನು – ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಪರಮ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ, ಉತ್ತಮರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹೋತ್ತಮರಾಗಿ ಅವಧೂತವೇಷದಿಂದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಯಾರು? ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೧೦ ॥

* ಅನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಶರೀರವು ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶರೀರವು ಅಸತ್ಯವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದರ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅಸತ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ. ತ್ರಿಕಾಲಾಬಾಧಿತ ಸತ್ಯವಾದರೋ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೋಕಿಸುವುದು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ.

ಚರಂತಿ ಹ್ಯವನೌ ಕಾಮಂ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಭಗವತ್ಪ್ರಿಯಾಃ ।
ಮಾದೃಶಾಂ ಗ್ರಾಮ್ಯಬುದ್ಧೀನಾಂ
ಬೋಧಾಯೋನ್ಮತ್ತಲಿಂಗಿನಃ ॥ ೧೧ ॥

ಕುಮಾರೋ ನಾರದ
ಋಭುರಂಗಿರಾ ದೇವಲೋಽಸಿತಃ ।
ಅಪಾಂತರತಮೋ ವ್ಯಾಸೋ
ಮಾರ್ಕಂಡೇಯೋಽಥಗೌತಮಃ ॥ ೧೨ ॥

ವಸಿಷ್ಠೋ ಭಗವಾನ್ ರಾಮಃ ಕಪಿಲೋ ಬಾದರಾಯಣಿಃ ।
ದುರ್ವಾಸಾ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಶ್ಚ ಜಾತೂಕರ್ಣ್ಯಸ್ತಥಾರುಣಿಃ ॥ ೧೩ ॥

ರೋಮಶಶ್ಚ್ಯವನೋ ದತ್ತ ಆಸುರಿಃ ಸಪತಂಜಲಿಃ ।
ಋಷಿರ್ವೇದಶಿರಾ ಬೋಧ್ಯೋ ಮುನಿಃ ಪಂಚಶಿರಾಸ್ತಥಾ ॥ ೧೪ ॥

ಹಿರಣ್ಯನಾಭಃ ಕೌಸಲ್ಯಃ ಶ್ರುತದೇವ ಋತಧ್ವಜಃ ।
ಏತೇ ಪರೇ ಚ ಸಿದ್ದೇಶಾಶ್ಚರಂತಿ ಜ್ಞಾನಹೇತವಃ ॥ ೧೫ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ಯುವಾಂ ಗ್ರಾಮ್ಯಪಶೋರ್ಮಮ ಮೂಢಧಿಯಃ ಪ್ರಭೂ ।
ಅಂಧೇ ತಮಸಿ ಮಗ್ನಸ್ಯ ಜ್ಞಾನದೀಪ ಉದೀರ್ಯತಾಮ್ ॥ ೧೬ ॥

ಅಂಗಿರಾ ಉವಾಚ

ಅಹಂ ತೇ ಪುತ್ರಕಾಮಸ್ಯ ಪುತ್ರದೋಽಸ್ಮ್ಯಂಗಿರಾ ನೃಪ ।
ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಸುತಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರದೋ ಭಗವಾನೃಷಿಃ ॥ ೧೭ ॥

ಇತ್ಥಂ ತ್ವಾಂ ಪುತ್ರಶೋಕೇನ ಮಗ್ನಂ ತಮಸಿ ದುಸ್ತರೇ ।
ಅತದರ್ಹಮನುಸ್ಮೃತ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷಗೋಚರಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ಅನುಗ್ರಹಾಯ ಭವತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾವಾವಾಮಿಹ ಪ್ರಭೋ ।
ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋ ಭಗವದ್ಭಕ್ತೋ ನಾವಸೀದಿತುಮರ್ಹತಿ ॥ ೧೯ ॥

ತದೈವ ತೇ ಪರಂ ಜ್ಞಾನಂ ದದಾಮಿ ಗೃಹಮಾಗತಃ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾನ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಂ ತೇ ಪುತ್ರಮೇವ ದದಾವಹಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಅಧುನಾ ಪುತ್ರಿಣಾಂ ತಾಪೋ ಭವತೈವಾನುಭೂಯತೇ ।
ಏವಂ ದಾರಾ ಗೃಹಾ ರಾಯೋ ವಿವಿಧೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪದಃ ॥ ೨೧ ॥

ಶಬ್ದಾದಯಶ್ಚ ವಿಷಯಾಶ್ಚಲಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಭೂತಯಃ ।
ಮಹೀ ರಾಜ್ಯಂ ಬಲಂ ಕೋಶೋ ಭೃತ್ಯಾಮಾತ್ಯಾಃ ಸುಹೃಜ್ಜನಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಮಂದಿ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರು ನನ್ನಂತಹ ಪಶುಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹುಚ್ಚರಂತೆ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ನೀವು ಯಾರು ? ॥ ೧೧ ॥ ಸನತ್ಕುಮಾರರು, ನಾರದರು, ಋಭುಗಳು, ಅಂಗಿರಸರು, ದೇವಲರು, ಅಸಿತರು, ಅಪಾಂತರತಮರು, ವ್ಯಾಸರು, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು, ಗೌತಮರು, ವಸಿಷ್ಠರು, ಭಗವಾನ್‌ಪರಶುರಾಮರು, ಕಪಿಲಮಹಾ ಮುನಿಗಳು, ಶುಕಮುನಿಗಳು, ದುರ್ವಾಸರು, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು, ಜಾತಕರ್ಣರು, ಆರುಣಿಗಳೂ, ರೋಮಶರು, ಚ್ಯವನರು, ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು, ಆಸುರಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಪತಂಜಲಿಯವರು, ವೇದಶಿರಾರವರು, ಬೋಧಾಯನಮುನಿಗಳು, ಪಂಚಶಿರಸರು, ಹಿರಣ್ಯನಾಭರು, ಕೌಸಲ್ಯರು, ಶ್ರುತದೇವರು ಮತ್ತು ಋತಧ್ವಜರು – ಇವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರಾದ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಜ್ಞಾನದಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೧೨-೧೫ ॥ ಓ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ! ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ನಾನು ಗ್ರಾಮ್ಯ ಪಶುವಿನಂತೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಘೋರವಾದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವವನು. ತಾವು ನನಗೆ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಪ್ರಕಾಶದ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಿರಿ. ॥ ೧೬ ॥

ಅಂಗಿರಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು – ರಾಜನೇ! ನೀನು ಪುತ್ರಕಾಮನಾಗಿದ್ದಾಗ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ ಅಂಗಿರಸ ಮಹರ್ಷಿಯೇ ನಾನು. ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಇವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪುತ್ರರಾದ ಭಗವಾನ್ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು. ॥ ೧೭ ॥ ನೀನು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಗಾಢವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿ – ನೀನು ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದು, ಶೋಕಿಸುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಿನಗೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಲೆಂದೇ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆವು. ರಾಜನೇ! ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶೋಕಪಡಬಾರದು. ॥ ೧೮-೧೯ ॥ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಾನು ಮೊದಲು ಬಂದಿದ್ದಾಗಲೇ ನಿನಗೆ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರನ ಕುರಿತು ಉತ್ಕಟವಾದ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ತುಂಬಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಆಗ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಪುತ್ರನನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟೆನು. ॥ ೨೦ ॥ ಪುತ್ರವಂತರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬುದು ಈಗ ನಿನಗೆ ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಹೆಂಡತಿ, ಮನೆ, ಮಠ, ಹಣ, ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು, ಸಂಪತ್ತುಗಳು, ಶಬ್ದ-ರೂಪ-ರಸ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು, ರಾಜ್ಯವೈಭವ, ಭೂಮಿ, ರಾಜ್ಯ, ಸೈನ್ಯ, ಭಂಡಾರ, ಸೇವಕರು, ಅಮಾತ್ಯರು, ನೆಂಟರು, ಇಷ್ಟರು – ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇದೇ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ. ॥ ೨೧-೨೨ ॥

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಶೂರಸೇನೇಮೇ ಶೋಕಮೋಹಭಯಾರ್ತಿದಾಃ ।
ಗಂಧರ್ವನಗರಪ್ರಖ್ಯಾಃ ಸ್ವಪ್ನಮಾಯಾಮನೋರಥಾಃ
॥ ೨೩ ॥

ದೃಶ್ಯಮಾನಾ ವಿನಾರ್ಥೇನ ನ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಮನೋಭವಾಃ ।
ಕರ್ಮಭಿರ್ಧ್ಯಾಯತೋ ನಾನಾಕರ್ಮಾಣಿ ಮನಸೋಽಭವನ್
॥ ೨೪ ॥

ಅಯಂ ಹಿ ದೇಹಿನೋ ದೇಹೋ ದ್ರವ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ ।
ದೇಹಿನೋ ವಿವಿಧಕ್ಲೇಶಸಂತಾಪಕೃದುದಾಹೃತಃ
॥ ೨೫ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಸ್ವಸ್ಥೇನ ಮನಸಾ ವಿಮೃಶ್ಯ ಗತಿಮಾತ್ಮನಃ ।
ದ್ವೈತೇ ಧ್ರುವಾರ್ಥವಿಶ್ರಂಭಂ ತ್ಯಜೋಪಶಮಮಾವಿಶ
॥ ೨೬ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏತಾಂ ಮಂತ್ರೋಪನಿಷದಂ ಪ್ರತೀಚ್ಛ ಪ್ರಯತೋ ಮಮ ।
ಯಾಂ ಧಾರಯನ್ಸಪ್ತರಾತ್ರಾದ್ದ್ರಷ್ಟಾ ಸಂಕರ್ಷಣಂ ಪ್ರಭುಮ್
॥ ೨೭ ॥

ಯತ್ಪಾದಮೂಲಮುಪಸೃತ್ಯ ನರೇಂದ್ರ ಪೂರ್ವೇ
ಶರ್ವಾದಯೋ ಭ್ರಮಮಿಮಂ ದ್ವಿತಯಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ।
ಸದ್ಯಸ್ತದೀಯಮತುಲಾನಧಿಕಂ ಮಹಿತ್ವಂ
ಪ್ರಾಪುರ್ಭವಾನಪಿ ಪರಂ ನಚಿರಾದುಪೈತಿ ॥ ೨೮ ॥

ಶೂರ ಸೇನನೇ! ಆದ್ದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶೋಕ, ಮೋಹ, ಭಯ, ದುಃಖ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ, ಮನೋವಿನೋದ ವಾಗಿವೆ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಇವು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗು ತ್ತವೆ. ಇವು ಗಂಧರ್ವನಗರದಂತೆ, ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ, ಇಂದ್ರಜಾಲದಂತೆ, ಮನೋ ರಥದ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಸರ್ವಥಾ ಅಸತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕರ್ಮ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೨೩-೨೪ ॥ ಪಂಚಭೂತ, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಘಾತವಾದ ಜೀವಾತ್ಮನ ಈ ದೇಹವು ಜೀವಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನೂ, ಸಂತಾಪಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವಂತಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆದು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು, ಸ್ವಸ್ಥ ಗೊಳಿಸು. ಮತ್ತೆ ಆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ನಿಜ ವಾದ ಸ್ವರೂಪದ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡು. ಈ ದ್ವೈತ ಭ್ರಮೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ನಿತ್ಯತ್ವದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮ ಶಾಂತಿಸ್ವರೂಪ ನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲು. ॥ ೨೬ ॥

ದೇವರ್ಷಿನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ರಾಜೇಂದ್ರಾ! ನೀನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ನಾನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ಈ ಮಂತ್ರೋಪನಿಷ ತ್ತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವವನಾಗು. ಇದನ್ನು ಜಪಿಸುವುದರಿಂದ ಏಳು ರಾತ್ರಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಸಂಕರ್ಷಣನ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ॥ ೨೭ ॥ ನರೇಂದ್ರನೇ! ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೇ ಮುಂತಾ ದವರು ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ದೇವರ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಅವರು ದ್ವೈತಭ್ರಮೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಗೈದು, ಅವನ ಆ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದ ಮಿಗಿ ಲಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನೂ ಕೂಡ ಬಹು ಬೇಗನೇ ಭಗವಂತನ ಅದೇ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. ॥ ೨೮ ॥

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೫ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ
ಚಿತ್ರಕೇತುಸಾಂತ್ವನಂ ನಾಮ ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೫ ॥

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಚಿತ್ರಕೇತುವಿನ ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಕರ್ಷಣಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಅಥ ದೇವಋಷೀ ರಾಜನ್ಸಂಪರೇತಂ ನೃಪಾತ್ಮಜಮ್ ।
ದರ್ಶಯಿತ್ವೇತಿ ಹೋವಾಚ ಜ್ಞಾತೀನಾಮನುಶೋಚತಾಮ್
॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾ ಜನೇ! ಅನಂತರ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ತಮ್ಮ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಮೃತನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು – ॥ ೧ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಜೀವಾತ್ಮನ್ಪಶ್ಯ ಭದ್ರಂ ತೇ ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ಚ ತೇ ।
ಸುಹೃದೋ ಬಾಂಧವಾಸ್ತಪ್ತಾಃ ಶುಚಾ ತ್ವತ್ಕೃತಯಾ ಭೃಶಮ್
॥ ೨ ॥

ಕಲೇವರಂ ಸ್ವಮಾವಿಶ್ಯ ಶೇಷಮಾಯುಃ ಸುಹೃದ್ವೃತಃ ।
ಭುಂಕ್ಷ್ವ ಭೋಗಾನ್ ಪಿತೃಪ್ರತ್ತಾನಧಿತಿಷ್ಠ ನೃಪಾಸನಮ್
॥ ೩ ॥

ಜೀವ ಉವಾಚ

ಕಸ್ಮಿನ್‌ಜನ್ಮನ್ಯಮೀ ಮಹ್ಯಂ ಪಿತರೋ ಮಾತರೋಽಭವನ್ ।
ಕರ್ಮಭಿರ್ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣಸ್ಯ ದೇವತಿರ್ಯಙ್‌ನೃಯೋನಿಷು
॥ ೪ ॥

ಬಂಧುಜ್ಞಾತ್ಯರಿಮಧ್ಯಸ್ಥಮಿತ್ರೋದಾಸೀನವಿದ್ವಿಷಃ ।
ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭವಂತಿ ಕ್ರಮಶೋ ಮಿಥಃ
॥ ೫ ॥

ಯಥಾ ವಸ್ತೂನಿ ಪಣ್ಯಾನಿ ಹೇಮಾದೀನಿ ತತಸ್ತತಃ ।
ಪರ್ಯಟಂತಿ ನರೇಷ್ವೇವಂ ಜೀವೋ ಯೋನಿಷು ಕರ್ತೃಷು
॥ ೬ ॥

ನಿತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೋ ಹ್ಯನಿತ್ಯೋ ದೃಶ್ಯತೇ ನೃಷು ।
ಯಾವದ್ಯಸ್ಯ ಹಿ ಸಂಬಂಧೋ ಮಮತ್ವಂ ತಾವದೇವ ಹಿ
॥ ೭ ॥

ಏವಂ ಯೋನಿಗತೋ ಜೀವಃ ಸ ನಿತ್ಯೋ ನಿರಹಂಕೃತಃ ।
ಯಾವದ್ಯತ್ರೋಪಲಭ್ಯೇತ ತಾವತ್ಸ್ವತ್ವಂ ಹಿ ತಸ್ಯ ತತ್
॥ ೮ ॥

ಏಷ ನಿತ್ಯೋಽವ್ಯಯಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಏಷ ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸ್ವದೃಕ್ ।
ಆತ್ಮಮಾಯಾಗುಣೈರ್ವಿಶ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಭುಃ
॥ ೯ ॥

ನ ಹ್ಯಸ್ಯಾತಿಪ್ರಿಯಃ ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಪ್ರಿಯಃ ಸ್ವಃ ಪರೋಽಪಿ ವಾ ।
ಏಕಃ ಸರ್ವಧಿಯಾಂ ದ್ರಷ್ಟಾ ಕರ್ತೄಣಾಂ ಗುಣದೋಷಯೋಃ
॥ ೧೦ ॥

ನಾದತ್ತ ಆತ್ಮಾ ಹಿ ಗುಣಂ ನ ದೋಷಂ ನ ಕ್ರಿಯಾಫಲಮ್ ।
ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನಃ ಪರಾವರದೃಗೀಶ್ವರಃ
॥ ೧೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುದೀರ್ಯ ಗತೋ ಜೀವೋ ಜ್ಞಾತಯಸ್ತಸ್ಯ ತೇ ತದಾ ।
ವಿಸ್ಮಿತಾ ಮುಮುಚುಃ ಶೋಕಂ ಛಿತ್ತ್ವಾಽಽತ್ಮಸ್ನೇಹಶೃಂಖಲಾಮ್
॥ ೧೨ ॥

ದೇವಋಷಿ ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಎಲೈ ಜೀವಾತ್ಮನೇ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ನಿನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರು ನಿನ್ನ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕತಪ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ॥ ೨ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಉಳಿದ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ನಿನ್ನ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಕಳೆಯುವವನಾಗು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಕೊಡುವ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ, ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೋ ॥ ೩ ॥

ಜೀವಾತ್ಮನು ಹೇಳಿದನು – ದೇವರ್ಷಿಗಳೇ! ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವೆನೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ-ಯಾವ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರು? ॥ ೪ ॥ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ನೆಂಟರಿಷ್ಟರೋ, ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರರೋ, ಮಧ್ಯಸ್ಥರೋ, ಉದಾಸೀನರೋ, ದ್ವೇಷಿಗಳೋ, ಆಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೫ ॥ ಚಿನ್ನವೇ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಯ-ವಿಕ್ರಯದ ವಸ್ತುಗಳು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ-ಬರುತ್ತಾ ಇರುವಂತೆಯೇ ಜೀವಿಯೂ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾ-ಬರುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೬ ॥ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಹೆಚ್ಚುದಿನ ಬಾಳುವಂತಹ ಚಿನ್ನವೇ ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವೂ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿಲ್ಲ, ಕ್ಷಣಿಕವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಇರುವತನಕ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೭ ॥ ಜೀವನು ನಿತ್ಯನೂ, ಅಹಂಕಾರ ರಹಿತನೂ ಆಗಿರುವನು. ಅವನು ಗರ್ಭವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ತನಕ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ॥ ೮ ॥ ಈ ಜೀವನು ನಿತ್ಯನೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ಜನ್ಮಾದಿರಹಿತನೂ, ಎಲ್ಲರ ಆಶ್ರಯನೂ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನೂ ಆಗಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇವನು ಈಶ್ವರರೂಪನೇ ಇರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ತಾನೇ-ತನ್ನನ್ನು ವಿಶ್ವದರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ॥ ೯ ॥ ಇವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾಗಲೀ, ಅಪ್ರಿಯರಾಗಲೀ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನವರು-ಇತರರು ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಗುಣ-ದೋಷ (ಹಿತ-ಅಹಿತ)ಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಶತ್ರುತ್ವ-ಮಿತ್ರತ್ವ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಬುದ್ಧಿಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇವನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದು, ನಿಜವಾಗಿ ಇವನು ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೧೦ ॥ ಈ ಆತ್ಮನು ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಶರೀರಾದಿಗಳ ಗುಣ-ದೋಷಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಸದಾ ಉದಾಸೀನ ಭಾವದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ಮಿತರಾದರು. ಅವರ ಸ್ನೇಹ-ಬಂಧನ

ನಿರ್ಹೃತ್ಯ ಜ್ಞಾತಯೋ ಜ್ಞಾತೇರ್ದೇಹಂ ಕೃತ್ವೋಚಿತಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ।
ತತ್ಯಜುರ್ದುಸ್ತ್ಯಜಂ ಸ್ನೇಹಂ ಶೋಕಮೋಹಭಯಾರ್ತಿದಮ್
॥ ೧೩ ॥

ಬಾಲಘ್ನ್ಯೋ ವ್ರೀಡಿತಾಸ್ತತ್ರ ಬಾಲಹತ್ಯಾಹತಪ್ರಭಾಃ ।
ಬಾಲಹತ್ಯಾವ್ರತಂ ಚೇರುರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈರ್ಯನ್ನಿರೂಪಿತಮ್ ।
ಯಮುನಾಯಾಂ ಮಹಾರಾಜ ಸ್ಮರಂತ್ಯೋ ದ್ವಿಜಭಾಷಿತಮ್
॥ ೧೪ ॥

ಸ ಇತ್ಥಂ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಚಿತ್ರಕೇತುರ್ದ್ವಿಜೋಕ್ತಿಭಿಃ ।
ಗೃಹಾಂಧ ಕೂಪಾನ್ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಃ ಸರಃಪಂಕಾದಿವ ದ್ವಿಪಃ
॥ ೧೫ ॥

ಕಾಲಿಂದ್ಯಾಂ ವಿಧಿವತ್ಸ್ನಾತ್ವಾ ಕೃತಪುಣ್ಯಜಲಕ್ರಿಯಃ ।
ಮೌನೇನ ಸಂಯತಪ್ರಾಣೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾವವಂದತ
॥ ೧೬ ॥

ಅಥ ತಸ್ಮೈ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ ಭಕ್ತಾಯ ಪ್ರಯುತಾತ್ಮನೇ ।
ಭಗವಾನ್ನಾರದಃ ಪ್ರೀತೋ ವಿದ್ಯಾಮೇತಾಮುವಾಚ ಹ
॥ ೧೭ ॥

ಓಂ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ಧೀಮಹಿ ।
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಯಾನಿರುದ್ಧಾಯ ನಮಃ ಸಂಕರ್ಷಣಾಯ ಚ
॥ ೧೮ ॥

ನಮೋ ವಿಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಾಯ ಪರಮಾನಂದಮೂರ್ತಯೇ ।
ಆತ್ಮಾರಾಮಾಯ ಶಾಂತಾಯ ನಿವೃತ್ತದ್ವೈತದೃಷ್ಟಯೇ
॥ ೧೯ ॥

ಆತ್ಮಾನಂದಾನುಭೂತ್ಯೈವ ನ್ಯಸ್ತಶಕ್ತ್ಯೂರ್ಮಯೇ ನಮಃ ।
ಹೃಷೀಕೇಶಾಯ ಮಹತೇ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಯೇ
॥ ೨೦ ॥

ವಚಸ್ಯುಪರತೇಽಪ್ರಾಪ್ಯ ಯ ಏಕೋ ಮನಸಾ ಸಹ ।
ಅನಾಮರೂಪಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಃ ಸೋಽವ್ಯಾನ್ನಃ ಸದಸತ್ಪರಃ
॥ ೨೧ ॥

ಕಡಿದುಹೋಯಿತು ಮತ್ತು ಅವನು ಸತ್ತಿರುವ ದುಃಖವೂ ದೂರವಾಯಿತು. ॥ ೧೨ ॥ ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಜ್ಞಾತಿ ಬಂಧುಗಳು ಬಾಲಕನ ಶವವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲೋಚಿತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ, ಮರಣಾನಂತರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಶೋಕ, ಮೋಹ, ಭಯ, ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಸ್ನೇಹ-ಮಮತೆಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದರು. ॥ ೧೩ ॥ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಆ ಮಗುವಿಗೆ ವಿಷವನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ರಾಣಿಯರ ಮುಖವು ಬಾಲಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದಾದರು. ಅವರು ಅಂಗಿರಾ ಋಷಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೆನೆದು ಮಾತ್ಸರ್ಯರಹಿತರಾಗಿ ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆದೇಶದಂತೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ॥ ೧೪ ॥ ಹೀಗೆ ಅಂಗಿರಸ ಮತ್ತು ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಕೇತುವಿನ ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಅವನು – ಸಲಗವು ಕೆರೆಯ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬರುವಂತೆ – ಮನೆ- ವಾರ್ತೆಗಳ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಕೂಪದಿಂದ ಹೊರಬಂದನು. ॥ ೧೫ ॥ ಅವನು ಯಮುನಾನದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ತರ್ಪಣಾದಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು. ಅನಂತರ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಮೌನವಾಗಿ ಅವನು ದೇವರ್ಷಿನಾರದರ ಹಾಗೂ ಮಹರ್ಷಿ ಅಂಗಿರಸರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಂದಿಸಿಕೊಂಡನು. ॥ ೧೬ ॥ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತನೂ, ಶರಣಾಗತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನಾರದರು ನೋಡಿ, ಅವರು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಈ ಸಂಕರ್ಷಣ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದರು. ॥ ೧೭ ॥

ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತಾ! ನೀನು ವಾಸುದೇವ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಸಂಕರ್ಷಣ – ಈ ರೂಪಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಚಿತ್ತ, ಬುದ್ಧಿ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನನಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಈ ಚತುರ್ವ್ಯೂಹರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೧೮ ॥ ನೀನು ವಿಶುದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯು ಪರಮಾನಂದಮಯವಾಗಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಆನಂದದಲ್ಲೇ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದು ಪರಮಶಾಂತನಾಗಿರುವೆ. ದ್ವೈತದೃಷ್ಟಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರದು. ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೧೯ ॥ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಆನಂದದ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಮಾಯೆಯಿಂದುಂಟಾದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪನೂ, ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೨೦ ॥ ಮನಸ್ಸುಸಹಿತ ವಾಣಿಯು ನಿನ್ನವರೆಗೆ ತಲುಪದೆ ಅದು ಮರಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಉಪರತವಾದಾಗ ಉಳಿಯುವ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ, ನಾಮ-ರೂಪರಹಿತವೂ, ಚೇತನಮಾತ್ರವೂ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅತೀತವೂ ಆದ ಆ ಪರತತ್ತ್ವವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ॥ ೨೧ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ನಿದಂ ಯತಶ್ಚೇದಂ ತಿಷ್ಠತ್ಯಪ್ಯೇತಿ ಜಾಯತೇ ।
ಮೃಣ್ಮಯೇಷ್ವಿವ ಮೃಜ್ಜಾತಿಸ್ತಸ್ಮೈ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ
॥ ೨೨ ॥

ಯನ್ನ ಸ್ಪೃಶಂತಿ ನ ವಿದುರ್ಮನೋಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಸವಃ ।
ಅಂತರ್ಬಹಿಶ್ಚ ವಿತತಂ ವ್ಯೋಮವತ್ತನ್ನತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಮ್
॥ ೨೩ ॥

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಧಿಯೋಽಮೀ
ಯದಂಶವಿದ್ಧಾಃ ಪ್ರಚರಂತಿ ಕರ್ಮಸು ।
ನೈವಾನ್ಯದಾ ಲೋಹಮಿವಾಪ್ರತಪ್ತಂ
ಸ್ಥಾನೇಷು ತದ್ದ್ರಷ್ಟ್ರಪದೇಶಮೇತಿ ॥ ೨೪ ॥

ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಮಹಾಪುರುಷಾಯ ಮಹಾನುಭಾವಾಯ ಮಹಾವಿಭೂತಿಪತಯೇ ಸಕಲಸಾತ್ವತ ಪರಿವೃಢನಿಕರಕರಕಮಲಕುಡ್ಮಲೋಪಲಾಲಿತಚರಣಾರವಿಂದ ಯುಗಲ ಪರಮಪರಮೇಷ್ಠಿನ್ನಮಸ್ತೇ ॥ ೨೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಭಕ್ತಾಯೈತಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ ವಿದ್ಯಾಮಾದಿಶ್ಯ ನಾರದಃ ।
ಯಯಾವಂಗಿರಸಾ ಸಾಕಂ ಧಾಮ ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಪ್ರಭೋ
॥ ೨೬ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುಸ್ತು ವಿದ್ಯಾಂ ತಾಂ ಯಥಾ ನಾರದಭಾಷಿತಾಮ್ ।
ಧಾರಯಾಮಾಸ ಸಪ್ತಾಹಮಬ್ಭಕ್ಷಃ ಸುಸಮಾಹಿತಃ
॥ ೨೭ ॥

ತತಶ್ಚ ಸಪ್ತರಾತ್ರಾಂತೇ ವಿದ್ಯಯಾ ಧಾರ್ಯಮಾಣಯಾ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾಧಿಪತ್ಯಂ ಸ ಲೇಭೇಽಪ್ರತಿಹತಂ ನೃಪಃ
॥ ೨೮ ॥

ತತಃ ಕತಿಪಯಾಹೋಭಿರ್ವಿದ್ಯಯೇದ್ಧಮನೋಗತಿಃ ।
ಜಗಾಮ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಶೇಷಸ್ಯ ಚರಣಾಂತಿಕಮ್
॥೨೯ ॥

ಮೃಣಾಲಗೌರಂ ಶಿತಿವಾಸಸಂ ಸ್ಫುರತ್
ಕಿರೀಟಕೇಯೂರಕಟಿತ್ರಕಂಕಣಮ್ ।
ಪ್ರಸನ್ನವಕ್ತ್ರಾರುಣಲೋಚನಂ ವೃತಂ
ದದರ್ಶ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಮಂಡಲೈಃ ಪ್ರಭುಮ್ ॥ ೩೦ ॥

ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತು ಯಾವನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೋ, ಯಾವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತದೋ, ಯಾವನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣಿನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಮಣ್ಣಿನಂತೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೨೨ ॥ ನೀನು ಆಕಾಶದಂತೆ ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಏಕರಸವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರಿಯಲಾರರು. ಪ್ರಾಣ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರವು. ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೨೩ ॥ ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಇವುಗಳು ಜಾಗ್ರತ್ ಹಾಗೂ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚೈತನ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡೇ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸುಷುಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೂರ್ಛೆಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚೈತನ್ಯಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದಾಗ ಸುಡಬಲ್ಲದು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾವುದನ್ನು ದ್ರಷ್ಟಾ ಎಂದು ಹೇಳುವರೋ ಅದೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಜಾಗ್ರತ್ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೀಯೆ. ನಿಜವಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ. ॥ ೨೪ ॥ ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ಮಹಾಪುರುಷನೂ, ಮಹಾನುಭಾವನೂ, ಮಹಾವಿಭೂತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಸಂಕರ್ಷಣದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಾದ ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತರ ಸಮೂಹಗಳೂ ಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಜೋಡಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಕರಕಮಲಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗಿವೆ. ನೀನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಓ ಮಹಾಪ್ರಭುವೇ ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ॥ ೨೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದ ಭಕ್ತನಾದ ಚಿತ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಈ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಅಂಗಿರಸಮಹರ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ॥ ೨೬ ॥ ಚಿತ್ರಕೇತುರಾಜನು ದೇವರ್ಷಿನಾರದರು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ್ದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅವರ ಆದೇಶದಂತೆ ಏಳು ದಿವಸಗಳ ಕಾಲ ಕೇವಲ ಜಲಾಹಾರದಿಂದಿದ್ದು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಿದನು. ॥ ೨೭ ॥ ಅನಂತರ ಆ ವಿದ್ಯೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಏಳು ರಾತ್ರಿಯ ಬಳಿಕ ರಾಜಾಚಿತ್ರಕೇತುವಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಧರರ ಅಖಂಡ ಆಧಿಪತ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ॥ ೨೮ ॥ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೂ ಶುದ್ಧವಾಯಿತು. ಈಗ ಅವನು ದೇವಾಧಿದೇವ ಭಗವಾನ್ ಆದಿಶೇಷನ ಬಳಿಗೆ ತಲುಪಿದನು. ॥ ೨೯ ॥ ಅಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಆದಿಶೇಷನು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿದನು. ಅವನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ದೇಹವು ಕಮಲದ ದಂಟಿನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ

ತದ್ದರ್ಶನಧ್ವಸ್ತಸಮಸ್ತಕಿಲ್ಬಿಷಃ
ಸ್ವಚ್ಛಾಮಲಾಂತಃಕರಣೋಽಭ್ಯಯಾನ್ಮುನಿಃ ।
ಪ್ರವೃದ್ಧಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಣಯಾಶ್ರುಲೋಚನಃ
ಪ್ರಹೃಷ್ಟ ರೋಮಾನಮದಾದಿಪೂರುಷಮ್ ॥ ೩೧ ॥

ಸ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕಪದಾಬ್ಜವಿಷ್ಟರಂ
ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಲೇಶೈರುಪಮೇಹಯನ್ಮುಹುಃ ।
ಪ್ರೇಮ್ಣೋಪರುದ್ಧಾಖಿಲವರ್ಣನಿರ್ಗಮೋ
ನೈವಾಶಕತ್ತಂ ಪ್ರಸಮೀಡಿತುಂ ಚಿರಮ್ ॥ ೩೨ ॥

ತತಃ ಸಮಾಧಾಯ ಮನೋ ಮನೀಷಯಾ
ಬಭಾಷ ಏತತ್ಪ್ರತಿಲಬ್ಧವಾಗಸೌ ।
ನಿಯಮ್ಯ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಬಾಹ್ಯವರ್ತನಂ
ಜಗದ್ಗುರುಂ ಸಾತ್ವತಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಗ್ರಹಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುರುವಾಚ

ಅಜಿತ ಜಿತಃ ಸಮಮತಿಭಿಃ
ಸಾಧುಭಿರ್ಭವಾನ್ ಜಿತಾತ್ಮಭಿರ್ಭವತಾ ।
ವಿಜಿತಾಸ್ತೇಽಪಿ ಚ ಭಜತಾ-
ಮಕಾಮಾತ್ಮನಾಂ ಯ ಆತ್ಮದೋಽತಿಕರುಣಃ ॥ ೩೪ ॥

ತವ ವಿಭವಃ ಖಲು ಭಗವನ್
ಜಗದುದಯಸ್ಥಿತಿಲಯಾದೀನಿ ।
ವಿಶ್ವಸೃಜಸ್ತೇಽಂಶಾಂಶಾ-
ಸ್ತತ್ರ ಮೃಷಾ ಸ್ಪರ್ಧಂತೇ ಪೃಥಗಭಿಮತ್ಯಾ ॥ ೩೫ ॥

ಪರಮಾಣುಪರಮಮಹತೋ-
ಸ್ತ್ವಮಾದ್ಯಂತಾಂತರವರ್ತೀ ತ್ರಯವಿಧುರಃ ।
ಆದಾವಂತೇಽಪಿ ಚ ಸತ್ತ್ವಾನಾಂ
ಯದ್ಧ್ರುವಂ ತದೇವಾಂತರಾಲೇಽಪಿ ॥ ೩೬ ॥

ಮೇಲೆ ನೀಲಿಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರಗಳು ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟ, ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ತೋಳ್ಬಂದಿಗಳೂ, ಕಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಡಿದಾರವೂ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಕಣಗಳೂ ಕಳಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಸುಗೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ॥ ೩೦ ॥ ಭಗವಾನ್ ಆದಿಶೇಷನ ದರ್ಶನಮಾಡುತ್ತಲೇ ರಾಜರ್ಷಿ ಚಿತ್ರಕೇತುವಿನ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾದವು. ಅವನ ಅಂತಃಕರಣ ಸ್ವಚ್ಛವೂ, ನಿರ್ಮಲವೂ ಆಯಿತು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರವಾಹವು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳು ಉಮ್ಮಳಿಸಿದವು. ಮೈಪುಳಕದಿಂದ ಅರಳಿತು. ಅವನು ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಆದಿಪುರುಷ ಭಗವಾನ್ ಶೇಷದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ॥ ೩೧ ॥ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶೇಷನ ಪಾದಪೀಠವು ನೆನೆಯಿತು. ಪ್ರೇಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಒಂದಕ್ಷರವೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಶೇಷದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ॥ ೩೨ ॥ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಬಳಿಕ ಅವನಿಗೆ ಮಾತಾಡುವ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಾಹ್ಯವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದನು. ಅನಂತರ ಪಾಂಚರಾತ್ರವೇ ಮುಂತಾದ ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಆ ಜಗದ್ಗುರುವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೩೩ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಹೇಳಿದನು – ಓ ಅಜಿತನೇ ! ನೀನು ಅಜಿತನಾಗಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡದವನಾಗಿದ್ದರೂ – ಸಮದರ್ಶಿಗಳೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೂ ಆದ ಸಾಧುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವರು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಮಾಧುರ್ಯ, ಕಾರುಣ್ಯಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಗೆದ್ದು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಆಹಾ ! ನೀನು ಧನ್ಯನಾಗಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ ನೀನು ಕರುಣಾವಶನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವೆ. ॥ ೩೪ ॥ ಓ ಭಗವಂತಾ ! ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ , ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯಗಳು ನಿನ್ನ ಲೀಲಾವಿಲಾಸವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಮುಂತಾದವರು ನಿನ್ನ ಅಂಶದ ಅಂಶಭೂತರಾದವರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಜಗತ್ಕರ್ತರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ॥ ೩೫ ॥ ಪರಮಾಣುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪರಮ ಮಹತ್ತಿನವರೆಗಿನ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವೆ. ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಆದಿ-ಮಧ್ಯ-ಅಂತ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥದ ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತು ಇರುತ್ತದೋ ಅದೇ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೩೬ ॥ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕೋಶವು ಪೃಥಿವಿಯೇ ಮುಂತಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಂದು ಹತ್ತರಷ್ಟಿರುವ ಏಳು ಆವರಣಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ. ತನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವ ಬೇರೆ ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನಂತೆ ಸುತ್ತುತ್ತಾ

ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿಭಿರೇಷ ಕಿಲಾವೃತಃ
ಸಪ್ತಭಿರ್ದಶಗುಣೋತ್ತರೈರಾಂಡಕೋಶಃ ।
ಯತ್ರ ಪತತ್ಯಣುಕಲ್ಪಃ
ಸಹಾಂಡಕೋಟಿಕೋಟಿಭಿಸ್ತದನಂತಃ ॥ ೩೭ ॥

ವಿಷಯತೃಷೋ ನರಪಶವೋ
ಯ ಉಪಾಸತೇ ವಿಭೂತೀರ್ನ ಪರಂ ತ್ವಾಮ್ ।
ತೇಷಾಮಾಶಿಷ ಈಶ
ತದನು ವಿನಶ್ಯಂತಿ ಯಥಾ ರಾಜಕುಲಮ್ ॥ ೩೮ ॥

ಕಾಮಧಿಯಸ್ತ್ವಯಿ ರಚಿತಾ
ನ ಪರಮ ರೋಹಂತಿ ಯಥಾ ಕರಂಭಬೀಜಾನಿ ।
ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನ್ಯಗುಣಮಯೇ
ಗುಣಗಣತೋಽಸ್ಯ ದ್ವಂದ್ವಜಾಲಾನಿ ॥ ೩೯ ॥

ಜಿತಮಜಿತ ತದಾ ಭವತಾ
ಯದಾಽಽಹ ಭಾಗವತಂ ಧರ್ಮಮನವದ್ಯಮ್ ।
ನಿಷ್ಕಿಂಚನಾ ಯೇ ಮುನಯ
ಆತ್ಮಾರಾಮಾ ಯಮುಪಾಸತೇಽಪವರ್ಗಾಯ ॥ ೪೦ ॥

ವಿಷಮಮತಿರ್ನ ಯತ್ರ ನೃಣಾಂ
ತ್ವಮಹಮಿತಿ ಮಮ ತವೇತಿ ಚ ಯದನ್ಯತ್ರ ।
ವಿಷಮಧಿಯಾ ರಚಿತೋ ಯಃ
ಸ ಹ್ಯವಿಶುದ್ಧಃ ಕ್ಷಯಿಷ್ಣುರಧರ್ಮಬಹುಲಃ ॥ ೪೧ ॥

ಕಃ ಕ್ಷೇಮೋ ನಿಜಪರಯೋಃ
ಕಿಯಾನರ್ಥಃ ಸ್ವಪರದ್ರುಹಾ ಧರ್ಮೇಣ ।
ಸ್ವದ್ರೋಹಾತ್ತವ ಕೋಪಃ
ಪರಸಂಪೀಡನಯಾ ಚ ತಥಾಽಧರ್ಮಃ ॥ ೪೨ ॥

ನ ವ್ಯಭಿಚರತಿ ತವೇಕ್ಷಾ
ಯಯಾ ಹ್ಯಭಿಹಿತೋ ಭಾಗವತೋ ಧರ್ಮಃ ।
ಸ್ಥಿರಚರಸತ್ತ್ವಕದಂಬೇ
ಷ್ವಪೃಥಗ್ಧಿಯೋ ಯಮುಪಾಸತೇ ತ್ವಾರ್ಯಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ನ ಹಿ ಭಗವನ್ನಘಟಿತಮಿದಂ
ತ್ವದ್ದರ್ಶನಾನ್ನೃಣಾಮಖಿಲಪಾಪಕ್ಷಯಃ ।
ಯನ್ನಾಮಸಕೃಚ್ಛ್ರವಣಾತ್
ಪುಲ್ಕಸಕೋಽಪಿ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ಸಂಸಾರಾತ್ ॥ ೪೪ ॥

ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲೆಯು ತಿಳಿಯದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಅನಂತ ನಾಗಿರುವೆ. ॥ ೩೭ ॥ ವಿಷಯಭೋಗಗಳನ್ನೇ ಬಯಸುವ ನರಪಶುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸದೆ ನಿನ್ನ ವಿಭೂತಿ ಸ್ವರೂಪರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭೋ ! ರಾಜಕುಲವು ನಾಶವಾದ ಬಳಿಕ ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಬದುಕೂ ಕೂಡ ನಾಶವಾಗುವಂತೆಯೇ ಕ್ಷುದ್ರ ಉಪಾಸ್ಯ ದೇವತೆಗಳು ಹ್ರಾಸವಾದಾಗ ಅವರು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಭೋಗಗಳೂ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ॥ ೩೮ ॥ ಓ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ! ನೀನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕುರಿತಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಕಾಮ ಭಾವನೆಯೂ ಕೂಡ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಂತೆ – ಹುರಿದ ಬೀಜಗಳು ಮೊಳೆಯದಂತೆ – ಜನನ-ಮರಣರೂಪೀ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಜೀವಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖ-ದುಃಖ ಮುಂತಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ನಿರ್ಗುಣದಿಂದಲ್ಲ. ॥ ೩೯ ॥ ಓ ಅಜಿತನೇ ! ನೀನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಾಗವತಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದಾಗಲೇ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಗ್ರಹ-ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿರುವ, ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಹಂತೆ-ಮಮತೆಗಳಿಲ್ಲದಿರುವ, ಆತ್ಮಾರಾಮರಾದ ಸನಕಾದಿ ಪರಮ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ ಭಾಗವತಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ॥ ೪೦ ॥ ಈ ಭಾಗವತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಕಾಮಧರ್ಮಗಳಂತೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ 'ಇದು ನಾನು, ಇದು ನನ್ನದು ; ಇದು ನೀನು, ಇದು ನಿನ್ನದು ; ಎಂಬ ವಿಷಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮವಾಗಿ ಅಹಂಕಾರ- ಮಮಕಾರಾದಿ ರಹಿತವಾಗಿರುವ ಭಾಗವತಧರ್ಮವೇ ಶುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮವು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಮೂಲದಲ್ಲೇ ವಿಷಮತೆಯ ಬೀಜವು ಬಿತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದು ಅಶುದ್ಧವೂ, ವಿನಾಶಿಯೂ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು. ॥ ೪೧ ॥ ಸಕಾಮಧರ್ಮವು ತನ್ನದೂ, ಇತರರದೂ ಅಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು. ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಅಥವಾ ಪರರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನ ಹಾಗೂ ಹಿತವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವನ ಚಿತ್ತವು ದುಃಖಿತವಾದಾಗ ನಿನಗೆ ರೋಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಇತರ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ದುಃಖವುಂಟಾದಾಗ ಅದು ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರದೆ ಅಧರ್ಮವೇ ಆಗುವುದು. ॥ ೪೨ ॥ ಓ ಭಗವಂತಾ ! ನೀನು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರುವೆಯೋ ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಕದಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚರಾಚರ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಸಾಧು-ಸಂತರೇ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ॥ ೪೩॥ ಭಗವಂತನೇ ! ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು ಕ್ಷಯಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಭವವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಒಂದುಬಾರಿ ನಿನ್ನ ನಾಮವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದಲೇ ನೀಚನಾದ ಚಾಂಡಾಲನೂ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುವನು. ॥ ೪೪ ॥

ಅಥ ಭಗವನ್ವಯಮಧುನಾ
ತ್ವದವಲೋಕಪರಿಮೃಷ್ಟಾಶಯಮಲಾಃ ।
ಸುರಋಷಿಣಾ ಯದುದಿತಂ
ತಾವಕೇನ ಕಥಮನ್ಯಥಾ ಭವತಿ ॥ ೪೫ ॥

ವಿದಿತಮನಂತ ಸಮಸ್ತಂ
ತವ ಜಗದಾತ್ಮನೋ ಜನೈರಿಹಾಚರಿತಮ್ ।
ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯಂ ಪರಮಗುರೋಃ
ಕಿಯದಿವ ಸವಿತುರಿವ ಖದ್ಯೋತೈಃ ॥ ೪೬ ॥

ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಭಗವತೇ
ಸಕಲಜಗತ್ಸ್ಥಿತಿಲಯೋದಯೇಶಾಯ ।
ದುರವಸಿತಾತ್ಮಗತಯೇ
ಕುಯೋಗಿನಾಂ ಭಿದಾ ಪರಮಹಂಸಾಯ ॥ ೪೭ ॥

ಯಂ ವೈ ಶ್ವಸಂತಮನು ವಿಶ್ವಸೃಜಃ ಶ್ವಸಂತಿ
ಯಂ ಚೇಕಿತಾನಮನು ಚಿತ್ತಯ ಉಚ್ಚಕಂತಿ ।
ಭೂಮಂಡಲಂ ಸರ್ಷಪಾಯತಿ ಯಸ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ನಿ
ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ಭಗವತೇಽಸ್ತು ಸಹಸ್ರಮೂರ್ಧ್ನೇ ॥ ೪೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಸಂಸ್ತುತೋ ಭಗವಾನೇವಮನಂತಸ್ತಮಭಾಷತ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಪತಿಂ ಪ್ರೀತಶ್ಚಿತ್ರಕೇತುಂ ಕುರೂದ್ವಹ
॥ ೪೯ ॥

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯನ್ನಾರದಾಂಗಿರೋಭ್ಯಾಂ ತೇ ವ್ಯಾಹೃತಂ ಮೇಽನುಶಾಸನಮ್ ।
ಸಂಸಿದ್ಧೋಽಸಿ ತಯಾ ರಾಜನ್ವಿದ್ಯಯಾ ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ಮೇ
॥ ೫೦ ॥

ಅಹಂ ವೈ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಭೂತಾತ್ಮಾ ಭೂತಭಾವನಃ ।
ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಮೋಭೇ ಶಾಶ್ವತೀ ತನೂ
॥ ೫೧ ॥

ಲೋಕೇ ವಿತತಮಾತ್ಮಾನಂ ಲೋಕಂ ಚಾತ್ಮನಿ ಸಂತತಮ್ ।
ಉಭಯಂ ಚ ಮಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಮಯಿ ಚೈವೋಭಯಂ ಕೃತಮ್
॥ ೫೨ ॥

ಯಥಾ ಸುಷುಪ್ತಃ ಪುರುಷೋ ವಿಶ್ವಂ ಪಶ್ಯತಿ ಚಾತ್ಮನಿ ।
ಆತ್ಮಾನಮೇಕದೇಶಸ್ಥಂ ಮನ್ಯತೇ ಸ್ವಪ್ನ ಉತ್ಥಿತಃ
॥ ೫೩ ॥

ಓ ಭಗವಂತಾ! ಈಗ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದ ಎಲ್ಲ ಮಲವೂ ತೊಳೆದುಹೋಯಿತು. ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರಾದ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಹೇಗೆ ಸುಳ್ಳಾದೀತು? ॥ ೪೫ ॥ ಓ ಅನಂತಾ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ತಿಳಿದೇ ಇರುವೆ. ಹೇಗೆ ಮಿಣುಕುಹುಳುವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿಸಲಾರದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮ ಗುರುವಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಏನೆಂದು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ॥ ೪೬ ॥ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವ ಭಗವಂತನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧನಾದ ಪರಮಹಂಸನು ನೀನು. ಕುಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಭೇದದೃಷ್ಟಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ನಿನ್ನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ॥ ೪೭ ॥ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡೇ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಲೋಕಪಾಲರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥ ರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದೇ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಭೂಮಂಡಲವು ನಿನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಾಸಿವೆ ಕಾಳಿನಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಸಾವಿರ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ ಪರಮ ಪುರುಷವಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ॥ ೪೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ವಿದ್ಯಾಧರರ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಹೀಗೆ ಭಗವಾನ್ ಅನಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದನು. ॥ ೪೯ ॥

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು – ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಮತ್ತು ಅಂಗಿರಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಕುರಿತಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವರೋ, ಅದರಿಂದ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನೀನು ಸಂಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ. ॥ ೫೦ ॥ ನಾನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇ ಅವರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವೆನು. ಅವರನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನೂ ನಾನೇ. ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ (ವೇದ) ಮತ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಎರಡೂ ನನ್ನ ಸನಾತನ ರೂಪವಾಗಿವೆ. ॥ ೫೧ ॥ ಆತ್ಮನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಾತ್ಮಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ ಹಾಗೂ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಅಧಿಷ್ಠಾನರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇವೆರಡೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿವೆ. ॥ ೫೨ ॥ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವಪ್ನಾಂತರ (ಮತ್ತೊಂದು ಕನಸುಕಾಣುವಾಗ)ವಾದಾಗ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಪ್ನಾಂತರ ಮುಗಿದುಹೋದಾಗ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವನು. ತನ್ನನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದೂ ಸ್ವಪ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಯು ಜಾಗ್ರತ್ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳೂ ಕೂಡ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು

ಏವಂ ಜಾಗರಣಾದೀನಿ ಜೀವಸ್ಥಾನಾನಿ ಚಾತ್ಮನಃ ।
ಮಾಯಾಮಾತ್ರಾಣಿ ವಿಜ್ಞಾಯ ತದ್ದ್ರಷ್ಟಾರಂ ಪರಂ ಸ್ಮರೇತ್ ॥ ೫೪ ॥

ಯೇನ ಪ್ರಸುಪ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ವಾಪಂ ವೇದಾತ್ಮನಸ್ತದಾ ।
ಸುಖಂ ಚ ನಿರ್ಗುಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಮಾತ್ಮಾನಮವೇಹಿ ಮಾಮ್ ॥ ೫೫ ॥

ಉಭಯಂ ಸ್ಮರತಃ ಪುಂಸಃ ಪ್ರಸ್ವಾಪಪ್ರತಿಬೋಧಯೋಃ ।
ಅನ್ವೇತಿ ವ್ಯತಿರಿಚ್ಯೇತ ತಜ್ಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ಪರಮ್ ॥ ೫೬ ॥

ಯದೇತದ್ವಿಸ್ಮೃತಂ ಪುಂಸೋ ಮದ್ಭಾವಂ ಭಿನ್ನಮಾತ್ಮನಃ ।
ತತಃ ಸಂಸಾರ ಏತಸ್ಯ ದೇಹಾದ್ದೇಹೋ ಮೃತೇರ್ಮೃತಿಃ ॥ ೫೭ ॥

ಲಬ್ಧ್ವೇಹ ಮಾನುಷೀಂ ಯೋನಿಂ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಭವಾಮ್ ।
ಆತ್ಮಾನಂ ಯೋ ನ ಬುದ್ಧ್ಯೇತ ನ ಕ್ವಚಿಚ್ಛಮಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ॥ ೫೮ ॥

ಸ್ಮೃತ್ವೇಹಾಯಾಂ ಪರಿಕ್ಲೇಶಂ ತತಃ ಫಲವಿಪರ್ಯಯಮ್ ।
ಅಭಯಂ ಚಾಪ್ಯನೀಹಾಯಾಂ ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ವಿರಮೇತ್ಕವಿಃ ॥ ೫೯ ॥

ಸುಖಾಯ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾಯ ಕುರ್ವಾತೇ ದಂಪತೀ ಕ್ರಿಯಾಃ ।
ತತೋಽನಿವೃತ್ತಿರಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ದುಃಖಸ್ಯ ಚ ಸುಖಸ್ಯ ಚ ॥ ೬೦ ॥

ಏವಂ ವಿಪರ್ಯಯಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ನೃಣಾಂ ವಿಜ್ಞಾಭಿಮಾನಿನಾಮ್ ।
ಆತ್ಮನಶ್ಚ ಗತಿಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂ ಸ್ಥಾನತ್ರಯವಿಲಕ್ಷಣಾಮ್ ॥ ೬೧ ॥

ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾಭಿರ್ಮಾತ್ರಾಭಿರ್ನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಸ್ವೇನ ತೇಜಸಾ ।
ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂತುಷ್ಟೋ ಮದ್ಭಕ್ತಃ ಪುರುಷೋ ಭವೇತ್ ॥ ೬೨ ॥

ಏತಾವಾನೇವ ಮನುಜೈರ್ಯೋಗನೈಪುಣಬುದ್ಧಿಭಿಃ ।
ಸ್ವಾರ್ಥಃ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಜ್ಞೇಯೋ ಯತ್ಪರಾತ್ಮೈಕದರ್ಶನಮ್ ॥ ೬೩ ॥

ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಸಾಕ್ಷಿ, ಮಾಯಾತೀತ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ॥ ೫೩-೫೪ ॥ ಮಲಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವುದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿ. ॥ ೫೫ ॥ ಪುರುಷನು ನಿದ್ರೆ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರ ಇವೆರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತನಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಖಂಡ ಏಕರಸ ಜ್ಞಾನವೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದೆ. ॥ ೫೬ ॥ ಜೀವನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆತು ಹೋದಾಗ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟಿನ ನಂತರ ಸಾವು, ಸಾವಿನನಂತರ ಹುಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ॥ ೫೭ ॥ ಈ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲ ಸ್ರೋತಸ್ಸಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿರುವವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾವುದೇ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಗಲಾರದು. ॥ ೫೮ ॥ ರಾಜನೇ! ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಲಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಮವಿದೆ, ಕ್ಲೇಶವಿದೆ, ಪರಮ ಸುಖದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪರಮ ದುಃಖವನ್ನೇ ಅವು ಕೊಡುವುವು. ಆದರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಯವಿಲ್ಲ – ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಫಲಗಳ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ॥ ೫೯ ॥ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ತಮಗೆ ಸುಖ ಸಿಗಲಿ ಮತ್ತು ದುಃಖದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಲಿ ಎಂದೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅವರ ದುಃಖವು ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸುಖವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೬೦ ॥ ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮದ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವವರಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಫಲವೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಜಾಗ್ರತ್, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೬೧ ॥ ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದ ಕೇಳಿರುವ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ॥ ೬೨ ॥ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಿಗೆ – ಜೀವಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಏಕತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೬೩ ॥

ತ್ವಮೇತಚ್ಛ್ರದ್ಧಯಾ ರಾಜನ್ನಪ್ರಮತ್ತೋ ವಚೋ ಮಮ ।
ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೋ ಧಾರಯನ್ನಾಶು ಸಿಧ್ಯಸಿ
॥ ೬೪ ॥

ರಾಜನೇ! ನೀನು ನನ್ನ ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾಭಾವದಿಂದ ಧರಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬೇಗನೇ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಹೋಗುವೆ. ॥ ೬೪ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಆಶ್ವಾಸ್ಯ ಭಗವಾನಿತ್ಥಂ ಚಿತ್ರಕೇತುಂ ಜಗದ್ಗುರುಃ ।
ಪಶ್ಯತಸ್ತಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ತತಶ್ಚಾಂತರ್ದಧೇ ಹರಿಃ
॥ ೬೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಜಗದ್ಗುರು ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಚಿತ್ರ ಕೇತುವಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ ಅವನ ಮುಂದೆಯೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು. ॥ ೬೫ ॥

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೬ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ ಚಿತ್ರಕೇತೋಃ ಪರಮಾತ್ಮದರ್ಶನಂ ನಾಮ ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೬ ॥

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಚಿತ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಶಾಪ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಯತಶ್ಚಾಂತರ್ಹಿತೋಽನಂತಸ್ತಸ್ಯೈ ಕೃತ್ವಾ ದಿಶೇ ನಮಃ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಶ್ಚಿತ್ರಕೇತುಶ್ಚಚಾರ ಗಗನೇಚರಃ
॥ ೧ ॥

ಸ ಲಕ್ಷಂ ವರ್ಷಲಕ್ಷಾಣಾಮವ್ಯಾಹತಬಲೇಂದ್ರಿಯಃ ।
ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಮುನಿಭಿಃ ಸಿದ್ಧಚಾರಣೈಃ
॥ ೨ ॥

ಕುಲಾಚಲೇಂದ್ರದ್ರೋಣೀಷು ನಾನಾಸಂಕಲ್ಪಸಿದ್ಧಿಷು ।
ರೇಮೇ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಭಿರ್ಗಾಪಯನ್ಹರಿಮೀಶ್ವರಮ್
॥ ೩ ॥

ಏಕದಾ ಸ ವಿಮಾನೇನ ವಿಷ್ಣುದತ್ತೇನ ಭಾಸ್ವತಾ ।
ಗಿರಿಶಂ ದದೃಶೇ ಗಚ್ಛನ್ಪರೀತಂ ಸಿದ್ಧಚಾರಣೈಃ
॥ ೪ ॥

ಆಲಿಂಗ್ಯಾಂಕೀಕೃತಾಂ ದೇವೀಂ ಬಾಹುನಾ ಮುನಿಸಂಸದಿ ।
ಉವಾಚ ದೇವ್ಯಾಃ ಶೃಣ್ವತ್ಯಾ ಜಹಾಸೋಚ್ಚೈಸ್ತದಂತಿಕೇ
॥ ೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ವಿದ್ಯಾಧರ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಸಂಕರ್ಷಣ ಭಗವಂತನು ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದನು. ॥ ೧ ॥ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಸುಮೇರು ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ದೇಹಬಲ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ಬಲಗಳು ಎಂದೂ ಕುಂದದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಮುನಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಚಾರಣರೂ ಆತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ವಿದ್ಯಾಧರರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅವನ ಮುಂದೆ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಲೀಲೆಗಳನ್ನೂ ಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೨-೩ ॥ ಒಂದುದಿನ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಭಗವಂತನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತೇಜೋಮಯ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಿದ್ಧ-ಚಾರಣರು ಸುತ್ತುವರಿದು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಶಿವನು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಋಷಿಗಳ ದಿವ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಭಗವತಿ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದ್ದನು. ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯು ಕೇಳುವ ಹಾಗೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತಾ ಇಂತೆಂದನು. ॥ ೪-೫ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುರುವಾಚ

ಏಷ ಲೋಕಗುರುಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಧರ್ಮಂ ವಕ್ತಾ ಶರೀರಿಣಾಮ್ ।
ಆಸ್ತೇ ಮುಖ್ಯಃ ಸಭಾಯಾಂ ವೈ ಮಿಥುನೀಭೂಯ ಭಾರ್ಯಯಾ
॥ ೬ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ – ಆಹಾ! ಈತನು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಜಗದ್ಗುರುವು. ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು. ಆದರೂ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ॥ ೬ ॥

ಜಟಾಧರಸ್ತೀವ್ರತಪಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಸಭಾಪತಿಃ ।
ಅಂಕೀಕೃತ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಚಾಸ್ತೇ ಗತಹ್ರೀಃ ಪ್ರಾಕೃತೋ ಯಥಾ ॥ ೭ ॥

ಪ್ರಾಯಶಃ ಪ್ರಾಕೃತಾಶ್ಚಾಪಿ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ರಹಸಿ ಬಿಭ್ರತಿ ।
ಅಯಂ ಮಹಾವ್ರತಧರೋ ಬಿಭರ್ತಿ ಸದಸಿ ಸ್ತ್ರಿಯಮ್ ॥ ೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಭಗವಾನಪಿ ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಹಸ್ಯಾಗಾಧಧೀರ್ನೃಪ ।
ತೂಷ್ಣೀಂ ಬಭೂವ ಸದಸಿ ಸಭ್ಯಾಶ್ಚ ತದನುವ್ರತಾಃ ॥ ೯ ॥

ಇತ್ಯತದ್ವೀರ್ಯವಿದುಷಿ ಬ್ರುವಾಣೇ ಬಹ್ವಶೋಭನಮ್ ।
ರುಷಾಽಽಹ ದೇವೀ ಧೃಷ್ಟಾಯ ನಿರ್ಜಿತಾತ್ಮಾಭಿಮಾನಿನೇ ॥ ೧೦ ॥

ಪಾರ್ವತ್ಯುವಾಚ

ಅಯಂ ಕಿಮಧುನಾ ಲೋಕೇ ಶಾಸ್ತಾ ದಂಡಧರಃ ಪ್ರಭುಃ ।
ಅಸ್ಮದ್ವಿಧಾನಾಂ ದುಷ್ಟಾನಾಂ ನಿರ್ಲಜ್ಜಾನಾಂ ಚ ವಿಪ್ರಕೃತ್ ॥ ೧೧ ॥

ನ ವೇದ ಧರ್ಮಂ ಕಿಲ ಪದ್ಮಯೋನಿ-
ರ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ಭೃಗುನಾರದಾದ್ಯಾಃ ।
ನ ವೈ ಕುಮಾರಃ ಕಪಿಲೋ ಮನುಶ್ಚ
ಯೇ ನೋ ನಿಷೇಧಂತ್ಯತಿವರ್ತಿನಂ ಹರಮ್ ॥ ೧೨ ॥

ಏಷಾಮನುಧ್ಯೇಯಪದಾಬ್ಜ ಯುಗ್ಮಂ
ಜಗದ್ಗುರುಂ ಮಂಗಲಮಂಗಲಂ ಸ್ವಯಮ್ ।
ಯಃ ಕ್ಷತ್ರಬಂಧುಃ ಪರಿಭೂಯ ಸೂರೀನ್
ಪ್ರಶಾಸ್ತಿ ಧೃಷ್ಟಸ್ತದಯಂ ಹಿ ದಂಡ್ಯಃ ॥ ೧೩ ॥

ನಾಯಮರ್ಹತಿ ವೈಕುಂಠಪಾದಮೂಲೋಪಸರ್ಪಣಮ್ ।
ಸಂಭಾವಿತಮತಿಃ ಸ್ತಬ್ಧಃ ಸಾಧುಭಿಃ ಪರ್ಯುಪಾಸಿತಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ಅತಃ ಪಾಪೀಯಸೀಂ
ಯೋನಿಮಾಸುರೀಂಯಾಹಿದುರ್ಮತೇ ।
ಯಥೇಹ ಭೂಯೋ ಮಹತಾಂ
ನ ಕರ್ತಾ ಪುತ್ರ ಕಿಲ್ಬಿಷಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಶಪ್ತಶ್ಚಿತ್ರಕೇತುರ್ವಿಮಾನಾದವರುಹ್ಯ ಸಃ ।
ಪ್ರಸಾದಯಾಮಾಸ ಸತೀಂ ಮೂರ್ಧ್ನಾ ನಮ್ರೇಣ ಭಾರತ ॥ ೧೬ ॥

ಜಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವೀಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳ ಸಭೆಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ॥ ೭ ॥ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲೇ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಂದಿಗೆ ಎದ್ದು-ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವನು ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕುಳಿತಿರುವನಲ್ಲ! ॥ ೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಗಾಧವಾದುದು. ಚಿತ್ರಕೇತುವಿನ ಈ ಕುಚೋದ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಅವನು ನಕ್ಕು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿ ಸದಸ್ಯರೂ ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರಿಂದ ಅವನು ಶಿವನಕುರಿತು ತೋಚಿದಂತೆ ಗಳಹುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ' ಎಂಬುದರ ದುರಹಂಕಾರವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಅವನ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಕಂಡು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡು ಹೀಗೆಂದಳು. ॥ ೯-೧೦ ॥

ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು – ಆಹಾ! ನಮ್ಮಂತಹ ದುಷ್ಟರೂ, ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟವರೂ ಆದ ಜನರ ಮೇಲೆ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವರೊಬ್ಬರೇ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ, ಭೃಗು-ನಾರದರು, ಸನಕರೇ ಮುಂತಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರರಿಗೆ, ಪರಮಋಷಿಗಳಿಗೆ, ಕಪಿಲರು ಮತ್ತು ಮನು ಮುಂತಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವು ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ, ಆದಕ್ಕೆ ಅವರು ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದಿರುವ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ತಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ॥ ೧೨ ॥ ಈ ಮಹಾತ್ಮರೆಲ್ಲರೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಡಿದಾವರೆಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮಂಗಳಗಳಿಗೂ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಜಗದ್ಗುರುವಾದ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನೂ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರಿಂದ ಈ ದುರುಳನು ದಂಡನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನು. ॥ ೧೩ ॥ ತಾನು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಈ ದುರಹಂಕಾರಿಯಾದ ಮೂರ್ಖನು ಸಾಧುಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ॥ ೧೪ ॥ ಎಲವೋ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನೇ! ನೀನು ಪಾಪಮಯ ಅಸುರಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೀಳು. ಹೀಗಾದರೆ ನೀನು ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆ. ॥ ೧೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ರಾಜನೇ! ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಹೀಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಒಡನೆಯೇ ವಿಮಾನದಿಂದಿಳಿದು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ॥ ೧೬ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುರುವಾಚ

ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ ತೇ ಶಾಪಮಾತ್ಮನೋಽಂಜಲಿನಾಂಬಿಕೇ ।
ದೇವೈರ್ಮರ್ತ್ಯಾಯ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪೂರ್ವದಿಷ್ಟಂ ಹಿ ತಸ್ಯ ತತ್ ॥ ೧೭ ॥

ಸಂಸಾರಚಕ್ರ ಏತಸ್ಮಿನ್ ಜಂತುರಜ್ಞಾನಮೋಹಿತಃ ।
ಭ್ರಾಮ್ಯನ್ಸುಖಂ ಚ ದುಃಖಂ ಚ ಭುಂಕ್ತೇ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾ ॥ ೧೮ ॥

ನೈವಾತ್ಮಾ ನ ಪರಶ್ಚಾಪಿ ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾತ್ಸುಖದುಃಖಯೋಃ ।
ಕರ್ತಾರಂ ಮನ್ಯತೇಽಪ್ರಾಜ್ಞ ಆತ್ಮಾನಂ ಪರಮೇವ ಚ ॥ ೧೯ ॥

ಗುಣಪ್ರವಾಹ ಏತಸ್ಮಿನ್ಕಃ ಶಾಪಃ ಕೋ ನ್ವನುಗ್ರಹಃ ।
ಕಃ ಸ್ವರ್ಗೋ ನರಕಃ ಕೋ ವಾ ಕಿಂ ಸುಖಂ ದುಃಖಮೇವ ವಾ ॥ ೨೦ ॥

ಏಕಃ ಸೃಜತಿ ಭೂತಾನಿ ಭಗವಾನಾತ್ಮಮಾಯಯಾ ।
ಏಷಾಂ ಬಂಧಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಚ ನಿಷ್ಕಲಃ ॥ ೨೧ ॥

ನ ತಸ್ಯ ಕಶ್ಚಿದ್ದಯಿತಃ ಪ್ರತೀಪೋ
ನ ಜ್ಞಾತಿಬಂಧುರ್ನ ಪರೋ ನ ಚ ಸ್ವಃ ।
ಸಮಸ್ಯ ಸರ್ವತ್ರ ನಿರಂಜನಸ್ಯ
ಸುಖೇ ನ ರಾಗಃ ಕುತ ಏವ ರೋಷಃ ॥ ೨೨ ॥

ತಥಾಪಿ ತಚ್ಛಕ್ತಿವಿಸರ್ಗ ಏಷಾಂ
ಸುಖಾಯ ದುಃಖಾಯ ಹಿತಾಹಿತಾಯ ।
ಬಂಧಾಯ ಮೋಕ್ಷಾಯ ಚ ಮೃತ್ಯುಜನ್ಮನೋಃ
ಶರೀರಿಣಾಂ ಸಂಸೃತಯೇಽವಕಲ್ಪತೇ ॥ ೨೩ ॥

ಅಥ ಪ್ರಸಾದಯೇ ನ ತ್ವಾಂ ಶಾಪಮೋಕ್ಷಾಯ ಭಾಮಿನಿ ।
ಯನ್ಮನ್ಯಸೇ ಅಸಾಧೂಕ್ತಂ ಮಮ ತತ್ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ಸತಿ ॥ ೨೪ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಪ್ರಸಾದ್ಯ ಗಿರಿಶೌ ಚಿತ್ರಕೇತುರರಿಂದಮ ।
ಜಗಾಮ ಸ್ವವಿಮಾನೇನ ಪಶ್ಯತೋಃ ಸ್ಮಯತೋಸ್ತಯೋಃ ॥ ೨೫ ॥

ತತಸ್ತು ಭಗವಾನ್ರುದ್ರೋ ರುದ್ರಾಣೀಮಿದಮಬ್ರವೀತ್ ।
ದೇವರ್ಷಿದೈತ್ಯಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಪಾರ್ಷದಾನಾಂ ಚ ಶೃಣ್ವತಾಮ್ ॥ ೨೬ ॥

ಶ್ರೀರುದ್ರ ಉವಾಚ

ದೃಷ್ಟವತ್ಯಸಿ ಸುಶ್ರೋಣಿ ಹರೇರದ್ಭುತಕರ್ಮಣಃ ।
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯಾನಾಂ ನಿಃಸ್ಪೃಹಾಣಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ॥ ೨೭ ॥

ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಹೇಳಿದನು – ಓ ಜಗನ್ಮಾತೆಯೇ! ನಿನ್ನ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ನಾನು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿನಯದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ದೇವತೆಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ನುಡಿದರೆ ಅದು ಅವರ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಫಲದ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ॥ ೧೭ ॥ ದೇವಿ! ಈ ಜೀವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಾ ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೮ ॥ ತಾಯೇ! ಸುಖವನ್ನು ಮತ್ತು ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನು ತಾನೂ ಅಲ್ಲ, ಇತರರೂ ಅಲ್ಲ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರೇ ತನ್ನನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರರನ್ನು ಸುಖ-ದುಃಖದ ಕರ್ತೃಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ॥ ೧೯ ॥ ಈ ಜಗತ್ತು ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರವಾಹವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಾಪವೇನು? ಅನುಗ್ರಹವೇನು? ಸ್ವರ್ಗವೇನು? ನರಕವೇನು? ಸುಖವೇನು? ದುಃಖವೇನು? ॥ ೨೦ ॥ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಬೇರೆ ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಬಂಧನ, ಮೋಕ್ಷ, ಸುಖ, ದುಃಖ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೧ ॥ ಅಮ್ಮಾ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಸಮನೂ ಮತ್ತು ಮಾಯೆಯ ಮಲದ ಸೋಂಕು ಇಲ್ಲದವನು. ಅವನಿಗೆ ಯಾರೂ ಪ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ, ಅಪ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ. ಜ್ಞಾತಿ-ಬಂಧು, ತನ್ನವರು-ಪರರೂ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲ, ರೋಷವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ॥ ೨೨ ॥ ಆದರೂ ಅವನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸುಖ-ದುಃಖ, ಹಿತ-ಅಹಿತ, ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷ, ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು ಮತ್ತು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದುಹೋಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ॥ ೨೩ ॥ ಓ ಪತಿಪ್ರಾಣೆಯಾದ ದೇವಿಯೇ! ನನ್ನನ್ನು ಶಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡು' ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದು ನಿನಗೆ ಅನಿಸಿರುವ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದೇ ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೨೪ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಎಲೈ ಶತ್ರು ಹಂತಕನೇ! ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಹೀಗೆ ಪಾರ್ವತೀ-ಪರಮೇಶ್ವರರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಅವರು ನಸುನಗುತ್ತಾ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ತನ್ನ ವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ॥ ೨೫ ॥ ಆಗ ಭಗವಾನ್ ರುದ್ರದೇವರು – ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ದೈತ್ಯರು, ಸಿದ್ಧರು ಮತ್ತು ಪಾರ್ಷದರ ಮುಂದೆಯೇ ಭಗವತೀ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೀಗೆಂದರು – ॥ ೨೬ ॥

ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಹೇಳಿದನು – ಎಲೈ ಸುಂದರಿಯೇ! ದಿವ್ಯಲೀಲಾವಿಹಾರೀ ಭಗವಂತನ ನಿಃಸ್ಪೃಹರೂ, ಉದಾರ ಹೃದಯರೂ ಆದ ದಾಸಾನುದಾಸರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದೆಯಲ್ಲ. ॥ ೨೭ ॥ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣಾದ ಜನರು ಯಾರಿಗೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷ, ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕೇವಲ ಶ್ರೀಭಗವಂತನೊಬ್ಬನದೇ ಸಮಾನ

ನಾರಾಯಣಪರಾಃ ಸರ್ವೇ ನ ಕುತಶ್ಚನ ಬಿಭ್ಯತಿ ।
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗನರಕೇಷ್ವಪಿ ತುಲ್ಯಾರ್ಥದರ್ಶಿನಃ
॥ ೨೮ ॥

ದೇಹಿನಾಂ ದೇಹಸಂಯೋಗಾದ್ದ್ವಂದ್ವಾನೀಶ್ವರಲೀಲಯಾ ।
ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಮೃತಿರ್ಜನ್ಮ ಶಾಪೋಽನುಗ್ರಹ ಏವ ಚ
॥ ೨೯ ॥

ಅವಿವೇಕಕೃತಃ ಪುಂಸೋ ಹ್ಯರ್ಥಭೇದ ಇವಾತ್ಮನಿ ।
ಗುಣದೋಷವಿಕಲ್ಪಶ್ಚ ಭಿದೇವ ಸ್ರಜಿವತ್ಕೃತಃ
॥ ೩೦ ॥

ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಭಕ್ತಿಮುದ್ವಹತಾಂ ನೃಣಾಮ್ ।
ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯವೀರ್ಯಾಣಾಂ ನೇಹ ಕಶ್ಚಿದ್ವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ
॥ ೩೧ ॥

ನಾಹಂ ವಿರಿಂಚೋ ನ ಕುಮಾರನಾರದೌ
ನ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ಮುನಯಃ ಸುರೇಶಾಃ ।
ವಿದಾಮ ಯಸ್ಯೇಹಿತಮಂಶಕಾಂಶಕಾ
ನ ತತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಪೃಥಗೀಶಮಾನಿನಃ ॥ ೩೨ ॥

ನ ಹ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಪ್ರಿಯಃ ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಪ್ರಿಯಃ ಸ್ವಃ ಪರೋಽಪಿ ವಾ ।
ಆತ್ಮತ್ವಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸರ್ವಭೂತಪ್ರಿಯೋಹರಿಃ
॥ ೩೩ ॥

ತಸ್ಯ ಚಾಯಂ ಮಹಾಭಾಗಶ್ಚಿತ್ರಕೇತುಃ ಪ್ರಿಯೋಽನುಗಃ ।
ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದೃಕ್ ಶಾಂತೋ ಹ್ಯಹಂ ಚೈವಾಚ್ಯುತಪ್ರಿಯಃ
॥ ೩೪ ॥

ತಸ್ಮಾನ್ನ ವಿಸ್ಮಯಃ ಕಾರ್ಯಃ ಪುರುಷೇಷು ಮಹಾತ್ಮಸು ।
ಮಹಾಪುರುಷಭಕ್ತೇಷು ಶಾಂತೇಷು ಸಮದರ್ಶಿಷು
॥ ೩೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ಭಗವತಃ ಶಿವಸ್ಯೋಮಾಭಿಭಾಷಿತಮ್ ।
ಬಭೂವ ಶಾಂತಧೀ ರಾಜನ್ ದೇವೀ ವಿಗತವಿಸ್ಮಯಾ
॥ ೩೬ ॥

ಇತಿ ಭಾಗವತೋ ದೇವ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಶಪ್ತುಮಲಂತಮಃ ।
ಮೂರ್ಧ್ನಾ ಸಂಜಗೃಹೇ ಶಾಪಮೇತಾವತ್ಸಾಧುಲಕ್ಷಣಮ್
॥ ೩೭ ॥

ಜಜ್ಞೇ ತ್ವಷ್ಟುರ್ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನೌ ದಾನವೀಂ ಯೋನಿಮಾಶ್ರಿತಃ ।
ವೃತ್ರ ಇತ್ಯಭಿವಿಖ್ಯಾತೋ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಯುತಃ
॥ ೩೮ ॥

ಭಾವದಿಂದ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೨೮ ॥ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆಯಿಂದಲೇ ದೇಹದ ಸಂಯೋಗ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸುಖ-ದುಃಖ, ಜನ್ಮ-ಮರಣ, ಶಾಪ-ಅನುಗ್ರಹ ಮುಂತಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ॥ ೨೯ ॥ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಭೇದ-ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಜಾಗ್ರತ್ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಪಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನು ಅಜ್ಞಾನ ದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ಮುಂತಾದ ಭೇದ ಹಾಗೂ ಗುಣ-ದೋಷಾದಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ॥ ೩೦ ॥ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯದ ಬಲವಿರುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಾಸು ದೇವನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವವಿರಿಸಿದವರಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಹೇಯ, ಇದು ಉಪಾದೇಯ ಎಂಬ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೩೧ ॥ ನಾನು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಸನಕಾದಿಗಳು, ನಾರದರು, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರರಾದ ಭೃಗು ಮುಂತಾದ ಮುನಿಗಳು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ದೇವತೆಗಳು – ಯಾರೂ ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರೆವು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಂಶಾಂಶರು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಅವನಿಂದ ಬೇರೆ ಈಶ್ವರನೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯ ಬಲ್ಲರು ? ॥ ೩೨ ॥ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಲೀ, ಅಪ್ರಿಯರಾಗಲೀ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಕೀಯನೂ, ಪರಕೀ ಯನೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮನಾಗಿರು ವನು, ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಿಯತಮನಾಗಿರು ವನು. ॥ ೩೩ ॥ ಪ್ರಿಯೇ ! ಈ ಪರಮಭಾಗ್ಯವಂತನಾದ ಚಿತ್ರ ಕೇತುವು ಆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಅನುಚರನೂ, ಶಾಂತನೂ, ಸಮದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾನೂ ಕೂಡ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೩೪ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತರೂ, ಶಾಂತರೂ, ಸಮದರ್ಶಿಗಳೂ, ಮಹಾತ್ಮರೂ ಆದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡಬಾರದು. ॥ ೩೫ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಗವತಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ಶಾಂತವಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಆಕೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯರಹಿತ ಳಾದಳು. ॥ ೩೬ ॥ ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಾದ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ಕೂಡ ಭಗವತೀ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿ ದ್ದರೂ ಅವನು ಆಕೆಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಅವಳ ಶಾಪವನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದೇ ತಾನೇ ಸಾಧು-ಸಜ್ಜನರ ಲಕ್ಷಣವು! ॥ ೩೭ ॥ ಇದೇ ವಿದ್ಯಾಧರ ಚಿತ್ರಕೇತುವು ದಾನವ ಯೋನಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತ್ವಷ್ಟನ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ವೃತ್ರಾಸುರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತನಾದನು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಭಗವತ್ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿ ದ್ದನು. ॥ ೩೮ ॥ ವೃತ್ರಾಸುರನು ದೈತ್ಯಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಜನಿಸಿ ದನು ? ಆ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಅಂತಹ

ಏತತ್ತೇ ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ ಯನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ ।
ವೃತ್ರಸ್ಯಾಸುರಜಾತೇಶ್ಚ ಕಾರಣಂ ಭಗವನ್ಮತೇಃ
॥ ೩೯ ॥

ಇತಿಹಾಸಮಿಮಂ ಪುಣ್ಯಂ ಚಿತ್ರಕೇತೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಾನಾಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಬಂಧಾದ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ
॥ ೪೦ ॥

ಯ ಏತತ್ಪ್ರಾತರುತ್ಥಾಯ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ವಾಗ್ಯತಃ ಪಠೇತ್ ।
ಇತಿಹಾಸಂ ಹರಿಂ ಸ್ಮೃತ್ವಾ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್
॥ ೪೧ ॥

ಭಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಿತು ? ಎಂದು ನೀನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾನು ಕೊಟ್ಟಾಯಿತು. ॥ ೩೯ ॥ ಮಹಾತ್ಮಾ ಚಿತ್ರಕೇತುವಿನ ಈ ಪವಿತ್ರ ಇತಿಹಾಸವು ಕೇವಲ ಅವನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಮಸ್ತ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳುವವನು ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೪೦ ॥ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಮೌನದಿಂದಿದ್ದು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಓದುವವನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ॥ ೪೧ ॥

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೭ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ
ಚಿತ್ರಕೇತುಶಾಪೋ ನಾಮ ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೭ ॥

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅದಿತಿ ಮತ್ತು ದಿತಿ ಇವರ ಸಂತಾನಗಳು ಮತ್ತು ಮರುದ್ಗಣಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಪೃಶ್ನಿಸ್ತು ಪತ್ನೀ ಸವಿತುಃ
ಸಾವಿತ್ರೀಂ ವ್ಯಾಹೃತಿಂ ತ್ರಯೀಮ್ ।
ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಪಶುಂ ಸೋಮಂ
ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಂ ಮಹಾಮಖಾನ್ ॥ ೧ ॥

ಸಿದ್ಧಿರ್ಭಗಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾಂಗ ಮಹಿಮಾನಂ ವಿಭುಂ ಪ್ರಭುಮ್ ।
ಆಶಿಷಂ ಚ ವರಾರೋಹಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಸೂತ ಸುವ್ರತಾಮ್
॥ ೨ ॥

ಧಾತುಃ ಕುಹೂಃ ಸಿನೀವಾಲೀ ರಾಕಾ ಚಾನುಮತಿಸ್ತಥಾ ।
ಸಾಯಂ ದರ್ಶಮಥ ಪ್ರಾತಃ ಪೂರ್ಣಮಾಸಮನುಕ್ರಮಾತ್
॥ ೩ ॥

ಅಗ್ನೀನ್‌ಪುರೀಷ್ಯಾನಾಧತ್ತ ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಸಮನಂತರಃ ।
ಚರ್ಷಣೀ ವರುಣಸ್ಯಾಸೀದ್ಯಸ್ಯಾಂ ಜಾತೋ ಭೃಗುಃ ಪುನಃ
॥ ೪ ॥

ವಾಲ್ಮೀಕಿಶ್ಚ ಮಹಾಯೋಗೀ ವಲ್ಮೀಕಾದಭವತ್ಕಿಲ ।
ಅಗಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋರ್ಋಷೀ
॥ ೫ ॥

ರೇತಃ ಸಿಷಿಚತುಃ ಕುಂಭೇ ಊರ್ವಶ್ಯಾಃ ಸನ್ನಿಧೌ ದ್ರುತಮ್ ।
ರೇವತ್ಯಾಂ ಮಿತ್ರ ಉತ್ಸರ್ಗಮರಿಷ್ಟಂ ಪಿಪ್ಪಲಂ ವ್ಯಧಾತ್
॥ ೬ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಎಲೈ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಸವಿತೃದೇವತೆಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಪ್ರಶ್ನಿದೇವಿಯು – ಸಾವಿತ್ರೀ, ವ್ಯಾಹೃತಿ, ತ್ರಯೀ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಪಶು, ಸೋಮ, ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞ ಎಂಬ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ॥ ೧ ॥ ಭಗದೇವತೆಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ– ಮಹಿಮಾ, ವಿಭು, ಪ್ರಭು ಎಂಬ ಮೂವರು ಪುತ್ರರೂ 'ಆಶಿಷ' ಎಂಬ ಸುಂದರಿಯೂ ಸದಾಚಾರಿಣಿಯೂ ಆದ ಒಬ್ಬಳು ಪುತ್ರಿಯೂ ಜನಿಸಿದರು. ॥ ೨ ॥ ಧಾತೃದೇವತೆಗೆ – ಕುಹೂ, ಸಿನಿವಾಲೀ, ರಾಕಾ, ಅನುಮತಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಾಯಂಕಾಲ, ದರ್ಶ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಪೂರ್ಣಮಾಸರೆಂಬ ನಾಲ್ವರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ॥ ೩ ॥ ಧಾತೃವಿನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ವಿಧಾತಾ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವನ ಪತ್ನಿಯು ಕ್ರಿಯೆ. ಅವಳಿಂದ ಪುರೀಷ್ಯ ಎಂಬ ಐದು ಅಗ್ನಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ವರುಣದೇವರ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಚರ್ಷಣೀ. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪುನಃ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ॥ ೪ ॥ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳೂ ಕೂಡ ವರುಣನ ಪುತ್ರರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹುತ್ತ (ವಲ್ಮೀಕ)ದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಎಂದಾಯಿತು. ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ದೇವತೆಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ವೀರ್ಯಸ್ಖಲನವಾಯಿತು. ಆ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಒಂದು ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದಲೇ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠರ ಜನನವಾಯಿತು. ಮಿತ್ರದೇವತೆಯ ಪತ್ನಿಯು ರೇವತೀ. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸರ್ಗ, ಅರಿಷ್ಟ, ಪಿಪ್ಪಲ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪುತ್ರರು ಉದಿಸಿದರು. ॥ ೫-೬॥

ಪೌಲೋಮ್ಯಾಮಿಂದ್ರ ಆಧತ್ತ ತ್ರೀನ್ಸುತಾನಿತಿ ನಃ ಶ್ರುತಮ್ ।
ಜಯಂತಮೃಷಭಂ ತಾತ ತೃತೀಯಂ ಮೀಢುಷಂ ಪ್ರಭುಃ
॥ ೭ ॥

ಉರುಕ್ರಮಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಮಾಯಾವಾಮನರೂಪಿಣಃ ।
ಕೀರ್ತೌ ಪತ್ನ್ಯಾಂ ಬೃಹಚ್ಛ್ಲೋಕಸ್ತಸ್ಯಾಸನ್ಸೌಭಗಾದಯಃ
॥ ೮ ॥

ತತ್ಕರ್ಮಗುಣವೀರ್ಯಾಣಿ ಕಾಶ್ಯಪಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಪಶ್ಚಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮಹೇಽದಿತ್ಯಾಂ ಯಥಾ ವಾವತತಾರ ಹ
॥ ೯ ॥

ಅಥ ಕಶ್ಯಪದಾಯಾದಾನ್ದೈತೇಯಾನ್ಕೀರ್ತಯಾಮಿ ತೇ ।
ಯತ್ರ ಭಾಗವತಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಬಲಿರೇವ ಚ
॥ ೧೦ ॥

ದಿತೇರ್ದ್ವಾವೇವ ದಾಯಾದೌ ದೈತ್ಯದಾನವವಂದಿತೌ ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ನಾಮ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಶ್ಚ ಕೀರ್ತಿತೌ
॥ ೧೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋರ್ಭಾರ್ಯಾ ಕಯಾಧುರ್ನಾಮ ದಾನವೀ ।
ಜಂಭಸ್ಯ ತನಯಾ ದತ್ತಾ ಸುಷುವೇ ಚತುರಃ ಸುತಾನ್
॥ ೧೨ ॥

ಸಂಹ್ಲಾದಂ ಪ್ರಾಗನುಹ್ಲಾದಂ ಹ್ಲಾದಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮೇವ ಚ ।
ತತ್ಸ್ವಸಾ ಸಿಂಹಿಕಾ ನಾಮ ರಾಹುಂ ವಿಪ್ರಚಿತೋಽಗ್ರಹೀತ್
॥ ೧೩ ॥

ಶಿರೋಽಹರದ್ಯಸ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಕ್ರೇಣ ಪಿಬತೋಽಮೃತಮ್ ।
ಸಂಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಕೃತಿರ್ಭಾರ್ಯಾಸೂತ ಪಂಚಜನಂ ತತಃ
॥ ೧೪ ॥

ಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಧಮನಿರ್ಭಾರ್ಯಾಸೂತ ವಾತಾಪಿಮಿಲ್ವಲಮ್ ।
ಯೋಽಗಸ್ತ್ಯಾಯ ತ್ವತಿಥಯೇ ಪೇಚೇ ವಾತಾಪಿಮಿಲ್ವಲಃ
॥ ೧೫ ॥

ಅನುಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಸೂರ್ಮ್ಯಾಯಾಂ ಬಾಷ್ಕಲೋ ಮಹಿಷಸ್ತಥಾ ।
ವಿರೋಚನಸ್ತು ಪ್ರಾಹ್ಲಾದಿರ್ದೇವ್ಯಾಸ್ತಸ್ಯಾಭವದ್ಬಲಿಃ
॥ ೧೬ ॥

ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಇಂದ್ರದೇವರ ಪತ್ನಿಯು ಪುಲೋಮನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಶಚೀದೇವಿಯು. ಅವಳಲ್ಲಿ ಜಯಂತ, ಋಷಭ, ಮೀಢ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ॥ ೭ ॥ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವೇ (ಬಲಿಯ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಲು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ) ಮಾಯೆಯಿಂದ ವಾಮನ (ಉಪೇಂದ್ರ) ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದ್ದನು. ಅವನು ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಆಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ 'ಕೀರ್ತಿ' ಎಂಬ ಪತ್ನಿಯಿದ್ದಳು. ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೃಹಚ್ಛ್ಲೋಕ ಎಂಬ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸಿದನು. ಆ ಬೃಹಚ್ಛ್ಲೋಕನಿಗೆ ಸೌಭಗನೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ॥ ೮ ॥ ಕಶ್ಯಪನಂದನ ಭಗವಾನ್ ವಾಮನನು ತಾಯಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಏಕೆ ಅವತರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವ-ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಮುಂದೆ (ಎಂಟನೆಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ) ವರ್ಣಿಸುವೆನು. ॥ ೯ ॥

ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಈಗ ನಾನು ಕಶ್ಯಪರ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪತ್ನಿಯಾದ ದಿತಿದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಂತಾನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಆ ವಂಶದಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೂ ಮತ್ತು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಜನಿಸಿದ್ದರು. ॥ ೧೦ ॥ ದಿತಿಗೆ ದೈತ್ಯ-ದಾನವರೆಲ್ಲರಿಂದಲೂ ವಂದನೀಯರಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮತ್ತು ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ (ಮೂರನೆಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ॥ ೧೧ ॥ ಜಂಭ ದಾನವನು ತನ್ನ ಸುಪುತ್ರಿಯಾದ ಕಯಾಧುವನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದನು. ಕಯಾಧುವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಹ್ಲಾದ, ಅನುಹ್ಲಾದ, ಹ್ಲಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು. ಅವರ ಸೋದರಿಯಾದ ಸಿಂಹಿಕೆ ಎಂಬುವಳನ್ನು ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಎಂಬ ದಾನವನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಅವಳಲ್ಲಿ ರಾಹು ಎಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ॥ ೧೨-೧೩ ॥ ಅಮೃತಪಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೋಹಿನೀರೂಪಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಸುದರ್ಶನಚಕ್ರದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದ್ದು ಇದೇ ರಾಹುವಿನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು. ಸಂಹ್ಲಾದನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಜನನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ॥ ೧೪ ॥ ಹ್ಲಾದನ ಪತ್ನಿಯು ಧಮನಿ. ಆಕೆಯು ಇಲ್ವಲ ಮತ್ತು ವಾತಾಪಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ಇಲ್ವಲನೇ ಮಹರ್ಷಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಆತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾತಾಪಿಯನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನಿಸಿದನೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೫ ॥ ಅನುಹ್ಲಾದನ ಪತ್ನಿಯು ಸೂರ್ಮ್ಯಾ. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಷ್ಕಲ ಮತ್ತು ಮಹಿಷಾಸುರ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಪುತ್ರನು ವಿರೋಚನ. ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದೇವಿ ಎಂಬುವಳಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರಾಜನಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಜನಿಸಿದನು. ॥ ೧೬ ॥

ಬಾಣಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಪುತ್ರಶತಮಶನಾಯಾಂ ತತೋಽಭವತ್ ।
ತಸ್ಯಾನುಭಾವಃ ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಃ ಪಶ್ಚಾದೇವಾಭಿಧಾಸ್ಯತೇ ॥ ೧೭ ॥

ಬಾಣ ಆರಾಧ್ಯ ಗಿರಿಶಂ ಲೇಭೇ ತದ್ಗಣಮುಖ್ಯತಾಮ್ ।
ಯತ್ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಭಗವಾನಾಸ್ತೇ ಹ್ಯದ್ಯಾಪಿ ಪುರಪಾಲಕಃ ॥ ೧೮ ॥

ಮರುತಶ್ಚ ದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾಶ್ಚತ್ವಾರಿಂಶನ್ನವಾಧಿಕಾಃ ।
ತ ಆಸನ್ನಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವೇ ನೀತಾ ಇಂದ್ರೇಣ ಸಾತ್ಮತಾಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ರಾಜೋವಾಚ

ಕಥಂ ತ ಆಸುರಂ ಭಾವಮಪೋಹ್ಯೌತ್ಪತ್ತಿಕಂ ಗುರೋ ।
ಇಂದ್ರೇಣ ಪ್ರಾಪಿತಾಃ ಸಾತ್ಮ್ಯಂ ಕಿಂ ತತ್ಸಾಧು ಕೃತಂ ಹಿ ತೈಃ ॥ ೨೦ ॥

ಇಮೇ ಶ್ರದ್ದಧತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೃಷಯೋ ಹಿ ಮಯಾ ಸಹ ।
ಪರಿಜ್ಞಾನಾಯ ಭಗವಂಸ್ತನ್ನೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ ॥ ೨೧ ॥

ಸೂತ ಉವಾಚ

ತದ್ವಿಷ್ಣುರಾತಸ್ಯ ಸ ಬಾದರಾಯಣಿ-
ರ್ವಚೋ ನಿಶಮ್ಯಾದೃತಮಲ್ಪಮರ್ಥವತ್ ।
ಸಭಾಜಯನ್ಸಂನಿಭೃತೇನ ಚೇತಸಾ
ಜಗಾದ ಸತ್ರಾಯಣ ಸರ್ವದರ್ಶನಃ ॥ ೨೨ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಹತಪುತ್ರಾ ದಿತಿಃ ಶಕ್ರಪಾರ್ಷ್ಣಿಗ್ರಾಹೇಣ ವಿಷ್ಣುನಾ ।
ಮನ್ಯುನಾ ಶೋಕದೀಪ್ತೇನ ಜ್ವಲಂತೀ ಪರ್ಯಚಿಂತಯತ್ ॥ ೨೩ ॥

ಕದಾ ನು ಭ್ರಾತೃಹಂತಾರಮಿಂದ್ರಿಯಾರಾಮಮುಲ್ಬಣಮ್ ।
ಅಕ್ಲಿನ್ನಹೃದಯಂ ಪಾಪಂ ಘಾತಯಿತ್ವಾ ಶಯೇ ಸುಖಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ಕೃಮಿವಿಡ್ಭಸ್ಮಸಂಜ್ಞಾಽಽಸೀದ್ಯಸ್ಯೇಶಾಭಿಹಿತಸ್ಯ ಚ ।
ಭೂತಧ್ರುಕ್ತತ್ಕೃತೇ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಕಿಂ ವೇದ ನಿರಯೋ ಯತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಆಶಾಸಾನಸ್ಯ ತಸ್ಯೇದಂ ಧ್ರುವಮುನ್ನದ್ಧಚೇತಸಃ ।
ಮದಶೋಷಕ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಭೂಯಾದ್ಯೇನ ಸುತೋ ಹಿ ಮೇ ॥ ೨೬ ॥

ಬಲಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಅಶನಾ ಎಂದಿತ್ತು. ಅವಳಲ್ಲಿ ಬಾಣನೇ ಮುಂತಾದ ನೂರು ಪುತ್ರರಾದರು. ದೈತ್ಯರಾಜ ಬಲಿಯ ಮಹಿಮೆಯು ಗಾನಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಮುಂದೆ (ಎಂಟನೆಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ) ಹೇಳುವೆನು. ॥ ೧೭ ॥ ಬಲಿಪುತ್ರ ಬಾಣಾಸುರನು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಆತನ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದನು. ಇಂದೂ ಕೂಡ ಭಗವಾನ್ ಶಿವನು ಆತನ ನಗರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೮ ॥ ದಿತಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮತ್ತು ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಮರುದ್ಗಣರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತಾನಹೀನರಾಗಿದ್ದರು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಅವರನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ॥ ೧೯ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ಕೇಳಿದನು – ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಮರುದ್ಗಣರು ತಮಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದ ಆಸುರೋಚಿತವಾದ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇವೇಂದ್ರನಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗಾದರು? ಅವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು? ॥ ೨೦ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೇ! ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾನಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಋಷಿಗಳ ಮಂಡಲಿಯೇ ಕುತೂಹಲಗೊಂಡಿದೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಆ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೨೧ ॥

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ! ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಕೇಳಿದ ಈ ಸಾರಗರ್ಭಿತವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಶ್ರೀಶುಕಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಹೀಗೆಂದರು. ॥ ೨೨ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಇಂದ್ರನ ಪಕ್ಷವನ್ನುವಹಿಸಿ ದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮತ್ತು ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ದಿತಿಯು ಶೋಕಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಉರಿದೆದ್ದು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು. ॥ ೨೩ ॥ ಈ ಇಂದ್ರನು ನಿಜವಾಗಿ ಭಾರೀ ವಿಷಯಿಯೂ, ಕ್ರೂರಿಯೂ, ನಿರ್ದಯಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮ! ರಾಮಾ! ಅವನು ತನ್ನ ಸೋದರರನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ನಾನೂ ಆ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿಯೇ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡುವ ಕಾಲ ಎಂದು ಬರುವುದೋ? ॥ ೨೪ ॥ ಜನರು ರಾಜರ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಭು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದುದಿನ ಅದು ಹುಳು, ಮಲ ಅಥವಾ ಬೂದಿಯ ರಾಶಿಯಾಗಿಬಿಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಗೋಳುಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಅಥವಾ ಪರಮಾರ್ಥ ಯಾವುದೆಂಬುದು ಅರಿವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬೀಳುವನು. ॥ ೨೫ ॥ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ನಿತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವಿನಾಶದ ಅರಿವೇ ಆತನಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಅವನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕುವಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ॥ ೨೬ ॥

ಇತಿ ಭಾವೇನ ಸಾ ಭರ್ತುರಾಚಚಾರಾಸಕೃತ್ಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಶುಶ್ರೂಷಯಾನುರಾಗೇಣ ಪ್ರಶ್ರಯೇಣ ದಮೇನ ಚ
॥ ೨೭ ॥

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ರಾಜನ್ಮನೋಜ್ಞೈರ್ವಲ್ಗುಭಾಷಿತೈಃ ।
ಮನೋ ಜಗ್ರಾಹ ಭಾವಜ್ಞಾ ಸುಸ್ಮಿತಾಪಾಂಗವೀಕ್ಷಣೈಃ
॥ ೨೮ ॥

ಏವಂ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಜಡೀಭೂತೋ ವಿದ್ವಾನಪಿ ವಿದಗ್ಧಯಾ ।
ಬಾಢಮಿತ್ಯಾಹ ವಿವಶೋ ನ ತಚ್ಚಿತ್ರಂ ಹಿ ಯೋಷಿತಿ
॥ ೨೯ ॥

ವಿಲೋಕ್ಯೈಕಾಂತಭೂತಾನಿ ಭೂತಾನ್ಯಾದೌ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ।
ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಚಕ್ರೇ ಸ್ವದೇಹಾರ್ಧಂ ಯಯಾ ಪುಂಸಾಂ ಮತಿರ್ಹೃತಾ
॥ ೩೦ ॥

ಏವಂ ಶುಶ್ರೂಷಿತಸ್ತಾತ ಭಗವಾನ್ಕಶ್ಯಪಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ।
ಪ್ರಹಸ್ಯ ಪರಮಪ್ರೀತೋ ದಿತಿಮಾಹಾಭಿನಂದ್ಯ ಚ
॥ ೩೧ ॥

ಕಶ್ಯಪ ಉವಾಚ

ವರಂ ವರಯ ವಾಮೋರು ಪ್ರೀತಸ್ತೇಽಹಮನಿಂದಿತೇ ।
ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಭರ್ತರಿ ಸುಪ್ರೀತೇ ಕಃ ಕಾಮ ಇಹ ಚಾಗಮಃ
॥ ೩೨ ॥

ಪತಿರೇವ ಹಿ ನಾರೀಣಾಂ ದೈವತಂ ಪರಮಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ।
ಮಾನಸಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಾಸುದೇವಃ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಃ
॥ ೩೩ ॥

ಸ ಏವ ದೇವತಾಲಿಂಗೈರ್ನಾಮರೂಪವಿಕಲ್ಪಿತೈಃ ।
ಇಜ್ಯತೇ ಭಗವಾನ್ಪುಂಭಿಃ ಸ್ತ್ರೀಭಿಶ್ಚ ಪತಿರೂಪಧೃಕ್
॥ ೩೪ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಪತಿವ್ರತಾ ನಾರ್ಯಃ ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮಾಃ ಸುಮಧ್ಯಮೇ ।
ಯಜಂತೇಽನನ್ಯಭಾವೇನ ಪತಿಮಾತ್ಮಾನಮೀಶ್ವರಮ್
॥ ೩೫ ॥

ಸೋಽಹಂ ತ್ವಯಾರ್ಚಿತೋ ಭದ್ರೇ ಈದೃಗ್ಭಾವೇನ ಭಕ್ತಿತಃ ।
ತತ್ತೇ ಸಂಪಾದಯೇ ಕಾಮಮಸತೀನಾಂ ಸುದುರ್ಲಭಮ್
॥ ೩೬ ॥

ದಿತಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ, ಸೇವೆ, ಶುಶ್ರೂಷೆ, ನಯ, ವಿನಯ, ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರಂತರ ತನ್ನ ಪತಿದೇವರಾದ ಕಶ್ಯಪರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸತೊಡಗಿದಳು. ॥ ೨೭ ॥ ಆಕೆಯು ಪತಿಯ ಹೃದಯದ ಒಂದೊಂದು ಭಾವವನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಮ ಪ್ರೇಮಭಾವದಿಂದಲೂ, ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಡೆಗಣ್ಣ ನೋಟಗಳಿಂದಲೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ॥ ೨೮ ॥ ಕಶ್ಯಪ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವಿಚಾರವಂತರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಚತುರೆಯಾದ ದಿತಿಯ ಸೇವೆ-ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ – ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಾನು ಈಡೇರಿಸುವೆನು' ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟರು. ಹೆಂಗಸರು ಹೀಗೆಲ್ಲ ಪತಿಯನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ॥ ೨೯ ॥ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಎಲ್ಲ ಜೀವರು ಅಸಂಗರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಅರ್ಧ ಶರೀರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷರ ಮತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ॥ ೩೦ ॥ ಇರಲಿ, ಅಯ್ಯಾ ! ದಿತಿಯು ಭಗವಾನ್ ಕಶ್ಯಪರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ! ಇದರಿಂದ ಅವರು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು. ಅವರು ದಿತಿಯನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾ ಮುಗುಳ್ನಗುತ್ತಾ ಇಂತೆಂದರು – ॥ ೩೧ ॥

ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದರು – ಎಲೈ ಸುಂದರಿಯೇ! ಅನಿಂದ್ಯ ರೂಪಗುಣಸಂಪನ್ನೆಯೇ! ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟಬಂದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೋ. ಪತಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾದಾಗ ಪತ್ನಿಗೆ ಈ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಭೀಷ್ಟ ವಸ್ತುವು ದುರ್ಲಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೩೨ ॥ 'ಪತಿಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪರಮಾರಾಧ್ಯ ಇಷ್ಟದೇವರಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಿಯೇ! ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನು. ॥ ೩೩ ॥ ಆತನೇ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳ ನಾಮಗಳಿಂದಲೂ, ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ಉಪಾಸಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ಪುರುಷರೂ ಯಾವುದೇ ದೇವತೆ ಯನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಭಗವಂತನದೇ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಪತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನು. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಅದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ॥ ೩೪ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಿಯೇ! ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪತಿದೇವನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪತಿದೇವನೇ ಅವರಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಿಯತಮ ಆತ್ಮಾ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನಾಗಿರುವನು. ॥ ೩೫ ॥ ಎಲೈ ಮಂಗಳಾಂಗಿಯೇ! ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮಭಾವದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವೆನು. ಗರತಿಯರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಇಂತಹ ಭಾಗ್ಯವು ಸಿಗುವುದುದುರ್ಲಭವೇ. ॥ ೩೬ ॥

ದಿತಿರುವಾಚ

ವರದೋ ಯದಿ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಪುತ್ರಮಿಂದ್ರಹಣಂ ವೃಣೇ ।
ಅಮೃತ್ಯುಂ ಮೃತಪುತ್ರಾಹಂ ಯೇನ ಮೇ ಘಾತಿತೌ ಸುತೌ ॥ ೩೭ ॥

ನಿಶಮ್ಯ ತದ್ವಚೋ ವಿಪ್ರೋ ವಿಮನಾಃ ಪರ್ಯತಪ್ಯತ ।
ಅಹೋ ಅಧರ್ಮಃ ಸುಮಹಾನದ್ಯ ಮೇ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಃ ॥ ೩೮ ॥

ಅಹೋ ಅದ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾರಾಮೋ ಯೋಷಿನ್ಮಯ್ಯೇಹ ಮಾಯಯಾ ।
ಗೃಹೀತಚೇತಾಃ ಕೃಪಣಃ ಪತಿಷ್ಯೇ ನರಕೇ ಧ್ರುವಮ್ ॥ ೩೯ ॥

ಕೋಽತಿಕ್ರಮೋಽನುವರ್ತಂತ್ಯಾಃ ಸ್ವಭಾವಮಿಹ ಯೋಷಿತಃ ।
ಧಿಙ್ಮಾಂ ಬತಾಬುಧಂ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಯದಹಂ ತ್ವಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ॥ ೪೦ ॥

ಶರತ್ಪದ್ಮೋತ್ಸವಂ ವಕ್ತ್ರಂ ವಚಶ್ಚ ಶ್ರವಣಾಮೃತಮ್ ।
ಹೃದಯಂ ಕ್ಷುರಧಾರಾಭಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಕೋ ವೇದ ಚೇಷ್ಟಿತಮ್ ॥ ೪೧ ॥

ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿತ್ಪ್ರಿಯಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಂಜಸಾ ಸ್ವಾಶಿಷಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ಪತಿಂ ಪುತ್ರಂ ಭ್ರಾತರಂ ವಾ ಘ್ನಂತ್ಯರ್ಥೇ ಘಾತಯಂತಿ ಚ ॥ ೪೨ ॥

ಪ್ರತಿಶ್ರುತಂ ದದಾಮೀತಿ ವಚಸ್ತನ್ನ ಮೃಷಾ ಭವೇತ್ ।
ವಧಂ ನಾರ್ಹತಿ ಚೇಂದ್ರೋಽಪಿ ತತ್ರೇದಮುಪಕಲ್ಪತೇ ॥ ೪೩ ॥

ಇತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಭಗವಾನ್ಮಾರೀಚಃ ಕುರುನಂದನ ।
ಉವಾಚ ಕಿಂಚಿತ್ಕುಪಿತ ಆತ್ಮಾನಂ ಚ ವಿಗರ್ಹಯನ್ ॥ ೪೪ ॥

ಕಶ್ಯಪ ಉವಾಚ

ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಭವಿತಾ ಭದ್ರೇ ಇಂದ್ರಹಾ ದೇವಬಾಂಧವಃ ।
ಸಂವತ್ಸರಂ ವ್ರತಮಿದಂ ಯದ್ಯಂಜೋ ಧಾರಯಿಷ್ಯಸಿ ॥ ೪೫ ॥

ದಿತಿರುವಾಚ

ಧಾರಯಿಷ್ಯೇ ವ್ರತಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬ್ರೂಹಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಯಾನಿ ಮೇ ।
ಯಾನಿ ಚೇಹ ನಿಷಿದ್ಧಾನಿ ನ ವ್ರತಂ ಘ್ನಂತಿ ಯಾನಿ ತು ॥ ೪೬ ॥

ದಿತಿಯು ಹೇಳಿದಳು – ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೇ! ಇಂದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಇಬ್ಬರೂ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಪುತ್ರಹೀನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನನಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ – ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವಂತಹ ಅಮರ ಪುತ್ರನನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. ॥ ೩೭ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ದಿತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಶ್ಯಪರು ಖಿನ್ನರಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡತೊಡಗಿದರು. ಅಯ್ಯೋ! ಶಿವನೇ! ಇಂದು ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಅಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿತಲ್ಲ! ॥ ೩೮ ॥ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ರಮಿಸ ತೊಡಗಿದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಈ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಿಣಿಯಾದ ಮಾಯೆಯು ತನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತಲ್ಲ! ಅಯ್ಯೋ! ಇಂದು ನಾನು ಎಂತಹ ದೀನ-ಹೀನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನನಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳಬೇಕಾದೀತು. ॥ ೩೯ ॥ ಆದರೆ ಈ ಹೆಂಗಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಈಕೆಯು ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ದೋಷವಾದರೋ ನನ್ನದೇ ಆಗಿದೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದೇ ಹೋದೆನು. ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಹೋದೆ. ಇಂತಹ ಮೂಢನಾದ ನನಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. ॥ ೪೦ ॥ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಡೆವಳಿಕೆಯು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಅರ್ಥವಾದೀತು? ಇವರ ಮುಖವು ಶರತ್ಕಾಲದ ಕಮಲದಂತೆ ಅರಳಿರುವುದು. ಮಾತು ಅಮೃತದಂತೆ ಸವಿಯಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಹೃದಯವು ಮಾತ್ರ ಕತ್ತಿಯ ಅಲಗಿನಂತೆ ಕಡು ಹರಿತವಾದುದು. ॥ ೪೧ ॥ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ನಿಜ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇವರಿಗೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಇವರು ತನ್ನ ಪತಿ, ಪುತ್ರ, ಸಹೋದರ ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲಳು, ಕೊಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲಳು; ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ॥ ೪೨ ॥ ಆದರೆ ನಾನು ಈಕೆಗೆ 'ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಕೊಟ್ಟ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ಇಂದ್ರನೂ ವಧಿಸಲ್ಪಡಬಾರದು. ಇರಲಿ; ಈಗ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ॥ ೪೩ ॥ ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಸರ್ವಸಮರ್ಥರಾದ ಕಶ್ಯಪರು ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಂಡು, ಎರಡೂ ಮಾತುಗಳು ನೆರವೇರುವಂತಹ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪಗೊಂಡವರಾಗಿ ದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು –॥ ೪೪ ॥

ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದರು – ಭದ್ರೇ! ನಾನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತಹ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸುವನು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧದಿಂದ ವ್ರತನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂದು-ಕೊರತೆಗಳುಂಟಾದರೆ ಅವನು ದೇವತೆಗಳ ಮಿತ್ರನಾಗುವನು. ॥ ೪೫ ॥

ದಿತಿಯು ಹೇಳಿದಳು – ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೇ! ನಾನು ಆ ವ್ರತವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುವೆನು. ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಾನೇನು ಮಾಡ

ಕಶ್ಯಪ ಉವಾಚ

ನ ಹಿಂಸ್ಯಾದ್ಭೂತಜಾತಾನಿ ನ ಶಪೇನ್ನಾನೃತಂ ವದೇತ್ ।
ನಚ್ಛಿಂದ್ಯಾನ್ನಖರೋಮಾಣಿ ನ ಸ್ಪೃಶೇದ್ಯದಮಂಗಲಮ್
॥ ೪೭ ॥

ನಾಪ್ಸು ಸ್ನಾಯಾನ್ನ ಕುಪ್ಯೇತ ನ ಸಂಭಾಷೇತ ದುರ್ಜನೈಃ ।
ನ ವಸೀತಾಧೌತವಾಸಃ ಸ್ರಜಂ ಚ ವಿಧೃತಾಂ ಕ್ವಚಿತ್
॥ ೪೮ ॥

ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ಚಂಡಿಕಾನ್ನಂ ಚ ಸಾಮಿಷಂ ವೃಷಲಾಹೃತಮ್ ।
ಭುಂಜೀತೋದಕ್ಯಯಾ ದೃಷ್ಟಂ ಪಿಬೇದಂಜಲಿನಾ ತ್ವಪಃ
॥ ೪೯ ॥

ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಾಸ್ಪೃಷ್ಟಸಲಿಲಾ ಸಂಧ್ಯಾಯಾಂ ಮುಕ್ತಮೂರ್ಧಜಾ ।
ಅನರ್ಚಿತಾಸಂಯತವಾಙ್ನಾ ಸಂವೀತಾ ಬಹಿಶ್ಚರೇತ್
॥ ೫೦ ॥

ನಾಧೌತಪಾದಾಪ್ರಯತಾ ನಾರ್ದ್ರಪಾನ್ನೋ ಉದಕ್ಶಿರಾಃ ।
ಶಯೀತ ನಾಪರಾಙ್ನಾನ್ಯೈರ್ನ ನಗ್ನಾ ನ ಚ ಸಂಧ್ಯಯೋಃ
॥ ೫೧ ॥

ಧೌತವಾಸಾಃ ಶುಚಿರ್ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಮಂಗಲಸಂಯುತಾ ।
ಪೂಜಯೇತ್ಪ್ರಾತರಾಶಾತ್ಪ್ರಾಗ್ಗೋವಿಪ್ರಾಂಶ್ರಿಯಮಚ್ಯುತಮ್
॥ ೫೨ ॥

ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೀರವತೀಶ್ಚಾರ್ಚೇತ್ಸ್ರಗ್ಗಂಧಬಲಿಮಂಡನೈಃ ।
ಪತಿಂ ಚಾರ್ಚ್ಯೋಪತಿಷ್ಠೇತ ಧ್ಯಾಯೇತ್ಕೋಷ್ಠಗತಂ ಚ ತಮ್
॥ ೫೩ ॥

ಸಾಂವತ್ಸರಂ ಪುಂಸವನಂ ವ್ರತಮೇತದವಿಪ್ಲುತಮ್ ।
ಧಾರಯಿಷ್ಯಸಿ ಚೇತ್ತುಭ್ಯಂ ಶಕ್ರಹಾ ಭವಿತಾ ಸುತಃ
॥ ೫೪ ॥

ಬಾಢಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯಾಥ ದಿತೀ ರಾಜನ್ಮಹಾಮನಾಃ ।
ಕಾಶ್ಯಪಂ ಗರ್ಭಮಾಧತ್ತ ವ್ರತಂ ಚಾಂಜೋ ದಧಾರ ಸಾ
॥ ೫೫ ॥

ಬೇಕು ? ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಏನೇನನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ ; ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಳು. ॥ ೪೬ ॥

ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಿಯೇ ! ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹಿಂಸಿಸ ಬಾರದು. ಯಾರನ್ನೂ ಶಪಿಸಬಾರದು, ಬಯ್ಯಬಾರದು, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬಾರದು. ಶರೀರದ ಉಗುರುಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ಕೂದಲು ಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಕತ್ತರಿಸಬಾರದು. ಯಾವುದೇ ಅಮಂಗಳ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬಾರದು. ॥ ೪೭ ॥ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡ ಬಾರದು. ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು. ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಬಾರದು. ತೊಳೆಯದಿರುವ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬಾರದು, ಬೇರೊಬ್ಬರು ಧರಿಸಿದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬಾರದು. ॥ ೪೮ ॥ ಎಂಜಲನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು, ಭದ್ರಕಾಳಿಯ ಪ್ರಸಾದ ಅಥವಾ ಮಾಂಸಸೇರಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು. ಶೂದ್ರನು ತಂದಿರುವ ಅಥವಾ ರಜ ಸ್ವಲೆಯು ನೋಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಣ್ಣಬಾರದು. ಬೊಗಸೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಬಾರದು. ॥ ೪೯ ॥ ಎಂಜಲುಬಾಯಿಂದ, ಆಚ ಮನ ಮಾಡದೆ, ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಕೆದರಿದ ಕೂದಲಿನಿಂದ, ಶೃಂಗಾರವಿಲ್ಲದೆ, ಮಾತಿನ ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದೆ, ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ಹೊದೆಯದೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ॥ ೫೦ ॥ ಕಾಲು ತೊಳೆಯದೆ, ಅಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಒದ್ದೆಕಾಲುಗಳಿಂದ, ಉತ್ತರ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆ ತಲೆಹಾಕಿ, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಜೊತೆಗೆ, ಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ-ಸಂಜೆ ಮಲಗಬಾರದು. ॥ ೫೧ ॥ ಹೀಗೆ ಈ ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸದಾಕಾಲ ಪವಿತ್ರ ವಾಗಿರಬೇಕು. ಮಡಿಮಾಡಿದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಧರಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಉಪಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಗೋವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ ಇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸ ಬೇಕು. ॥ ೫೨ ॥ ಅನಂತರ ಹೂವಿನಮಾಲೆ, ಶ್ರೀಗಂಧವೇ ಮುಂತಾದ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳೂ, ನೈವೇದ್ಯ ಮತ್ತು ಆಭರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸುವಾಸಿನೀ-ಸುಮಂಗಲಿಯರನ್ನು ಪೂಜಿ ಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಪತಿಯ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತ ಳಾಗಿರಬೇಕು. ಪತಿಯ ತೇಜಸ್ಸು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ॥ ೫೩ ॥ ಪ್ರಿಯೇ ! ಈ ವ್ರತದ ಹೆಸರು 'ಪುಂಸವನ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ನೀನು ಯಾವುದೇ ಕುಂದುಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವಂತಹ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸುವನು. ॥ ೫೪ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ದೃಢನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ದಿತಿದೇವಿಯು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೀ' ಎಂದು ಪತಿಯ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿ ಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮನೋಬಲವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪರ ವೀರ್ಯವನ್ನೂ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಪ ದೇಶಿಸಿದ ವ್ರತವನ್ನೂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸತೊಡಗಿದಳು. ॥ ೫೫ ॥ ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿ ತನೇ ! ದೇವರಾಜ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಮ್ಮಳಾದ ದಿತಿಯ ಆಶ ಯವು ತಿಳಿಯಿತು. ಅವನು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ವೇಷ

ಮಾತೃಷ್ವಸುರಭಿಪ್ರಾಯಮಿಂದ್ರ ಆಜ್ಞಾಯ ಮಾನದ ।
ಶುಶ್ರೂಷಣೇನಾಶ್ರಮಸ್ಥಾಂ ದಿತಿಂ ಪರ್ಯಚರತ್ಕವಿಃ
॥ ೫೬ ॥

ನಿತ್ಯಂ ವನಾತ್ಸುಮನಸಃ ಫಲಮೂಲಸಮಿತ್ಕುಶಾನ್ ।
ಪತ್ರಾಂಕುರಮೃದೋಽಪಶ್ಚ ಕಾಲೇ ಕಾಲ ಉಪಾಹರತ್
॥ ೫೭ ॥

ಏವಂ ತಸ್ಯಾ ವ್ರತಸ್ಥಾಯಾ ವ್ರತಚ್ಛಿದ್ರಂ ಹರಿರ್ನೃಪ ।
ಪ್ರೇಪ್ಸುಃ ಪರ್ಯಚರಜ್ಜಿಹ್ಮೋ ಮೃಗಹೇವ ಮೃಗಾಕೃತಿಃ
॥ ೫೮ ॥

ನಾಧ್ಯಗಚ್ಛದ್ವ್ರತಚ್ಛಿದ್ರಂ ತತ್ಪರೋಽಥ ಮಹೀಪತೇ ।
ಚಿಂತಾಂ ತೀವ್ರಾಂ ಗತಃ ಶಕ್ರಃ ಕೇನ ಮೇ ಸ್ಯಾಚ್ಛಿವಂ ತ್ವಿಹ
॥ ೫೯ ॥

ಏಕದಾ ಸಾ ತು ಸಂಧ್ಯಾಯಾಮುಚ್ಛಿಷ್ಟಾ ವ್ರತಕರ್ಶಿತಾ ।
ಅಸ್ಪೃಷ್ಟವಾರ್ಯಧೌತಾಂಘ್ರಿಃ ಸುಷ್ವಾಪ ವಿಧಿಮೋಹಿತಾ
॥ ೬೦ ॥

ಲಬ್ಧ್ವಾ ತದಂತರಂ ಶಕ್ರೋ ನಿದ್ರಾಪಹೃತಚೇತಸಃ ।
ದಿತೇಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಉದರಂ ಯೋಗೇಶೋ ಯೋಗಮಾಯಯಾ
॥ ೬೧ ॥

ಚಕರ್ತ ಸಪ್ತಧಾ ಗರ್ಭಂ ವಜ್ರೇಣ ಕನಕಪ್ರಭಮ್ ।
ರುದಂತಂ ಸಪ್ತಧೈಕೈಕಂ ಮಾ ರೋದೀರಿತಿ ತಾನ್ಪುನಃ
॥ ೬೨ ॥

ತೇ ತಮೂಚುಃ ಪಾಟ್ಯಮಾನಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಂಜಲಯೋ ನೃಪ ।
ನೋ ಜಿಘಾಂಸಸಿ ಕಿಮಿಂದ್ರ ಭ್ರಾತರೋ ಮರುತಸ್ತವ
॥ ೬೩ ॥

ಮಾ ಭೈಷ್ಟ ಭ್ರಾತರೋ ಮಹ್ಯಂ ಯೂಯಮಿತ್ಯಾಹ ಕೌಶಿಕಃ ।
ಅನನ್ಯಭಾವಾನ್ಪಾರ್ಷದಾನಾತ್ಮನೋ ಮರುತಾಂ ಗಣಾನ್
॥ ೬೪ ॥

ನ ಮಮಾರ ದಿತೇರ್ಗರ್ಭಃ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾನುಕಂಪಯಾ ।
ಬಹುಧಾ ಕುಲಿಶಕ್ಷುಣ್ಣೋ ದ್ರೌಣ್ಯಸ್ತ್ರೇಣ ಯಥಾ ಭವಾನ್
॥ ೬೫ ॥

ಸಕೃದಿಷ್ಟ್ವಾಽಽದಿಪುರುಷಂ ಪುರುಷೋ ಯಾತಿ ಸಾಮ್ಯತಾಮ್ ।
ಸಂವತ್ಸರಂ ಕಿಂಚಿದೂನಂ ದಿತ್ಯಾ ಯದ್ಧರಿರರ್ಚಿತಃ
॥ ೬೬ ॥

ವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ॥ ೫೬ ॥ ಅವನು ಆಕೆಗೋಸ್ಕರ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಕಾಲಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಿಂದ ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಗೆಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸು, ಸಮಿತ್ತು , ದರ್ಭೆ, ಪತ್ರೆ, ಗರಿಕೆ, ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ತಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತಾ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೫೭ ॥ ರಾಜನೇ! ಕಪಟಿಗಳಾದ ಬೇಟೆಗಾರರು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ – ದೇವರಾಜನು ಕಪಟವೇಶವನ್ನು ಧರಿಸಿ ದಿತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ರತ ಪರಾಯಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಕೆಯ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಛಿದ್ರವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೫೮ ॥ ಸದಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಛಿದ್ರವೂ ಅವನಿಗೆ ಕಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು. 'ಯಾವ ಉಪಾಯಮಾಡಿದರೆ ತನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದು ?' ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೫೯ ॥

ದಿತಿಯು ವ್ರತನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಬಹಳ ದುರ್ಬಲಳಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಧಿಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಆಕೆಯು ಒಂದುದಿನ ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಮುಕ್ಕಳಿಸದೆ ಎಂಜಲು ಬಾಯಿಂದ, ಆಚಮನಮಾಡದೆ, ಕಾಲು ತೊಳೆಯದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ॥ ೬೦ ॥ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಇದೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಯವೆಂದು ಯೋಗೇಶ್ವರ ಇಂದ್ರನು ನೋಡಿದನು. ಕೂಡಲೇ ಅವನು ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದ ದಿತಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ॥ ೬೧ ॥ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭಂಗಾರದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳು ತುಂಡುಗಳಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಗರ್ಭವು ಅಳತೊಡಗಿದಾಗ 'ಅಳಬೇಡ-ಅಳಬೇಡ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಏಳೂ ತುಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಒಂದೊಂದನ್ನು ಏಳು-ಏಳಾಗಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು. ॥ ೬೨ ॥ ಇಂದ್ರನು ತುಂಡರಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದವು – ದೇವರಾಜಾ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವೆ ? ನಾವಾದರೋ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಮರುದ್ಗಣರಾಗಿದ್ದೇವಲ್ಲ. ॥ ೬೩ ॥ ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಮುಂದೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾರ್ಷದರಾದ ಆ ಮರುದ್ಗಣಗಳಿಗೆ – ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನೀವು ನನಗೆ ತಮ್ಮಂದಿರಾದಿರಿ. ಇನ್ನು ಹೆದರಬೇಡಿರಿ ಎಂದು ಅಭಯವಿತ್ತನು. ॥ ೬೪ ॥ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವುದೇ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದಿತಿಯ ಆ ಗರ್ಭವು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ತುಂಡು-ತುಂಡಾದರೂ ಸತ್ತಿಲ್ಲ. ॥ ೬೫ ॥ ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಒಂದೇ ಬಾರಿಯಾದರೂ ಆದಿಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಆತನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ದಿತಿಯು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳು ಕಡಿಮೆ ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದ್ದಳು. ॥ ೬೬ ॥

ಸಜೂರಿಂದ್ರೇಣ ಪಂಚಾಶದ್ದೇವಾಸ್ತೇ ಮರುತೋಽಭವನ್ ।
ವ್ಯಪೋಹ್ಯ ಮಾತೃದೋಷಂ ತೇ ಹರಿಣಾ ಸೋಮಪಾಃ ಕೃತಾಃ
॥ ೬೭ ॥

ದಿತಿರುತ್ಥಾಯ ದದೃಶೇ ಕುಮಾರಾನನಲಪ್ರಭಾನ್ ।
ಇಂದ್ರೇಣ ಸಹಿತಾನ್‌ದೇವೀ ಪರ್ಯತುಷ್ಯದನಿಂದಿತಾ
॥ ೬೮ ॥

ಅಥೇಂದ್ರಮಾಹ ತಾತಾಹಮಾದಿತ್ಯಾನಾಂ ಭಯಾವಹಮ್ ।
ಅಪತ್ಯಮಿಚ್ಛಂತ್ಯಚರಂ ವ್ರತಮೇತತ್ಸುದುಷ್ಕರಮ್
॥ ೬೯ ॥

ಏಕಃ ಸಂಕಲ್ಪಿತಃ ಪುತ್ರಃ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಾಭವನ್ಕಥಮ್ ।
ಯದಿ ತೇ ವಿದಿತಂ ಪುತ್ರ ಸತ್ಯಂ ಕಥಯ ಮಾ ಮೃಷಾ
॥ ೭೦ ॥

ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ

ಅಂಬ ತೇಽಹಂ ವ್ಯವಸಿತಮುಪಧಾರ್ಯಾಗತೋಽಂತಿಕಮ್ ।
ಲಬ್ಧಾಂತರೋಽಚ್ಛಿದಂ ಗರ್ಭಮರ್ಥಬುದ್ಧಿರ್ನ ಧರ್ಮವಿತ್
॥ ೭೧ ॥

ಕೃತ್ತೋ ಮೇ ಸಪ್ತಧಾ ಗರ್ಭ ಆಸನ್ಸಪ್ತ ಕುಮಾರಕಾಃ ।
ತೇಽಪಿ ಚೈಕೈಕಶೋ ವೃಕ್ಣಾಃ ಸಪ್ತಧಾ ನಾಪಿ ಮಮ್ರಿರೇ
॥ ೭೨ ॥

ತತಸ್ತತ್ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಂ ವೀಕ್ಷ್ಯಾಧ್ಯವಸಿತಂ ಮಯಾ ।
ಮಹಾಪುರುಷಪೂಜಾಯಾಃ ಸಿದ್ಧಿಃ ಕಾಪ್ಯನುಷಂಗಿಣೀ
॥ ೭೩ ॥

ಆರಾಧನಂ ಭಗವತ ಈಹಮಾನಾ ನಿರಾಶಿಷಃ ।
ಯೇ ತು ನೇಚ್ಛಂತ್ಯಪಿ ಪರಂ ತೇ ಸ್ವಾರ್ಥಕುಶಲಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ
॥ ೭೪ ॥

ಆರಾಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರದಂ ದೇವಂ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಜಗದೀಶ್ವರಮ್ ।
ಕೋ ವೃಣೀತೇ ಗುಣಸ್ಪರ್ಶಂ ಬುಧಃ ಸ್ಯಾನ್ನರಕೇಽಪಿ ಯತ್
॥ ೭೫ ॥

ತದಿದಂ ಮಮ ದೌರ್ಜನ್ಯಂ ಬಾಲಿಶಸ್ಯ ಮಹೀಯಸಿ ।
ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹಸಿ ಮಾತಸ್ತ್ವಂ ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ಗರ್ಭೋ ಮೃತೋತ್ಥಿತಃ
॥ ೭೬ ॥

ಈಗ ಆ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮರುದ್ಗಣರು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಐವತ್ತಾದರು. ಇಂದ್ರನೂ ಕೂಡ ಬಲತಾಯಿ ಪುತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಶತ್ರುಭಾವವನ್ನಿರಿಸದೆ ಅವರನ್ನೂ ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದನು. ॥ ೬೭ ॥ ದಿತಿಯು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿದಾಗ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಬಾಲಕರು ಇಂದ್ರನೊಡನಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಇದರಿಂದ ಅನಿಂದ್ಯವಾದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ದಿತಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ॥ ೬೮ ॥ ಆಕೆಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾ – ಮಗನೇ! ನಾನು 'ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದ ನಿಮಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಲಿ ಎಂದು ಈ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ॥ ೬೯ ॥ ನಾನು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬನೇ ಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಪುತ್ರರು ಹೇಗಾದರು ? ಮಗು ಇಂದ್ರನೇ! ನಿನಗೆ ಇದರ ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳು. ಸುಳ್ಳನ್ನಾಡ ಬೇಡ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ॥ ೭೦॥

ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು – ಅಮ್ಮಾ! ನೀನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಧರ್ಮಭಾವನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ತುಂಡು-ತುಂಡಾಗಿಸಿದೆನು. ॥ ೭೧ ॥ ಮೊದಲಿಗೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಏಳು ತುಂಡುಗಳಾಗಿಸಿದೆ. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಪುನಃ ಒಂದೊಂದನ್ನು ಏಳು-ಏಳಾಗಿ ತುಂಡುಮಾಡಿದೆ. ಆಗಲೂ ಅದು ಸಾಯದೆ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತಾಯಿತು. ॥ ೭೨ ॥ ಇಂತಹ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯ ಮಯ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕಂಡು 'ಇದು ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆಯ ಯಾವುದೋ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ' ಎಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು. ॥ ೭೩ ॥ ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರು, ಬೇರೆ ವಸ್ತುವೇನು, ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬಯಸದಿರುವವರೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೭೪ ॥ ಭಗವಾನ್ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆರಾಧ್ಯದೇವನಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ವಿವೇಕಿಯು ತಾನೇ ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ವರವನ್ನಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ? ಅಮ್ಮಾ! ಈ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಾದರೋ ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯಬಲ್ಲವು. ॥ ೭೫ ॥ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರ್ಣೆಯಾದ ತಾಯೇ! ನೀನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ಮೂರ್ಖತೆಯಿಂದ ಭಾರೀ ದುಷ್ಟತೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು. ನೀನು ನನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡು. ನಿನ್ನ ಗರ್ಭವು ಖಂಡ-ಖಂಡವಾಗಿ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಸತ್ತುಹೋದರೂ ಪುನಃ ಜೀವಿತವಾಯಿತು. ಇದು ದೊಡ್ಡ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಮಾತೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೭೬ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇಂದ್ರಸ್ತಯಾಭ್ಯನುಜ್ಞಾತಃ ಶುದ್ಧಭಾವೇನ ತುಷ್ಟಯಾ ।
ಮರುದ್ಭಿಃ ಸಹ ತಾಂ ನತ್ವಾ ಜಗಾಮ ತ್ರಿದಿವಂ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೭೭ ॥

ಏವಂ ತೇ ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ ಯನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ ।
ಮಂಗಲಂ ಮರುತಾಂ ಜನ್ಮ ಕಿಂ ಭೂಯಃ ಕಥಯಾಮಿ ತೇ ॥ ೭೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ದೇವರಾಜ ಇಂದ್ರನ ಈ ಶುದ್ಧಭಾವದಿಂದ ದಿತಿಯು ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡಳು. ಅವಳಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆದು, ಇಂದ್ರನು ಮರುದ್ಗಣ ರೊಂದಿಗೆ ಆಕೆಗೆ ವಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ॥ ೭೭ ॥ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ! ನೀನು ಕೇಳಿದಂತೆ ಮರುದ್ಗಣಗಳ ಮಂಗಳಮಯ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿನಗೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ರುವೆನು. ಇನ್ನೇನು ಕೇಳಲು ನೀನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವೆ ? ॥ ೭೮ ॥

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೮ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ
ಮರುದುತ್ಪತ್ತಿಕಥನಂ ನಾಮಾಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೮ ॥

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಂಸವನ ವ್ರತದ ವಿಧಿ

ರಾಜೋವಾಚ

ವ್ರತಂ ಪುಂಸವನಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಭವತಾ ಯದುದೀರಿತಮ್ ।
ತಸ್ಯ ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಯೇನ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಸೀದತಿ ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಶುಕ್ಲೇ ಮಾರ್ಗಶಿರೇ ಪಕ್ಷೇ ಯೋಷಿದ್ಭರ್ತುರನುಜ್ಞಯಾ ।
ಆರಭೇತ ವ್ರತಮಿದಂ ಸಾರ್ವಕಾಮಿಕಮಾದಿತಃ ॥ ೨ ॥

ನಿಶಮ್ಯ ಮರುತಾಂ ಜನ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನನುಮಂತ್ರ್ಯ ಚ ।
ಸ್ನಾತ್ವಾ ಶುಕ್ಲದತೀ ಶುಕ್ಲೇ ವಸೀತಾಲಂಕೃತಾಂಬರೇ ।
ಪೂಜಯೇತ್ಪ್ರಾತರಾಶಾತ್ಪ್ರಾಗ್ಭಗವಂತಂ ಶ್ರಿಯಾ ಸಹ ॥ ೩ ॥

ಅಲಂ ತೇ ನಿರಪೇಕ್ಷಾಯ ಪೂರ್ಣಕಾಮ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ।
ಮಹಾವಿಭೂತಿಪತಯೇ ನಮಃ ಸಕಲಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೪ ॥

ಯಥಾ ತ್ವಂ ಕೃಪಯಾ ಭೂತ್ಯಾ ತೇಜಸಾ ಮಹಿನೌಜಸಾ ।
ಜುಷ್ಟ ಈಶ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತತೋಽಸಿ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಭುಃ ॥ ೫ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತರಾಜನು ಕೇಳಿದನು – ಭಗವಂತರೇ! ತಾವು ಈಗ ಪುಂಸವನವ್ರತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಿರಿ. ಇದರಿಂದ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಈಗ ನಾನು ಅದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಈ ಪುಂಸವನವ್ರತವು ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತಹುದು. ಇದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಪದೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ॥ ೨ ॥ ಮೊದಲಿಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮರುದ್ಗಣರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ವ್ರತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ತೊಳೆದು, ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನದೆಯೇ ಭಗವಾನ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ನಾರಾಯಣರನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೩ ॥ ಬಳಿಕ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು – ಪ್ರಭೋ! ನೀನು ಪೂರ್ಣಕಾಮನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಏನನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು-ಕೊಳ್ಳುವುದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸಮಸ್ತ ವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಸಕಲಸಿದ್ಧಿ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೪ ॥ ಓ ನನ್ನ ಆರಾಧ್ಯದೇವನೇ! ನೀನು ಕೃಪೆ, ವಿಭೂತಿ, ತೇಜ, ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಕಲಗುಣಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತನಾಗಿರುವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಭಗವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಭಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಭಗವಂತನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಸರ್ವಶಕ್ತನು. ॥ ೫ ॥

ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿ ಮಹಾಮಾಯೇ
ಮಹಾಪುರುಷಲಕ್ಷಣೇ ।
ಪ್ರೀಯೇಥಾ ಮೇ ಮಹಾಭಾಗೇ
ಲೋಕಮಾತರ್ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥ ೬ ॥

ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಮಹಾಪುರುಷಾಯ ಮಹಾನುಭಾವಾಯ ಮಹಾವಿಭೂತಿಪತಯೇ ಸಹ ಮಹಾವಿಭೂತಿಭಿರ್ಬಲಿಮುಪಹರಾಣೀತಿ । ಅನೇನಾಹರಹರ್ಮಂತ್ರೇಣ ವಿಷ್ಣೋರಾವಾಹನಾರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯೋಪಸ್ಪರ್ಶನಸ್ನಾನವಾಸಉಪವೀತವಿಭೂಷಣಗಂಧ ಪುಷ್ಪಧೂಪದೀಪೋಪಹಾರಾದ್ಯುಪಚಾರಾಂಶ್ಚ ಸಮಾಹಿತ ಉಪಾಹರೇತ್ ॥ ೭ ॥

ಹವಿಃಶೇಷಂ ತು ಜುಹುಯಾ-
ದನಲೇ ದ್ವಾದಶಾಹುತೀಃ ।
ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಮಹಾಪುರುಷಾಯ
ಮಹಾವಿಭೂತಿಪತಯೇ ಸ್ವಾಹೇತಿ ॥ ೮ ॥

ಶ್ರಿಯಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಚ ವರದಾವಾಶಿಷಾಂ ಪ್ರಭವಾವುಭೌ ।
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಪೂಜಯೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಯದೀಚ್ಛೇತ್ಸರ್ವಸಂಪದಃ ॥ ೯ ॥

ಪ್ರಣಮೇದ್ದಂಡವದ್ಭೂಮೌ ಭಕ್ತಿಪ್ರಹ್ವೇಣ ಚೇತಸಾ ।
ದಶವಾರಂ ಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಂ ತತಃ ಸ್ತೋತ್ರಮುದೀರಯೇತ್ ॥ ೧೦ ॥

ಯುವಾಂ ತು ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವಿಭೂ ಜಗತಃ ಕಾರಣಂ ಪರಮ್ ।
ಇಯಂ ಹಿ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿರ್ದುರತ್ಯಯಾ ॥ ೧೧ ॥

ತಸ್ಯಾ ಅಧೀಶ್ವರಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಮೇವ ಪುರುಷಃ ಪರಃ ।
ತ್ವಂ ಸರ್ವಯಜ್ಞ ಇಜ್ಯೇಯಂ ಕ್ರಿಯೇಯಂ ಫಲಭುಗ್ಭವಾನ್ ॥ ೧೨ ॥

ಗುಣವ್ಯಕ್ತಿರಿಯಂ ದೇವೀ ವ್ಯಂಜಕೋ ಗುಣಭುಗ್ಭವಾನ್ ।
ತ್ವಂ ಹಿ ಸರ್ವಶರೀರ್ಯಾತ್ಮಾ ಶ್ರೀಃ ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯಾಶಯಾ ।
ನಾಮರೂಪೇ ಭಗವತೀ ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ತ್ವಮಪಾಶ್ರಯಃ ॥ ೧೩ ॥

ಮಾತೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ! ನೀನು ಭಗವಂತನ ಅರ್ಧಾಂಗಿನಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಹಾಮಾಯಾ ಸ್ವರೂಪಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಭಗವಂತನ ಸರ್ವಗುಣಗಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿವೆ. ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯಾದ ಭಗವತಿಯೆ! ಜಗನ್ಮಾತೆಯೇ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ನಿನಗೆ ಬಾರಿ-ಬಾರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ॥ ೬ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಮಾಡಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ – 'ಓಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಮಹಾಪುರುಷನೂ, ಮಹಾನುಭಾವನೂ, ಮಹಾ ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಆದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆತನ ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪೂಜೋಪಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸ್ಥಿರವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆವಾಹನ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಆಚಮನ, ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಆಭೂಷಣ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ॥ ೭ ॥ ಉಳಿದಿರುವ ನೈವೇದ್ಯದಿಂದ – 'ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಮಹಾಪುರುಷಾಯ ಮಹಾವಿಭೂತಿ ಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ' (ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ) ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ॥ ೮ ॥ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ! ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಸ್ತ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವವರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಾದ ವರದಾಯಕರು. ॥ ೯ ॥ ಅನಂತರ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಮ್ರವಾಗಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹತ್ತುಬಾರಿ ಜಪಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೧೦ ॥

ಓ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರೇ! ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕರೂ ಹಾಗೂ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣರೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಭಗವಂತಾ! ಮಾತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿರುವಳು. ಅವಳು ಸ್ವಯಂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಆಗಿರುವಳು. ಅವಳನ್ನು ದಾಟುವುದು ಅತಿಕಷ್ಟವು. ॥ ೧೧ ॥ ಪ್ರಭೋ! ನೀನು ಆ ಮಹಾಮಾಯೆಯ ಅಧೀಶ್ವರನಾಗಿರುವೆ ಮತ್ತು ನೀನು ಸ್ವಯಂ ಪರಮಪುರುಷನೂ ಆಗಿರುವೆ. ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು ಅವಳು ಯಜ್ಞ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುವಳು. ನೀನು ಫಲದ ಭೋಕ್ತಾ ಆಗಿದ್ದು ಅವಳು ಅದನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ॥ ೧೨ ॥ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮೂರುಗುಣಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೆ, ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವವನೂ, ಅವುಗಳ ಭೋಕ್ತೃವೂ ಆಗಿರುವೆ. ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅಂತಃಕರಣವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ನಾಮ ಮತ್ತು ರೂಪವಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀನು ನಾಮ-ರೂಪ ಎರಡರ ಪ್ರಕಾಶಕ ಹಾಗೂ ಆಧಾರನಾಗಿರುವೆ. ॥ ೧೩ ॥

ಯಥಾ ಯುವಾಂ ತ್ರಿಲೋಕಸ್ಯ ವರದೌ ಪರಮೇಷ್ಠಿನೌ ।
ತಥಾ ಮ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕ ಸಂತು ಸತ್ಯಾ ಮಹಾಶಿಷಃ
॥ ೧೪ ॥

ಇತ್ಯಭಿಷ್ಟೂಯ ವರದಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸಂ ಶ್ರಿಯಾ ಸಹ ।
ತನ್ನಿಃಸಾರ್ಯೋಪಹರಣಂ ದತ್ತ್ವಾಽಽಚಮನಮರ್ಚಯೇತ್
॥ ೧೫ ॥

ತತಃ ಸ್ತುವೀತ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಭಕ್ತಿಪ್ರಹ್ವೇಣ ಚೇತಸಾ ।
ಯಜ್ಞೋಚ್ಛಿಷ್ಟಮವಘ್ರಾಯ ಪುನರಭ್ಯರ್ಚಯೇದ್ಧರಿಮ್
॥ ೧೬ ॥

ಪತಿಂ ಚ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮಹಾಪುರುಷಚೇತಸಾ ।
ಪ್ರಿಯೈಸ್ತೈಸ್ತೈರುಪನಮೇತ್ ಪ್ರೇಮಶೀಲಃ ಸ್ವಯಂ ಪತಿಃ ।
ಬಿಭೃಯಾತ್ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಪತ್ನ್ಯಾ ಉಚ್ಚಾವಚಾನಿ ಚ
॥ ೧೭ ॥

ಕೃತಮೇಕತರೇಣಾಪಿ ದಂಪತ್ಯೋರುಭಯೋರಪಿ ।
ಪತ್ನ್ಯಾಂ ಕುರ್ಯಾದನರ್ಹಾಯಾಂ ಪತಿರೇತತ್ಸಮಾಹಿತಃ
॥ ೧೮ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ವ್ರತಮಿದಂ ಬಿಭ್ರನ್ ನ ವಿಹನ್ಯಾತ್ಕಥಂಚನ ।
ವಿಪ್ರಾನ್ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೀರವತೀಃ ಸ್ರಗ್ಗಂಧಬಲಿಮಂಡನೈಃ ।
ಅರ್ಚೇದಹರಹರ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ದೇವಂ ನಿಯಮಮಾಸ್ಥಿತಃ
॥ ೧೯ ॥

ಉದ್ವಾಸ್ಯ ದೇವಂ ಸ್ವೇ ಧಾಮ್ನಿ ತನ್ನಿವೇದಿತಮಗ್ರತಃ ।
ಅದ್ಯಾದಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಸರ್ವಕಾಮರ್ಧಯೇ ತಥಾ
॥ ೨೦ ॥

ಏತೇನ ಪೂಜಾವಿಧಿನಾ ಮಾಸಾನ್ ದ್ವಾದಶ ಹಾಯನಮ್ ।
ನೀತ್ವಾಥೋಪರಮೇತ್ಸಾಧ್ವೀ ಕಾರ್ತಿಕೇ ಚರಮೇಽಹನಿ
॥ ೨೧ ॥

ಶ್ವೋಭೂತೇಽಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಕೃಷ್ಣಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಪೂರ್ವವತ್ ।
ಪಯಃಶೃತೇನ ಜುಹುಯಾಚ್ಚರುಣಾ ಸಹ ಸರ್ಪಿಷಾ ।
ಪಾಕಯಜ್ಞವಿಧಾನೇನ ದ್ವಾದಶೈವಾಹುತೀಃ ಪತಿಃ
॥ ೨೨ ॥

ಆಶಿಷಃ ಶಿರಸಾಽಽದಾಯ ದ್ವಿಜೈಃ ಪ್ರೀತೈಃ ಸಮೀರಿತಾಃ ।
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭುಂಜೀತ ತದನುಜ್ಞಯಾ
॥ ೨೩ ॥

ಪ್ರಭೋ! ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ ವರದಾಯಕರಾದ ಪರಮೇಶ್ವರರಾಗಿ ರುವಿರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈಡೇರಲಿ. ॥ ೧೪ ॥

ಮಹಾರಾಜ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಹೀಗೆ ಪರಮ ವರಪ್ರದರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಆಚಮನ ಮಾಡಿ ದೇವದೇವಿಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ॥ ೧೫ ॥ ಅನಂತರ ಭಕ್ತಿಭರಿತವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿ ಸುತ್ತಾ, ಯಜ್ಞಾವಶೇಷವನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ ಪುನಃ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ॥ ೧೬ ॥ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಮಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇವಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮ ರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಪದಾರ್ಥ ಗಳನ್ನು ತಂದು ಆಕೆಗೆ ಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಎಲ್ಲರೀತಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದು ಪತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೭ ॥ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ಫಲವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ನಿಯು ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಯೋಗ್ಯಳಾದಾಗ ಪತಿಯೇ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಇದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೧೮ ॥ ಇದು ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವ್ರತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಲು ನಿಯಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಬಿಡಬಾರದು. ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮಾಲೆ, ಗಂಧ, ನೈವೇದ್ಯ, ಆಭೂಷಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಭಗ ವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ॥ ೧೯ ॥ ಅದಾದನಂತರ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಅವನ ಧಾಮಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಿ ಉದ್ವಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಅವನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೦ ॥ ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯು ಈ ವಿಧಿಯಂತೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳಕಾಲ (ಒಂದುವರ್ಷ) ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಉದ್ಯಾಪನ ಸಂಬಂಧೀ ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ಪೂಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡ ಬೇಕು. ॥ ೨೧ ॥ ಅಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೇ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅವಳ ಪತಿಯು ಪಾಕ ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿಯಂತೆ ತುಪ್ಪಬೆರೆಸಿದ ಪಾಯಸಾನ್ನದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ॥ ೨೨ ॥ ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬೇಕು. ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಅವರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅವರ ಅನುಜ್ಞೆ ಯನ್ನು ಪಡೆದು ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೩ ॥

ಆಚಾರ್ಯಮಗ್ರತಃ ಕೃತ್ವಾ ವಾಗ್ಯತಃ ಸಹ ಬಂಧುಭಿಃ ।
ದದ್ಯಾತ್ಪತ್ನ್ಯೈ ಚರೋಃ ಶೇಷಂ ಸುಪ್ರಜಸ್ತ್ವಂ ಸುಸೌಭಗಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ಮೊದಲಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಮೌನದಿಂದ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ತಾನು ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಾದಬಳಿಕ ಹವನಮಾಡಿ ಮಿಕ್ಕಿದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಬೆರೆಸಿದ ಪಾಯಸಾನ್ನವನ್ನು ಪತ್ನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಪ್ರಸಾದವು ಸ್ತ್ರೀಯಳಿಗೆ ಸತ್ಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು. ॥ ೨೪ ॥

ಏತಚ್ಚರಿತ್ವಾ ವಿಧಿವದ್ವ್ರತಂ ವಿಭೋ-
ರಭೀಪ್ಸಿತಾರ್ಥಂ ಲಭತೇ ಪುಮಾನಿಹ ।
ಸ್ತ್ರೀ ತ್ವೇತದಾಸ್ಥಾಯ ಲಭೇತ ಸೌಭಗಂ
ಶ್ರಿಯಂ ಪ್ರಜಾಂ ಜೀವಪತಿಂ ಯಶೋ ಗೃಹಮ್ ॥ ೨೫ ॥

ಕನ್ಯಾ ಚ ವಿಂದೇತ ಸಮಗ್ರಲಕ್ಷಣಂ
ಪತಿಂ ತ್ವವೀರಾ ಹತಕಿಲ್ಬಿಷಾ ಗತಿಮ್ ।
ಮೃತಪ್ರಜಾ ಜೀವಸುತಾ ಧನೇಶ್ವರೀ
ಸುದುರ್ಭಗಾ ಸುಭಗಾ ರೂಪಮಗ್ರ್ಯಮ್ ॥ ೨೬ ॥

ವಿಂದೇದ್ವಿರೂಪಾ ವಿರುಜಾ ವಿಮುಚ್ಯತೇ
ಯ ಆಮಯಾವೀಂದ್ರಿಯಕಲ್ಪದೇಹಮ್ ।
ಏತತ್ಪಠನ್ನಭ್ಯುದಯೇ ಚ ಕರ್ಮಣ್ಯ-
ನಂತತೃಪ್ತಿಃ ಪಿತೃದೇವತಾನಾಮ್ ॥ ೨೭ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಗವಂತನ ಈ ಪುಂಸವನ ವ್ರತವನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಲ್ಲೇ ಅವನ ಅಭೀಷ್ಟ ವಸ್ತುವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸಂಪತ್ತು, ಸಂತಾನ, ಕೀರ್ತಿ, ಮನೆ ಎಲ್ಲವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಪತಿಯು ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಕನ್ಯೆಯು ಸಮಸ್ತ ಶುಭ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ವಿಧವೆಯು ಈ ವ್ರತದಿಂದ ಪಾಪರಹಿತಳಾಗಿ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಯಾರ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೋ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸುಳ್ಳ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಐಶ್ವರ್ಯವಂತಳಾಗಿದ್ದರೂ ದುರದೃಷ್ಟಳಾದ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕುರೂಪಿಯಾದವಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ಈ ವ್ರತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ರೋಗದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಹಾಗೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಯಾರು ಮಾಂಗಲಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪಾರಾಯಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಪಿತೃಗಳು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಅನಂತವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ॥ ೨೬-೨೭ ॥

ತುಷ್ಟಾಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ಸಮಸ್ತಕಾಮಾನ್
ಹೋಮಾವಸಾನೇ ಹುತಭುಕ್ ಶ್ರೀರ್ಹರಿಶ್ಚ ।
ರಾಜನ್ಮಹನ್ಮರುತಾಂ ಜನ್ಮ ಪುಣ್ಯಂ
ದಿತೇರ್ವ್ರತಂ ಚಾಭಿಹಿತಂ ಮಹತ್ತೇ ॥ ೨೮ ॥

ಅವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಹವನವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ವ್ರತಿಯ ಸಮಸ್ತ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಭೋಕ್ತೃವಾಗಿರುವ ಭಗವಾನ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀ- ನಾರಾಯಣರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ವ್ರತಿಯ ಎಲ್ಲ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಮರುದ್ಗಣರ ಆದರಣೀಯವೂ, ಪುಣ್ಯಪ್ರದವೂ ಆದ ಜನ್ಮ-ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೂ ಜೊತೆಗೆ ದಿತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುಂಸವನ ವ್ರತವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ॥ ೨೮ ॥

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೯ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಕಂಧೇ
ಪುಂಸವನವ್ರತಕಥನಂ ನಾಮೈಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೯ ॥

ಆರನೆಯ ಸ್ಕಂಧವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

॥ ಓಂನಮೋಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣಮ್

ಸಪ್ತಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ನಾರದ-ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ಜಯ-ವಿಜಯರ ಕಥೆ

ರಾಜೋವಾಚ

ಸಮಃ ಪ್ರಿಯಃ ಸುಹೃದ್ಬ್ರಹ್ಮನ್ಭೂತಾನಾಂ ಭಗವಾನ್ಸ್ವಯಮ್ ।
ಇಂದ್ರಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಕಥಂ ದೈತ್ಯಾನವಧೀದ್ವಿಷಮೋ ಯಥಾ
॥ ೧ ॥

ನ ಹ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಸುರಗಣೈಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಿಃಶ್ರೇಯಸಾತ್ಮನಃ ।
ನೈವಾಸುರೇಭ್ಯೋ ವಿದ್ವೇಷೋ ನೋದ್ವೇಗಶ್ಚಾಗುಣಸ್ಯ ಹಿ
॥ ೨ ॥

ಇತಿ ನಃ ಸುಮಹಾಭಾಗ ನಾರಾಯಣಗುಣಾನ್ ಪ್ರತಿ ।
ಸಂಶಯಃ ಸುಮಹಾಂಜಾತಸ್ತದ್ಭವಾಂಶ್ಛೇತ್ತುಮರ್ಹತಿ
॥ ೩ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಸಾಧು ಪೃಷ್ಟಂ ಮಹಾರಾಜ ಹರೇಶ್ಚರಿತಮದ್ಭುತಮ್ ।
ಯದ್ಭಾಗವತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿವರ್ಧನಮ್
॥ ೪ ॥

ಗೀಯತೇ ಪರಮಂ ಪುಣ್ಯಮೃಷಿಭಿರ್ನಾರದಾದಿಭಿಃ ।
ನತ್ವಾ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಮುನಯೇ ಕಥಯಿಷ್ಯೇ ಹರೇಃ ಕಥಾಮ್
॥ ೫ ॥

ನಿರ್ಗುಣೋಽಪಿ ಹ್ಯಜೋಽವ್ಯಕ್ತೋ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಃ ।
ಸ್ವಮಾಯಾಗುಣಮಾವಿಶ್ಯ ಬಾಧ್ಯಬಾಧಕತಾಂ ಗತಃ
॥ ೬ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿತ ಮಹಾರಾಜನು ಕೇಳಿದನು – ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹರ್ಷಿ
ಗಳೇ! ಭಗವಂತನಾದರೋ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಭೇದ ಭಾವ
ರಹಿತನಾಗಿದ್ದು, ಸಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಿಯನೂ,
ಸುಹೃದನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಅವನು ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರು
ಭೇದ-ಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು,
ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವೆಸಗುವಂತೆ ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಏಕೆ ವಧಿ
ಸಿದನು? ॥ ೧ ॥ ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ
ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಯಾವ
ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಅವನಿಗೆ ದೈತ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವೈರ-ವಿರೋಧಗಳೂ ಇರ
ಲಾರದು. ಯಾವ ಉದ್ವೇಗವೂ ಇಲ್ಲ. ॥ ೨ ॥ ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮದ
ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಭಗವಂತನ ಸಮ
ತ್ವವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ
ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ತಾವು ದಯಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸ
ಬೇಕು. ॥ ೩ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಮಹಾರಾಜಾ!
ಭಗವಂತನ ಅದ್ಭುತ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನೀನು ಬಹಳ
ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದಿ ಭಕ್ತರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ.
ಅವುಗಳ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.
॥ ೪ ॥ ಇಂತಹ ಪರಮ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ನಾರಾ
ದಾದಿ ಮಹಾತ್ಮರು ತುಂಬಾ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ.
ಈಗ ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಮುನಿಗಳಿಗೆ
ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವೆನು.
॥ ೫ ॥ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ನಿರ್ಗುಣನೂ, ಜನ್ಮರಹಿತನೂ,
ಅವ್ಯಕ್ತನೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಮೀರಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ
ಅವನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಧ್ಯ-
ಬಾಧಕ ಭಾವವನ್ನು ಅಂದರೆ ಸಾಯುವ ಮತ್ತು ಸಾಯಿಸುವ
ಎರಡರ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು.
॥ ೬ ॥ ಸತ್ತ್ವಗುಣ, ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣ ಇವು ಪ್ರಕೃತಿಯ
ಗುಣಗಳು, ಪರಮಾತ್ಮನವುಗಳಲ್ಲ, ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಈ ಗುಣಗಳು

ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಪ್ರಕೃತೇರ್ನಾತ್ಮನೋ ಗುಣಾಃ ।
ನ ತೇಷಾಂ ಯುಗಪದ್ರಾಜನ್ ಹ್ರಾಸ ಉಲ್ಲಾಸ ಏವ ವಾ
॥ ೭ ॥

ಜಯಕಾಲೇ ತು ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ದೇವರ್ಷೀನ್ರಜಸೋಽಸುರಾನ್ ।
ತಮಸೋ ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ತತ್ಕಾಲಾನುಗುಣೋಽಭಜತ್
॥ ೮ ॥

ಜ್ಯೋತಿರಾದಿರಿವಾಭಾತಿ ಸಂಘಾತಾನ್ನ ವಿವಿಚ್ಯತೇ ।
ವಿದಂತ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಸ್ಥಂ ಮಥಿತ್ವಾ ಕವಯೋಽಂತತಃ
॥ ೯ ॥

ಯದಾ ಸಿಸೃಕ್ಷುಃ ಪುರ ಆತ್ಮನಃ ಪರೋ
ರಜಃ ಸೃಜತ್ಯೇಷ ಪೃಥಕ್ಸ್ವಮಾಯಯಾ ।
ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಚಿತ್ರಾಸು ರಿರಂಸುರೀಶ್ವರಃ
ಶಯಿಷ್ಯಮಾಣಸ್ತಮ ಈರಯತ್ಯಸೌ ॥ ೧೦ ॥

ಕಾಲಂ ಚರಂತಂ ಸೃಜತೀಶ ಆಶ್ರಯಂ
ಪ್ರಧಾನಪುಂಭ್ಯಾಂ ನರದೇವ ಸತ್ಯಕೃತ್ ।
ಯ ಏಷ ರಾಜನ್ನಪಿ ಕಾಲ ಈಶಿತಾ
ಸತ್ತ್ವಂ ಸುರಾನೀಕಮಿವೈಧಯತ್ಯತಃ ।
ತತ್ಪ್ರತ್ಯನೀಕಾನಸುರಾನ್ಸುರಪ್ರಿಯೋ
ರಜಸ್ತಮಸ್ಕಾನ್ಪ್ರಮಿಣೋತ್ಯುರುಶ್ರವಾಃ ॥ ೧೧ ॥

ಅತ್ರೈವೋದಾಹೃತಃ ಪೂರ್ವಮಿತಿಹಾಸಃ ಸುರರ್ಷಿಣಾ ।
ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಮಹಾಕ್ರತೌ ರಾಜನ್ಪೃಚ್ಛತೇಽಜಾತಶತ್ರವೇ
॥ ೧೨ ॥

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾದ್ಭುತಂ ರಾಜಾ ರಾಜಸೂಯೇ ಮಹಾಕ್ರತೌ ।
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಚೇದಿಭೂಭುಜಃ
॥ ೧೩ ॥

ತತ್ರಾಸೀನಂ ಸುರಋಷಿಂ ರಾಜಾ ಪಾಂಡುಸುತಃ ಕ್ರತೌ ।
ಪಪ್ರಚ್ಛ ವಿಸ್ಮಿತಮನಾ ಮುನೀನಾಂ ಶೃಣ್ವತಾಮಿದಮ್
॥ ೧೪ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ಅಹೋ ಅತ್ಯದ್ಭುತಂ ಹ್ಯೇತದ್ದುರ್ಲಭೈಕಾಂತಿನಾಮಪಿ ।
ವಾಸುದೇವೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚೈದ್ಯಸ್ಯ ವಿದ್ವಿಷಃ
॥ ೧೫ ॥

ಒಟ್ಟಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಕ್ಷಯವನ್ನಾಗಲೀ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ॥ ೭ ॥ ಭಗವಂತನು ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿದಾಗ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳನ್ನೂ; ರಜೋಗುಣವು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದಾಗ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಹಾಗೂ ತಮೋಗುಣವು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದಾಗ ಯಕ್ಷರನ್ನೂ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ತನ್ನವರಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ॥ ೮ ॥ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಕಟ್ಟಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಅದು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಚಾರಶೀಲರು ಹೃದಯವನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲವೂ ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಕೊನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ರೂಪದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ॥ ೯ ॥ ಪರಮೇಶ್ವರನು ತನಗಾಗಿ ಶರೀರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ರಜೋಗುಣವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ವಿಚಿತ್ರಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ರಮಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಶಯನ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೦ ॥ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಗವಂತನು ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನು. ಅವನೇ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತನಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಆಶ್ರಯವೂ ಆಗಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಲ್ಲ, ಕಾಲವೇ ಅವನ ಅಧೀನ. ಈ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದಾಗ ಸತ್ತ್ವಮಯ ದೇವತೆಗಳ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಆಗಲೇ ಆ ಪರಮಯಶಸ್ವೀ ದೇವಪ್ರಿಯ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವತೆಗಳ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ರಜೋಗುಣೀ ಹಾಗೂ ತಮೋಗುಣೀ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಸರ್ವಸಮನೇ ಆಗಿರುವನು. ॥ ೧೧ ॥

ರಾಜನೇ! ಹಿಂದೆ ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಆಗ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರು. ॥ ೧೨ ॥ ಆ ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚೇದಿರಾಜನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನು ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡು-ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋದ ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯಜನಕ ಘಟನೆಯು ನಡೆಯಿತು. ॥ ೧೩ ॥ ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ಆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಮುನಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾರದರನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ॥ ೧೪ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೇಳಿದನು – ಆಹಾ! ಇದಾದರೋ ಪರಮಾದ್ಭುತವಾದುದು. ಪರಮತತ್ತ್ವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುವುದು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರಿಗೂ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅತಿದ್ವೇಷ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ

ಏತದ್ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಃ ಸರ್ವ ಏವ ವಯಂ ಮುನೇ ।
ಭಗವನ್ನಿಂದಯಾ ವೇನೋ ದ್ವಿಜೈಸ್ತಮಸಿ ಪಾತಿತಃ
॥ ೧೬ ॥

ದಮಘೋಷಸುತಃ ಪಾಪ ಆರಭ್ಯ ಕಲಭಾಷಣಾತ್ ।
ಸಂಪ್ರತ್ಯಮರ್ಷೀ ಗೋವಿಂದೇ ದಂತವಕ್ತ್ರಶ್ಚ ದುರ್ಮತಿಃ
॥ ೧೭ ॥

ಶಪತೋರಸಕೃದ್ವಿಷ್ಣುಂ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮವ್ಯಯಮ್ ।
ಶ್ವಿತ್ರೋ ನ ಜಾತೋ ಜಿಹ್ವಾಯಾಂ ನಾಂಧಂ ವಿವಿಶತುಸ್ತಮಃ
॥ ೧೮ ॥

ಕಥಂ ತಸ್ಮಿನ್ಭಗವತಿ ದುರವಗ್ರಾಹಧಾಮನಿ ।
ಪಶ್ಯತಾಂ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಲಯಮೀಯತುರಂಜಸಾ
॥ ೧೯ ॥

ಏತದ್ಭ್ರಾಮ್ಯತಿ ಮೇ ಬುದ್ಧಿರ್ದೀಪಾರ್ಚಿರಿವ ವಾಯುನಾ ।
ಬ್ರೂಹ್ಯೇತದದ್ಭುತತಮಂ ಭಗವಾಂಸ್ತತ್ರ ಕಾರಣಮ್
॥ ೨೦ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ರಾಜ್ಞಸ್ತದ್ವಚ ಆಕರ್ಣ್ಯ ನಾರದೋ ಭಗವಾನೃಷಿಃ ।
ತುಷ್ಟಃ ಪ್ರಾಹ ತಮಾಭಾಷ್ಯ ಶೃಣ್ವತ್ಯಾಸ್ತತ್ಸದಃ ಕಥಾಃ
॥ ೨೧ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ನಿಂದನಸ್ತವಸತ್ಕಾರನ್ಯಕ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಕಲೇವರಮ್ ।
ಪ್ರಧಾನಪರಯೋ ರಾಜನ್ನವಿವೇಕೇನ ಕಲ್ಪಿತಮ್
॥ ೨೨ ॥

ಹಿಂಸಾ ತದಭಿಮಾನೇನ ದಂಡಪಾರುಷ್ಯಯೋರ್ಯಥಾ ।
ವೈಷಮ್ಯಮಿಹ ಭೂತಾನಾಂ ಮಮಾಹಮಿತಿ ಪಾರ್ಥಿವ
॥ ೨೩ ॥

ಯನ್ನಿಬದ್ಧೋಽಭಿಮಾನೋಽಯಂ ತದ್ವಧಾತ್ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ವಧಃ ।
ತಥಾ ನ ಯಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಾದಭಿಮಾನೋಽಖಿಲಾತ್ಮನಃ ।
ಪರಸ್ಯ ದಮಕರ್ತುರ್ಹಿ ಹಿಂಸಾ ಕೇನಾಸ್ಯ ಕಲ್ಪ್ಯತೇ
॥ ೨೪ ॥

ಶಿಶುಪಾಲನಿಗೆ ಈ ಸದ್ಗತಿಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಿತು ? ॥ ೧೫ ॥ ನಾರದಮುನಿಗಳೇ ! ಇದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ ಕಾರಣ ವೇನರಾಜನನ್ನು ಋಷಿಗಳು ನರಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ॥ ೧೬ ॥ ಈ ದಮಘೋಷನ ಪುತ್ರ ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನೂ ಮತ್ತು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದ ದಂತವಕ್ತ್ರನೂ ತೊದಲು ಮಾತಾನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಿಂದ ಈಗಿನವರೆಗೆ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೭ ॥ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಇವರು ಬಾರಿ-ಬಾರಿಗೂ ಬೈಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಇವರ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗವು ಬಂದಿಲ್ಲ, ಇವರಿಗೆ ಘೋರವಾದ ಅಂಧಕಾರಮಯ ನರಕವೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ॥ ೧೮ ॥ ಆದರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡು-ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅತಿದುರ್ಲಭವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನೇ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟರು. ಇದರ ಕಾರಣವೇನು ? ॥ ೧೯ ॥ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ! ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವ ದೀಪಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ – ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ತಾವು ಈ ಅದ್ಭುತ ಘಟನೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೦ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಸರ್ವಸಮರ್ಥರಾದ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು. ಅವರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ॥ ೨೧ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಎಲೈ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾ ! ನಿಂದೆ, ಸ್ತುತಿ, ಸತ್ಕಾರ-ತಿರಸ್ಕಾರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಾನೇ. ಈ ಶರೀರದ ಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸರಿಯಾದ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ॥ ೨೨ ॥ ಈ ಶರೀರ ವನ್ನೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ – 'ಇದು ನಾನು, ಇದು ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಭಾವವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದೇ ಎಲ್ಲ ಭೇದಭಾವದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಏಟುಬಿದ್ದಾಗ ಹಾಗೂ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಪೀಡೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ॥ ೨೩ ॥ ಯಾವ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ಇದು ನಾನೇ' ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನ ಉಂಟಾಗು ವುದೋ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ವಧಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ವಧೆಯೇ ಆಯಿತೆಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳಂತೆ ಇಂತಹ ಅಭಿಮಾನ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಸರ್ವಾತ್ಮ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ದಂಡನೆಯೂ ಅವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಕ್ರೋಧದಿಂದಾಗಲೀ, ದ್ವೇಷದಿಂದಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾದಿ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು ? ॥ ೨೪ ॥ ಆದುದರಿಂದ ಸುದೃಢವಾದ ವೈರಭಾವದಿಂದಾಗಲೀ, ವೈರರಹಿತ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದಾಗಲೀ, ಭಯದಿಂದಾಗಲೀ, ಸ್ನೇಹದಿಂದಾಗಲೀ, ಅಥವಾ

ತಸ್ಮಾದ್ವೈರಾನುಬಂಧೇನ ನಿರ್ವೈರೇಣ ಭಯೇನ ವಾ ।
ಸ್ನೇಹಾತ್ಕಾಮೇನ ವಾ ಯುಂಜ್ಯಾತ್ಕಥಂಚಿನ್ನೇಕ್ಷತೇ ಪೃಥಕ್
॥ ೨೫ ॥

ಯಥಾ ವೈರಾನುಬಂಧೇನ ಮರ್ತ್ಯಸ್ತನ್ಮಯತಾಮಿಯಾತ್ ।
ನ ತಥಾ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಇತಿ ಮೇ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಮತಿಃ
॥ ೨೬ ॥

ಕೀಟಃ ಪೇಶಸ್ಕೃತಾ ರುದ್ಧಃ ಕುಡ್ಯಾಯಾಂ ತಮನುಸ್ಮರನ್ ।
ಸಂರಂಭ ಭಯಯೋಗೇನ ವಿಂದತೇ ತತ್ಸರೂಪತಾಮ್
॥ ೨೭ ॥

ಏವಂ ಕೃಷ್ಣೇ ಭಗವತಿ ಮಾಯಾಮನುಜ ಈಶ್ವರೇ ।
ವೈರೇಣ ಪೂತಪಾಪ್ಮಾನಸ್ತಮಾಪುರನುಚಿಂತಯಾ
॥ ೨೮ ॥

ಕಾಮಾದ್ದ್ವೇಷಾದ್ಭಯಾತ್ ಸ್ನೇಹಾದ್ಯಥಾ ಭಕ್ತ್ಯೇಶ್ವರೇ ಮನಃ ।
ಆವೇಶ್ಯ ತದಘಂ ಹಿತ್ವಾ ಬಹವಸ್ತದ್ಗತಿಂ ಗತಾಃ
॥ ೨೯ ॥

ಗೋಪ್ಯಃ ಕಾಮಾದ್ಭಯಾತ್ಕಂಸೋ
ದ್ವೇಷಾಚ್ಚೈದ್ಯಾದಯೋ ನೃಪಾಃ ।
ಸಂಬಂಧಾದ್ ವೃಷ್ಣಯಃ ಸ್ನೇಹಾದ್
ಯೂಯಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಯಂ ವಿಭೋ ॥ ೩೦ ॥

ಕತಮೋಽಪಿ ನ ವೇನಃ ಸ್ಯಾತ್ಪಂಚಾನಾಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಕೇನಾಪ್ಯುಪಾಯೇನ ಮನಃ ಕೃಷ್ಣೇ ನಿವೇಶಯೇತ್
॥ ೩೧ ॥

ಮಾತೃಷ್ವಸೇಯೋ ವಶ್ಚೈದ್ಯೋ ದಂತವಕ್ತ್ರಶ್ಚ ಪಾಂಡವ ।
ಪಾರ್ಷದಪ್ರವರೌ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಿಪ್ರಶಾಪಾತ್ಪದಾಚ್ಚ್ಯುತೌ
॥ ೩೨ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ಕೀದೃಶಃ ಕಸ್ಯ ವಾ ಶಾಪೋ ಹರಿದಾಸಾಭಿಮರ್ಶನಃ ।
ಅಶ್ರದ್ಧೇಯ ಇವಾಭಾತಿ ಹರೇರೇಕಾಂತಿನಾಂ ಭವಃ
॥ ೩೩ ॥

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾಸುಹೀನಾನಾಂ ವೈಕುಂಠಪುರವಾಸಿನಾಮ್ ।
ದೇಹಸಂಬಂಧಸಂಬದ್ಧಮೇತದಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ
॥ ೩೪ ॥

ಕಾಮದಿಂದಾಗಲೀ – ಹೇಗಾದರೂ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. ॥ ೨೫ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಮನುಷ್ಯನು ವೈರಭಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗುವಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ – ಎಂಬುದು ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. ॥ ೨೬ ॥ ಕಣಜವು ಒಂದು ಹುಳುವನ್ನು ತಂದು ಗೋಡೆಯ ತನ್ನ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆಗ ಆ ಹುಳವು ಭಯದಿಂದಲೂ, ಉದ್ವೇಗದಿಂದಲೂ ಕಣಜವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ-ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಅದರಂತೆಯೇ ಆಗಿಬಿಡುವುದು. ॥ ೨೭ ॥ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ವೈರಭಾವದಿಂದ ನಿರಂತರ ಆತನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ-ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಪಾಪರಹಿತನಾಗಿ ಅವನನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ॥ ೨೮ ॥ ಒಬ್ಬರಲ್ಲ, ಅನೇಕ ಮನುಷ್ಯರು ಕಾಮದಿಂದ, ದ್ವೇಷದಿಂದ, ಭಯದಿಂದ, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು – ಭಕ್ತರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ – ಆತನನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವರು. ॥ ೨೯॥ ಮಹಾರಾಜಾ! ಗೋಪಿಯರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರುವ ತೀವ್ರ ಕಾಮದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರೇಮದಿಂದ, ಕಂಸನು ಭಯದಿಂದ, ಶಿಶುಪಾಲ-ದಂತವಕ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ರಾಜರು ದ್ವೇಷದಿಂದ, ಯದುವಂಶೀಯರು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ನೀವುಗಳು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಮತ್ತು ನಾವುಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿರುವೆವು. ॥ ೩೦ ॥ ಭಕ್ತರಲ್ಲದೆ ಇತರ ಐದು ವಿಧದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವವನಲ್ಲಿ ಯಾರೊಂದಿಗೂ ವೇನನ ಗಣನೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾರಾಂಶ – ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಆಗಲೀ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೩೧ ॥ ಮಹಾರಾಜಾ! ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮಗಳ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಪುತ್ರನಾದ ಶಿಶುಪಾಲ ಮತ್ತು ದಂತವಕ್ತ್ರರು ಇಬ್ಬರೂ ಭಗವಂತನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಮುಖ್ಯರಾದ ಪಾರ್ಷದರಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪದಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಪದದಿಂದ ಚ್ಯುತರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ॥ ೩೨ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಮಹಾರಾಜನು ಕೇಳಿದನು – ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ! ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಪಾರ್ಷದರನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗುವಂತಹ ಶಾಪವನ್ನು ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು? ಆ ಶಾಪ ಏನಾಗಿತ್ತು? ಭಗವಂತನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತರು ಪುನಃ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುವುದೆಂದರೆ ನಂಬುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ॥ ೩೩ ॥ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಪ್ರಾಕೃತ ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ರಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಶರೀರದ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಇದನ್ನು ತಾವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸೋಣವಾಗಲಿ. ॥ ೩೪ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏಕದಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಾ ವಿಷ್ಣೋರ್ಲೋಕಂ ಯದೃಚ್ಛಯಾ ।
ಸನಂದನಾದಯೋ ಜಗ್ಮುಶ್ಚರಂತೋ ಭುವನತ್ರಯಮ್ ॥ ೩೫ ॥

ಪಂಚಷಡ್ಢಾಯನಾರ್ಭಾಭಾಃ ಪೂರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಪೂರ್ವಜಾಃ ।
ದಿಗ್ವಾಸಸಃ ಶಿಶೂನ್ಮತ್ವಾ ದ್ವಾಃಸ್ಥೌ ತಾನ್ಪ್ರತ್ಯಷೇಧತಾಮ್ ॥ ೩೬ ॥

ಅಶಪನ್ಕುಪಿತಾ ಏವಂ ಯುವಾಂ ವಾಸಂ ನ ಚಾರ್ಹಥಃ ।
ರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಂ ರಹಿತೇ ಪಾದಮೂಲೇ ಮಧುದ್ವಿಷಃ ।
ಪಾಪಿಷ್ಠಾಮಾಸುರೀಂ ಯೋನಿಂ ಬಾಲಿಶೌ ಯಾತಮಾಶ್ವತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಏವಂ ಶಪ್ತೌ ಸ್ವಭವನಾತ್ಪತಂತೌ ತೈಃ ಕೃಪಾಲುಭಿಃ ।
ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಪುನರ್ಜನ್ಮಭಿರ್ವಾಂ ತ್ರಿಭಿರ್ಲೋಕಾಯ ಕಲ್ಪತಾಮ್ ॥ ೩೮ ॥

ಜಜ್ಞಾತೇ ತೌ ದಿತೇಃ ಪುತ್ರೌ ದೈತ್ಯದಾನವವಂದಿತೌ ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೋಽನುಜಸ್ತತಃ ॥ ೩೯ ॥

ಹತೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ಹರಿಣಾ ಸಿಂಹರೂಪಿಣಾ ।
ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೋ ಧರೋದ್ಧಾರೇ ಬಿಭ್ರತಾ ಸೌಕರಂ ವಪುಃ ॥ ೪೦ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪುತ್ರಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಕೇಶವಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಜಿಘಾಂಸುರಕರೋನ್ನಾನಾ ಯಾತನಾ ಮೃತ್ಯುಹೇತವೇ ॥ ೪೧ ॥

ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಂ ತಂ ಪ್ರಶಾಂತಂ ಸಮದರ್ಶನಮ್ ।
ಭಗವತ್ತೇಜಸಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ನಾಶಕ್ನೋದ್ಧಂತುಮುದ್ಯಮೈಃ ॥ ೪೨ ॥

ತತಸ್ತೌ ರಾಕ್ಷಸೌ ಜಾತೌ ಕೇಶಿನ್ಯಾಂ ವಿಶ್ರವಃಸುತೌ ।
ರಾವಣಃ ಕುಂಭಕರ್ಣಶ್ಚ ಸರ್ವಲೋಕೋಪತಾಪನೌ ॥ ೪೩ ॥

ತತ್ರಾಪಿ ರಾಘವೋ ಭೂತ್ವಾ ನ್ಯಹನಚ್ಛಾಪಮುಕ್ತಯೇ ।
ರಾಮವೀರ್ಯಂ ಶ್ರೋಷ್ಯಸಿ ತ್ವಂ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಮುಖಾತ್ಪ್ರಭೋ ॥ ೪೪ ॥

ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಒಂದು ದಿನ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾನಸಪುತ್ರರಾದ ಸನಕಾದಿ ಋಷಿಗಳು ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ॥ ೩೫ ॥ ಇವರಾದರೋ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹಳಬರಾಗಿದ್ದರೂ ಐದು-ಆರು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕರಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಧರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಶುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆದರು. ॥ ೩೬ ॥ ಇದರಿಂದ ಅವರು ಕೋಪಗೊಂಡವರಂತೆ ಆಗಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಗೆ – ಎಲೈ ಮೂರ್ಖರೇ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದಮೂಲವು ರಜೋಗುಣ-ತಮೋಗುಣದಿಂದ ರಹಿತವಾದುದು. ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಗನೇ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಪಾಪಮಯ ಅಸುರ ಯೋನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ' ಎಂದು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ॥ ೩೭ ॥ ಹೀಗೆ ಶಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ವೈಕುಂಠದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಪಾಳುಗಳಾದ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು – 'ನೀವು ಮೂರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿರಿ' ಎಂದು ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ॥ ೩೮ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾ! ಅವರೇ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಬ್ಬರು ದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನ ಹೆಸರು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮತ್ತು ಕಿರಿಯವನ ಹೆಸರು ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಎಂದಿತ್ತು. ದೈತ್ಯ-ದಾನವರಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ॥ ೩೯ ॥ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ನರಸಿಂಹರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವರಾಹ ಅವತಾರದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ ೪೦ ॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಯಸಿದನು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ॥ ೪೧ ॥ ಆದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು, ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕದಲಲಾರದ ಶಾಂತಿಯು ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನು ಸುರಕ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ವಿನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ॥ ೪೨ ॥

ಧರ್ಮನಂದನಾ! ಅವರಿಬ್ಬರೇ ಪುನಃ ವಿಶ್ರವಸ್ಸು ಮುನಿಯ ಮೂಲಕ ಕೇಶಿನೀ (ಕೈಕಸೆ)ಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ರಾವಣ- ಕುಂಭಕರ್ಣರೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ಪಾತಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಕಂಟಕರಾಗಿ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹರಡಿದರು. ॥ ೪೩ ॥ ಆಗಲೂ ಭಗವಂತನು ಅವರನ್ನು ಶಾಪಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ರಾಮಾವತಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅವರನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ನೀನು ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳುವೆ. ॥ ೪೪ ॥ ಆ ಜಯ-ವಿಜಯರಿಬ್ಬರೇ ಪುನಃ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಪುತ್ರರಾಗಿ ಶಿಶುಪಾಲ ಮತ್ತು ದಂತವಕ್ತ್ರರಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದಲ್ಲಿ

ತಾವೇವ ಕ್ಷತ್ರಿಯೌ ಜಾತೌ ಮಾತೃಷ್ವಸ್ರಾತ್ಮಜೌ ತವ ।
ಅಧುನಾ ಶಾಪನಿರ್ಮುಕ್ತೌ ಕೃಷ್ಣಚಕ್ರಹತಾಂಹಸೌ
॥ ೪೫ ॥

ವೈರಾನುಬಂಧತೀವ್ರೇಣ ಧ್ಯಾನೇನಾಚ್ಯುತಸಾತ್ಮತಾಮ್ ।
ನೀತೌ ಪುನರ್ಹರೇಃ ಪಾರ್ಶ್ವಂ ಜಗ್ಮತುರ್ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದೌ
॥ ೪೬ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ವಿದ್ವೇಷೋ ದಯಿತೇ ಪುತ್ರೇ ಕಥಮಾಸೀನ್ಮಹಾತ್ಮನಿ ।
ಬ್ರೂಹಿ ಮೇ ಭಗವನ್ಯೇನ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯಾಚ್ಯುತಾತ್ಮತಾ
॥ ೪೭ ॥

ಜನಿಸಿದ್ದರು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚಕ್ರದ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತಲೇ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ, ಸನಕಾದಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು. ॥ ೪೫ ॥ ವೈರಭಾವದ ಕಾರಣ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಆ ತೀವ್ರವಾದ ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಅವರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರಿದರು ಮತ್ತು ಪುನಃ ಅವನ ಪಾರ್ಷದರಾಗಿ ಅವನ ಬಳಿಗೇ ತಲುಪಿದರು. ॥ ೪೬ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೇಳಿದನು – ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ದ್ವೇಷ ಏಕೆ ಮಾಡಿದನು? ಪ್ರಹ್ಲಾದನಾದರೋ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದನು. ಜೊತೆಗೆ ಯಾವ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭಗವನ್ಮಯನಾದನು? ಇದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೪೭ ॥

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಚರಿತೋಪಕ್ರಮೇ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧ ॥

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ವಧೆಯಿಂದ ದುಃಖಿತರಾದ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬದವರನ್ನೂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಸಂತೈಸಿದುದು

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಭ್ರಾತರ್ಯೇವಂ ವಿನಿಹತೇ ಹರಿಣಾ ಕ್ರೋಡಮೂರ್ತಿನಾ ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೂ ರಾಜನ್ಪರ್ಯತಪ್ಯದ್ರುಷಾ ಶುಚಾ
॥ ೧ ॥

ಆಹ ಚೇದಂ ರುಷಾ ಘೂರ್ಣಃ
ಸಂದಷ್ಟದಶನಚ್ಛದಃ ।
ಕೋಪೋಜ್ಜ್ವಲದ್ಭ್ಯಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ಭ್ಯಾಂ
ನಿರೀಕ್ಷನ್ ಧೂಮ್ರಮಂಬರಮ್ ॥ ೨ ॥

ಕರಾಲದಂಷ್ಟ್ರೋಗ್ರದೃಷ್ಟ್ಯಾ ದುಷ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಭ್ರುಕುಟೀಮುಖಃ ।
ಶೂಲಮುದ್ಯಮ್ಯ ಸದಸಿ ದಾನವಾನಿದಮಬ್ರವೀತ್
॥ ೩ ॥

ಭೋ ಭೋ ದಾನವದೈತೇಯಾ ದ್ವಿಮೂರ್ಧಂಸ್ತ್ರ್ಯಕ್ಷ ಶಂಬರ ।
ಶತಬಾಹೋ ಹಯಗ್ರೀವ ನಮುಚೇ ಪಾಕ ಇಲ್ವಲ
॥ ೪ ॥

ವಿಪ್ರಚಿತ್ತೇ ಮಮ ವಚಃ ಪುಲೋಮನ್ ಶಕುನಾದಯಃ ।
ಶೃಣುತಾನಂತರಂ ಸರ್ವೇ ಕ್ರಿಯತಾಮಾಶು ಮಾ ಚಿರಮ್
॥ ೫ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಭಗವಂತನು ವರಾಹಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ತಮ್ಮನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಉರಿದೆದ್ದು, ಶೋಕದಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾದನು. ॥ ೧ ॥ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಾ ಪದೇ-ಪದೇ ಅವುಡುಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದನು. ಕೋಪದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಉರಿಯ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಬೂದುಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ॥ ೨ ॥ ಆಗ ವಿಕರಾಳವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳಿಂದ, ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಉಗುಳುತ್ತಿದ್ದ ಉಗ್ರವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಗಂಟುಗಟ್ಟಿದ ಹುಬ್ಬುಗಳಿಂದ ಭೀಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನೆತ್ತಿ ಅವನು – ದ್ವಿಮೂರ್ಧಾ, ತ್ರ್ಯಕ್ಷ, ಶಂಬರ, ಶತಬಾಹು, ಹಯಗ್ರೀವ, ನಮೂಚಿ, ಪಾಕ, ಇಲ್ವಲ, ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ, ಪುಲೋಮಾ ಮತ್ತು ಶಕುನ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾ—ಎಲೈ ದೈತ್ಯ-ದಾನವರೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಅನಂತರ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮಾಡಿರಿ. ॥ ೩-೫ ॥ ಕ್ಷುದ್ರರಾದ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು ನನ್ನ ಪರಮ ಪ್ರಿಯನೂ, ಹಿತೈಷಿಯೂ ಆದ ತಮ್ಮನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿರುವುದು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಆ ವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದರೂ ದೇವತೆಗಳು ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದವನ

ಸಪತ್ನೈರ್ಘಾತಿತಃ ಕ್ಷುದ್ರೈರ್ಭ್ರಾತಾ ಮೇ ದಯಿತಃ ಸುಹೃತ್ ।
ಪಾರ್ಷ್ಣಿಗ್ರಾಹೇಣ ಹರಿಣಾ ಸಮೇನಾಪ್ಯುಪಧಾವನೈಃ
॥ ೬ ॥

ತಸ್ಯ ತ್ಯಕ್ತಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಘೃಣೇರ್ಮಾಯಾವನೌಕಸಃ ।
ಭಜಂತಂ ಭಜಮಾನಸ್ಯ ಬಾಲಸ್ಯೇವಾಸ್ಥಿರಾತ್ಮನಃ
॥ ೭ ॥

ಮಚ್ಛೂಲಭಿನ್ನಗ್ರೀವಸ್ಯ ಭೂರಿಣಾ ರುಧಿರೇಣ ವೈ ।
ರುಧಿರಪ್ರಿಯಂ ತರ್ಪಯಿಷ್ಯೇ ಭ್ರಾತರಂ ಮೇ ಗತವ್ಯಥಃ
॥ ೮ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ಕೂಟೇಽಹಿತೇ ನಷ್ಟೇ ಕೃತ್ತಮೂಲೇ ವನಸ್ಪತೌ ।
ವಿಟಪಾ ಇವ ಶುಷ್ಯಂತಿ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಾಣಾ ದಿವೌಕಸಃ
॥ ೯ ॥

ತಾವದ್ಯಾತ ಭುವಂ ಯೂಯಂ ವಿಪ್ರಕ್ಷತ್ರಸಮೇಧಿತಾಮ್ ।
ಸೂದಯಧ್ವಂ ತಪೋಯಜ್ಞಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವ್ರತದಾನಿನಃ
॥ ೧೦ ॥

ವಿಷ್ಣುರ್ದ್ವಿಜಕ್ರಿಯಾಮೂಲೋ
ಯಜ್ಞೋ ಧರ್ಮಮಯಃ ಪುಮಾನ್ ।
ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಭೂತಾನಾಂ
ಧರ್ಮಸ್ಯ ಚ ಪರಾಯಣಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ದ್ವಿಜಾ ಗಾವೋ ವೇದಾ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ।
ತಂ ತಂ ಜನಪದಂ ಯಾತ ಸಂದೀಪಯತ ವೃಶ್ಚತ
॥ ೧೨ ॥

ಇತಿ ತೇ ಭರ್ತೃನಿರ್ದೇಶಮಾದಾಯ ಶಿರಸಾಽಽದೃತಾಃ ।
ತಥಾ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಕದನಂ ವಿದಧುಃ ಕದನಪ್ರಿಯಾಃ
॥ ೧೩ ॥

ಪುರಗ್ರಾಮವ್ರಜೋದ್ಯಾನಕ್ಷೇತ್ರಾರಾಮಾಶ್ರಮಾಕರಾನ್ ।
ಖೇಟಖರ್ವಟಘೋಷಾಂಶ್ಚ ದದಹುಃ ಪತ್ತನಾನಿ ಚ
॥ ೧೪ ॥

ಕೇಚಿತ್ಖನಿತ್ರೈರ್ಬಿಭಿದುಃ ಸೇತುಪ್ರಾಕಾರಗೋಪುರಾನ್ ।
ಆಜೀವ್ಯಾಂಶ್ಚಿಚ್ಛಿದುರ್ವೃಕ್ಷಾನ್ಕೇಚಿತ್ಪರಶುಪಾಣಯಃ ।
ಪ್ರಾದಹಞ್ಶರಣಾನ್ಯನ್ಯೇಪ್ರಜಾನಾಂ ಜ್ವಲಿತೋಲ್ಮುಕೈಃ
॥ ೧೫ ॥

ಏವಂ ವಿಪ್ರಕೃತೇ ಲೋಕೇ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಾನುಚರೈರ್ಮುಹುಃ ।
ದಿವಂ ದೇವಾಃ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಭುವಿ ಚೇರುರಲಕ್ಷಿತಾಃ
॥ ೧೬ ॥

ನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ॥ ೬ ॥ ಈ ವಿಷ್ಣುವು ಮೊದಲು ತುಂಬಾ ಶುದ್ಧನೂ, ಪಕ್ಷಪಾತರಹಿತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಮಾಯೆ ಯಿಂದ ವರಾಹವೇ ಮುಂತಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸ ತೊಡಗಿರು ವನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗಿರುವನು. ಮಕ್ಕಳಂತೆ – ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಚಿತ್ತವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಲ್ಲ. ॥ ೭ ॥ ಈಗ ನಾನು ನನ್ನ ಈ ಶೂಲದಿಂದ ಅವನ ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವೆನು. ಅವನ ರಕ್ತದ ಧಾರೆಯಿಂದ ರುಧಿರಪ್ರೇಮಿಯಾದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಆಗಲೇ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ವ್ಯಥೆಯು ಶಾಂತವಾದೀತು. ॥ ೮ ॥ ಆ ಮಾಯಾವಿ ಶತ್ರುವು ನಾಶವಾದಾಗ – ಬೇರು ಕಡಿದಾಗ ಮರದ ಟೊಂಗೆಗಳು ಒಣಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ – ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಒಣಗಿಹೋಗುವರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರ ಜೀವನವು ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿರುವನು. ॥ ೯ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲ ಈಗಲೇ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ತುಂಬಾ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ವ್ರತ, ದಾನಾದಿ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿಬಿಡಿರಿ. ॥ ೧೦ ॥ ದ್ವಿಜರ ಧರ್ಮ-ಕರ್ಮಗಳೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವೇ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ – ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆತನೇ ಪರಮಾಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಗೋವುಗಳು, ವೇದಗಳು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ-ಕರ್ಮಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿರುವವೋ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿರಿ, ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿರಿ. ॥ ೧೨ ॥ ದೈತ್ಯರಾದರೋ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಬೇರೆ ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ಸುಖಪಡುವರು. ದೈತ್ಯರಾಜ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವರು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದರಂತೆ ಜನತೆಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ॥ ೧೩ ॥ ಅವರು ನಗರಗಳನ್ನು, ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹಸುಗಳ ಹಟ್ಟಿಗಳನ್ನು, ತೋಟಗಳನ್ನು, ಹೊಲ-ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು, ವಿಹಾರ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು, ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು, ರತ್ನಾದಿಗಳ ಗಣಿಗಳನ್ನು, ರೈತರ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು, ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರ ಬಡಾವಣೆಗಳನ್ನು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು, ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ॥ ೧೪ ॥ ಕೆಲವು ದೈತ್ಯರು ಅಗೆಯುವ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು, ಕೋಟೆಗೋಡೆಗಳನ್ನು, ನಗರದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕೊಡಲಿಗಳಿಂದ ಹೂವು-ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ, ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿದರು. ಕೆಲವರು ಉರಿಯುವ ಕೊಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟರು. ॥ ೧೫ ॥ ಹೀಗೆ ದೈತ್ಯರು ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಜನರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಕೊಡತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾರುವೇಷ ಧರಿಸಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೬ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ಭ್ರಾತುಃ ಸಂಪರೇತಸ್ಯ ದುಃಖಿತಃ ।
ಕೃತ್ವಾ ಕಟೋದಕಾದೀನಿ ಭ್ರಾತೃಪುತ್ರಾನಸಾಂತ್ವಯತ್
॥ ೧೭ ॥

ಶಕುನಿಂ ಶಂಬರಂ ಧೃಷ್ಟಂ ಭೂತಸಂತಾಪನಂ ವೃಕಮ್ ।
ಕಾಲನಾಭಂ ಮಹಾನಾಭಂ ಹರಿಶ್ಮಶ್ರುಮಥೋತ್ಕಚಮ್
॥ ೧೮ ॥

ತನ್ಮಾತರಂ ರುಷಾಭಾನುಂ ದಿತಿಂ ಚ ಜನನೀಂ ಗಿರಾ ।
ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಯಾ ದೇಶಕಾಲಜ್ಞ ಇದಮಾಹ ಜನೇಶ್ವರ
॥ ೧೯ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ

ಅಂಬಾಂಬ ಹೇ ವಧೂಃ ಪುತ್ರಾ ವೀರಂ ಮಾರ್ಹಥ ಶೋಚಿತುಮ್ ।
ರಿಪೋರಭಿಮುಖೇ ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ ಶೂರಾಣಾಂ ವಧ ಈಪ್ಸಿತಃ
॥ ೨೦ ॥

ಭೂತಾನಾಮಿಹ ಸಂವಾಸಃ ಪ್ರಪಾಯಾಮಿವ ಸುವ್ರತೇ ।
ದೈವೇನೈಕತ್ರ ನೀತಾನಾಮುನ್ನೀತಾನಾಂ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ
॥ ೨೧ ॥

ನಿತ್ಯ ಆತ್ಮಾವ್ಯಯಃ ಶುದ್ಧಃ ಸರ್ವಗಃ ಸರ್ವವಿತ್ಪರಃ ।
ಧತ್ತೇಽಸಾವಾತ್ಮನೋ ಲಿಂಗಂ ಮಾಯಯಾ ವಿಸೃಜನ್ಗುಣಾನ್
॥ ೨೨ ॥

ಯಥಾಂಭಸಾ ಪ್ರಚಲತಾ ತರವೋಽಪಿ ಚಲಾ ಇವ ।
ಚಕ್ಷುಷಾ ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣೇನ ದೃಶ್ಯತೇ ಚಲತೀವ ಭೂಃ
॥ ೨೩ ॥

ಏವಂ ಗುಣೈರ್ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣೇ ಮನಸ್ಯವಿಕಲಃ ಪುಮಾನ್ ।
ಯಾತಿ ತತ್ಸಾಮ್ಯತಾಂ ಭದ್ರೇ ಹ್ಯಲಿಂಗೋ ಲಿಂಗವಾನಿವ
॥ ೨೪ ॥

ಏಷ ಆತ್ಮವಿಪರ್ಯಾಸೋ ಹ್ಯಲಿಂಗೇ ಲಿಂಗಭಾವನಾ ।
ಏಷ ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೈರ್ಯೋಗೋ ವಿಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸಂಸೃತಿಃ
॥ ೨೫ ॥

ಸಂಭವಶ್ಚ ವಿನಾಶಶ್ಚ ಶೋಕಶ್ಚ ವಿವಿಧಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಅವಿವೇಕಶ್ಚ ಚಿಂತಾ ಚ ವಿವೇಕಾಸ್ಮೃತಿರೇವ ಚ
॥ ೨೬ ॥

ಅತ್ರಾಪ್ಯುದಾಹರಂತೀಮಮಿತಿಹಾಸಂ ಪುರಾತನಮ್ ।
ಯಮಸ್ಯ ಪ್ರೇತಬಂಧೂನಾಂ ಸಂವಾದಂ ತಂ ನಿಬೋಧತ
॥ ೨೭ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ತಮ್ಮನ ಮರಣದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಭಾರೀ ದುಃಖವಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾದ ಬಳಿಕ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಶಕುನಿ, ಶಂಬರ, ಧೃಷ್ಟ, ಭೂತ ಸಂತಾಪನ, ವೃಕ, ಕಾಲನಾಭ, ಮಹಾನಾಭ, ಹರಿಶ್ಮಶ್ರು ಮತ್ತು ಉತ್ಕಚ ಎಂಬುವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿದನು. ॥ ೧೭-೧೮ ॥ ಅವರ ತಾಯಿಯಾದ ರುಷಾಭಾನುವನ್ನೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ದಿತಿದೇವಿಯನ್ನು ದೇಶಕಾಲಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮಧುರವಾಣಿಯಿಂದ ಸಂತೈಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದನು – ॥ ೧೯ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಳಿದನು – ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಾಯೇ! ಸೊಸೆಯೇ! ಪುತ್ರರೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾವೀರನಾದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಕುರಿತು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶೋಕಪಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದೇ ವೀರಪುರುಷನು ಬಯಸುವ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಮರಣವು. ॥ ೨೦ ॥ ದೇವಿಯೇ! ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನರು ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕೊಂಚಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅಗಲಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರ ದೈವಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ – ಅಗಲುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೨೧ ॥ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಶುದ್ಧನೂ, ಸರ್ವಗತನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ದೇಹ-ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುವನು. ಅವನು ತನ್ನ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ದೇಹಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೈದು ಭೋಗಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೨ ॥ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಮರಗಳೂ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದೇ ಪೃಥ್ವಿಯು ತಿರುಗಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಿಯೇ! ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಯಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಅಲೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿಜವಾಗಿ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಆತ್ಮನೂ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಸ್ಥೂಲ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವನಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೩-೨೪ ॥ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದ ಶರೀರರಹಿತ ಆತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳು ಒಂದಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಅಗಲುವುದು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಜನ್ಮ, ಮೃತ್ಯು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಶೋಕಗಳು, ಅವಿವೇಕ, ಚಿಂತೆ, ವಿವೇಕದ ವಿಸ್ಮೃತಿ – ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಕಾರಣ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೨೬ ॥ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಇತಿಹಾಸವು ಸತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಬಂಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಮರಾಜನ ಮಾತುಕತೆಯಾಗಿದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಗಮನಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿರಿ. ॥ ೨೭ ॥

ಉಶೀನರೇಷ್ವಭೂದ್ರಾಜಾ ಸುಯಜ್ಞ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಃ ।
ಸಪತ್ನೈರ್ನಿಹತೋ ಯುದ್ಧೇ ಜ್ಞಾತಯಸ್ತಮುಪಾಸತ ॥ ೨೮ ॥

ವಿಶೀರ್ಣರತ್ನಕವಚಂ ವಿಭ್ರಷ್ಟಾಭರಣಸ್ರಜಮ್ ।
ಶರನಿರ್ಭಿನ್ನಹೃದಯಂ ಶಯಾನಮಸೃಗಾವಿಲಮ್ ॥ ೨೯ ॥

ಪ್ರಕೀರ್ಣಕೇಶಂ ಧ್ವಸ್ತಾಕ್ಷಂ ರಭಸಾ ದಷ್ಟದಚ್ಛದಮ್ ।
ರಜಃಕುಂಠಮುಖಾಂಭೋಜಂ ಛಿನ್ನಾಯುಧಭುಜಂ ಮೃಧೇ ॥ ೩೦ ॥

ಉಶೀನರೇಂದ್ರಂ ವಿಧಿನಾ ತಥಾ ಕೃತಂ
ಪತಿಂ ಮಹಿಷ್ಯಃ ಪ್ರಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ದುಃಖಿತಾಃ ।
ಹತಾಃ ಸ್ಮ ನಾಥೇತಿ ಕರೈರುರೋ ಭೃಶಂ
ಘ್ನಂತ್ಯೋ ಮುಹುಸ್ತತ್ಪದಯೋರುಪಾಪತನ್ ॥ ೩೧ ॥

ರುದತ್ಯ ಉಚ್ಚೈರ್ದಯಿತಾಂಘ್ರಿಪಂಕಜಂ
ಸಿಂಚಂತ್ಯ ಅಸ್ರೈಃ ಕುಚಕುಂಕುಮಾರುಣೈಃ ।
ವಿಸ್ರಸ್ತಕೇಶಾಭರಣಾಃ ಶುಚಂ ನೃಣಾಂ
ಸೃಜಂತ್ಯ ಆಕ್ರಂದನಯಾ ವಿಲೇಪಿರೇ ॥ ೩೨ ॥

ಅಹೋ ವಿಧಾತ್ರಾಕರುಣೇನ ನಃ ಪ್ರಭೋ
ಭವಾನ್ಪ್ರಣೀತೋ ದೃಗಗೋಚರಾಂ ದಶಾಮ್ ।
ಉಶೀನರಾಣಾಮಸಿ ವೃತ್ತಿದಃ ಪುರಾ
ಕೃತೋಽಧುನಾ ಯೇನ ಶುಚಾಂ ವಿವರ್ಧನಃ ॥ ೩೩ ॥

ತ್ವಯಾ ಕೃತಜ್ಞೇನ ವಯಂ ಮಹೀಪತೇ
ಕಥಂ ವಿನಾ ಸ್ಯಾಮ ಸುಹೃತ್ತಮೇನ ತೇ ।
ತತ್ರಾನುಯಾನಂ ತವ ವೀರ ಪಾದಯೋಃ
ಶುಶ್ರೂಷತೀನಾಂ ದಿಶ ಯತ್ರ ಯಾಸ್ಯಸಿ ॥ ೩೪ ॥

ಏವಂ ವಿಲಪತೀನಾಂ ವೈ ಪರಿಗೃಹ್ಯ ಮೃತಂ ಪತಿಮ್ ।
ಅನಿಚ್ಛತೀನಾಂ ನಿರ್ಹಾರಮರ್ಕೋಽಸ್ತಂ ಸಂನ್ಯವರ್ತತ ॥ ೩೫ ॥

ತತ್ರ ಹ ಪ್ರೇತಬಂಧೂನಾಮಾಶ್ರುತ್ಯ ಪರಿದೇವಿತಮ್ ।
ಆಹ ತಾನ್ಬಾಲಕೋ ಭೂತ್ವಾ ಯಮಃ ಸ್ವಯಮುಪಾಗತಃ ॥ ೩೬ ॥

ಯಮ ಉವಾಚ

ಅಹೋ ಅಮೀಷಾಂ ವಯಸಾಧಿಕಾನಾಂ
ವಿಪಶ್ಯತಾಂ ಲೋಕವಿಧಿಂ ವಿಮೋಹಃ ।
ಯತ್ರಾಗತಸ್ತತ್ರ ಗತಂ ಮನುಷ್ಯಂ
ಸ್ವಯಂ ಸಧರ್ಮಾ ಅಪಿ ಶೋಚಂತ್ಯಪಾರ್ಥಮ್ ॥ ೩೭ ॥

ಉಶೀನರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾಜ ನಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಸರು ಸುಯಜ್ಞ. ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಕೊಂದುಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಅವನ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ಕುಳಿತು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೨೮ ॥ ರಾಜನ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕವಚವು ಹರಿದು ಚಿಂದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಭೂಷಣಗಳೂ, ಮಾಲೆಗಳೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವನ ಎದೆಯು ಸೀಳಿಹೋಗಿತ್ತು. ರಕ್ತದಿಂದ ಶರೀರವು ತೊಯ್ದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಕೂದಲು ಕೆದರಿತ್ತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕುಸಿದುಹೋಗಿದ್ದವು. ಕೋಪದಿಂದ ಹಲ್ಲುಗಳು ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಕಮಲದಂತಿದ್ದ ಮುಖವು ಧೂಳಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಬಾಹುಗಳು ತುಂಡಾಗಿದ್ದವು. ॥ ೨೯-೩೦ ॥ ವಿಧಿವಶದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪತಿಗೆ ಒದಗಿದ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಉಶೀನರ ನರೇಶನ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಭಾರೀ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರು – ಹಾ ನಾಥಾ! ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದ ನಾವು ಸತ್ತೆವು. ಕೆಟ್ಟೆವು! ಎಂದು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾ, ಎದೆಯನ್ನು ಬಡಿದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಪತಿಯ ಪಾದಗಳ ಬಳಿ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದರು. ॥ ೩೧ ॥ ಹಾಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ತನಗಳಿಗೆ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕುಂಕುಮ-ಕೇಸರಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತ ಅವರ ಕಣ್ಣೀರಧಾರೆಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿ ಪ್ರಿಯಕರನ ಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿದವು. ಅವರ ತಲೆಗೂದಲು, ಆಭರಣಗಳೆಲ್ಲ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಆ ಕರುಣಾಜನಕವಾದ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿದವರೆಲ್ಲ ದುಃಖಪರವಶರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೩೨ ॥ ಅಯ್ಯೋ! ವಿಧಿಯು ಎಂತಹ ನಿಷ್ಕರುಣಿಯು! ಆತನೇ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮರೆಮಾಚಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಿಯನೇ! ಪ್ರಭೋ! ಹಿಂದೆ ನೀನು ಉಶೀನರ ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಜೀವನದಾತನಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಿನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ॥ ೩೩ ॥ ಪತಿದೇವಾ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಬಹುದೊಡ್ಡದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಯ್ಯೋ! ಈಗ ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಬದುಕುವುದೆಂತು? ನಾವು ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳ ಸೇವಕಿಯರಲ್ಲವೇ! ವೀರವರನೇ! ನೀನು ಹೋದಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ನಮಗೂ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ॥ ೩೪ ॥ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪತಿಯ ಶವವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ವಿಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಶವವನ್ನು ದಹನಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅವರು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಯಿತು. ॥ ೩೫ ॥ ಆಗ ಉಶೀನರ ರಾಜನ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಮಾಡಿದ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯಮರಾಜನು ಸ್ವಯಂ ಬಾಲಕನ ವೇಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು – ॥ ೩೬ ॥

ಯಮರಾಜನು ಹೇಳಿದನು – ಆಹಾ! ಇದೇನಿದು! ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರ ಬದುಕು-ಸಾವುಗಳನ್ನು ದಿನನಿತ್ಯವೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವರು ಹೀಗೆ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಅರೇ! ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲಿಂದ

ಅಹೋ ವಯಂ ಧನ್ಯತಮಾ ಯದತ್ರ
ತ್ಯಕ್ತಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯಾಂ ನ ವಿಚಿಂತಯಾಮಃ ।
ಅಭಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ ಅಬಲಾ ವೃಕಾದಿಭಿಃ
ಸ ರಕ್ಷಿತಾ ರಕ್ಷತಿ ಯೋ ಹಿ ಗರ್ಭೇ ॥ ೩೮ ॥

ಯ ಇಚ್ಛಯೇಶಃ ಸೃಜತೀದಮವ್ಯಯೋ
ಯ ಏವ ರಕ್ಷತ್ಯವಲುಂಪತೇ ಚ ಯಃ ।
ತಸ್ಯಾಬಲಾಃ ಕ್ರೀಡನಮಾಹುರೀಶಿತು-
ಶ್ಚರಾಚರಂ ನಿಗ್ರಹಸಂಗ್ರಹೇ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೩೯ ॥

ಪಥಿ ಚ್ಯುತಂ ತಿಷ್ಠತಿ ದಿಷ್ಟರಕ್ಷಿತಂ
ಗೃಹೇ ಸ್ಥಿತಂ ತದ್ವಿಹತಂ ವಿನಶ್ಯತಿ ।
ಜೀವತ್ಯನಾಥೋಽಪಿ ತದೀಕ್ಷಿತೋ ವನೇ
ಗೃಹೇಽಪಿ ಗುಪ್ತೋಽಸ್ಯ ಹತೋ ನ ಜೀವತಿ ॥ ೪೦ ॥

ಭೂತಾನಿ ತೈಸ್ತೈರ್ನಿಜಯೋನಿಕರ್ಮಭಿ-
ರ್ಭವಂತಿ ಕಾಲೇ ನ ಭವಂತಿ ಸರ್ವಶಃ ।
ನ ತತ್ರ ಹಾತ್ಮಾ ಪ್ರಕೃತಾವಪಿ ಸ್ಥಿತ-
ಸ್ತಸ್ಯಾ ಗುಣೈರನ್ಯತಮೋ ನಿಬಧ್ಯತೇ ॥ ೪೧ ॥

ಇದಂ ಶರೀರಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಮೋಹಜಂ
ಯಥಾ ಪೃಥಗ್ಭೌತಿಕಮೀಯತೇ ಗೃಹಮ್ ।
ಯಥೌದಕೈಃ ಪಾರ್ಥಿವತೈಜಸೈರ್ಜನಃ
ಕಾಲೇನ ಜಾತೋ ವಿಕೃತೋ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥ ೪೨ ॥

ಯಥಾನಲೋ ದಾರುಷು ಭಿನ್ನ ಈಯತೇ
ಯಥಾನಿಲೋ ದೇಹಗತಃ ಪೃಥಕ್ ಸ್ಥಿತಃ ।
ಯಥಾ ನಭಃ ಸರ್ವಗತಂ ನ ಸಜ್ಜತೇ
ತಥಾ ಪುಮಾನ್ಸರ್ವಗುಣಾಶ್ರಯಃ ಪರಃ ॥ ೪೩ ॥

ಬಂದಿದ್ದನೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಈ ಜನರೂ ಕೂಡ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಆದರೂ ಹೀಗೇಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ॥ ೩೭ ॥ ನಿಮಗಿಂತಲೂ ನಾನೇ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಏಕೆಂದರೆ, ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ತೊರೆದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ದೇಹದಿಂದ ದುರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಚಿಂತೆ ಪಡುತ್ತಿಲ್ಲ, ತೋಳವೇ ಮುಂತಾದ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರವು. ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಯಾರು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದನೋ ಅವನೇ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೩೮ ॥ ದೇವಿಯರೇ! ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಲಯಗೊಳಿಸುವ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಒಂದು ಆಟದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಇದೆ. ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೂ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಸಮರ್ಥನು. ॥ ೩೯ ॥ ಅದೃಷ್ಟವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದ ವಸ್ತುವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಅದೃಷ್ಟವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದರೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗೆ ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ವಸ್ತುವೂ ಕಳೆದುಹೋಗುವುದು. ಜೀವಿಯು ಯಾರ ಆಸರೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ದೈವದ ದಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಬದುಕಿರಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ ದೈವವು ವಿಪರೀತವಾದಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೪೦ ॥

ರಾಣಿಯರೇ! ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೃತ್ಯುವು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ಕರ್ಮವಾಸನೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕನುಸಾರವೇ ಅವನ ಜನ್ಮವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಶರೀರದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಗಳು ಆತನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರವು. ॥ ೪೧ ॥ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ಬೇರೆ ವಸ್ತುವೆಂದೂ, ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಪದಾರ್ಥವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆಯೇ ಈ ಶರೀರವು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಮಣ್ಣಿನದೇ ಆಗಿದೆ. ಮೋಹವಶದಿಂದ ಅವನು ಇದನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಗುಳ್ಳೆಗಳೇ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನೀರಿನ ವಿಕಾರವು. ಮಡಕೆಯೇ ಮುಂತಾದವು ಮಣ್ಣಿನ ವಿಕಾರವು. ಒಡವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಚಿನ್ನದ ವಿಕಾರವು – ಇವು ಆಗಾಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ, ರೂಪಾಂತರವಾಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮೂರರ ವಿಕಾರದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾದ ಈ ಶರೀರವೂ ಕೂಡ ಆಗಾಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತಾ-ಕೆಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೪೨ ॥ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ವ್ಯಾಪಕ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ವಾಯುವಿಗೆ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಕಾಶವು ಎಲ್ಲಕಡೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಇದ್ದರೂ ಯಾರ ಗುಣ-ದೋಷಗಳಿಂದಲೂ ಲಿಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಶ್ರಯನಾದ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೪೩ ॥

ಸುಯಜ್ಞೋ ನನ್ವಯಂ ಶೇತೇ ಮೂಢಾ ಯಮನುಶೋಚಥ ।
ಯಃ ಶ್ರೋತಾ ಯೋಽನುವಕ್ತೇಹ ಸ ನ ದೃಶ್ಯೇತ ಕರ್ಹಿಚಿತ್
॥ ೪೪ ॥

ನ ಶ್ರೋತಾ ನಾನುವಕ್ತಾಯಂ ಮುಖ್ಯೋಽಪ್ಯತ್ರ ಮಹಾನಸುಃ ।
ಯಸ್ತ್ವಿಹೇಂದ್ರಿಯವಾನಾತ್ಮಾ ಸ ಚಾನ್ಯಃ ಪ್ರಾಣದೇಹಯೋಃ
॥ ೪೫ ॥

ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಲಿಂಗಾನ್ ದೇಹಾನುಚ್ಚಾವಚಾನ್ವಿಭುಃ ।
ಭಜತ್ಯುತ್ಸೃಜತಿ ಹ್ಯನ್ಯಸ್ತಚ್ಚಾಪಿ ಸ್ವೇನ ತೇಜಸಾ
॥ ೪೬ ॥

ಯಾವಲ್ಲಿಂಗಾನ್ವಿತೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ತಾವತ್ಕರ್ಮನಿಬಂಧನಮ್ ।
ತತೋ ವಿಪರ್ಯಯಃ ಕ್ಲೇಶೋ ಮಾಯಾಯೋಗೋಽನುವರ್ತತೇ ॥ ೪೭ ॥

ವಿತಥಾಭಿನಿವೇಶೋಽಯಂ ಯದ್ಗುಣೇಷ್ವರ್ಥದೃಗ್ವಚಃ ।
ಯಥಾ ಮನೋರಥಃ ಸ್ವಪ್ನಃ ಸರ್ವಮೈಂದ್ರಿಯಕಂ ಮೃಷಾ
॥ ೪೮ ॥

ಅಥ ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ವಾ ನೇಹ ಶೋಚಂತಿ ತದ್ವಿದಃ ।
ನಾನ್ಯಥಾ ಶಕ್ಯತೇ ಕರ್ತುಂ ಸ್ವಭಾವಃ ಶೋಚತಾಮಿತಿ
॥ ೪೯ ॥

ಲುಬ್ಧಕೋ ವಿಪಿನೇ ಕಶ್ಚಿತ್ಪಕ್ಷಿಣಾಂ ನಿರ್ಮಿತೋಽಂತಕಃ ।
ವಿತತ್ಯ ಜಾಲಂ ವಿದಧೇ ತತ್ರ ತತ್ರ ಪ್ರಲೋಭಯನ್
॥ ೫೦ ॥

ಕುಲಿಂಗಮಿಥುನಂ ತತ್ರ ವಿಚರತ್ಸಮದೃಶ್ಯತ ।
ತಯೋಃ ಕುಲಿಂಗೀ ಸಹಸಾ ಲುಬ್ಧಕೇನ ಪ್ರಲೋಭಿತಾ
॥ ೫೧ ॥

ಮೂರ್ಖರೇ ! ಯಾರಿಗಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಶೋಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರೋ ಆ ಸುಯಜ್ಞನೆಂಬ ಶರೀರವಾದರೋ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ ಬಿದ್ದಿದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೀರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೇಳುವವನು ಮತ್ತು ಮಾತಾಡುವವನು ಇದ್ದನೋ ಅವನಾದರೋ ಎಂದಿಗೂ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಇಂದೂ ಕೂಡ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗಾದರೆ ಶೋಕವೇಕೆ ? ॥ ೪೪ ॥ ('ಇದರೊಳಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಮತ್ತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವನು ಪ್ರಾಣನು. ಅವನು ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದನು' ಎಂದು ಹೇಳುವಿರೋ ? ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಗಾಢನಿದ್ರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನು ಇದ್ದರೂ ಆತನು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಕೇಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ.) ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಯಾವ ಮಹಾಪ್ರಾಣವುಂಟೋ, ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇಳುವುದು ಮತ್ತು ಮಾತನಾಡುವುದು ಆ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಜಡವಾಗಿದೆ. ದೇಹ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ, ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಯಾವ ಆತ್ಮವುಂಟೋ ಅದು ಶರೀರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದುದು. ॥ ೪೫ ॥ ಈ ಆತ್ಮನು ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಲ್ಲ, ಆದರೂ ಪಂಚಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ವಿವೇಕದಿಂದ ಮುಕ್ತನೂ ಆಗುವನು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೪೬ ॥ ಅವನು ಪಂಚಪ್ರಾಣ, ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ, ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು – ಈ ಹದಿನೇಳು ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಲಿಂಗಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ತನಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಂಧನದಿಂದಲೇ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮೋಹ ಮತ್ತು ಕ್ಲೇಶಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ॥ ೪೭ ॥ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪರಮಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಥವಾ ಹೇಳುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ದುರಾಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಮನೋರಥ, ಸಮಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುವುದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೪೮ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತ ಮನುಷ್ಯನು ಅನಿತ್ಯಶರೀರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಆತ್ಮನಿಗಾಗಲೀ ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವು ದೃಢವಾಗದಿರುವ ಕಾರಣ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದು ಅತಿಕಷ್ಟ. ॥ ೪೯ ॥

ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಬೇಟೆಗಾರನಿದ್ದನು. ಅವನು ಆರಣ್ಯದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ವಿಧಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ ಯಮನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಲೆಯನ್ನು ಬೀಸಿ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರದ ಆಸೆತೋರಿಸಿ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೫೦ ॥ ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಒಂದು ಕುಲಿಂಗಪಕ್ಷಿಯ ಜೋಡಿಯು ಕಾಳು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು

ಸಾಸಜ್ಜತ ಸಿಚತಸ್ತಂತ್ಯಾಂ ಮಹಿಷೀ ಕಾಲಯಂತ್ರಿತಾ ।
ಕುಲಿಂಗಸ್ತಾಂ ತಥಾಽಽಪನ್ನಾಂ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಭೃಶದುಃಖಿತಃ ।
ಸ್ನೇಹಾದಕಲ್ಪಃ ಕೃಪಣಃ ಕೃಪಣಾಂ ಪರ್ಯದೇವಯತ್
॥ ೫೨ ॥

ಅಹೋ ಅಕರುಣೋ ದೇವಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾಽಽಕರುಣಯಾ ವಿಭುಃ ।
ಕೃಪಣಂ ಮಾನುಶೋಚಂತ್ಯಾ ದೀನಯಾ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ
॥ ೫೩ ॥

ಕಾಮಂ ನಯತು ಮಾಂ ದೇವಃ ಕಿಮರ್ಧೇನಾತ್ಮನೋ ಹಿ ಮೇ ।
ದೀನೇನ ಜೀವತಾ ದುಃಖಮನೇನ ವಿಧುರಾಯುಷಾ
॥ ೫೪ ॥

ಕಥಂ ತ್ವಜಾತಪಕ್ಷಾಂಸ್ತಾನ್ಮಾತೃಹೀನಾನ್ಬಿಭರ್ಮ್ಯಹಮ್ ।
ಮಂದಭಾಗ್ಯಾಃ ಪ್ರತೀಕ್ಷಂತೇ ನೀಡೇ ಮೇ ಮಾತರಂ ಪ್ರಜಾಃ
॥ ೫೫ ॥

ಏವಂ ಕುಲಿಂಗಂ ವಿಲಪಂತಮಾರಾತ್
ಪ್ರಿಯಾವಿಯೋಗಾತುರಮಶ್ರುಕಂಠಮ್ ।
ಸ ಏವ ತಂ ಶಾಕುನಿಕಃ ಶರೇಣ
ವಿವ್ಯಾಧ ಕಾಲಪ್ರಹಿತೋ ವಿಲೀನಃ ॥ ೫೬ ॥

ಏವಂ ಯೂಯಮಪಶ್ಯಂತ್ಯ ಆತ್ಮಾಪಾಯಮಬುದ್ಧಯಃ ।
ನೈನಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಥ ಶೋಚಂತ್ಯಃ ಪತಿಂ ವರ್ಷಶತೈರಪಿ
॥ ೫೭ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ

ಬಾಲ ಏವಂ ಪ್ರವದತಿ ಸರ್ವೇ ವಿಸ್ಮಿತಚೇತಸಃ ।
ಜ್ಞಾತಯೋ ಮೇನಿರೇ ಸರ್ವಮನಿತ್ಯ ಮಯಥೋತ್ಥಿತಮ್
॥ ೫೮ ॥

ಯಮ ಏತದುಪಾಖ್ಯಾಯ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ।
ಜ್ಞಾತಯೋಽಪಿ ಸುಯಜ್ಞಸ್ಯ ಚಕ್ರುರ್ಯತ್ಸಾಂಪರಾಯಿಕಮ್
॥ ೫೯ ॥

ತತಃ ಶೋಚತ ಮಾ ಯೂಯಂ ಪರಂ ಚಾತ್ಮಾನಮೇವ ಚ ।
ಕ ಆತ್ಮಾ ಕಃ ಪರೋ ವಾತ್ರ ಸ್ವೀಯಃ ಪಾರಕ್ಯ ಏವ ವಾ ।
ಸ್ವಪರಾಭಿನಿವೇಶೇನ ವಿನಾಜ್ಞಾನೇನ ದೇಹಿನಾಮ್
॥ ೬೦ ॥

ಹೆಣ್ಣುಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೫೧ ॥ ಅದು ಕಾಲವಶದಿಂದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒದ್ದಾಡತೊಡಗಿತು. ತನ್ನ ಮಡದಿಯ ಆ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಕಂಡು ಗಂಡು ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಶೋಕವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಬಡಪಾಯಿಗೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಸ್ನೇಹವಶದಿಂದ ಆ ಹೆಣ್ಣುಪಕ್ಷಿಗಾಗಿ ವಿಲಾಪಿಸತೊಡಗಿತು. ॥ ೫೨ ॥ ಈ ವಿಧಾತನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲನು, ಆದರೆ ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ದಯಿಯು! ನನ್ನ ಸಹಚರಿಯು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಹೆಂಗಸು, ಎರಡನೆಯ ದಾಗಿ ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನನ್ನ ಕುರಿತು ಶೋಕಿಸುತ್ತಾ ತುಂಬಾ ದೀನತೆಯಿಂದ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಈ ಬಡಪಾಯಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ತಳ್ಳಿ ಆ ವಿಧಿಗೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ॥ ೫೩ ॥ ಹಾಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಕೊಡುವುದೇ ಈತನ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲೀ. ಇವಳಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಈ ದೀನತೆ, ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ವಿಧುರ ಜೀವನದಿಂದ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ॥ ೫೪ ॥ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಮರಿಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳೇ ಬಲಿತಿಲ್ಲ, ಈ ಮಡದಿಯು ಸತ್ತುಹೋದರೆ ತಬ್ಬಲಿಗಳಾದ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಾಕಲಿ? ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ನನ್ನ ಮರಿಗಳು ತಾಯಿಯ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ॥ ೫೫ ॥ ಹೀಗೆ ಆ ಪಕ್ಷಿಯು ಬಹಳ ವಿಧ ದಿಂದ ವಿಲಾಪಿಸತೊಡಗಿತು. ತನ್ನ ಸಂಗಾತಿಯ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಅದು ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಅದರ ಕಂಠ ಬಿಗಿದುಹೋಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಲನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಅಲ್ಲೇ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಬೇಟೆಗಾರನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದು ಅಲ್ಲೇ ಸತ್ತು ಉರುಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೫೬ ॥ ಮೂರ್ಖರಾದ ರಾಣಿಯರೇ! ನಿಮ್ಮದೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಮೃತ್ಯುವು ನಿಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ! ನೀವುಗಳು ಹೀಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶೋಕದಿಂದ ಎದೆಬಡಿದುಕೊಂಡರೂ ಇವನನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರಿರಿ. ॥ ೫೭ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಳಿದನು – ಆ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನ ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತರಾದರು. ಉಶೀನರ ನರೇಶನ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರೂ ಹಾಗೂ ಹೆಂಡಿರುಗಳೂ – ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರವೂ ಮತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅರಿತು ಕೊಂಡರು. ॥ ೫೮ ॥ ಯಮರಾಜನು ಈ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲೇ ಅಂತ ರ್ಧಾನನಾದನು. ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರೂ ಕೂಡ ಸುಯಜ್ಞನ ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ॥ ೫೯ ॥ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವುಗಳೂ ತನಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರರಿಗಾಗಿ ಶೋಕ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಯಾರು ಮತ್ತು ಅವನಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದವನು ಯಾರು? ಸ್ವಕೀಯನು ಯಾರು – ಪರಕೀಯನು ಯಾರು? ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಈ ತನ್ನವರು -ಪರಕೀಯರು ಎಂಬ ದುರಾಗ್ರಹವು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಈ ಭೇದ-ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ॥ ೬೦ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಇತಿ ದೈತ್ಯಪತೇರ್ವಾಕ್ಯಂ ದಿತಿರಾಕರ್ಣ್ಯ ಸಸ್ನುಷಾ ।
ಪುತ್ರಶೋಕಂ ಕ್ಷಣಾತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತತ್ತ್ವೇ ಚಿತ್ತಮಧಾರಯತ್ ॥ ೬೧ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ತನ್ನ ಸೊಸೆಯೊಂದಿಗೆ ದಿತಿಯು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಡನೆಯೇ ಪುತ್ರಶೋಕವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪರಮ ತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದಳು. ॥ ೬೧ ॥

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ದಿತಿಶೋಕಾಪನಯನಂ ನಾಮ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೨ ॥

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯು

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೂ ರಾಜನ್ ಅಜೇಯಮಜರಾಮರಮ್ ।
ಆತ್ಮಾನಮಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಮೇಕರಾಜಂ ವ್ಯಧಿತ್ಸತ ॥ ೧ ॥

ಸ ತೇಪೇ ಮಂದರದ್ರೋಣ್ಯಾಂ ತಪಃ ಪರಮದಾರುಣಮ್ ।
ಊರ್ಧ್ವಬಾಹುರ್ನಭೋದೃಷ್ಟಿಃ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠಾಶ್ರಿತಾವನಿಃ ॥ ೨ ॥

ಜಟಾದೀಧಿತಿಭೀ ರೇಜೇ ಸಂವರ್ತಾರ್ಕ ಇವಾಂಶುಭಿಃ ।
ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಪಸ್ತಪ್ಯಮಾನೇ ದೇವಾಃ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಭೇಜಿರೇ ॥ ೩ ॥

ತಸ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ನಃ ಸಮುದ್ಭೂತಃ ಸಧೂಮೋಽಗ್ನಿಸ್ತಪೋಮಯಃ ।
ತಿರ್ಯಗೂರ್ಧ್ವಮಧೋಲೋಕಾನತಪದ್ವಿಷ್ವಗೀರಿತಃ ॥ ೪ ॥

ಚುಕ್ಷುಭುರ್ನದ್ಯುದನ್ವಂತಃ ಸದ್ವೀಪಾದ್ರಿಶ್ಚಚಾಲ ಭೂಃ ।
ನಿಪೇತುಃ ಸಗ್ರಹಾಸ್ತಾರಾ ಜಜ್ವಲುಶ್ಚ ದಿಶೋ ದಶ ॥ ೫ ॥

ತೇನ ತಪ್ತಾ ದಿವಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಯಯುಃ ಸುರಾಃ ।
ಧಾತ್ರೇ ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸುರ್ದೇವದೇವ ಜಗತ್ಪತೇ ॥ ೬ ॥

ದೈತ್ಯೇಂದ್ರತಪಸಾ ತಪ್ತಾ ದಿವಿ ಸ್ಥಾತುಂ ನ ಶಕ್ನುಮಃ ।
ತಸ್ಯ ಚೋಪಶಮಂ ಭೂಮನ್ವಿಧೇಹಿ ಯದಿ ಮನ್ಯಸೇ ।
ಲೋಕಾ ನ ಯಾವನ್ನಂಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಬಲಿಹಾರಾಸ್ತವಾಭಿಭೂಃ ॥ ೭ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಎಲೈ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ತಾನು ಅಜೇಯನಾಗಬೇಕು, ಮುಪ್ಪು-ಸಾವುಗಳಿಲ್ಲದವನಾಗಬೇಕು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗ ಬೇಕು. ತನಗೆ ಯಾರೂ ಎದುರಾಳಿಗಳು ಇರದಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು –ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದನು. ॥ ೧ ॥ ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದಾರುಣವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸ ತೊಡಗಿದನು. ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಬಲದಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ॥ ೨ ॥ ಆಗ ಅವನ ಜಟೆಗಳು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನು ಹೀಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡರು. ॥ ೩ ॥ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಗ ಅವನ ತಲೆಯಿಂದ ಹೊಗೆಯೊಂದಿಗೆ ತಪೋ ಜ್ವಾಲೆಯು ಹೊರಟು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿ ಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ಮೇಲೂ, ಕೆಳಗೂ, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುಡಲು ತೊಡಗಿತು. ॥ ೪ ॥ ಅದರ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ನದಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಕುದಿಯತೊಡಗಿದವು. ದ್ವೀಪ ಮತ್ತು ಪರ್ವತಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು ನಡುಗ ತೊಡಗಿತು. ಗ್ರಹ-ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಉರುಳಿಬಿದ್ದವು. ದಶದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಉರಿಯ ತೊಡಗಿದವು. ॥ ೫ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಆ ತಪೋಮಯ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವತೆಗಳೂ ಉರಿಯತೊಡಗಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತೊಡಗಿದರು. ಓ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನಾದ ಜಗತ್ಪತಿನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ! ನಾವುಗಳು ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವಿನ ತಪೋಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಬೆಂದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ನಾವು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರಲಾರೆವು. ಓ ಅನಂತನೇ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷನೇ! ನಿನಗೆ ಉಚಿತವೆನಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಜನತೆಯ ನಾಶವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಆ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು. ॥ ೬-೭ ॥

ತಸ್ಯಾಯಂ ಕಿಲ ಸಂಕಲ್ಪಶ್ಚರತೋ ದುಶ್ಚರಂ ತಪಃ ।
ಶ್ರೂಯತಾಂ ಕಿಂ ನ ವಿದಿತಸ್ತವಾಥಾಪಿ ನಿವೇದಿತಃ ॥ ೮ ॥

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಚರಾಚರಮಿದಂ ತಪೋಯೋಗಸಮಾಧಿನಾ ।
ಅಧ್ಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವಧಿಷ್ಣ್ಯೇಭ್ಯಃ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ನಿಜಾಸನಮ್ ॥ ೯ ॥

ತದಹಂ ವರ್ಧಮಾನೇನ ತಪೋಯೋಗಸಮಾಧಿನಾ ।
ಕಾಲಾತ್ಮನೋಶ್ಚ ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ಸಾಧಯಿಷ್ಯೇ ತಥಾಽಽತ್ಮನಃ ॥ ೧೦ ॥

ಅನ್ಯಥೇದಂ ವಿಧಾಸ್ಯೇಽಹಮಯಥಾಪೂರ್ವಮೋಜಸಾ ।
ಕಿಮನ್ಯೈಃ ಕಾಲನಿರ್ಧೂತೈಃ ಕಲ್ಪಾಂತೇ ವೈಷ್ಣವಾದಿಭಿಃ ॥ ೧೧ ॥

ಇತಿ ಶುಶ್ರುಮ ನಿರ್ಬಂಧಂ ತಪಃ ಪರಮಮಾಸ್ಥಿತಃ ।
ವಿಧತ್ಸ್ವಾನಂತರಂ ಯುಕ್ತಂ ಸ್ವಯಂ ತ್ರಿಭುವನೇಶ್ವರ ॥ ೧೨ ॥

ತವಾಸನಂ ದ್ವಿಜಗವಾಂ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯಂ ಜಗತ್ಪತೇ ।
ಭವಾಯ ಶ್ರೇಯಸೇ ಭೂತ್ಯೈ ಕ್ಷೇಮಾಯ ವಿಜಯಾಯ ಚ ॥ ೧೩ ॥

ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿತೋ ದೇವೈರ್ಭಗವಾನಾತ್ಮಭೂರ್ನೃಪ ।
ಪರೀತೋ ಭೃಗುದಕ್ಷಾದ್ಯೈರ್ಯಯೌ ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಾಶ್ರಮಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ನ ದದರ್ಶ ಪ್ರತಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಲ್ಮೀಕತೃಣಕೀಚಕೈಃ ।
ಪಿಪೀಲಿಕಾಭಿರಾಚೀರ್ಣಮೇದಸ್ತ್ವಙ್ಮಾಂಸಶೋಣಿತಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ತಪಂತಂ ತಪಸಾ ಲೋಕಾನ್ಯಥಾಭ್ರಾಪಿಹಿತಂ ರವಿಮ್ ।
ವಿಲಕ್ಷ್ಯ ವಿಸ್ಮಿತಃ ಪ್ರಾಹ ಪ್ರಹಸನ್ ಹಂಸವಾಹನಃ ॥ ೧೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ಉತ್ತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಭದ್ರಂ ತೇ ತಪಃಸಿದ್ಧೋಽಸಿ ಕಾಶ್ಯಪ ।
ವರದೋಽಹಮನುಪ್ರಾಪ್ತೋ ವ್ರಿಯತಾಮೀಪ್ಸಿತೋ ವರಃ ॥ ೧೭ ॥

ಎಲೈ ಭಗವಂತನೇ! ನೀನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ – ಅವನು ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಕೇಳೋಣವಾಗಲಿ. 'ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಮೇಲಿನ ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಾನೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದೇ ಪದವಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಯುಗದಲ್ಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಗಳಿಸಿಯೇ ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಮಯವು ಅಸೀಮವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೮-೧೦ ॥ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಸುವೆನು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಿಡುವೆನು. ವೈಷ್ಣವಾದಿ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಾದರೋ ಏನು ಮಹಿಮೆಯಿದ್ದೀತು? ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವೂ ಕೂಡ ಕಾಲದ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗುವುದು.* ॥ ೧೧ ॥ ಇಂತಹ ಹಟವನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಅವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ನೀವು ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಈಗ ತಮಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕಂಡಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ॥ ೧೨ ॥ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ! ತಮ್ಮ ಈ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪರಮೇಷ್ಠಿಪದವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಾಗೂ ಗೋವುಗಳ ವೃದ್ಧಿ, ಕಲ್ಯಾಣ, ವಿಭೂತಿ, ಕುಶಲ ಮತ್ತು ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸಜ್ಜನರ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟದ ಪರ್ವತವೇ ಬಿದ್ದಂತಾಗುವುದು. ॥ ೧೩ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ದೇವತೆಗಳು ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರು ಭೃಗು, ದಕ್ಷರೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೊಡನೆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ॥ ೧೪ ॥ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಅವನು ಕಾಣಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಹುತ್ತದಿಂದ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲು-ಬಿದಿರು ಮೆಳೆಯಿಂದ ಅವನ ದೇಹವು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇರುವೆಗಳು ಅವನ ದೇಹದ ಮೇದಸ್ಸು ಚರ್ಮ, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಬಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದುವು. ॥ ೧೫ ॥ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅವನು ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ತೇಜದಿಂದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ ಕೂಡ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ, ನಗುತ್ತಾ ಇಂತೆಂದರು. ॥ ೧೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ವತ್ಸ! ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೇ! ಏಳು; ಮೇಲೇಳು! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಕಶ್ಯಪಪುತ್ರನೇ! ಈಗ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ನಾನು ನಿನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಂದಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೋ. ॥ ೧೭ ॥

* ವೈಕುಂಠಾದಿ ವೈಷ್ಣವ ನಿತ್ಯಧಾಮಗಳು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ತನ್ನ ಆಸುರೀ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವನ್ನು ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುವುವು ಎಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾಮಸೀ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಪರೀತವೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅದ್ರಾಕ್ಷಮಹಮೇತತ್ತೇ ಹೃತ್ಸಾರಂ ಮಹದದ್ಭುತಮ್ ।
ದಂಶಭಕ್ಷಿತದೇಹಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಾ ಹ್ಯಸ್ಥಿಷು ಶೇರತೇ
॥ ೧೮ ॥

ನೈತತ್ಪೂರ್ವರ್ಷಯಶ್ಚಕ್ರುರ್ನ ಕರಿಷ್ಯಂತಿ ಚಾಪರೇ ।
ನಿರಂಬುರ್ಧಾರಯೇತ್ಪ್ರಾಣಾನ್ಕೋ ವೈ ದಿವ್ಯಸಮಾಃ ಶತಮ್
॥ ೧೯ ॥

ವ್ಯವಸಾಯೇನ ತೇಽನೇನ ದುಷ್ಕರೇಣ ಮನಸ್ವಿನಾಮ್ ।
ತಪೋನಿಷ್ಠೇನ ಭವತಾ ಜಿತೋಽಹಂ ದಿತಿನಂದನ
॥ ೨೦ ॥

ತತಸ್ತ ಆಶಿಷಃ ಸರ್ವಾ ದದಾಮ್ಯ ಸುರಪುಂಗವ ।
ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ತೇ ಅಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ನಾಫಲಂ ಮಮ
॥ ೨೧ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾಽಽದಿಭವೋ ದೇವೋ ಭಕ್ಷಿತಾಂಗಂ ಪಿಪೀಲಿಕೈಃ ।
ಕಮಂಡಲುಜಲೇನೌಕ್ಷದ್ದಿವ್ಯೇನಾಮೋಘರಾಧಸಾ
॥ ೨೨ ॥

ಸ ತತ್ಕೀಚಕವಲ್ಮೀಕಾತ್ಸಹ ಓಜೋಬಲಾನ್ವಿತಃ ।
ಸರ್ವಾವಯವಸಂಪನ್ನೋ ವಜ್ರಸಂಹನನೋ ಯುವಾ ।
ಉತ್ಥಿತಸ್ತಪ್ತಹೇಮಾಭೋ ವಿಭಾವಸುರಿವೈಧಸಃ
॥ ೨೩ ॥

ಸ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಾಂಬರೇ ದೇವಂ ಹಂಸವಾಹಮವಸ್ಥಿತಮ್ ।
ನನಾಮ ಶಿರಸಾ ಭೂಮೌ ತದ್ದರ್ಶನಮಹೋತ್ಸವಃ
॥ ೨೪ ॥

ಉತ್ಥಾಯ ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ ಪ್ರಹ್ವ ಈಕ್ಷಮಾಣೋ ದೃಶಾ ವಿಭುಮ್ ।
ಹರ್ಷಾಶ್ರುಪುಲಕೋದ್ಭೇದೋ ಗಿರಾ ಗದ್ಗದಯಾಗೃಣಾತ್
॥ ೨೫ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ

ಕಲ್ಪಾಂತೇ ಕಾಲಸೃಷ್ಟೇನ ಯೋಽಂಧೇನ ತಮಸಾಽಽವೃತಮ್ ।
ಅಭಿವ್ಯನಗ್ಜಗದಿದಂ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೋಚಿಷಾ
॥ ೨೬ ॥

ಆತ್ಮನಾ ತ್ರಿವೃತಾ ಚೇದಂ ಸೃಜತ್ಯವತಿ ಲುಂಪತಿ ।
ರಜಃಸತ್ತ್ವತಮೋಧಾಮ್ನೇ ಪರಾಯ ಮಹತೇ ನಮಃ
॥ ೨೭ ॥

ನಾನು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಬಲವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಅಯ್ಯಾ! ಇರುವೆ-ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು ಅಸ್ಥಿಗತವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. ॥ ೧೮ ॥ ಇಂತಹ ಕಠಿಣವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಋಷಿಯೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಲಾರರು. ದೇವತೆಗಳ ದಿವ್ಯವಾದ ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೀರೂ ಕುಡಿಯದೆ ಜೀವಿಸಿ ಯಾರು ತಾನೇ ಇರಬಲ್ಲರು? ॥ ೧೯ ॥ ವತ್ಸ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು! ನಿನ್ನ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಧೀರರು ಮಾತ್ರ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ನೀನು ಈ ತಪೋನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ವಶವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆ. ॥ ೨೦ ॥ ದೈತ್ಯಶಿರೋಮಣಿಯೇ! ಇದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನಾನು ನೀನು ಬೇಡಿದ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇ ಬಿಡುವೆನು. ಸಾಯುವವನು ನೀನು, ಸಾಯದೇ ಇರುವ ಅಮರನು ನಾನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗಾದ ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಲಾರದು. ॥ ೨೧ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಧರ್ಮನಂದನಾ! ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು – ಇರುವೆಗಳಿಂದ ತಿಂದಿರುವ ಅವನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕಮಂಡಲುವಿನ ದಿವ್ಯವೂ, ಅಮೋಘವೂ ಆದ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ನೀರನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿದರು. ॥ ೨೨ ॥ ಆ ಜಲವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೇ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ರಾಶಿಯಿಂದ ಬೆಂಕಿಯು ಉರಿದೇಳುವಂತೆ ಅವನು ಬದಿರುಮೇಳೆ ಮತ್ತು ಹುತ್ತದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ಆಗ ಅವನ ದೇಹವು ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿತ್ತು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಬಂದು, ಮನಸ್ಸು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ವಜ್ರದಂತೆ ಕಠೋರ ಹಾಗೂ ಕಾದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಥಳ-ಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ॥ ೨೩ ॥ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಂಸವಾಹನರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿ, ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರಿಸಿ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೨೪ ॥ ಮತ್ತೆ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ವಿನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ತುಂಬುಪ್ರೇಮದಿಂದ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮಿಟುಕಿಸದೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ಗದ್ಗದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಶರೀರವು ಪುಳಕಿತವಾಗಿತ್ತು. ॥ ೨೫ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಳಿದನು – ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಕಾಲನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ತಮೋಗುಣದಿಂದ, ಘೋರ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಾದ ನೀನೇ ನಿನ್ನ ತೇಜದಿಂದ ಪುನಃ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ॥ ೨೬ ॥

ನೀನೇ ನಿನ್ನ ತ್ರಿಗುಣಮಯ ರೂಪದಿಂದ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನೇ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆ. ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ದೊಡ್ಡವನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೨೭ ॥

ನಮ ಆದ್ಯಾಯ ಬೀಜಾಯ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಯೇ ।
ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧಿವಿಕಾರೈರ್ವ್ಯಕ್ತಿಮೀಯುಷೇ ॥ ೨೮ ॥

ತ್ವಮೀಶಿಷೇ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಶ್ಚ
ಪ್ರಾಣೇನ ಮುಖ್ಯೇನ ಪತಿಃ ಪ್ರಜಾನಾಮ್ ।
ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಚಿತ್ತೇರ್ಮನಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಪತಿರ್ಮಹಾನ್ಭೂತಗುಣಾಶಯೇಶಃ ॥ ೨೯ ॥

ತ್ವಂ ಸಪ್ತತಂತೂನ್ವಿತನೋಷಿ ತನ್ವಾ
ತ್ರಯ್ಯಾ ಚಾತುರ್ಹೋತ್ರಕವಿದ್ಯಯಾ ಚ ।
ತ್ವಮೇಕ ಆತ್ಮಾಽಽತ್ಮವತಾಮನಾದಿ-
ರನಂತಪಾರಃ ಕವಿರಂತರಾತ್ಮಾ ॥ ೩೦ ॥

ತ್ವಮೇವ ಕಾಲೋಽನಿಮಿಷೋ ಜನಾನಾ-
ಮಾಯುರ್ಲವಾದ್ಯಾವಯವೈಃ ಕ್ಷಿಣೋಷಿ ।
ಕೂಟಸ್ಥ ಆತ್ಮಾ ಪರಮೇಷ್ಠ್ಯಜೋ ಮಹಾಂ-
ಸ್ತ್ವಂ ಜೀವಲೋಕಸ್ಯ ಚ ಜೀವ ಆತ್ಮಾ ॥ ೩೧ ॥

ತ್ವತ್ತಃ ಪರಂ ನಾಪರಮಪ್ಯನೇಜ-
ದೇಜಚ್ಚ ಕಿಂಚಿದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮಸ್ತಿ ।
ವಿದ್ಯಾಃ ಕಲಾಸ್ತೇ ತನವಶ್ಚ ಸರ್ವಾ
ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಸಿ ಬೃಹತ್ತ್ರಿಪೃಷ್ಠಃ ॥ ೩೨ ॥

ವ್ಯಕ್ತಂ ವಿಭೋ ಸ್ಥೂಲಮಿದಂ ಶರೀರಂ
ಯೇನೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಗುಣಾಂಸ್ತ್ವಮ್ ।
ಭುಂಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತೋ ಧಾಮನಿ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯೇ
ಅವ್ಯಕ್ತ ಆತ್ಮಾ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ ॥ ೩೩ ॥

ಅನಂತಾವ್ಯಕ್ತರೂಪೇಣ ಯೇನೇದಮಖಿಲಂ ತತಮ್ ।
ಚಿದಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯುಕ್ತಾಯ ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ನಮಃ ॥ ೩೪ ॥

ಯದಿ ದಾಸ್ಯಸ್ಯಭಿಮತಾನ್ ವರಾನ್ಮೇ ವರದೋತ್ತಮ ।
ಭೂತೇಭ್ಯಸ್ತ್ವದ್ವಿಸೃಷ್ಟೇಭ್ಯೋ ಮೃತ್ಯುರ್ಮಾ ಭೂನ್ಮಮ ಪ್ರಭೋ ॥ ೩೫ ॥

ನೀನೇ ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲಕಾರಣನು. ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ನಿನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೨೮ ॥ ನೀನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಸೂತ್ರಾತ್ಮನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ನೀನೇ ಪ್ರಜೆಯ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವೆ. ಭಗವಂತಾ ! ಚಿತ್ತ , ಚೈತನ್ಯ, ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವನೂ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೇ ಇರುವೆ. ॥ ೨೯ ॥ ಹೋತಾ, ಅಧ್ವರ್ಯು, ಬ್ರಹ್ಮಾ, ಉದ್ಗಾತಾ – ಈ ನಾಲ್ಕು ಋತ್ವಿಜರಿಂದ ನೆರವೇರುವ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ವೇದವೇ ನಿನ್ನ ಶರೀರವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ ಮುಂತಾದ ಏಳು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನೀನೇ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡುವೆ. ನೀನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನೀನು ಅನಾದಿಯೂ, ಅನಂತನೂ, ಅಪಾರನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ಆಗಿರುವೆ. ॥ ೩೦ ॥ ನೀನೇ ಕಾಲನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಕ್ಷಣ, ಲವ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಜನರ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ಪರಮೇಶ್ವರನೂ, ಜನ್ಮರಹಿತನೂ, ಮಹಾನ್ ಆಗಿರುವ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಜೀವನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿರುವೆ. ॥ ೩೧ ॥ ಪ್ರಭೋ ! ನಿನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಕಾರ್ಯ, ಕಾರಣ, ಚಲ ಮತ್ತು ಅಚಲವಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ವಿದ್ಯೆಗಳೂ ಕಲೆಗಳೂ ನಿನ್ನ ಶರೀರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಮೀರಿರುವ ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮನು ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಈ ಸ್ವರ್ಣಮಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಅಡಗಿದೆ. ನೀನು ಇದನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ॥ ೩೨ ॥ ಪ್ರಭೋ! ಈ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ನಿನ್ನ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನೀನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಆದರೆ ಆಗಲೂ ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಪರಮ ಐಶ್ವರ್ಯಮಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀನೇ ಪುರಾಣ ಪುರುಷನು. ಸ್ಥೂಲ-ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ॥ ೩೩ ॥ ನೀನು ಅನಂತನಾಗಿದ್ದು, ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಚೇತನ ಎರಡೂ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಭಗವಂತಾ! ನಾನು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೩೪ ॥

ಪ್ರಭುವೇ ! ನೀನೇ ವರ ಕೊಡುವವರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ನನಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ – ನೀನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯಿಂದಲೂ, ಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿರಲಿ, ಪಶು, ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿರಲಿ, ಅಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿರಲಿ, ದೇವತೆ, ದೈತ್ಯ, ನಾಗಗಳು ಮುಂತಾದ ಯಾರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮೃತ್ಯುವು ಆಗದಿರಲಿ. ಒಳಗೆ-ಹೊರಗೆ, ಹಗಲಲ್ಲಿ-ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ,

ನಾಂತರ್ಬಹಿರ್ದಿವಾ ನಕ್ತಮನ್ಯಸ್ಮಾದಪಿ ಚಾಯುಧೈಃ ।
ನ ಭೂಮೌ ನಾಂಬರೇ ಮೃತ್ಯುರ್ನ ನರೈರ್ನ ಮೃಗೈರಪಿ
॥ ೩೬ ॥

ವ್ಯಸುಭಿರ್ವಾಸುಮದ್ಭಿರ್ವಾ ಸುರಾಸುರಮಹೋರಗೈಃ ।
ಅಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವತಾಂ ಯುದ್ಧೇ ಐಕಪತ್ಯಂ ಚ ದೇಹಿನಾಮ್
॥ ೩೭ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಂ ಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಯಥಾಽಽತ್ಮನಃ ।
ತಪೋಯೋಗಪ್ರಭಾವಾಣಾಂ ಯನ್ನ ರಿಷ್ಯತಿ ಕರ್ಹಿಚಿತ್
॥ ೩೮ ॥

ಯಾವುದೇ ಅಸ್ತ್ರ-ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಯಾವುದರಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲೆಯಾಗಲೀ, ಯಾವಾಗಲೇ ಆಗಲೀ ನನಗೆ ಮರಣವುಂಟಾಗದಿರಲಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎದುರಾಳಿಗಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ. ನಾನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸು. ॥ ೩೫-೩೭ ॥ ಇಂದ್ರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಪಾಲಕರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಹಿಮೆಯುಂಟೋ ಅಂತಹ ಮಹಿಮೆಯು ನನಗೂ ಇರಲಿ. ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನನಗೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ॥ ೩೮ ॥

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೩ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋರ್ವರಯಾಚನಂ ನಾಮ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೩ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏವಂ ವೃತಃ ಶತಧೃತಿರ್ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋರಥ ।
ಪ್ರಾದಾತ್ತತ್ತಪಸಾ ಪ್ರೀತೋ ವರಾಂಸ್ತಸ್ಯ ಸುದುರ್ಲಭಾನ್
॥ ೧ ॥

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ತಾತೇಮೇ ದುರ್ಲಭಾಃ ಪುಂಸಾಂ ಯಾನ್ವೃಣೀಷೇ ವರಾನ್ಮಮ ।
ತಥಾಪಿ ವಿತರಾಮ್ಯಂಗ ವರಾನ್ಯದಪಿ ದುರ್ಲಭಾನ್
॥ ೨ ॥

ತತೋ ಜಗಾಮ ಭಗವಾನಮೋಘಾನುಗ್ರಹೋ ವಿಭುಃ ।
ಪೂಜಿತೋಽಸುರವರ್ಯೇಣ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಪ್ರಜೇಶ್ವರೈಃ
॥ ೩ ॥

ಏವಂ ಲಬ್ಧವರೋ ದೈತ್ಯೋ ಬಿಭ್ರದ್ಧೇಮಮಯಂ ವಪುಃ ।
ಭಗವತ್ಯಕರೋದ್ದ್ವೇಷಂ ಭ್ರಾತುರ್ವಧಮನುಸ್ಮರನ್
॥ ೪ ॥

ಸ ವಿಜಿತ್ಯ ದಿಶಃ ಸರ್ವಾ ಲೋಕಾಂಶ್ಚ ತ್ರೀನ್ಮಹಾಸುರಃ ।
ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರಾನ್ಗಂಧರ್ವಗರುಡೋರಗಾನ್
॥ ೫ ॥

ಸಿದ್ಧಚಾರಣವಿದ್ಯಾಧ್ರಾನೃಷೀನ್ಪಿತೃಪತೀನ್ಮನೂನ್ ।
ಯಕ್ಷರಕ್ಷಃ ಪಿಶಾಚೇಶಾನ್ಪ್ರೇತಭೂತಪತೀನಥ
॥ ೬ ॥

ಸರ್ವಸತ್ತ್ವಪತೀನ್‌ಜಿತ್ವಾ ವಶಮಾನೀಯ ವಿಶ್ವಜಿತ್ ।
ಜಹಾರ ಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಸಹ ತೇಜಸಾ
॥ ೭ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಲು, ಅವರು ಅವನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಆ ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದರು. ॥ ೧ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ಅಯ್ಯಾ ವತ್ಸ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವ ವರಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತುಂಬಾ ದುರ್ಲಭವಾದವುಗಳು. ಆದರೂ ಅವು ಅತಿದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೨ ॥ (ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು) ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ವರದಾನವು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಸಮರ್ಥರು ಮತ್ತು ಭಗವದ್ರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ವರಗಳು ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ॥ ೩ ॥ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಅನಂತರ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಶರೀರವು ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವೂ, ಹೃಷ್ಟ- ಪುಷ್ಟವೂ ಆಯಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ನೆನೆದು ಭಗವಂತನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತೊಡಗಿದನು. ॥ ೪ ॥ ಆ ಮಹಾ ದೈತ್ಯನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು, ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನು, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಅಸುರರನ್ನೂ, ರಾಜರನ್ನೂ, ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ, ಗರುಡನನ್ನೂ, ಸರ್ಪರನ್ನೂ, ಸಿದ್ಧ-ಚಾರಣರನ್ನೂ, ವಿದ್ಯಾಧರರನ್ನೂ, ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳ ಅಧಿಪತಿಗಳನ್ನೂ, ಮನುಗಳನ್ನೂ, ಯಕ್ಷರನ್ನೂ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ಪಿಶಾಚರಾಜರನ್ನು, ಪ್ರೇತಗಳನ್ನೂ, ಭೂತಪತಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಾಜರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿಶ್ವವಿಜಯಿಯಾದ ಆ ದೈತ್ಯನು ಲೋಕಪಾಲಕರ ಸ್ಥಾನ-ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡನು. ॥ ೫-೭ ॥

ದೇವೋದ್ಯಾನಶ್ರಿಯಾ ಜುಷ್ಟಮಧ್ಯಾಸ್ತೇ ಸ್ಮ ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಮ್ ।
ಮಹೇಂದ್ರಭವನಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಿರ್ಮಿತಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ।
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಯತನಮಧ್ಯುವಾಸಾಖಿಲರ್ದ್ಧಿಮತ್ ॥ ೮ ॥

ಯತ್ರ ವಿದ್ರುಮಸೋಪಾನಾ ಮಹಾಮಾರಕತಾ ಭುವಃ ।
ಯತ್ರ ಸ್ಫಾಟಿಕಕುಡ್ಯಾನಿ ವೈದೂರ್ಯಸ್ತಂಭಪಂಕ್ತಯಃ ॥ ೯ ॥

ಯತ್ರ ಚಿತ್ರವಿತಾನಾನಿ ಪದ್ಮರಾಗಾಸನಾನಿ ಚ ।
ಪಯಃಫೇನನಿಭಾಃ ಶಯ್ಯಾ ಮುಕ್ತಾದಾಮಪರಿಚ್ಛದಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಕೂಜದ್ಭಿರ್ನೂಪುರೈರ್ದೇವ್ಯಃ ಶಬ್ದಯಂತ್ಯ ಇತಸ್ತತಃ ।
ರತ್ನಸ್ಥಲೀಷು ಪಶ್ಯಂತಿ ಸುದತೀಃ ಸುಂದರಂ ಮುಖಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ಮಹೇಂದ್ರಭವನೇ ಮಹಾಬಲೋ
ಮಹಾಮನಾ ನಿರ್ಜಿತಲೋಕ ಏಕರಾಟ್ ।
ರೇಮೇಽಭಿವಂದ್ಯಾಂಘ್ರಿಯುಗಃ ಸುರಾದಿಭಿಃ
ಪ್ರತಾಪಿತೈರೂರ್ಜಿತಚಂಡಶಾಸನಃ ॥ ೧೨ ॥

ತಮಂಗ ಮತ್ತಂ ಮಧುನೋರುಗಂಧಿನಾ
ವಿವೃತ್ತತಾಮ್ರಾಕ್ಷಮಶೇಷಧಿಷ್ಣ್ಯಪಾಃ ।
ಉಪಾಸತೋಪಾಯನಪಾಣಿಭಿರ್ವಿನಾ
ತ್ರಿಭಿಸ್ತಪೋಯೋಗಬಲೌಜಸಾಂ ಪದಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ಜಗುರ್ಮಹೇಂದ್ರಾಸನಮೋಜಸಾ ಸ್ಥಿತಂ
ವಿಶ್ವಾವಸುಸ್ತುಂಬುರುರಸ್ಮದಾದಯಃ ।
ಗಂಧರ್ವಸಿದ್ಧಾ ಋಷಯೋಽಸ್ತುವನ್ಮುಹು-
ರ್ವಿದ್ಯಾಧರಾ ಅಪ್ಸರಸಶ್ಚ ಪಾಂಡವ ॥ ೧೪ ॥

ಸ ಏವ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಿಭಿಃ ಕ್ರತುಭಿರ್ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೈಃ ।
ಇಜ್ಯಮಾನೋ ಹವಿರ್ಭಾಗಾನಗ್ರಹೀತ್ಸ್ವೇನ ತೇಜಸಾ ॥ ೧೫ ॥

ಅಕೃಷ್ಟಪಚ್ಯಾ ತಸ್ಯಾಸೀತ್ಸಪ್ತದ್ವೀಪವತೀ ಮಹೀ ।
ತಥಾ ಕಾಮದುಘಾ ದ್ಯೌಸ್ತು ನಾನಾಶ್ಚರ್ಯಪದಂ ನಭಃ ॥ ೧೬ ॥

ರತ್ನಾಕರಾಶ್ಚ ರತ್ನೌಘಾಂಸ್ತತ್ಪತ್ನ್ಯಶ್ಚೋಹುರೂರ್ಮಿಭಿಃ ।
ಕ್ಷಾರಸೀಧುಘೃತಕ್ಷೌದ್ರದಧಿಕ್ಷೀರಾಮೃತೋದಕಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಈಗ ಅವನು ನಂದನವನವೇ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲೇ ಇರತೊಡಗಿದನು. ಸ್ವಯಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ರಚಿಸಿದ ಇಂದ್ರನ ಭವನವೇ ಅವನ ವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂರ್ತಾಕಾರನಾಗಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ॥ ೮ ॥ ಆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು ಪಚ್ಚೆ ಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ನೆಲಗಳು ಮರಕತ ಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ಗೋಡೆಗಳು ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ವೈಢೂರ್ಯ ಕಂಭಗಳಿಂದಲೂ, ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ ಆಸನಗಳು ಇದ್ದವು. ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ತೋರಣಗಳೂ, ಹಾಲಿನ ನೊರೆಯಂತೆ ಶಯ್ಯೆಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತುಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳಿದ್ದು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ॥ ೯-೧೦ ॥ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯರಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಂದುಗೆಗಳ ಝಣ-ಝಣ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಾ ರತ್ನಮಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೆಡೆ ಅದರಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಸುಂದರ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೧ ॥ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಪತಿಯಾಗಿ ಆ ಮಹೇಂದ್ರಭವನದಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಶಾಸನವು ಎಷ್ಟು ಕಠೋರವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ – ದೇವ-ದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಅವನ ಅಡಿಗಳಿಗೆ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೨ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಅವನು ಉತ್ಕಟವಾದ ಗಂಧವುಳ್ಳ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿರುತ್ತ ಅವನ ಅಮಲೇರಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಗಾಗಿದ್ದುವು. ತಪಸ್ಸು, ಯೋಗ, ಶಾರೀರಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಬಲಗಳಿಗೆ ಆಗರನಾಗಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪ-ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೩ ॥ ಪಾಂಡುಪುತ್ರನೇ! ಪೌರುಷದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ವಿಶ್ವಾವಸು, ತುಂಬುರು ಮತ್ತು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಹಾಗೆಯೇ ಗಂಧರ್ವರು, ಸಿದ್ಧರು, ಋಷಿಗಡಣ, ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ಅಪ್ಸರೆಯರೂ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧೪ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ದಕ್ಷಿಣೆಯುಳ್ಳ ಯಜ್ಞಗಳ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೧೫ ॥ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಅಖಂಡ ರಾಜ್ಯವಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಳುಮೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಭೂಮಿಯು ಆಹಾರ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಬಯಸಿದೆಲ್ಲವೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶವು ಆತನಿಗೆ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಜನಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ॥ ೧೬ ॥ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು, ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲು, ಸುರೆ, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು, ಹಾಲು ಮತ್ತು ಸಿಹಿನೀರಿನ ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರಾದ ನದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಲೆಗಳ ಮೂಲಕ – ರತ್ನರಾಶಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ॥ ೧೭ ॥

ಶೈಲಾ ದ್ರೋಣೀಭಿರಾಕ್ರೀಡಂ ಸರ್ವರ್ತುಷು ಗುಣಾನ್ ದ್ರುಮಾಃ ।
ದಧಾರ ಲೋಕಪಾಲಾನಾಮೇಕ ಏವ ಪೃಥಗ್ಗುಣಾನ್
॥ ೧೮ ॥

ಸ ಇತ್ಥಂ ನಿರ್ಜಿತಕಕುಬೇಕರಾಡ್ವಿಷಯಾನ್ಪ್ರಿಯಾನ್ ।
ಯಥೋಪಜೋಷಂ ಭುಂಜಾನೋ ನಾತೃಪ್ಯದಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ
॥ ೧೯ ॥

ಏವಮೈಶ್ವರ್ಯಮತ್ತಸ್ಯ ದೃಪ್ತಸ್ಯೋಚ್ಛಾಸ್ತ್ರವರ್ತಿನಃ ।
ಕಾಲೋ ಮಹಾನ್ವ್ಯತೀಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪಮುಪೇಯುಷಃ
॥ ೨೦ ॥

ತಸ್ಯೋಗ್ರದಂಡಸಂವಿಗ್ನಾಃ ಸರ್ವೇ ಲೋಕಾಃ ಸಪಾಲಕಾಃ ।
ಅನ್ಯತ್ರಾಲಬ್ಧಶರಣಾಃ ಶರಣಂ ಯಯುರಚ್ಯುತಮ್
॥ ೨೧ ॥

ತಸ್ಯೈ ನಮೋಽಸ್ತು ಕಾಷ್ಠಾಯೈ ಯತ್ರಾತ್ಮಾ ಹರಿರೀಶ್ವರಃ ।
ಯದ್ಗತ್ವಾ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ಶಾಂತಾಃ ಸಂನ್ಯಾಸಿನೋಽಮಲಾಃ
॥ ೨೨ ॥

ಇತಿ ತೇ ಸಂಯತಾತ್ಮಾನಃ ಸಮಾಹಿತಧಿಯೋಽಮಲಾಃ ।
ಉಪತಸ್ಥುರ್ಹೃಷೀಕೇಶಂ ವಿನಿದ್ರಾ ವಾಯುಭೋಜನಾಃ
॥ ೨೩ ॥

ತೇಷಾಮಾವಿರಭೂದ್ವಾಣೀ ಅರೂಪಾ ಮೇಘನಿಃಸ್ವನಾ ।
ಸನ್ನಾದಯಂತೀ ಕಕುಭಃ ಸಾಧೂನಾಮಭಯಂಕರೀ
॥ ೨೪ ॥

ಮಾ ಭೈಷ್ಟ ವಿಬುಧಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭದ್ರಮಸ್ತು ವಃ ।
ಮದ್ದರ್ಶನಂ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಸರ್ವಶ್ರೇಯೋಪಪತ್ತಯೇ
॥ ೨೫ ॥

ಜ್ಞಾತಮೇತಸ್ಯ ದೌರಾತ್ಮ್ಯಂ ದೈತೇಯಾಪಸದಸ್ಯ ಚ ।
ತಸ್ಯ ಶಾಂತಿಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕಾಲಂ ತಾವತ್ಪ್ರತೀಕ್ಷತ
॥ ೨೬ ॥

ಯದಾ ದೇವೇಷು ವೇದೇಷು ಗೋಷು ವಿಪ್ರೇಷು ಸಾಧುಷು ।
ಧರ್ಮೇ ಮಯಿ ಚ ವಿದ್ವೇಷಃ ಸ ವಾ ಆಶು ವಿನಶ್ಯತಿ
॥ ೨೭ ॥

ನಿರ್ವೈರಾಯ ಪ್ರಶಾಂತಾಯ ಸ್ವಸುತಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಯ ಯದಾ ದ್ರುಹ್ಯೇದ್ಧನಿಷ್ಯೇಽಪಿ ವರೋರ್ಜಿತಮ್
॥ ೨೮ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುಕ್ತಾ ಲೋಕಗುರುಣಾ ತಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ದಿವೌಕಸಃ ।
ನ್ಯವರ್ತಂತ ಗತೋದ್ವೇಗಾ ಮೇನಿರೇ ಚಾಸುರಂ ಹತಮ್
॥ ೨೯ ॥

ಪರ್ವತಗಳು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ವಿಹಾರೋದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ವೃಕ್ಷಗಳು ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೂವು-ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಪಾಲರ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಗುಣ-ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ॥ ೧೮ ॥ ಹೀಗೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಿಯಾದ ಅವನು ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಉಪಭೋಗಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ವಿಷಯಭೋಗಗಳಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಕೊನೆಗೂ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗುಲಾಮನೇ ಆಗಿದ್ದನಲ್ಲ! ॥ ೧೯ ॥

ಧರ್ಮನಂದನಾ! ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಸನಕಾದಿಗಳಿಂದ ಶಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭಗವಂತನ ಆ ಪಾರ್ಷದನೇ ಆಗಿದ್ದನಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವನು ಐಶ್ವರ್ಯಮದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದನು ಹಾಗೂ ದುರಹಂಕಾರಿಯಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ನೋಡು-ನೋಡುತ್ತಾ ಅವನ ಜೀವನದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ॥ ೨೦ ॥ ಅವನ ಕಠೋರವಾದ ಶಾಸನದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲರು ಗಾಬರಿಗೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯದಿರಲು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣಾದರು. ॥ ೨೧ ॥ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಾಸವಾಗಿರುವಂತಹ, ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ಶಾಂತರೂ, ನಿರ್ಮಲರೂ ಆದ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮರಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಭಗವಂತನ ಪರಮಧಾಮಕ್ಕೆ ನಾವು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ॥ ೨೨ ॥ ಆ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸಂಯಮನಮಾಡಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ, ನಿದ್ರಾಹಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದರು. ॥ ೨೩ ॥ ಒಂದು ದಿನ ಅವರಿಗೆ ಮೇಘಗಂಭೀರವಾದ ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದವು. ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನೀಯುವ ಆ ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ಹೀಗಿತ್ತು – ॥ ೨೪ ॥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳಿರಾ! ಹೆದರಬೇಡಿರಿ. ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮಂಗಳವುಂಟಾಗಲಿ. ನನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಈ ದೈತ್ಯಾಧಮನ ದುಷ್ಟತನವು ನನಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ನಾನು ಇವನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಕಾಯುತ್ತಿರಿ. ॥ ೨೬ ॥ ಯಾವುದೇ ಪುರುಷನು ದೇವತೆ, ವೇದ, ಗೋವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸಾಧುಗಳು, ಧರ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಬೇಗನೇ ಅವನ ವಿನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨೭ ॥ ವೈರಹೀನನೂ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಲ್ಲಿ ಈ ದೈತ್ಯನು ದ್ವೇಷಮಾಡಿದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ, ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ವರಬಲ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ॥ ೨೮ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಲೋಕಗುರುವಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮರಳಿಹೋದರು. ಅವರ ಉದ್ವೇಗವೆಲ್ಲ ಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಸತ್ತೇಹೋದನೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದರು. ॥ ೨೯ ॥

ತಸ್ಯ ದೈತ್ಯಪತೇಃ ಪುತ್ರಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಪರಮಾದ್ಭುತಾಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಭೂನ್ಮಹಾಂಸ್ತೇಷಾಂ ಗುಣೈರ್ಮಹದುಪಾಸಕಃ
॥ ೩೦ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಃ ಶೀಲಸಂಪನ್ನಃ ಸತ್ಯಸಂಧೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ।
ಆತ್ಮವತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮೇಕಃ ಪ್ರಿಯಸುಹೃತ್ತಮಃ
॥ ೩೧ ॥

ದಾಸವತ್ಸಂನತಾರ್ಯಾಂಘ್ರಿಃ ಪಿತೃವದ್ದೀನವತ್ಸಲಃ ।
ಭ್ರಾತೃವತ್ಸದೃಶೇ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ಗುರುಷ್ವೀಶ್ವರಭಾವನಃ ।
ವಿದ್ಯಾರ್ಥರೂಪಜನ್ಮಾಢ್ಯೋ ಮಾನಸ್ತಂಭವಿವರ್ಜಿತಃ
॥ ೩೨ ॥

ನೋದ್ವಿಗ್ನಚಿತ್ತೋ ವ್ಯಸನೇಷು ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ
ಶ್ರುತೇಷು ದೃಷ್ಟೇಷು ಗುಣೇಷ್ವವಸ್ತುದೃಕ್ ।
ದಾಂತೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಶರೀರಧೀಃ ಸದಾ
ಪ್ರಶಾಂತಕಾಮೋ ರಹಿತಾಸುರೋಽಸುರಃ ॥ ೩೩ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ಮಹದ್ಗುಣಾ ರಾಜನ್ಗೃಹ್ಯಂತೇ ಕವಿಭಿರ್ಮುಹುಃ ।
ನ ತೇಽಧುನಾಪಿಧೀಯಂತೇ ಯಥಾ ಭಗವತೀಶ್ವರೇ
॥ ೩೪ ॥

ಯಂ ಸಾಧುಗಾಥಾಸದಸಿ ರಿಪವೋಽಪಿ ಸುರಾ ನೃಪ ।
ಪ್ರತಿಮಾನಂ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ ಕಿಮುತಾನ್ಯೇ ಭವಾದೃಶಾಃ
॥ ೩೫ ॥

ಗುಣೈರಲಮಸಂಖ್ಯೇಯೈರ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಸೂಚ್ಯತೇ ।
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಯಸ್ಯ ನೈಸರ್ಗಿಕೀ ರತಿಃ
॥ ೩೬ ॥

ನ್ಯಸ್ತಕ್ರೀಡನಕೋ ಬಾಲೋ ಜಡವತ್ತನ್ಮನಸ್ತಯಾ ।
ಕೃಷ್ಣಗ್ರಹಗೃಹೀತಾತ್ಮಾ ನ ವೇದ ಜಗದೀದೃಶಮ್
॥ ೩೭ ॥

ಆಸೀನಃ ಪರ್ಯಟನ್ನಶ್ನನ್ ಶಯಾನಃ ಪ್ರಪಿಬನ್ ಬ್ರುವನ್ ।
ನಾನುಸಂಧತ್ತ ಏತಾನಿ ಗೋವಿಂದಪರಿರಂಭಿತಃ
॥ ೩೮ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ದೈತ್ಯರಾಜ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಪರಮಾದ್ಭುತರಾದ ನಾಲ್ವರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯವನಾಗಿದ್ದರೂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯವನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಸಂತರನ್ನು ಸೇವಿಸುವವನಾಗಿದ್ದನು. ॥ ೩೦ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಸೌಮ್ಯಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಸಮತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪ್ರಿಯನೂ, ನಿಜವಾದ ಹಿತೈಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ॥ ೩೧ ॥ ಹಿರಿಯರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಕನಂತೆ ತಲೆ ಬಾಗಿಕೊಂಡೇ ಇರುತಿದ್ದನು. ಬಡವರ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಸ್ನೇಹವಿರಿಸಿದ್ದನು. ಸಮವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ ಸೋದರನಂತೆ ಪ್ರೇಮವಿರಿಸಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಿದ್ಯೆ, ಧನ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಲೀನತೆಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ, ಮತ್ಸರ, ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೩೨ ॥ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಂಜುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕ-ಪರಲೋಕಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಂಡು-ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ನಿಸ್ಸಾರವೆಂದೂ, ತುಚ್ಛವೆಂದೂ, ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಯಾವುದರ ಅಭಿಲಾಷೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಸುರನಾಗಿದ್ದರೂ ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವು ಅವನಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೩೩ ॥ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳು ಅನಂತವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದವು. ಮಹಾತ್ಮರು ಅವನನ್ನು ಸದಾಕಾಲ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ , ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಆತನು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ॥ ೩೪ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತರ ಚರಿತ್ರೆ ಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ಅವರು ಇತರ ಭಕ್ತರನ್ನು ಭಾಗವ ತೋತ್ತಮ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಜಾತಶತ್ರುವಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ॥ ೩೫ ॥ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಎಣಿಸಲಾರದ ಸದ್ಗುಣ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೇಳುವ-ಕೇಳುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ – ಅವನಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜನ್ಮಜಾತ ಪ್ರೇಮವಿತ್ತು. ॥ ೩೬ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾ! ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಟ-ಪಾಟಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಜಡನಂತೆ ತನ್ಮಯನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹವೆಂಬ ಗ್ರಹವು ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿವೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ॥ ೩೭ ॥

ಭಗವಂತನೇ ತನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು ಎಂದು ಅವನು ಸದಾ ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾನು ಕೂತಿದ್ದರೂ, ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ,

ಕ್ವಚಿದ್ರುದತಿ ವೈಕುಂಠಚಿಂತಾಶಬಲಚೇತನಃ ।
ಕ್ವಚಿದ್ಧಸತಿ ತಚ್ಚಿಂತಾಹ್ಲಾದ ಉದ್ಗಾಯತಿ ಕ್ವಚಿತ್
॥ ೩೯ ॥

ನದತಿ ಕ್ವಚಿದುತ್ಕಂಠೋ ವಿಲಜ್ಜೋ ನೃತ್ಯತಿ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ಕ್ವಚಿತ್ತದ್ಭಾವನಾಯುಕ್ತಸ್ತನ್ಮಯೋಽನುಚಕಾರ ಹ
॥ ೪೦ ॥

ಕ್ವಚಿದುತ್ಪುಲಕಸ್ತೂಷ್ಣೀಮಾಸ್ತೇ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನಿರ್ವೃತಃ ।
ಅಸ್ಪನ್ದಪ್ರಣಯಾನಂದಸಲಿಲಾಮೀಲಿತೇಕ್ಷಣಃ
॥ ೪೧ ॥

ಸ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕಪದಾರವಿಂದಯೋ-
ರ್ನಿಷೇವಯಾಕಿಂಚನಸಂಗಲಬ್ಧಯಾ ।
ತನ್ವನ್ಪರಾಂ ನಿರ್ವೃತಿಮಾತ್ಮನೋ ಮುಹು-
ರ್ದುಃಸಂಗದೀನಾಸ್ಯಮನಃಶಮಂ ವ್ಯಧಾತ್ ॥ ೪೨ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ಮಹಾಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾಗೇ ಮಹಾತ್ಮನಿ ।
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೂ ರಾಜನ್ನಕರೋದಘಮಾತ್ಮಜೇ
॥ ೪೩ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ದೇವರ್ಷ ಏತದಿಚ್ಛಾಮೋ ವೇದಿತುಂ ತವ ಸುವ್ರತ ।
ಯದಾತ್ಮಜಾಯ ಶುದ್ಧಾಯ ಪಿತಾದಾತ್ಸಾಧವೇ ಹ್ಯಘಮ್
॥ ೪೪ ॥

ಪುತ್ರಾನ್ವಿಪ್ರತಿಕೂಲಾಂಸ್ವಾನ್ ಪಿತರಃ ಪುತ್ರವತ್ಸಲಾಃ ।
ಉಪಾಲಭಂತೇ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥಂ ನೈವಾಘಮಪರೋ ಯಥಾ
॥ ೪೫ ॥

ಕಿಮುತಾನುವಶಾನ್ಸಾಧೂಂಸ್ತಾದೃಶಾನ್ಗುರುದೇವತಾನ್ ।
ಏತತ್ಕೌತೂಹಲಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಸ್ಮಾಕಂ ವಿಧಮ ಪ್ರಭೋ ।
ಪಿತುಃ ಪುತ್ರಾಯ ಯದ್ದ್ವೇಷೋ ಮರಣಾಯ ಪ್ರಯೋಜಿತಃ
॥ ೪೬ ॥

ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮಾತಾಡು
ತ್ತಿದ್ದರೂ ಇದಾವುದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೩೮ ॥
ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವನು ವೈಕುಂಠಪತಿಯು ತನ್ನನ್ನಗಲಿ ಹೋದನೆಂದು
ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆತನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಆನಂದದಿಂದ
ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವನು ಧ್ಯಾನದ ಮಧುರ ಆನಂದವನ್ನು
ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೩೯ ॥ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ
ಅವನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ
ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ ಹಾರಿ-ಹಾರಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆತನ
ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ತನ್ಮಯನಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಅವನನ್ನೇ
ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೪೦ ॥ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಳ-ಒಳಗೆ ಭಗವಂತನ
ಕೋಮಲ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಆನಂದಮಗ್ನನಾಗಿ,
ರೋಮಾಂಚಿತಗೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ
ಅರೆತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರೇಮದ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಕಂಬನಿಗಳಿಂದ
ತುಂಬಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ॥ ೪೧ ॥ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಾರವಿಂದ
ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿಯು ಅಕಿಂಚನರಾದ ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮಿ ಮಹಾತ್ಮರ
ಸಂಗದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು
ಪರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನ
ಸಂಗದಿಂದ ದುಸ್ಸಹವಾಸದಿಂದ ದೀನರಾಗಿದ್ದ ಜನರಿಗೂ ಕೂಡ
ಶಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ॥ ೪೨ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ! ಪ್ರಹ್ಲಾದನು
ಭಗವಂತನ ಪರಮಪ್ರೇಮಿ ಭಕ್ತನೂ, ಪರಮಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೂ,
ಶ್ರೇಷ್ಠಮಟ್ಟದ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಇಂತಹ
ಸಾಧು ಸ್ವಭಾವದ ಪುತ್ರನನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು
ಅವನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದನು. ॥ ೪೩ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೇಳಿದನು – ದೇವರ್ಷಿಗಳೇ ! ನಿಮ್ಮ ವ್ರತವು
ಅಖಂಡವಾಗಿದೆ. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂತಹ
ಶುದ್ಧಹೃದಯವುಳ್ಳ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪುತ್ರನೊಡನೆ ಏಕೆ ದ್ರೋಹ
ಮಾಡಿದನು ? ಇದನ್ನು ನಾವು ತಮ್ಮಿಂದ ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ.
॥ ೪೪ ॥ ತಂದೆಯಾದರೋ ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು
ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಏನಾದರೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯ
ಮಾಡಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗದರಿಸು
ತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಶತ್ರುವಿನಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈರ-ವಿರೋಧವನ್ನು
ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೪೫ ॥ ಹಾಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂತಹ ವಿಧೇ
ಯನೂ, ಶುದ್ಧಹೃದಯನೂ, ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನು
ಇರಿಸುವವನೂ ಆದ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ದ್ವೇಷ ಮಾಡ
ಬಲ್ಲನು ? ನಾರದರೇ ! ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ನೀವು. ತಂದೆಯು
ದ್ವೇಷದಿಂದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಲು ಬಯಸಿದನು. ಇದನ್ನು
ತಿಳಿದು ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಕುತೂಹಲ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ತಾವು
ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿರಿ. ॥ ೪೬ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಚರಿತೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೪ ॥

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುದು

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಪೌರೋಹಿತ್ಯಾಯ ಭಗವಾನ್ವೃತಃ ಕಾವ್ಯಃ ಕಿಲಾಸುರೈಃ ।
ಶಂಡಾಮರ್ಕೌ ಸುತೌ ತಸ್ಯ ದೈತ್ಯರಾಜಗೃಹಾಂತಿಕೇ ॥ ೧ ॥

ತೌ ರಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಾಪಿತಂ ಬಾಲಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ನಯಕೋವಿದಮ್ ।
ಪಾಠಯಾಮಾಸತುಃ ಪಾಠ್ಯಾನನ್ಯಾಂಶ್ಚಾಸುರಬಾಲಕಾನ್ ॥ ೨ ॥

ಯತ್ತತ್ರ ಗುರುಣಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶುಶ್ರುವೇಽನು ಪಪಾಠ ಚ ।
ನ ಸಾಧು ಮನಸಾ ಮೇನೇ ಸ್ವಪರಾಸದ್ಗ್ರಹಾಶ್ರಯಮ್ ॥ ೩ ॥

ಏಕದಾಸುರರಾಟ್ಪುತ್ರಮಂಕಮಾರೋಪ್ಯ ಪಾಂಡವ ।
ಪಪ್ರಚ್ಛ ಕಥ್ಯತಾಂ ವತ್ಸ ಮನ್ಯತೇ ಸಾಧು ಯದ್ಭವಾನ್ ॥ ೪ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ತತ್ಸಾಧು ಮನ್ಯೇಽಸುರವರ್ಯ ದೇಹಿನಾಂ
ಸದಾ ಸಮುದ್ವಿಗ್ನಧಿಯಾಮಸದ್ಗ್ರಹಾತ್ ।
ಹಿತ್ವಾಽತ್ಮಪಾತಂ ಗೃಹಮಂಧಕೂಪಂ
ವನಂ ಗತೋ ಯದ್ಧರಿಮಾಶ್ರಯೇತ ॥ ೫ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಶ್ರುತ್ವಾ ಪುತ್ರಗಿರೋ ದೈತ್ಯಃ ಪರಪಕ್ಷಸಮಾಹಿತಾಃ ।
ಜಹಾಸ ಬುದ್ಧಿರ್ಬಾಲಾನಾಂ ಭಿದ್ಯತೇ ಪರಬುದ್ಧಿಭಿಃ ॥ ೬ ॥

ಸಮ್ಯಗ್ವಿಧಾರ್ಯತಾಂ ಬಾಲೋ ಗುರುಗೇಹೇ ದ್ವಿಜಾತಿಭಿಃ ।
ವಿಷ್ಣುಪಕ್ಷೈಃ ಪ್ರತಿಚ್ಛನ್ನೈರ್ನ ಭಿದ್ಯೇತಾಸ್ಯ ಧೀರ್ಯಥಾ ॥ ೭ ॥

ಗೃಹಮಾನೀತಮಾಹೂಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ದೈತ್ಯಯಾಜಕಾಃ ।
ಪ್ರಶಸ್ಯ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಯಾ ವಾಚಾ ಸಮಪೃಚ್ಛಂತ ಸಾಮಭಿಃ ॥ ೮ ॥

ವತ್ಸ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಭದ್ರಂ ತೇ ಸತ್ಯಂ ಕಥಯ ಮಾ ಮೃಷಾ ।
ಬಾಲಾನತಿ ಕುತಸ್ತುಭ್ಯಮೇಷ ಬುದ್ಧಿವಿಪರ್ಯಯಃ ॥ ೯ ॥

ಬುದ್ಧಿಭೇದಃ ಪರಕೃತ ಉತಾಹೋ ತೇ ಸ್ವತೋಽಭವತ್ ।
ಭಣ್ಯತಾಂ ಶ್ರೋತುಕಾಮಾನಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ಕುಲನಂದನ ॥ ೧೦ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ದೈತ್ಯರು ಪರಮ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಶಂಡ-ಅಮರ್ಕ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ದೈತ್ಯರಾಜನ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿಯೇ ಇದ್ದು ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನೀತಿನಿಪುಣನಾದ ಬಾಲಕ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಓದಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ದೈತ್ಯಬಾಲಕರಿಗೆ ರಾಜ ನೀತಿ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೧-೨ ॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ಪಾಠಗಳು ಸರಿ ಯೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಪಾಠಗಳ ಮೂಲ ಆಧಾರ ತಾನು ಮತ್ತು ಪರರು ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗ್ರಹವೇ ಆಗಿತ್ತು. ॥ ೩ ॥ ಧರ್ಮನಂದನಾ! ಒಂದುದಿನ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಳಿದನು – ಮಗು! ನೀನು ಓದಿದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳು ನೋಡೋಣ! ॥ ೪ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – 'ಅಪ್ಪಾ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು' 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸದಾಕಾಲ ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಧಃ ಪತನಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಹುಲ್ಲು ಮುಚ್ಚಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಾವಿಯಂತಿರುವ ಈ ಮನೆ-ಮಠಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣುಹೊಂದುವುದೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.' ॥ ೫ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತಾ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟನು. ಇತರರು ಆಡುವ ಒಡಕು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹುಡುಗರ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದು. ॥ ೬ ॥ ಗುರುಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದ ಯಾರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇಷಬದಲಿಸಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಗುವಿನ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಡದಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಿದನು. ॥ ೭ ॥

ದೈತ್ಯರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಗುರುಗಳ ಮನೆಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ದೈತ್ಯಪುರೋಹಿತರು ಅವನನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ ಪುಸಲಾಯಿಸುತ್ತಾ ಕೇಳಿದರು– ॥ ೮ ॥ ಮಗು ಪ್ರಹ್ಲಾದ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಏಕೆ ಹೀಗೆ ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತು ? ಬೇರೆ ಯಾವ ಹುಡು ಗರಿಗೂ ಹೀಗಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ॥ ೯ ॥ ಕುಲಮಣಿಯೇ! ಮಗು! ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳಾದ ನಾವು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೀಗಾಯಿತೋ ಅಥವಾ ಯಾರಾದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿರುವರೇ ? ಹೇಳು, ಮಗು! ಎಂದಾಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಸ್ವಃ ಪರಶ್ಚೇತ್ಯಸದ್ಗ್ರಾಹಃ ಪುಂಸಾಂ ಯನ್ಮಾಯಯಾ ಕೃತಃ ।
ವಿಮೋಹಿತಧಿಯಾಂ ದೃಷ್ಟಸ್ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ನಮಃ ॥ ೧೧ ॥

ಸ ಯದಾನುವ್ರತಃ ಪುಂಸಾಂ ಪಶುಬುದ್ಧಿರ್ವಿಭಿದ್ಯತೇ ।
ಅನ್ಯ ಏಷ ತಥಾನ್ಯೋಽಹಮಿತಿ ಭೇದಗತಾಸತೀ ॥ ೧೨ ॥

ಸ ಏಷ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಪರೇತ್ಯಬುದ್ಧಿಭಿ-
ರ್ದುರತ್ಯಯಾನುಕ್ರಮಣೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ ।
ಮುಹ್ಯಂತಿ ಯದ್ವರ್ತ್ಮನಿ ವೇದವಾದಿನೋ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ಹ್ಯೇಷ ಭಿನತ್ತಿ ಮೇ ಮತಿಮ್ ॥ ೧೩ ॥

ಯಥಾ ಭ್ರಾಮ್ಯತ್ಯಯೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಸ್ವಯಮಾಕರ್ಷಸನ್ನಿಧೌ ।
ತಥಾ ಮೇ ಭಿದ್ಯತೇ ಚೇತಶ್ಚಕ್ರಪಾಣೇರ್ಯದೃಚ್ಛಯಾ ॥ ೧೪ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏತಾವದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಯೋಕ್ತ್ವಾ ವಿರರಾಮ ಮಹಾಮತಿಃ ।
ತಂ ಸನ್ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸ್ಯ ಕುಪಿತಃ ಸ ದೀನೋ ರಾಜಸೇವಕಃ ॥ ೧೫ ॥

ಆನೀಯತಾಮರೇ ವೇತ್ರಮಸ್ಮಾಕಮಯಶಸ್ಕರಃ ।
ಕುಲಾಂಗಾರಸ್ಯ ದುರ್ಬುದ್ಧೇಶ್ಚತುರ್ಥೋಽಸ್ಯೋದಿತೋ ದಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ದೈತೇಯಚಂದನವನೇ ಜಾತೋಽಯಂ ಕಂಟಕದ್ರುಮಃ ।
ಯನ್ಮೂಲೋನ್ಮೂಲಪರಶೋರ್ವಿಷ್ಣೋರ್ನಾಲಾಯಿತೋಽರ್ಭಕಃ ॥ ೧೭ ॥

ಇತಿ ತಂ ವಿವಿಧೋಪಾಯೈರ್ಭೀಷಯಂಸ್ತರ್ಜನಾದಿಭಿಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ಯೋಪಪಾದನಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ತತ ಏನಂ ಗುರುರ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಜ್ಞಾತಜ್ಞೇಯಚತುಷ್ಟಯಮ್ ।
ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಮಾತೃಮೃಷ್ಟಮಲಂಕೃತಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ಪಾದಯೋಃ ಪತಿತಂ ಬಾಲಂ ಪ್ರತಿನಂದ್ಯಾಶಿಷಾಸುರಃ ।
ಪರಿಷ್ವಜ್ಯ ಚಿರಂ ದೋರ್ಭ್ಯಾಂ ಪರಮಾಮಾಪ ನಿರ್ವೃತಿಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೋಹದಿಂದ ಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ – ಇವನು ನನ್ನವನು – ಇವನು ಬೇರೆಯವನು ಎಂಬ ಈ ಅಸತ್ ದುರಾಗ್ರಹವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮಾಯೆಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಆ ಭಗವಂತನು ಕೃಪೆ ದೋರಿದಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಶವಿಕ ಬುದ್ಧಿಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪಶುಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ 'ಇದು ನಾನು – ಇವನು ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯವನು' ಎಂಬ ಸುಳ್ಳಾದ ಭೇದ-ಭಾವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೧೨ ॥ ಅದೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವನು. ಅಜ್ಞಾನೀ ಜನರು ತನ್ನದು ಮತ್ತು ಬೇರೆಯವರದು ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಅದರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ವೇದಜ್ಞರೂ ಕೂಡ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವು ದಾದರೆ – ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿರುವನು. ॥ ೧೩ ॥ ಗುರುಗಳೇ ! ಸೂಜಿಗಲ್ಲಿನ ಕಡೆಗೆ ಕಬ್ಬಿಣವು ತಾನಾಗಿ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುವಂತೆ ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಬಲವಂತನಾಗಿ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ॥ ೧೪ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಬಡಪಾಯಿಗಳಾದ ಆ ಪುರೋಹಿತರಾದರೋ ರಾಜಸೇವಕರು, ಪರಾಧೀನರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜನಿಗೆ ಹೆದರಿ ಅವರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಆತನನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು – ॥ ೧೫ ॥ 'ಅರೇ ! ಯಾರಲ್ಲಿ ? ನನ್ನ ಬೆತ್ತ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ. ಇವನು ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕುಲಾಂಗಾರನಾದ ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಉಪಾಯವಾದ ದಂಡವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೇ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೬ ॥ ದೈತ್ಯವಂಶವೆಂಬ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮುಳ್ಳಿನ ಜಾಲಿಮರ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ? ಈ ವನದ ಬೇರನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಲು ಕೊಡಲಿಯಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಈ ಬಾಲಕನು ಅದರ ಕಾವಿನಂತಿದ್ದಾನೆ, ಸಹಾಯಕನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೧೭ ॥ ಹೀಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಗುರುಗಳು ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ಗದರಿಸಿ, ಹೆದರಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ॥ ೧೮ ॥ ಕೆಲ ಸಮಯದ ನಂತರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ ಮತ್ತು ದಂಡಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿರುವನು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಗುರುಗಳು ಅವನನ್ನು ಅವನ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆತಂದರು. ತಾಯಿಯು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ, ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದಳು. ಅನಂತರ ಗುರುಜನರು ಆತನನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ॥ ೧೯ ॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಬೀಳಲು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನು ಅವನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾದನು. ॥ ೨೦ ॥

ಆರೋಪ್ಯಾಂಕಮವಘ್ರಾಯ ಮೂರ್ಧನ್ಯಶ್ರುಕಲಾಂಬುಭಿಃ ।
ಆಸಿಂಚನ್ವಿಕಸದ್ವಕ್ತ್ರಮಿದಮಾಹ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
॥ ೨೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ

ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನೂಚ್ಯತಾಂ ತಾತ ಸ್ವಧೀತಂ ಕಿಂಚಿದುತ್ತಮಮ್ ।
ಕಾಲೇನೈತಾವತಾಽಽಯುಷ್ಮನ್ಯದಶಿಕ್ಷದ್ಗುರೋರ್ಭವಾನ್
॥ ೨೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಶ್ರವಣಂ ಕೀರ್ತನಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ಮರಣಂ ಪಾದಸೇವನಮ್ ।
ಅರ್ಚನಂ ವಂದನಂ ದಾಸ್ಯಂ ಸಖ್ಯಮಾತ್ಮನಿವೇದನಮ್
॥ ೨೩ ॥

ಇತಿ ಪುಂಸಾರ್ಪಿತಾ ವಿಷ್ಣೌ ಭಕ್ತಿಶ್ಚೇನ್ನವಲಕ್ಷಣಾ ।
ಕ್ರಿಯತೇ ಭಗವತ್ಯದ್ಧಾ ತನ್ಮನ್ಯೇಽಧೀತಮುತ್ತಮಮ್
॥ ೨೪ ॥

ನಿಶಮ್ಯೈತತ್ಸುತವಚೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಸ್ತದಾ ।
ಗುರುಪುತ್ರಮುವಾಚೇದಂ ರುಷಾ ಪ್ರಸ್ಫುರಿತಾಧರಃ
॥ ೨೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧೋ ಕಿಮೇತತ್ತೇ ವಿಪಕ್ಷಂ ಶ್ರಯತಾಸತಾ ।
ಅಸಾರಂ ಗ್ರಾಹಿತೋ ಬಾಲೋ ಮಾಮನಾದೃತ್ಯ ದುರ್ಮತೇ
॥ ೨೬ ॥

ಸಂತಿ ಹ್ಯಸಾಧವೋ ಲೋಕೇ ದುರ್ಮೈತ್ರಾಶ್ಛದ್ಮವೇಷಿಣಃ ।
ತೇಷಾಮುದೇತ್ಯಘಂ ಕಾಲೇ ರೋಗಃ ಪಾತಕಿನಾಮಿವ
॥ ೨೭ ॥

ಗುರುಪುತ್ರ ಉವಾಚ

ನ ಮತ್ಪ್ರಣೀತಂ ನ ಪರಪ್ರಣೀತಂ
ಸುತೋ ವದತ್ಯೇಷ ತವೇಂದ್ರಶತ್ರೋ ।
ನೈಸರ್ಗಿಕೀಯಂ ಮತಿರಸ್ಯ ರಾಜ-
ನ್ನಿಯಚ್ಛ ಮನ್ಯುಂ ಕದದಾಃ ಸ್ಮ ಮಾ ನಃ ॥ ೨೮ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಗುರುಣೈವಂ ಪ್ರತಿಪ್ರೋಕ್ತೋ ಭೂಯ ಆಹಾಸುರಃ ಸುತಮ್ ।
ನ ಚೇದ್ಗುರುಮುಖೀಯಂ ತೇ ಕುತೋಽಭದ್ರಾಸತೀ ಮತಿಃ
॥ ೨೯ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಪ್ರಸನ್ನಮುಖದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಶಿರವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದನು. ಆವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳು ಸುರಿ-ಸುರಿದು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶರೀರವನ್ನು ನೆನೆಸಿದವು. ಅವನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದನು – ॥ ೨೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಳಿದನು – 'ಮಗು ಪ್ರಹ್ಲಾದ! ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗು! ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಗುರುಗಳಿಂದ ಕಲಿತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳು, ನೋಡೋಣ.' ॥ ೨೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ತೀರ್ಥರೂಪರೇ! ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಭಗವಂತನ ಗುಣ-ಲೀಲೆ-ನಾಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಅವನನ್ನೇ ಕೀರ್ತಿಸುವುದು, ಅವನ ನಾಮ-ರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು, ಅವನ ಚರಣಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು, ಪೂಜೆ-ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡುವುದು, ವಂದಿಸುವುದು, ದಾಸನಾಗುವುದು, ಸಖ್ಯವಿರಿಸುವುದು, ಆತ್ಮನಿವೇದನ ಮಾಡುವುದು. ಭಗವಂತನ ಕುರಿತು ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಈ ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ನಾನು ಅದನ್ನೇ ಉತ್ತಮ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ॥ ೨೩-೨೪ ॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ತುಟಿಗಳು ಅದುರ ತೊಡಗಿದವು. ಅವನು ಗುರುಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು– ॥ ೨೫ ॥ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮನೇ! ನೀನು ಎಂತಹ ಪಿತೂರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೆ. ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಎಂತಹ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನೀನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿರುವೆ. ॥ ೨೬ ॥ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ಮುಂದೆ ನಟಿಸಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂತಹ ದುಷ್ಟರ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ರೋಗದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಬಯಲಾಗುವಂತೆ – ಅವರ ಕಪಟವು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಬರುವುದು. ॥ ೨೭ ॥

ಗುರುಪುತ್ರರು ಹೇಳಿದರು – ಎಲೈ ಇಂದ್ರಶತ್ರುವೇ! ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ನಾನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಕಲಿತದ್ದಲ್ಲ, ರಾಜನೇ! ಇದಾದರೋ ಇವನ ಜನ್ಮಜಾತ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಕೋಪವನ್ನು ಶಾಂತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೊರಿಸಬೇಡಿ. ॥ ೨೮ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಗುರುಗಳು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಾಗ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಪುನಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಲ್ಲಿ – 'ಎಲವೋ! ಅಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮೋಸದ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನಗೆ ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ॥ ೨೯ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಮತಿರ್ನ ಕೃಷ್ಣೇ ಪರತಃ ಸ್ವತೋ ವಾ
ಮಿಥೋಽಭಿಪದ್ಯೇತ ಗೃಹವ್ರತಾನಾಮ್ ।
ಅದಾಂತಗೋಭಿರ್ವಿಶತಾಂ ತಮಿಸ್ರಂ
ಪುನಃ ಪುನಶ್ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣಾನಾಮ್ ॥ ೩೦ ॥

ನ ತೇ ವಿದುಃ ಸ್ವಾರ್ಥಗತಿಂ ಹಿ ವಿಷ್ಣುಂ
ದುರಾಶಯಾ ಯೇ ಬಹಿರರ್ಥಮಾನಿನಃ ।
ಅಂಧಾ ಯಥಾಂಧೈರುಪನೀಯಮಾನಾ
ವಾಚೀಶತಂತ್ಯಾಮುರುದಾಮ್ನಿ ಬದ್ಧಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ನೈಷಾಂ ಮತಿಸ್ತಾವದುರುಕ್ರಮಾಂಘ್ರಿಂ
ಸ್ಪೃಶತ್ಯನರ್ಥಾಪಗಮೋ ಯದರ್ಥಃ ।
ಮಹೀಯಸಾಂ ಪಾದರಜೋಽಭಿಷೇಕಂ
ನಿಷ್ಕಿಂಚನಾನಾಂ ನ ವೃಣೀತ ಯಾವತ್ ॥ ೩೨ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವೋಪರತಂ ಪುತ್ರಂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೂ ರುಷಾ ।
ಅಂಧೀಕೃತಾತ್ಮಾ ಸ್ವೋತ್ಸಂಗಾನ್ನಿರಸ್ಯತ ಮಹೀತಲೇ
॥ ೩೩ ॥

ಆಹಾಮರ್ಷರುಷಾವಿಷ್ಟಃ ಕಷಾಯೀಭೂತಲೋಚನಃ ।
ವಧ್ಯತಾಮಾಶ್ವಯಂ ವಧ್ಯೋ ನಿಃಸಾರಯತ ನೈರ್ಋತಾಃ
॥ ೩೪ ॥

ಅಯಂ ಮೇ ಭ್ರಾತೃಹಾ ಸೋಽಯಂ
ಹಿತ್ವಾ ಸ್ವಾನ್ಸುಹೃದೋಽಧಮಃ ।
ಪಿತೃವ್ಯಹಂತುರ್ಯಃ ಪಾದೌ
ವಿಷ್ಣೋರ್ದಾಸವದರ್ಚತಿ ॥ ೩೫ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ವಾ ಸಾಧ್ವಸೌ ಕಿಂ ನು ಕರಿಷ್ಯತ್ಯಸಮಂಜಸಃ ।
ಸೌಹೃದಂ ದುಸ್ತ್ಯಜಂ ಪಿತ್ರೋರಹಾದ್ಯಃ ಪಂಚಹಾಯನಃ
॥ ೩೬ ॥

ಪರೋಽಪ್ಯಪತ್ಯಂ ಹಿತಕೃದ್ಯಥೌಷಧಂ
ಸ್ವದೇಹಜೋಽಪ್ಯಾಮಯವತ್ಸುತೋಽಹಿತಃ ।
ಛಿಂದ್ಯಾತ್ತದಂಗಂ ಯದುತಾತ್ಮನೋಽಹಿತಂ
ಶೇಷಂ ಸುಖಂ ಜೀವತಿ ಯದ್ವಿವರ್ಜನಾತ್ ॥ ೩೭ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ಅಪ್ಪಾ! ಸಂಸಾರಿಗಳಾದ ಜನರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಘೋರವಾದ ನರಕದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಪ್ಪರಿಸಿದುದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೂರ್ಖರು ಅವರು. ಇಂತಹ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವವರ ಬುದ್ಧಿಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ಯಾರದೋ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮಂತಹವರ ಸಂಗದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೩೦ ॥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಪರಮ ಇಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಮೂರ್ಖತೆಯಿಂದ ಕುರುಡನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದ ಕುರುಡನಂತೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವೇದವಾಣೀರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದ-ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳ ದೃಢವಾದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದೂ, ಅವನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ದೊರೆಯಬಹುದೆಂಬುದೂ ತಿಳಿಯದು. ॥ ೩೧ ॥ ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರ ಜನ್ಮ-ಮರಣರೂಪವಾದ ಅನರ್ಥಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವೈರಾಗ್ಯಶೀಲರಾದ ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮೀ ಮಹಾತ್ಮರ ಪಾದಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡದವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೇವಿಸಿದರೂ ಭಗವಚ್ಚರಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು. ॥ ೩೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಕ್ರೋಧಾಂಧನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ಭೂಮಿಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ॥ ೩೩ ॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಾತುಗಳು ಆತನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ರೋಷದಿಂದ ಕೆಂಪಾದವು. ಅವನು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಎಲೈ ದೈತ್ಯರೇ! ಈತನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಕೂಡಲೇ ಕೊಂದುಹಾಕಿರಿ, ಈತನು ಕೊಲ್ಲಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೩೪ ॥ ನೋಡಿರಲ್ಲ! ನೀಚನಾದ ಇವನು ತನ್ನ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರನ್ನೂ, ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೂ ತೊರೆದು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚರಣಗಳನ್ನು ದಾಸನಂತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ನನ್ನ ಸೋದರನನ್ನು ವಧಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಇವನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ॥ ೩೫ ॥ ಈಗ ಈತನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಐದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾದ ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಕೃತಘ್ನನು ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗಾದರೂ ಏನು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು ? ॥ ೩೬ ॥ ಪರಕೀಯನೇ ಆದರೂ ಔಷಧದಂತೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಅವನು ಪುತ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಪುತ್ರನೇ ಅಹಿತವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರೆ ರೋಗದಂತೆ ಅವನು ಶತ್ರುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಶರೀರದ ಯಾವುದಾದರೂ ಅವಯವದಿಂದ ಇಡೀ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗುವುದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿಬಿಡ

ಸರ್ವೈರುಪಾಯೈರ್ಹಂತವ್ಯಃ ಸಂಭೋಜಶಯನಾಸನೈಃ ।
ಸುಹೃಲ್ಲಿಂಗಧರಃ ಶತ್ರುರ್ಮುನೇರ್ದುಷ್ಟಮಿವೇಂದ್ರಿಯಮ್ ॥ ೩೮ ॥

ನೈರ್ಋತಾಸ್ತೇ ಸಮಾದಿಷ್ಟಾ ಭರ್ತ್ರಾ ವೈ ಶೂಲಪಾಣಯಃ ।
ತಿಗ್ಮದಂಷ್ಟ್ರಕರಾಲಾಸ್ಯಾಸ್ತಾಮ್ರಶ್ಮಶ್ರುಶಿರೋರುಹಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ನದಂತೋ ಭೈರವಾನ್ನಾದಾಂಶ್ಛಿಂಧಿ ಭಿಂಧೀತಿ ವಾದಿನಃ ।
ಆಸೀನಂ ಚಾಹನಞ್ಶೂಲೈಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಸರ್ವಮರ್ಮಸು ॥ ೪೦ ॥

ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿರ್ದೇಶ್ಯೇ ಭಗವತ್ಯಖಿಲಾತ್ಮನಿ ।
ಯುಕ್ತಾತ್ಮನ್ಯಫಲಾ ಆಸನ್ನಪುಣ್ಯಸ್ಯೇವ ಸತ್ಕ್ರಿಯಾಃ ॥ ೪೧ ॥

ಪ್ರಯಾಸೇಽಪಹತೇ ತಸ್ಮಿಂದೈತ್ಯೇಂದ್ರಃ ಪರಿಶಂಕಿತಃ ।
ಚಕಾರ ತದ್ವಧೋಪಾಯಾನ್ನಿರ್ಬಂಧೇನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ॥ ೪೨ ॥

ದಿಗ್ಗಜೈರ್ದಂದಶೂಕೈಶ್ಚ ಅಭಿಚಾರಾವಪಾತನೈಃ ।
ಮಾಯಾಭಿಃ ಸಂನಿರೋಧೈಶ್ಚ ಗರದಾನೈರಭೋಜನೈಃ ॥ ೪೩ ॥

ಹಿಮವಾಯ್ವಗ್ನಿಸಲಿಲೈಃ ಪರ್ವತಾಕ್ರಮಣೈರಪಿ ।
ನ ಶಶಾಕ ಯದಾ ಹಂತುಮಪಾಪಮಸುರಃ ಸುತಮ್ ।
ಚಿಂತಾಂ ದೀರ್ಘತಮಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತತ್ಕರ್ತುಂ ನಾಭ್ಯಪದ್ಯತ ॥ ೪೪ ॥

ಏಷ ಮೇ ಬಹ್ವಸಾಧೂಕ್ತೋ ವಧೋಪಾಯಾಶ್ಚ ನಿರ್ಮಿತಾಃ ।
ತೈಸ್ತೈರ್ದ್ರೋಹೈರಸದ್ಧರ್ಮೈರ್ಮುಕ್ತಃ ಸ್ವೇನೈವ ತೇಜಸಾ ॥ ೪೫ ॥

ಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವುದರಿಂದ ಉಳಿದ ಶರೀರವು ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಬಲ್ಲದು. ॥ ೩೭ ॥ ಇವನು ಸ್ವಜನರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಶತ್ರುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಯೋಗಿಯ ಭೋಗಾಸಕ್ತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನೇ ಮಾಡು ವಂತೆಯೇ ಇವನು ನನ್ನ ಅಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಉಂಬಾಗ, ಮಲಗಿದಾಗ, ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಾದರೂ ಯಾವುದೇ ಉಪಾಯದಿಂದ ಇವನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿರಿ. ॥ ೩೮ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದಾಗ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಕರಾಳ ಮುಖದಿಂದಲೂ, ಕೆಂಪು-ಕೆಂಪಾದ ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆ-ಕೂದಲುಗಳುಳ್ಳ ದೈತ್ಯರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು 'ಕೊಲ್ಲಿರಿ, ಕಡಿಯಿರಿ' ಎಂದು ಜೋರಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ದೈತ್ಯರು ಅವನ ಎಲ್ಲ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶೂಲದಿಂದ ತಿವಿಯು ತ್ತಿದ್ದರು. ॥ ೩೯-೪೦ ॥ ಆಗ ಭಕ್ತ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚಿತ್ತವು – ಮನಸ್ಸು- ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನಾಗಿ, ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನಾಗಿರುವ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟುಹೋಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾಗ್ಯಹೀನರು ಮಾಡುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವಂತೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯಾಸಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದುವು. ॥ ೪೧ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಶೂಲಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮ ಆಗದಿದ್ದಾಗ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವಿಗೆ ಭಾರೀ ಚಿಂತೆ-ಶಂಕೆಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಈಗ ಅವನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಲು ಹಟತೊಟ್ಟು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ॥ ೪೨ ॥ ಆತನು ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ದಿಗ್ಗಜಗಳಿಂದ ತುಳಿಸಿದನು. ವಿಷಸರ್ಪಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಸಿ ದನು. ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಆಭಿಚಾರಿಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಿಂದ ತಳ್ಳಿಸಿದನು. ಶಂಬರಾಸುರನಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಮಾಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕತ್ತಲೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕಿದನು. ವಿಷವುಣಿಸಿದನು. ಆಹಾರಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೪೩ ॥ ಕೊರೆಯುವ ಮಂಜಿನಮೇಲೆ, ಧಗ-ಧಗನೆ ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲೂ, ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ- ಮತ್ತೆ ಹಾಕಿಸಿದನು. ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದನು. ಪರ್ವತಗಳ ಕೆಳಗೆ ಅದುಮಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಾಯ ಗಳಿಂದಲೂ ಅವನಿಂದ ನಿಷ್ಪಾಪನಾದ ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ಕೂದಲನ್ನೂ ಕೊಂಕಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ವಿವಶತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಭಾರೀ ಚಿಂತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಆತನಿಗೆ ಬೇರಾವ ಉಪಾಯವೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ॥ ೪೪ ॥ ಅವನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು – 'ಇವನನ್ನು ನಾನು ಸಿಕ್ಕಾಬಟ್ಟೆಯಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಥಳಿಸಿದೆನು. ಕೊಂದುಹಾಕಲು ಅನೇಕ ಉಪಾಯ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇವನು ನನ್ನ ದ್ರೋಹ ಮತ್ತು ದುರ್ವ್ಯವ ಹಾರಗಳಿಂದ ಯಾರ ಉಪಾಯವು ಇಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಬದುಕಿರುವನಲ್ಲ! ॥ ೪೫ ॥

ವರ್ತಮಾನೋಽವಿದೂರೇ ವೈ ಬಾಲೋಽಪ್ಯಜಡಧೀರಯಮ್ ।
ನ ವಿಸ್ಮರತಿ ಮೇಽನಾರ್ಯಂ ಶುನಃಶೇಪ ಇವ ಪ್ರಭುಃ
॥ ೪೬ ॥

ಅಪ್ರಮೇಯಾನುಭಾವೋಽಯಮಕುತಶ್ಚಿದ್ಭಯೋಽಮರಃ ।
ನೂನಮೇತದ್ವಿರೋಧೇನ ಮೃತ್ಯುರ್ಮೇ ಭವಿತಾ ನ ವಾ
॥ ೪೭ ॥

ಇತಿ ತಂ ಚಿಂತಯಾ ಕಿಂಚಿನ್ಮ್ಲಾನಶ್ರಿಯಮಧೋಮುಖಮ್ ।
ಶಂಡಾಮರ್ಕಾವೌಶನಸೌ ವಿವಿಕ್ತ ಇತಿ ಹೋಚತುಃ
॥ ೪೮ ॥

ಜಿತಂ ತ್ವಯೈಕೇನ ಜಗತ್ತ್ರಯಂ ಭ್ರುವೋ-
ರ್ವಿಜೃಂಭಣತ್ರಸ್ತಸಮಸ್ತಧಿಷ್ಣ್ಯಪಮ್ ।
ನ ತಸ್ಯ ಚಿಂತ್ಯಂ ತವ ನಾಥ ಚಕ್ಷ್ಮಹೇ
ನ ವೈ ಶಿಶೂನಾಂ ಗುಣದೋಷಯೋಃ ಪದಮ್ ॥ ೪೯ ॥

ಇಮಂ ತು ಪಾಶೈರ್ವರುಣಸ್ಯ ಬದ್ಧ್ವಾ
ನಿಧೇಹಿ ಭೀತೋ ನ ಪಲಾಯತೇ ಯಥಾ ।
ಬುದ್ಧಿಶ್ಚ ಪುಂಸೋ ವಯಸಾಽಽರ್ಯಸೇವಯಾ
ಯಾವದ್ಗುರುರ್ಭಾರ್ಗವ ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ ॥ ೫೦ ॥

ತಥೇತಿ ಗುರುಪುತ್ರೋಕ್ತಮನುಜ್ಞಾಯೇದಮಬ್ರವೀತ್ ।
ಧರ್ಮೋ ಹ್ಯಸ್ಯೋಪದೇಷ್ಟವ್ಯೋ ರಾಜ್ಞಾಂ ಯೋ ಗೃಹಮೇಧಿನಾಮ್
॥ ೫೧ ॥

ಧರ್ಮಮರ್ಥಂ ಚ ಕಾಮಂ ಚ ನಿತರಾಂ ಚಾನುಪೂರ್ವಶಃ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಯೋಚತುೂ ರಾಜನ್ ಪ್ರಶ್ರಿತಾವನತಾಯ ಚ
॥ ೫೨ ॥

ಯಥಾ ತ್ರಿವರ್ಗಂ ಗುರುಭಿರಾತ್ಮನೇ ಉಪಶಿಕ್ಷಿತಮ್ ।
ನ ಸಾಧು ಮೇನೇ ತಚ್ಛಿಕ್ಷಾಂ ದ್ವಂದ್ವಾರಾಮೋಪವರ್ಣಿತಾಮ್
॥ ೫೩ ॥

ಇವನು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದರೂ ತಿಳುವಳಿಕಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ನಿಃಶಂಕಭಾವದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಏನೇ ಇರಲಿ, ಇವನಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಏನೋ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಶುನಃಶೇಪನು* ತನ್ನ ತಂದೆಯ ನೀಚತನದ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಅವನ ವಿರೋಧಿಯಾದಂತೆಯೇ ಇವನೂ ಕೂಡ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪಕಾರಗಳನ್ನು ಮರೆಯಲಾರನು. ॥ ೪೬ ॥ ಇವನು ಯಾರಿಗೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ, ಇವನ ಮೃತ್ಯುವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನ ವಿರೋಧದಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೃತ್ಯುವು ಆಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಆಗದೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ॥ ೪೭ ॥ ಹೀಗೆಲ್ಲಾಯೋಚಿಸುತ್ತಾ-ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಡಿತು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಪುತ್ರರಾದ ಶಂಡ-ಅಮರ್ಕರು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು – ॥ ೪೮ ॥ 'ಮಹಾರಾಜಾ! ನೀವೊಬ್ಬರೇ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವಿರಿ. ನೀವು ಹುಬ್ಬು ಓರೆಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಪಾಲರು ನಡುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಪಡಲು ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ನಮಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳು ಆಟಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸರಿ-ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾರಾದರೂ ಚಿಂತೆ ಪಡುವರೇ? ॥ ೪೯ ॥ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಇವನು ಹೆದರಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹೋಗದಿರುವಂತೆ ಇವನನ್ನು ವರುಣಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿಡಿರಿ. ವಯಸ್ಸು ಆಗುತ್ತಾ-ಆಗುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಗುರುಹಿರಿಯರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ- ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬರುವುದು. ॥ ೫೦ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗುರುಪುತ್ರರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು – 'ಇವನಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ರಾಜರು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರಿ' ಎಂದು ಗುರುಪುತ್ರರಿಗೆ ಆದೇಶಮಾಡಿದನು. ॥ ೫೧ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಅದಾದ ಬಳಿಕ ಪುರೋಹಿತರು ಅವನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಹೋದರು ಮತ್ತು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಮ – ಈ ಮೂರು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರ ಸೇವಕನಂತೆ ಇರತೊಡಗಿದನು. ॥ ೫೨ ॥ ಆದರೆ ಗುರುಗಳ ಆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಗುರುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಕೇವಲ ಅರ್ಥ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಮದ್ದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಶಿಕ್ಷಣವು – ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ರಸವನ್ನನುಭವಿಸುವಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ. ॥ ೫೩ ॥

* ಶುನಃಶೇಪನು ಅಜೀಗರ್ತನ ನಡುವಣ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ತಂದೆಯು ವರುಣನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬಲಿಕೊಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪುತ್ರ ರೋಹಿತಾಶ್ವನಿಗೆ ಬದಲಿಗೆ ಮಾರಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನ ಮಾವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ವಿರುದ್ಧನಾಗಿ ಅವನ ವಿಪಕ್ಷಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಗೋತ್ರವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕಥೆ ಮುಂದೆ ಒಂಭತ್ತನೇ ಸ್ಕಂಧದ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು.

ಯದಾಽಽಚಾರ್ಯಃ ಪರಾವೃತ್ತೋ ಗೃಹಮೇಧೀಯಕರ್ಮಸು ।
ವಯಸ್ಯೈರ್ಬಾಲಕೈಸ್ತತ್ರ ಸೋಪಹೂತಃ ಕೃತಕ್ಷಣೈಃ ॥ ೫೪ ॥

ಅಥ ತಾನ್ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಯಾ ವಾಚಾ ಪ್ರತ್ಯಾಹೂಯ ಮಹಾಬುಧಃ ।
ಉವಾಚ ವಿದ್ವಾಂಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಂ ಕೃಪಯಾ ಪ್ರಹಸನ್ನಿವ ॥ ೫೫ ॥

ತೇ ತು ತದ್ಗೌರವಾತ್ಸರ್ವೇ ತ್ಯಕ್ತಕ್ರೀಡಾಪರಿಚ್ಛದಾಃ ।
ಬಾಲಾ ನ ದೂಷಿತಧಿಯೋ ದ್ವಂದ್ವಾರಾಮೇರಿತೇಹಿತೈಃ ॥ ೫೬ ॥

ಪರ್ಯುಪಾಸತ ರಾಜೇಂದ್ರ ತನ್ನ್ಯಸ್ತಹೃದಯೇಕ್ಷಣಾಃ ।
ತಾನಾಹ ಕರುಣೋ ಮೈತ್ರೋ ಮಹಾಭಾಗವತೋಽಸುರಃ ॥ ೫೭ ॥

ಒಂದು ದಿನ ಗುರುಗಳು ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಪಾಠಕ್ಕೆ ವಿರಾಮ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಸಮವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಕರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದರು. ॥ ೫೪ ॥ ಪರಮ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಆ ಹುಡುಗರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನೇ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅವರ ಮತಿಯನ್ನೂ, ಗತಿಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆದೋರಿ ಮುಗುಳ್ನಗುತ್ತಾ ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ॥ ೫೫ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ! ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇನ್ನೂ ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಪರಾಯಣ ವಿಷಯಭೋಗೀ ಪುರುಷರ ಉಪದೇಶದಿಂದ, ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಇನ್ನೂ ದೂಷಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಕುರಿತು ಆದರ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆಟದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಕೇಳಲು ತುಂಬಾ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನೆಟ್ಟನೋಟದಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಭಗವಂತನ ಪರಮ ಪ್ರೇಮಿಭಕ್ತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಹೃದಯವು ಅವರ ಕುರಿತು ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರೀಭಾವದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಅವನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು - ॥ ೫೬-೫೭ ॥

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೫ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಚರಿತೇಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ॥ ೫ ॥

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅಸುರಬಾಲಕರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶ

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಕೌಮಾರ ಆಚರೇತ್ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಧರ್ಮಾನ್ಭಾಗವತಾನಿಹ ।
ದುರ್ಲಭಂ ಮಾನುಷಂ ಜನ್ಮ ತದಪ್ಯಧ್ರುವಮರ್ಥದಮ್ ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು - ಮಿತ್ರರೇ! ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಇದು ಯಾವಾಗ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದುದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೂ, ಯೌವನಕ್ಕೂ ಕಾಯದೇ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಬೇಕು.* ॥ ೧ ॥

* ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡಿದೆ.

ಹಂತಾರ್ಭಕಾ ಮೇ ಶೃಣುತ ವಚೋ ವಃ ಸರ್ವತಃ ಶಿವಮ್ । ವಯಸ್ಯಾನ್ಪಕ್ವತ ಮೃತಾನ್ಕ್ರೀಡಾಂಧಾ ಮಾ ಪ್ರಮಾದ್ಯಥ ॥ ೧ ॥
ನ ಪುರಾ ವಿವಶಂ ಬಾಲಾ ಆತ್ಮನೋಽರ್ಥೇ ಪ್ರಿಯೈಷಿಣಃ । ಗುರೂಕ್ತಮಪಿ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಯದನರ್ಥೇಽರ್ಥಕಲ್ಪನಮ್ ॥ ೨ ॥
ಯದುಕ್ತ್ಯಾ ನ ಪ್ರಬುಧ್ಯೇತ ಸುಪ್ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನನಿದ್ರಯಾ । ನ ಶ್ರದ್ದಧ್ಯಾನ್ನತಂ ತಸ್ಯ ಯಥಾಂಧೋ ಹ್ಯಂಧನಾಯಕಃ ॥ ೩ ॥
ಕಃ ಶತ್ರುಃ ಕ ಉದಾಸೀನಃ ಕಿಂ ಮಿತ್ರಂ ಚೇಹ ಆತ್ಮನಃ । ಭವತ್ಸ್ವಪಿ ನಯೈಃ ಕಿಂ ಸ್ಯಾದ್ಯೈವಂ ಸಂಪದ್ವಿಪತ್ಪದಮ್ ॥ ೪ ॥
ಯೋ ನ ಹಿಂಸ್ಯಾದ್ಧರ್ಮಕಾಮಮಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಜನೇ ವಶಃ । ಪುನಃ ತ್ರಿಲೋಕಯೋರ್ಹೇತುಃ ಸ ಮುಕ್ತಾಂಧ್ಯೋಽತಿದುರ್ಲಭಃ ॥ ೫ ॥

(ಮುಂದಿನ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ)

ಯಥಾ ಹಿ ಪುರುಷಸ್ಯೇಹ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪಾದೋಪಸರ್ಪಣಮ್ ।
ಯದೇಷ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಆತ್ಮೇಶ್ವರಃ ಸುಹೃತ್ ॥ ೨ ॥

ಸುಖಮೈಂದ್ರಿಯಕಂ ದೈತ್ಯಾ ದೇಹಯೋಗೇನ ದೇಹಿನಾಮ್ ।
ಸರ್ವತ್ರ ಲಭ್ಯತೇ ದೈವಾದ್ಯಥಾ ದುಃಖಮಯತ್ನತಃ ॥ ೩ ॥

ತತ್ಪ್ರಯಾಸೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಯತ ಆಯುರ್ವ್ಯಯಃ ಪರಮ್ ।
ನ ತಥಾ ವಿಂದತೇ ಕ್ಷೇಮಂ ಮುಕುಂದ ಚರಣಾಂಬುಜಮ್ ॥ ೪ ॥

ತತೋ ಯತೇತ ಕುಶಲಃ ಕ್ಷೇಮಾಯ ಭಯಮಾಶ್ರಿತಃ ।
ಶರೀರಂ ಪೌರುಷಂ ಯಾವನ್ನ ವಿಪದ್ಯೇತ ಪುಷ್ಕಲಮ್ ॥ ೫ ॥

ಪುಂಸೋ ವರ್ಷಶತಂ ಹ್ಯಾಯುಸ್ತದರ್ಧಂ ಚಾಜಿತಾತ್ಮನಃ ।
ನಿಷ್ಫಲಂ ಯದಸೌ ರಾತ್ರ್ಯಾಂ ಶೇತೇಽಂಧಂ ಪ್ರಾಪಿತಸ್ತಮಃ ॥ ೬ ॥

ಈ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗುವುದೇ ಜೀವನದ ಸಫಲತೆಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಸ್ನೇಹಿತನೂ, ಪ್ರಿಯತಮನೂ, ಆತ್ಮನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೨ ॥ ಗೆಳೆಯರೇ ! ಜೀವಿಯು ಯಾವುದೇ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ, ನಿವಾರಿಸಿದರೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ದುಃಖವು ಸಿಗುವಂತೆಯೇ – ಪ್ರಾರಬ್ಧಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಭೋಗಿಸಲಾಗುವ ಸುಖವು ದೊರೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೩ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಿಗುವಂತಹ ವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮ ಪಡುವುದು ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತರಾದವರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರದವಾದ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೪ ॥ ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಭಯಗಳು ಆಡರಿವೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಾದ ಈ ಶರೀರವು ರೋಗ-ಶೋಕಗಳಿಂದ ಗ್ರಸ್ತವಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಮೊದಲೇ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೫ ॥ ಮನುಷ್ಯನ ಪೂರ್ಣ ಆಯುಸ್ಸು ನೂರುವರ್ಷ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದಿರುವವರ ಆಯುಸ್ಸಿನ ಅರ್ಧಭಾಗವು ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ತಮೋಗುಣ-ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಬಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೬ ॥ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿತ-ಅಹಿತ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ ಕೌಮಾರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಟೋಟಗಳಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದರೋ ಅರಿಯದೆಯೇ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಮುದಿತನವು ಶರೀರವನ್ನು

ಎಲೈ ಬಾಲಕರೇ ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಇದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಳವುಂಟಾಗುವುದು. ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವು ದೊರೆಯುವುದು. ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವುದು. 'ಈಗ ಬಾಲ್ಯ ; ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ' – ಎಂದು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡಬಾರದು. ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗಾರರು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಸತ್ತುಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಿರಿ. ಆಟ-ಪಾಟಗಳಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಕುರುಡರಾಗಿ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪದಿರಿ. ಪುರಾತನರಾದ ಬಾಲಕರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಟ-ಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅವರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದರು. 'ನಾವೂ ಕೂಡ ಗುರುಗಳಾಗದ ಶಂಡಾಮರ್ಕರ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಅವರು ಬರುವ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ' – ಎನ್ನುವಿರೋ ? ಅದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಅನರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೆಂಬ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಯಾವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ – ಅಂತಹವನ ಮಾತನ್ನು ಸರಿಯೆಂದು ನಂಬಬಾರದು. ಹಾಗೆ ನಂಬಿದರೆ ಕುರುಡನು ಕುರುಡರನ್ನು ಒಯ್ಯುವಂತೆ ಅನರ್ಥವೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶತ್ರುವು ಯಾರು ? ಉದಾಸೀನನು ಯಾರು ? ಮಿತ್ರನಾದರೂ ಯಾರು ? ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶತ್ರು ಮುಂತಾದವರು ಯಾರುಂಟು ? ಈ ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಏನು ತಾನೇ ಪ್ರಯೋಜನ ? – 'ನೀತಿಗಳಿಂದ ಆಪತ್ತಿನ ಪರಿಹಾರವೂ, ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗುವುದಲ್ಲವೇ ?' ಎಂದರೆ : ಹಾಗಲ್ಲ, ದೈವವೇ ; ದೇವದೇವನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನು. ಆತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವಿಪತ್ತಿನ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸಂಪತ್ತಿನ ಲಾಭವುಂಟಾಗುವುದು. ತನ್ನ ಜನರಿಗೆ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪರವಶನಾಗದೇ ಧರ್ಮಕಾಮನಾಗಿರುವ, ತನಗೆ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇಹಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದ ಸುಖ-ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುವ, ಕುರುಡುತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವಿವೇಕಿಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭನು.

ಮುಗ್ಧಸ್ಯ ಬಾಲ್ಯೇ ಕೌಮಾರೇ ಕ್ರೀಡತೋ ಯಾತಿ ವಿಂಶತಿಃ ।
ಜರಯಾ ಗ್ರಸ್ತದೇಹಸ್ಯ ಯಾತ್ಯಕಲ್ಪಸ್ಯ ವಿಂಶತಿಃ ॥ ೭ ॥

ದುರಾಪೂರೇಣ ಕಾಮೇನ ಮೋಹೇನ ಚ ಬಲೀಯಸಾ ।
ಶೇಷಂ ಗೃಹೇಷು ಸಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಮತ್ತಸ್ಯಾಪಯಾತಿ ಹಿ ॥ ೮ ॥

ಕೋ ಗೃಹೇಷು ಪುಮಾನ್ಸಕ್ತಮಾತ್ಮಾನಮಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ।
ಸ್ನೇಹಪಾಶೈರ್ದೃಢೈರ್ಬದ್ಧಮುತ್ಸಹೇತ ವಿಮೋಚಿತುಮ್ ॥ ೯ ॥

ಕೋ ನ್ವರ್ಥತೃಷ್ಣಾಂ ವಿಸೃಜೇತ್ಪ್ರಾಣೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಯ ಈಪ್ಸಿತಃ ।
ಯಂ ಕ್ರೀಣಾತ್ಯಸುಭಿಃ ಪ್ರೇಷ್ಠೈಸ್ತಸ್ಕರಃ ಸೇವಕೋ ವಣಿಕ್ ॥ ೧೦ ॥

ಕಥಂ ಪ್ರಿಯಾಯಾ ಅನುಕಂಪಿತಾಯಾಃ
ಸಂಗಂ ರಹಸ್ಯಂ ರುಚಿರಾಂಶ್ಚ ಮಂತ್ರಾನ್ ।
ಸುಹೃತ್ಸು ಚ ಸ್ನೇಹಸಿತಃ ಶಿಶೂನಾಂ
ಕಲಾಕ್ಷರಾಣಾಮನುರಕ್ತಚಿತ್ತಃ ॥ ೧೧ ॥

ಪುತ್ರಾನ್ಸ್ಮರಂಸ್ತಾ ದುಹಿತೄರ್ಹೃದಯ್ಯಾ
ಭ್ರಾತೄನ್ಸ್ವಸೄರ್ವಾ ಪಿತರೌ ಚ ದೀನೌ ।
ಗೃಹಾನ್ಮನೋಜ್ಞೋರುಪರಿಚ್ಛದಾಂಶ್ಚ
ವೃತ್ತೀಶ್ಚ ಕುಲ್ಯಾಃ ಪಶುಭೃತ್ಯವರ್ಗಾನ್ ॥ ೧೨ ॥

ತ್ಯಜೇತ ಕೋಶಸ್ಕೃದಿವೇಹಮಾನಃ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಲೋಭಾದವಿತೃಪ್ತಕಾಮಃ ।
ಔಪಸ್ಥ್ಯಜೈಹ್ವ್ಯಂ ಬಹು ಮನ್ಯಮಾನಃ
ಕಥಂ ವಿರಜ್ಯೇತ ದುರಂತಮೋಹಃ ॥ ೧೩ ॥

ಕುಟುಂಬಪೋಷಾಯ ವಿಯನ್ನಿಜಾಯು-
ರ್ನ ಬುಧ್ಯತೇಽರ್ಥಂ ವಿಹತಂ ಪ್ರಮತ್ತಃ ।
ಸರ್ವತ್ರ ತಾಪತ್ರಯದುಃಖಿತಾತ್ಮಾ
ನಿರ್ವಿದ್ಯತೇ ನ ಸ್ವಕುಟುಂಬರಾಮಃ ॥ ೧೪ ॥

ಆವರಿಸಿದಾಗ ಕೊನೆಯ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೭ ॥ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಯುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಕಾಮನೆಗಳಿವೆ. ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಮೋಹವಿದೆ. ಮನೆ-ಮಠದ ಆಸಕ್ತಿ ಇದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಜೀವಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯ ಯಾವುದು? ಅಕರ್ತವ್ಯ ಯಾವುದು ? ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಳಿದುಳಿದ ಆಯುಸ್ಸೂ ಕೂಡ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ॥ ೮ ॥

ದೈತ್ಯಬಾಲಕರೇ! ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲದೇ ಇರುವವನು ಮನೆ ವಾರ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಮಾಯಾ ಮಮತೆಯ ದೃಢವಾದ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಮಾಡಿಯಾನು? ॥ ೯ ॥ ಕಳ್ಳರು, ಸೇವಕರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೇ ಪಣವಾಗಿಟ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅದು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಹಣದ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಬಿಡಬಲ್ಲರು? ॥ ೧೦ ॥ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಪತ್ನಿಯ ಏಕಾಂತ ಸಹವಾಸ, ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮ ತುಂಬಿದ ಮಾತುಗಳು, ಸವಿಯಾದ ಸಲಹೆಗಳು – ಇವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರ ಸ್ನೇಹಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವವನು ಮತ್ತು ಎಳೆಮಕ್ಕಳ ತೊದಲು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಭ ಹೊಂದಿರುವವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬಿಡಬಲ್ಲನು? ॥ ೧೧ ॥ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರಿಯರನ್ನೂ, ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಸೋದರ-ಸೋದರಿಯರನ್ನೂ, ದೈನ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರನ್ನೂ, ಬಹಳ ಸುಂದರವಾದ ಬಹುಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಮನೆಯನ್ನೂ, ಕುಲಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಜೀವಿಕೆಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ, ಪಶುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸೇವಕರನ್ನೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಲ್ಲನು? ॥ ೧೨ ॥ ಜನನೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ರಸನೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುಖವನ್ನೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವವನು, ಭೋಗವಾಸನೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದದವನು, ಲೋಭಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ರೇಶ್ಮೆಯ ಹುಳುವಿನಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಿಗಿಯಾದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವವನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮೋಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಲ್ಲನು? ॥ ೧೩ ॥ 'ಈ ಕುಟುಂಬ ನನ್ನದಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಅದರ ಪಾಲನೆ-ಪೋಷಣೆಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಪೋಲುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವಿಕ ಉದ್ದೇಶವೇ ಇದರಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅವನು ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕುಟುಂಬದ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವು ದೊರೆಯಬಹುದುದಾದರೂ ಅವನು ಹೋದೆಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತ್ರಿವಿಧತಾಪಗಳು ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ

ವಿತ್ತೇಷು ನಿತ್ಯಾಭಿನಿವಿಷ್ಟಚೇತಾ
ವಿದ್ವಾಂಶ್ಚ ದೋಷಂ ಪರವಿತ್ತಹರ್ತುಃ ।
ಪ್ರೇತ್ಯೇಹ ಚಾಥಾಪ್ಯಜಿತೇಂದ್ರಿಯಸ್ತ-
ದಶಾಂತಕಾಮೋ ಹರತೇ ಕುಟುಂಬೀ ॥ ೧೫ ॥

ವಿದ್ವಾನಪೀತ್ಥಂ ದನುಜಾಃ ಕುಟುಂಬಂ
ಪುಷ್ಣನ್ ಸ್ವಲೋಕಾಯ ನ ಕಲ್ಪತೇ ವೈ ।
ಯಃ ಸ್ವೀಯಪಾರಕ್ಯವಿಭಿನ್ನಭಾವ-
ಸ್ತಮಃ ಪ್ರಪದ್ಯೇತ ಯಥಾ ವಿಮೂಢಃ ॥ ೧೬ ॥

ಯತೋ ನ ಕಶ್ಚಿತ್ಕ್ವ ಚ ಕುತ್ರಚಿದ್ವಾ
ದೀನಃ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಲಂ ಸಮರ್ಥಃ ।
ವಿಮೋಚಿತುಂ ಕಾಮದೃಶಾಂ ವಿಹಾರ-
ಕ್ರೀಡಾಮೃಗೋ ಯನ್ನಿಗಡೋ ವಿಸರ್ಗಃ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋ ವಿದೂರಾತ್ಪರಿಹೃತ್ಯ ದೈತ್ಯಾ
ದೈತ್ಯೇಷು ಸಂಗಂ ವಿಷಯಾತ್ಮಕೇಷು ।
ಉಪೇತ ನಾರಾಯಣಮಾದಿದೇವಂ
ಸ ಮುಕ್ತಸಂಗೈರಿಷಿತೋಽಪವರ್ಗಃ ॥ ೧೮ ॥

ನ ಹ್ಯಚ್ಯುತಂ ಪ್ರೀಣಯತೋ ಬಹ್ವಾಯಾಸೋಽಸುರಾತ್ಮಜಾಃ ।
ಆತ್ಮತ್ವಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಹ ಸರ್ವತಃ ॥ ೧೯ ॥

ಪರಾವರೇಷು ಭೂತೇಷು ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಸ್ಥಾವರಾದಿಷು ।
ಭೌತಿಕೇಷು ವಿಕಾರೇಷು ಭೂತೇಷ್ವಥ ಮಹತ್ಸು ಚ ॥ ೨೦ ॥

ಗುಣೇಷು ಗುಣಸಾಮ್ಯೇ ಚ ಗುಣವ್ಯತಿಕರೇ ತಥಾ ।
ಏಕ ಏವ ಪರೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಭಗವಾನೀಶ್ವರೋಽವ್ಯಯಃ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇಣ ದೃಶ್ಯರೂಪೇಣ ಚ ಸ್ವಯಮ್ ।
ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕನಿರ್ದೇಶ್ಯೋ ಹ್ಯನಿರ್ದೇಶ್ಯೋಽವಿಕಲ್ಪಿತಃ ॥ ೨೨ ॥

ಕೇವಲಾನುಭವಾನಂದಸ್ವರೂಪಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ।
ಮಾಯಯಾಂತರ್ಹಿತೈಶ್ವರ್ಯ ಈಯತೇ ಗುಣಸರ್ಗಯಾ ॥ ೨೩ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ದಯಾಂ ಕುರುತ ಸೌಹೃದಮ್ ।
ಆಸುರಂ ಭಾವಮುನ್ಮುಚ್ಯ ಯಯಾ ತುಷ್ಯತ್ಯಧೋಕ್ಷಜಃ ॥ ೨೪ ॥

ವೈರಾಗ್ಯವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂತಹ ವಿಡಂಬನೆ! ಈ ಕುಟುಂಬದ ಮಮತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ಹಣದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಹಣವನ್ನು ಕದ್ದರೆ ಇಹ-ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪಾಯವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳ ಆಸೆಯಿಂದ ಆತನು ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೧೪-೧೫ ॥ ಎಲೈ ದೈತ್ಯಬಾಲಕರೇ! ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಪಾಲನೆ-ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಭಜನೆಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡದೇ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ಸ್ವಕೀಯ-ಪರಕೀಯ ಎಂಬ ಭೇದ-ಭಾವನೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಂತೆ ತಮಪ್ರಧಾನವಾದ ಗತಿಯೇ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ॥ ೧೬ ॥ ಕಾಮಿನಿಯರ ಆಟದ ಮೃಗವಾಗಿ ಅವರ ಮನೋರಂಜನೆಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿ, ಸಂತಾನದ ಸಂಕೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಡಪಾಯಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರೇ ಆದರೂ, ಎಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಅವನ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೧೭ ॥ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ದೈತ್ಯಬಂಧುಗಳೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ದೈತ್ಯರ ಸಂಗವನ್ನು ದೂರದಲ್ಲೇ ತೊರೆದು, ಆದಿದೇವನಾದ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದಿರಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸಂಸಾರದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪರಮಪ್ರಿಯನು ಮತ್ತು ಪರಮಗತಿಯು. ॥ ೧೮ ॥

ಗೆಳೆಯರೇ! ಭಗವಂತನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವುದೇ ಪರಿಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೧೯ ॥ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ, ತ್ರಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವನೇ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೨೦-೨೧ ॥ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ದೃಷ್ಟಾರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ದೃಶ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಥಾ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಹಾಗೂ ವಿಕಲ್ಪರಹಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ದೃಷ್ಟಾ ಮತ್ತು ದೃಶ್ಯ, ವ್ಯಾಪ್ತ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲ. ॥ ೨೨ ॥ ಅವನು ಕೇವಲ ಅನುಭವ ಸ್ವರೂಪವನೂ, ಆನಂದಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುಣಮಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಾಯೆಯಿಂದಲೇ ಅವನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಅವನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨೩ ॥ ಆದುದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಆಸುರಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯನ್ನಿಡಿರಿ, ಸ್ನೇಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ. ಇದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ॥ ೨೪ ॥ ಅನಂತನಾದ ಆದಿನಾರಾಯಣನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ದೊರಕದೆ ಇರುವ ವಸ್ತುವು

ತುಷ್ಟೇ ಚ ತತ್ರ ಕಿಮಲಭ್ಯಮನಂತ ಆದ್ಯೇ
ಕಿಂ ತೈರ್ಗುಣವ್ಯತಿಕರಾದಿಹ ಯೇ ಸ್ವಸಿದ್ಧಾಃ ।
ಧರ್ಮಾದಯಃ ಕಿಮಗುಣೇನ ಚ ಕಾಂಕ್ಷಿತೇನ
ಸಾರಂಜುಷಾಂ ಚರಣಯೋರುಪಗಾಯತಾಂ ನಃ ॥ ೨೫ ॥

ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮ ಇತಿ ಯೋಽಭಿಹಿತಸ್ತ್ರಿವರ್ಗ
ಈಕ್ಷಾ ತ್ರಯೀ ನಯದಮೌ ವಿವಿಧಾ ಚ ವಾರ್ತಾ ।
ಮನ್ಯೇ ತದೇತದಖಿಲಂ ನಿಗಮಸ್ಯ ಸತ್ಯಂ
ಸ್ವಾತ್ಮಾರ್ಪಣಂ ಸ್ವಸುಹೃದಃ ಪರಮಸ್ಯ ಪುಂಸಃ ॥ ೨೬ ॥

ಜ್ಞಾನಂ ತದೇತದಮಲಂ ದುರವಾಪಮಾಹ
ನಾರಾಯಣೋ ನರಸಖಃ ಕಿಲ ನಾರದಾಯ ।
ಏಕಾಂತಿನಾಂ ಭಗವತಸ್ತದಕಿಂಚನಾನಾಂ
ಪಾದಾರವಿಂದರಜಸಾಽಽಪ್ಲುತದೇಹಿನಾಂ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೨೭ ॥

ಶ್ರುತಮೇತನ್ಮಯಾ ಪೂರ್ವಂ ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಂಯುತಮ್ ।
ಧರ್ಮಂ ಭಾಗವತಂ ಶುದ್ಧಂ ನಾರದಾದ್ದೇವದರ್ಶನಾತ್
॥ ೨೮ ॥

ದೈತ್ಯಪುತ್ರಾ ಊಚುಃ

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ತ್ವಂ ವಯಂ ಚಾಪಿ ನರ್ತೇಽನ್ಯಂ ವಿದ್ಮಹೇ ಗುರುಮ್ ।
ಏತಾಭ್ಯಾಂ ಗುರುಪುತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಬಾಲಾನಾಮಪಿ ಹೀಶ್ವರೌ
॥ ೨೯ ॥

ಬಾಲಸ್ಯಾಂತಃಪುರಸ್ಥಸ್ಯ ಮಹತ್ಸಂಗೋ ದುರನ್ವಯಃ ।
ಛಿಂಧಿ ನಃ ಸಂಶಯಂ ಸೌಮ್ಯ ಸ್ಯಾಚ್ಚೇದ್ವಿಶ್ರಂಭಕಾರಣಮ್
॥ ೩೦ ॥

ಯಾವುದು ತಾನೇ ಇದ್ದೀತು ? ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳೆಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಾದರೋ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು. ಅವು ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ತಾವಾಗಿಯೇ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ನಾವು ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಚರಣಾಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಆತನ ದಿವ್ಯನಾಮಗಳನ್ನೂ, ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೨೫ ॥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಕರ್ಮಕಾಂಡ, ನ್ಯಾಯ (ತರ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರ), ದಂಡನೀತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಸಾಧನೆಗಳು – ಇವೆಲ್ಲವೂ ವೇದದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳು ತನ್ನ ಪರಮಹಿತೈಷಿ, ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಇವುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯ (ಸಾರ್ಥಕ)ವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕವೇ ಸರಿ. ॥ ೨೬ ॥ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಭಾಗವತಧರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ನರ-ನಾರಾಯಣರು ನಾರದರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಯಾರು ಭಗವಂತನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ ಹಾಗೂ ಅಕಿಂಚನ ಭಕ್ತರ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಧೂಳಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಜ್ಞಾನವು ದೊರೆಯುವುದು. ॥ ೨೭ ॥ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತ ಜ್ಞಾನವೇ ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವಂತಹ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿರುವೆನು. ॥ ೨೮ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಕೇಳಿದರು – ಮಿತ್ರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ! ಈ ಇಬ್ಬರು ಗುರುಪುತ್ರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೇ ಗುರುವನ್ನು ನಾವಾಗಲೀ, ನೀನಾಗಲೀ ಅರಿಯೆವು. ಇವರೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಶಾಸಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ॥ ೨೯ ॥ ನೀನಾದರೋ ಇನ್ನೂ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೂ-ನಾರದರಿಗೂ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಂಗತದಂತೆ ತೋರುತ್ತದಲ್ಲ, ಪ್ರಿಯನೇ ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟಾಗುವಂತಹ ಯಾವುದಾದರೂ ಮಾತಿದ್ದರೆ ನೀನು ನಮಗೆ ಹೇಳಿ ನಮ್ಮ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸು. ॥ ೩೦ ॥

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೬ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಚರಿತೇ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೬ ॥

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಾರದರಿಂದ ಪಡೆದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ವರ್ಣಿಸಿದುದು

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏವಂ ದೈತ್ಯಸುತೈಃ ಪೃಷ್ಟೋ ಮಹಾಭಾಗವತೋಽಸುರಃ ।
ಉವಾಚ ಸ್ಮಯಮಾನಸ್ತಾನ್ ಸ್ಮರನ್ಮದನುಭಾಷಿತಮ್
॥ ೧ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ! ದೈತ್ಯಬಾಲಕರು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಭಗವಂತನ ಪರಮಪ್ರೇಮೀ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಾತು ನೆನಪಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕು ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆಂದನು – ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಪಿತರಿ ಪ್ರಸ್ಥಿತೇಽಸ್ಮಾಕಂ ತಪಸೇ ಮಂದರಾಚಲಮ್ ।
ಯುದ್ಧೋದ್ಯಮಂ ಪರಂ ಚಕ್ರುರ್ವಿಬುಧಾ ದಾನವಾನ್ಪ್ರತಿ ॥ ೨ ॥

ಪಿಪೀಲಿಕೈರಹಿರಿವ ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ಲೋಕೋಪತಾಪನಃ ।
ಪಾಪೇನ ಪಾಪೋಽಭಕ್ಷೀತಿ ವಾದಿನೋ ವಾಸವಾದಯಃ ॥ ೩ ॥

ತೇಷಾಮತಿಬಲೋದ್ಯೋಗಂ ನಿಶಮ್ಯಾಸುರಯೂಥಪಾಃ ।
ವಧ್ಯಮಾನಾಃ ಸುರೈರ್ಭೀತಾ ದುದ್ರುವುಃ ಸರ್ವತೋದಿಶಮ್ ॥ ೪ ॥

ಕಲತ್ರಪುತ್ರಮಿತ್ರಾಪ್ತಾನ್ಗೃಹಾನ್ಪಶುಪರಿಚ್ಛದಾನ್ ।
ನಾವೇಕ್ಷಮಾಣಾಸ್ತ್ವರಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಪರೀಪ್ಸವಃ ॥ ೫ ॥

ವ್ಯಲುಂಪನ್ ರಾಜಶಿಬಿರಮಮರಾ ಜಯಕಾಂಕ್ಷಿಣಃ ।
ಇಂದ್ರಸ್ತು ರಾಜಮಹಿಷೀಂ ಮಾತರಂ ಮಮ ಚಾಗ್ರಹೀತ್ ॥ ೬ ॥

ನೀಯಮಾನಾಂ ಭಯೋದ್ವಿಗ್ನಾಂ ರುದತೀಂ ಕುರರೀಮಿವ ।
ಯದೃಚ್ಛಯಾಽಽಗತಸ್ತತ್ರ ದೇವರ್ಷಿರ್ದದೃಶೇ ಪಥಿ ॥ ೭ ॥

ಪ್ರಾಹ ನೈನಾಂ ಸುರಪತೇ ನೇತುಮರ್ಹಸ್ಯನಾಗಸಮ್ ।
ಮುಂಚ ಮುಂಚ ಮಹಾಭಾಗ ಸತೀಂ ಪರಪರಿಗ್ರಹಮ್ ॥ ೮ ॥

ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ

ಆಸ್ತೇಽಸ್ಯಾ ಜಠರೇ ವೀರ್ಯಮವಿಷಹ್ಯಂ ಸುರದ್ವಿಷಃ ।
ಆಸ್ಯತಾಂ ಯಾವತ್ಪ್ರಸವಂ ಮೋಕ್ಷ್ಯೇಽರ್ಥಪದವೀಂಗತಃ ॥ ೯ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಅಯಂ ನಿಷ್ಕಿಲ್ಬಿಷಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾಭಾಗವತೋಮಹಾನ್ ।
ತ್ವಯಾ ನ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತೇ ಸಂಸ್ಥಾಮನಂತಾನುಚರೋ ಬಲೀ ॥ ೧೦ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತಾಂ ವಿಹಾಯೇಂದ್ರೋ ದೇವರ್ಷೇರ್ಮಾನಯನ್ವಚಃ ।
ಅನಂತಪ್ರಿಯಭಕ್ತ್ಯೈನಾಂ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ದಿವಂ ಯಯೌ ॥ ೧೧ ॥

ತತೋ ನೋ ಮಾತರಮೃಷಿಃ ಸಮಾನೀಯ ನಿಜಾಶ್ರಮಮ್ ।
ಆಶ್ವಾಸ್ಯೇಹೋಷ್ಯತಾಂ ವತ್ಸೇ ಯಾವತ್ತೇ ಭರ್ತುರಾಗಮಃ ॥ ೧೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮಂದರಾಚಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ದಾನವರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಹೂಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ॥ ೨ ॥ 'ಇರುವೆಗಳು ಸರ್ಪವನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕುವಂತೆ ಜನರಿಗೆ ಸಂತಾಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಪೀ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ಅವನ ಪಾಪಗಳೇ ತಿಂದುಹಾಕಿದವು. ಇದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ' ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ॥ ೩ ॥ ದೈತ್ಯಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಭಾರೀ ತಯಾರಿಯ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದಾಗ ಅವರ ಸಾಹಸವು ಕರಗಿಹೋಯಿತು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಇದಿರಿಸಲಾರದೇ ಹೋದರು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಏಟುತಿಂದು ಪತ್ನಿಯರು, ಪುತ್ರರು, ಮಿತ್ರರು, ಗುರುಗಳು, ಅರಮನೆಗಳು, ಪಶುಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಇವುಗಳ ಯಾವುದೇ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಗೆ ಬೇಗನೇ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಓಡಿಹೋದರು. ॥ ೪-೫ ॥ ತಮ್ಮ ಗೆಲುವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರಾಜನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆದರು. ಇಂದ್ರನಾದರೋ ರಾಜನ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕಯಾಧುವನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದನು. ॥ ೬ ॥ ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಭಯದಿಂದ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಕುರರೀಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಂದ್ರನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದೈವವಶದಿಂದ ದೇವರ್ಷಿಯಾದ ನಾರದರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ॥ ೭ ॥ ಅವರೆಂದರು – ದೇವೇಂದ್ರಾ ! ಇವಳು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾಗನೇ ! ಪತಿವ್ರತಾ ಶಿರೋಮಣಿಯೂ, ಪರನಾರಿಯೂ ಆದ ಇವಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡ. ಇವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ಬೇಗನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ॥ ೮ ॥

ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು – ಇವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ದ್ರೋಹಿಯಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವೀರ್ಯವಿದೆ. ಇವಳು ಪ್ರಸವದವರೆಗೆ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿ. ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಣ ಅದನ್ನು ಕೊಂದು ಇವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆ. ॥ ೯ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಇವಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತನೂ, ಸೇವಕನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೂ ಆದ ಮಹಾತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯು ನಿನ್ನಬಳಿ ಇಲ್ಲ. ॥ ೧೦ ॥

ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತನಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ॥ ೧೧ ॥

ಅನಂತರ ದೇವಋಷಿ ನಾರದರು ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ –'ಮಗಳೇ ! ನಿನ್ನ ಪತಿಯು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ನೀನು ಇಲ್ಲೇ ಇರು.' ॥ ೧೨ ॥ 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬರುವವರೆವಿಗೂ ಆಕೆಯು

ತಥೇತ್ಯವಾತ್ಸೀದ್ದೇವರ್ಷೇರಂತಿ ಸಾಪ್ಯಕುತೋಭಯಾ ।
ಯಾವದ್ದೈತ್ಯಪತಿರ್ಘೋರಾತ್ತಪಸೋ ನ ನ್ಯವರ್ತತ ॥ ೧೩ ॥

ಋಷಿಂ ಪರ್ಯಚರತ್ತತ್ರ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ಸತೀ ।
ಅಂತರ್ವತ್ನೀ ಸ್ವಗರ್ಭಸ್ಯ ಕ್ಷೇಮಾಯೇಚ್ಛಾಪ್ರಸೂತಯೇ ॥ ೧೪ ॥

ಋಷಿಃ ಕಾರುಣಿಕಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಾದಾದುಭಯಮೀಶ್ವರಃ ।
ಧರ್ಮಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಮಾಮಪ್ಯುದ್ದಿಶ್ಯ ನಿರ್ಮಲಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ತತ್ತು ಕಾಲಸ್ಯ ದೀರ್ಘತ್ವಾತ್ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾನ್ಮಾತುಸ್ತಿರೋದಧೇ ।
ಋಷಿಣಾನುಗೃಹೀತಂ ಮಾಂ ನಾಧುನಾಪ್ಯಜಹಾತ್ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ ೧೬ ॥

ಭವತಾಮಪಿ ಭೂಯಾನ್ಮೇ ಯದಿ ಶ್ರದ್ದಧತೇ ವಚಃ ।
ವೈಶಾರದೀ ಧೀಃ ಶ್ರದ್ಧಾತಃ ಸ್ತ್ರೀಬಾಲಾನಾಂ ಚ ಮೇ ಯಥಾ ॥ ೧೭ ॥

ಜನ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಷಡಿಮೇ ಭಾವಾ ದೃಷ್ಟಾ ದೇಹಸ್ಯ ನಾತ್ಮನಃ ।
ಫಲಾನಾಮಿವ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾಲೇನೇಶ್ವರಮೂರ್ತಿನಾ ॥ ೧೮ ॥

ಆತ್ಮಾ ನಿತ್ಯೋಽವ್ಯಯಃ ಶುದ್ಧ ಏಕಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಆಶ್ರಯಃ ।
ಅವಿಕ್ರಿಯಃ ಸ್ವದೃಗ್ಘೇತುರ್ವ್ಯಾಪಕೋಽಸಂಗ್ಯನಾವೃತಃ ॥ ೧೯ ॥

ಏತೈರ್ದ್ವಾದಶಭಿರ್ವಿದ್ವಾನಾತ್ಮನೋ ಲಕ್ಷಣೈಃ ಪರೈಃ ।
ಅಹಂ ಮಮೇತ್ಯ ಸದ್ಭಾವಂ ದೇಹಾದೌ ಮೋಹಜಂ ತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೨೦ ॥

ಸ್ವರ್ಣಂ ಯಥಾ ಗ್ರಾವಸು ಹೇಮಕಾರಃ
ಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಯೋಗೈಸ್ತದಭಿಜ್ಞ ಆಪ್ನುಯಾತ್ ।
ಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ದೇಹೇಷು ತಥಾಽಽತ್ಮಯೋಗೈ-
ರಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಬ್ರಹ್ಮಗತಿಂ ಲಭೇತ ॥ ೨೧ ॥

ಅಷ್ಟೌ ಪ್ರಕೃತಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತ್ರಯ ಏವ ಹಿ ತದ್ಗುಣಾಃ ।
ವಿಕಾರಾಃ ಷೋಡಶಾಚಾರ್ಯೈಃ ಪುಮಾನೇಕಃ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ॥ ೨೨ ॥

ದೇಹಸ್ತು ಸರ್ವಸಂಘಾತೋ ಜಗತ್ತಸ್ಥುರಿತಿ ದ್ವಿಧಾ ।
ಅತ್ರೈವ ಮೃಗ್ಯಃ ಪುರುಷೋ ನೇತಿ ನೇತೀತ್ಯತತ್ತ್ಯಜನ್ ॥ ೨೩ ॥

ನಿರ್ಭಯಳಾಗಿ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರ ತೊಡಗಿದಳು. ॥ ೧೩ ॥ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿಶುವಾದ ನನಗೆ ಮಂಗಳ ಉಂಟಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟ ಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಬಳಿಕ) ಶಿಶುವು ಹುಟ್ಟಲಿ ಎಂಬ ಕಾಮನೆಯಿಂದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ॥ ೧೪ ॥

ಪರಮ ಕಾರುಣಿಕರೂ, ಸರ್ವಸಮರ್ಥರೂ ಆದ ದೇವಋಷಿ ನಾರದರು ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಉಪದೇಶಿಸುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲೋಸುಗ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಇತ್ತು. ॥ ೧೫ ॥ ಬಹಳ ಸಮಯ ಕಳೆದುಹೋದದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಈಗ ಆ ಜ್ಞಾನದ ನೆನಪು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ದೇವರ್ಷಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನನಗೆ ಅದರ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ॥ ೧೬ ॥ ನೀವುಗಳು ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರಿಸುವವರಾದರೆ ನಿಮಗೂ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗಬಲ್ಲದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮತ್ತು ಬಾಲಕರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೂಡ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಶುದ್ಧವಾಗ ಬಲ್ಲದು. ॥ ೧೭ ॥ ಈಶ್ವರಮೂರ್ತಿಯಾದ ಕಾಲನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬೆಳೆದು, ಹಣ್ಣಾಗಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದುವಂತೆಯೇ ದೇಹಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟು ಇರುವಿಕೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಪರಿಣಾಮ, ಕ್ಷಯ ಮತ್ತು ನಾಶ ಎಂಬ ಆರು ಭಾವವಿಕಾರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ॥ ೧೮ ॥ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಶುದ್ಧನೂ, ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೂ, ಆಶ್ರಯನೂ, ನಿರ್ವಿಕಾರನೂ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನೂ, ಎಲ್ಲರ ಕಾರಣನೂ, ವ್ಯಾಪಕನೂ, ಅಸಂಗನೂ ಮತ್ತು ಆವರಣ ರಹಿತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೧೯ ॥ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಆತ್ಮನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತ ಮನುಷ್ಯನು ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯೆಯಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ॥ ೨೦ ॥ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತಿರುವ ಚಿನ್ನವನ್ನು ತಜ್ಞನಾದ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಪಡೆಯುವಂತೆಯೇ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಶರೀರರೂಪವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪದವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ॥ ೨೧ ॥

ಆಚಾರ್ಯರು ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳು ಈ ಎಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಅದರ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿದ್ದು, ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಒಂದು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳೆಂಬ ಹದಿನಾರು ವಿಕಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪುರುಷತತ್ತ್ವವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ॥ ೨೨ ॥ ಇವೆಲ್ಲದರ ಸಮುದಾಯವೇ ದೇಹವು. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರದೇಹ, ಜಂಗಮದೇಹ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲೇ ಅಂತಃಕರಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಂತಾದ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು 'ಇದು ಆತ್ಮನಲ್ಲ' ಹೀಗೆ ತೊರೆಯುತ್ತಾ ಆತ್ಮನನ್ನು ಹುಡುಕ ಬೇಕು. ॥ ೨೩ ॥

ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ವಿವೇಕೇನೋಶತಾಽಽತ್ಮನಾ ।
ಸರ್ಗಸ್ಥಾನಸಮಾಮ್ನಾಯೈರ್ವಿಮೃಶದ್ಭಿರಸತ್ವರೈಃ ॥ ೨೪ ॥

ಬುದ್ಧೇರ್ಜಾಗರಣಂ ಸ್ವಪ್ನಃ ಸುಷುಪ್ತಿರಿತಿ ವೃತ್ತಯಃ ।
ತಾ ಯೇನೈವಾನುಭೂಯಂತೇ ಸೋಽಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪುರುಷಃ ಪರಃ ॥ ೨೫ ॥

ಏಭಿಸ್ತ್ರಿವರ್ಣೈಃ ಪರ್ಯಸ್ತೈರ್ಬುದ್ಧಿ ಭೇದೈಃ ಕ್ರಿಯೋದ್ಭವೈಃ ।
ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ಮನೋ ಬುಧ್ಯೇದ್ಗಂಧೈರ್ವಾಯುಮಿವಾನ್ವಯಾತ್ ॥ ೨೬ ॥

ಏತದ್ದ್ವಾರೋ ಹಿ ಸಂಸಾರೋ ಗುಣಕರ್ಮನಿಬಂಧನಃ ।
ಅಜ್ಞಾನಮೂಲೋಽಪಾರ್ಥೋಽಪಿ ಪುಂಸಃ ಸ್ವಪ್ನ ಇವೇಷ್ಯತೇ ॥ ೨೭ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ಭವದ್ಭಿಃ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ಬೀಜನಿರ್ಹರಣಂ ಯೋಗಃ ಪ್ರವಾಹೋಪರಮೋ ಧಿಯಃ ॥ ೨೮ ॥

ತತ್ರೋಪಾಯಸಹಸ್ರಾಣಾಮಯಂ ಭಗವತೋದಿತಃ ।
ಯದೀಶ್ವರೇ ಭಗವತಿ ಯಥಾ ಯೈರಂಜಸಾ ರತಿಃ ॥ ೨೯ ॥

ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವಲಬ್ಧಾರ್ಪಣೇನ ಚ ।
ಸಂಗೇನ ಸಾಧುಭಕ್ತಾನಾಮೀಶ್ವರಾರಾಧನೇನ ಚ ॥ ೩೦ ॥

ಶ್ರದ್ಧಯಾ ತತ್ಕಥಾಯಾಂ ಚ ಕೀರ್ತನೈರ್ಗುಣಕರ್ಮಣಾಮ್ ।
ತತ್ಪಾದಾಂಬುರುಹಧ್ಯಾನಾತ್ತಲ್ಲಿಂಗೇಕ್ಷಾರ್ಹಣಾದಿಭಿಃ ॥ ೩೧ ॥

ಹರಿಃ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಭಗವಾನಾಸ್ತ ಈಶ್ವರಃ ।
ಇತಿ ಭೂತಾನಿ ಮನಸಾ ಕಾಮೈಸ್ತೈಃ ಸಾಧು ಮಾನಯೇತ್ ॥ ೩೨ ॥

ಏವಂ ನಿರ್ಜಿತಷಡ್ವರ್ಗೈಃ ಕ್ರಿಯತೇ ಭಕ್ತಿರೀಶ್ವರೇ ।
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಯಯಾ ಸಂಲಭತೇ ರತಿಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಆತ್ಮನು ಇವೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಳಯದ ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಆತುರಪಡಬಾರದು. ॥ ೨೪ ॥ ಜಾಗ್ರತ್, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿ – ಇವು ಮೂರು ಬುದ್ಧಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳು. ಯಾವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ವೃತ್ತಿಗಳ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೋ ಅದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಅತೀತನೂ, ಎಲ್ಲರ ಸಾಕ್ಷಿಯೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನು. ॥ ೨೫ ॥ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಅದರ ಆಶ್ರಯವಾದ ವಾಯುವಿನ ಅರಿವಾಗುವಂತೆಯೇ, ಬುದ್ಧಿಯ ಈ ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಹಾಗೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಮೂರೂ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪದಿಂದ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ॥ ೨೬ ॥ ಆತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಗುಣ-ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ಚಕ್ರವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದು ಅಜ್ಞಾನಮೂಲವೂ, ಮಿಥ್ಯೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕನಸಿನಂತೆ ಜೀವನಿಗೆ ಇದರ ಪ್ರತೀತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨೭ ॥

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಈ ಗುಣಗಳನುಸಾರ ಉಂಟಾಗುವ ಕರ್ಮಗಳ ಬೀಜವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ-ವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರವಾಹವೇ ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಮಿಲನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ॥ ೨೮ ॥ ಈ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಎಸೆಯಲು ಅಥವಾ ಬುದ್ಧಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಸಾಧನೆಗಳು ಇವೆ; ಆದರೂ ಸರ್ವಶಕ್ತಿವಂತ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನಿಷ್ಕಾಮಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗುವಂತಹ ಉಪಾಯವೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನೇ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿರುವನು. ॥ ೨೯ ॥ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆ, ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು, ಭಾಗವತೋತ್ತಮ ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ಸಂಗ, ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆ, ಅವನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅವನ ಗುಣ-ಲೀಲೆಗಳ ಕೀರ್ತನೆ, ಅವನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಂದಿರಮೂರ್ತಿಗಳ ಅರ್ಚನೆ-ದರ್ಶನ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರೇಮವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೩೦-೩೧ ॥

ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮ್ಮಾನಿಸಬೇಕು. ॥ ೩೨ ॥ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ ಮತ್ತು ಮತ್ಸರ ಈ ಆರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಸಾಧನ ಭಕ್ತಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೩೩ ॥

ನಿಶಮ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ಗುಣಾನತುಲ್ಯಾನ್
ವೀರ್ಯಾಣಿ ಲೀಲಾತನುಭಿಃ ಕೃತಾನಿ ।
ಯದಾತಿಹರ್ಷೋತ್ಪುಲಕಾಶ್ರುಗದ್ಗದಂ
ಪ್ರೋತ್ಕಂಠ ಉದ್ಗಾಯತಿ ರೌತಿ ನೃತ್ಯತಿ ॥ ೩೪ ॥

ಯದಾ ಗ್ರಹಗ್ರಸ್ತ ಇವ ಕ್ವಚಿದ್ಧಸ-
ತ್ಯಾಕ್ರಂದತೇ ಧ್ಯಾಯತಿ ವಂದತೇ ಜನಮ್ ।
ಮುಹುಃ ಶ್ವಸನ್ವಕ್ತಿ ಹರೇ ಜಗತ್ಪತೇ
ನಾರಾಯಣೇತ್ಯಾತ್ಮಮತಿರ್ಗತತ್ರಪಃ ॥ ೩೫ ॥

ತದಾ ಪುಮಾನ್ಮುಕ್ತಸಮಸ್ತಬಂಧನ-
ಸ್ತದ್ಭಾವಭಾವಾನುಕೃತಾಶಯಾಕೃತಿಃ ।
ನಿರ್ದಗ್ಧಬೀಜಾನುಶಯೋ ಮಹೀಯಸಾ
ಭಕ್ತಿಪ್ರಯೋಗೇಣ ಸಮೇತ್ಯಧೋಕ್ಷಜಮ್ ॥ ೩೬ ॥

ಅಧೋಕ್ಷಜಾಲಂಭಮಿಹಾಶುಭಾತ್ಮನಃ
ಶರೀರಿಣಃ ಸಂಸೃತಿಚಕ್ರಶಾತನಮ್ ।
ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಸುಖಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾ-
ಸ್ತತೋ ಭಜಧ್ವಂ ಹೃದಯೇ ಹೃದೀಶ್ವರಮ್ ॥ ೩೭ ॥

ಕೋಽತಿಪ್ರಯಾಸೋಽಸುರಬಾಲಕಾ ಹರೇ-
ರುಪಾಸನೇ ಸ್ವೇಹೃದಿ ಛಿದ್ರವತ್ಸತಃ ।
ಸ್ವಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸಖ್ಯುರಶೇಷದೇಹಿನಾಂ
ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಕಿಂ ವಿಷಯೋಪಪಾದನೈಃ ॥ ೩೮ ॥

ರಾಯಃ ಕಲತ್ರಂ ಪಶವಃ ಸುತಾದಯೋ
ಗೃಹಾ ಮಹೀ ಕುಂಜರಕೋಶಭೂತಯಃ ।
ಸರ್ವೇಽರ್ಥಕಾಮಾಃ ಕ್ಷಣಭಂಗುರಾಯುಷಃ
ಕುರ್ವಂತಿ ಮರ್ತ್ಯಸ್ಯ ಕಿಯತ್ಪ್ರಿಯಂ ಚಲಾಃ ॥ ೩೯ ॥

ಏವಂ ಹಿ ಲೋಕಾಃ ಕ್ರತುಭಿಃ ಕೃತಾ ಅಮೀ
ಕ್ಷಯಿಷ್ಣವಃ ಸಾತಿಶಯಾ ನ ನಿರ್ಮಲಾಃ ।
ತಸ್ಮಾದದೃಷ್ಟಶ್ರುತದೂಷಣಂ ಪರಂ
ಭಕ್ತ್ಯೈಕಯೇಶಂ ಭಜತಾತ್ಮಲಬ್ಧಯೇ ॥ ೪೦ ॥

ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾಶರೀರಗಳಿಂದ ತೋರಿದ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮ, ಅವನ ಅನುಪಮಗುಣ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಶ್ರವಣಗೈದು ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗ ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗಿ ಆನಂದದ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಕಂಠವು ಗದ್ಗದವಾಗಿ ಅವನು ಸಂಕೋಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗುವನೋ ; ಯಾವಾಗ ಅವನು ಗ್ರಹಹಿಡಿದು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಗುತ್ತಾ , ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಳುತ್ತಾ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಭಗವದ್ಭಾವದಿಂದ ಜನರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ; ಅವನು ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ ತನ್ಮಯನಾದಾಗ ಬಾರಿ-ಬಾರಿಗೂ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಾ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಹರೇ! ಜಗತ್ಪತೇ ! ನಾರಾಯಣಾ !! ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ, ಆಗ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳು ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನೇ ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ಹೃದಯವೂ ತದಾಕಾರ-ಭಗವನ್ಮಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುಗಳ ಬೀಜಗಳ ಭಂಡಾರವೇ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅವನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ॥ ೩೪-೩೬ ॥ ಈ ಅಶುಭವಾದ ಸಂಸಾರದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಅಶುಭಮಯನಾದ ಜೀವಿಗಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಈ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಈ ಪರಮಾತ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ, ಕೆಲವರು ನಿರ್ವಾಣವೆಂದೂ, ಪರಮಸುಖವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿತ್ರರೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದಯೇಶ್ವರ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸಿರಿ. ॥ ೩೭ ॥ ಅಸುರ ಬಾಲಕರೇ! ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಆಕಾಶದಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ಭಜನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಪರಿಶ್ರಮವಿದೆ ? ಅವನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆಯುವುದು ಅಯ್ಯೋ! ಅರರೇ!! ಎಷ್ಟು ಮೂರ್ಖತೆಯಾಗಿದೆ ! ॥ ೩೮ ॥ ಅಯ್ಯಾ ಸೋದರರೇ ! ಧನ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪಶು, ಪುತ್ರರು, ಪುತ್ರಿಯರು, ಮನೆ, ಭೂಮಿ, ಆನೆ, ಭಂಡಾರ ಮತ್ತು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ವಿಭೂತಿಗಳು – ಹೆಚ್ಚೇನು, ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಸ್ತ ಧನ-ಭೋಗ- ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಈ ಕ್ಷಣಭಂಗುರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಏನು ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವು ? ಅವು ಸ್ವತಃ ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ॥ ೩೯ ॥

ಈ ಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳೂ ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಚಿಕ್ಕದು-ದೊಡ್ಡದು ಎಂಬುದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದೋಷವಲ್ಲ, ನಿರ್ದೋಷನಾದರೋ ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮನೇ. ಯಾರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೪೦ ॥

ಯದದ್ಯರ್ಥ್ಯೇಹ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿದ್ವನ್ಮಾನ್ಯಸಕೃನ್ನರಃ ।
ಕರೋತ್ಯತೋ ವಿಪರ್ಯಾಸಮಮೋಘಂ ವಿಂದತೇ ಫಲಮ್
॥ ೪೧ ॥

ಸುಖಾಯ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಇಹ ಕರ್ಮಿಣಃ ।
ಸದಾಽಽಪ್ನೋತೀಹಯಾ ದುಃಖಮನೀಹಾಯಾಃ ಸುಖಾವೃತಃ
॥ ೪೨ ॥

ಕಾಮಾನ್ಕಾಮಯತೇ ಕಾಮ್ಯೈರ್ಯದರ್ಥಮಿಹ ಪೂರುಷಃ ।
ಸ ವೈ ದೇಹಸ್ತು ಪಾರಕ್ಯೋ ಭಂಗುರೋ ಯಾತ್ಯುಪೈತಿ ಚ
॥ ೪೩ ॥

ಕಿಮು ವ್ಯವಹಿತಾಪತ್ಯದಾರಾಗಾರಧನಾದಯಃ ।
ರಾಜ್ಯಂ ಕೋಶಗಜಾಮಾತ್ಯಭೃತ್ಯಾಪ್ತಾ ಮಮತಾಸ್ಪದಾಃ
॥ ೪೪ ॥

ಕಿಮೇತೈರಾತ್ಮನಸ್ತುಚ್ಛೈಃ ಸಹ ದೇಹೇನ ನಶ್ವರೈಃ ।
ಅನರ್ಥೈರರ್ಥಸಂಕಾಶೈರ್ನಿತ್ಯಾನಂದಮಹೋದಧೇಃ
॥ ೪೫ ॥

ನಿರೂಪ್ಯತಾಮಿಹ ಸ್ವಾರ್ಥಃ ಕಿಯಾನ್‌ದೇಹಭೃತೋಽಸುರಾಃ ।
ನಿಷೇಕಾದಿಷ್ವವಸ್ಥಾಸು ಕ್ಲಿಶ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮಭಿಃ
॥ ೪೬ ॥

ಕರ್ಮಾಣ್ಯಾರಭತೇ ದೇಹೀ ದೇಹೇನಾತ್ಮಾನುವರ್ತಿನಾ ।
ಕರ್ಮಭಿಸ್ತನುತೇ ದೇಹಮುಭಯಂ ತ್ವವಿವೇಕತಃ
॥ ೪೭ ॥

ತಸ್ಮಾದರ್ಥಾಶ್ಚ ಕಾಮಾಶ್ಚ ಧರ್ಮಾಶ್ಚ ಯದಪಾಶ್ರಯಾಃ ।
ಭಜತಾನೀಹಯಾಽಽತ್ಮಾನಮನೀಹಂ ಹರಿಮೀಶ್ವರಮ್
॥ ೪೮ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಭೂತಾನಾಂ ಹರಿರಾತ್ಮೇಶ್ವರಃ ಪ್ರಿಯಃ ।
ಭೂತೈರ್ಮಹದ್ಭಿಃ ಸ್ವಕೃತೈಃ ಕೃತಾನಾಂ ಜೀವಸಂಜ್ಞಿತಃ
॥ ೪೯ ॥

ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಆ ಉದ್ದೇಶ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಾದರೋ ದೂರವುಳಿಯಿತು. ಬದಲಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಫಲವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ॥ ೪೧ ॥ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಲು ಸುಖಪಡೆಯುವುದು – ದುಃಖ ದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು – ಇವೆರಡೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿರು ತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮೊದಲು ಕಾಮನೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವನೂ ಈಗ ಕಾಮನೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸದಾ-ಸರ್ವದಾ ದುಃಖವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೪೨ ॥ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಕಾಮಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಶರೀರಕ್ಕಾಗಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಬಯಸುವನೋ, ಆ ದೇಹವೂ ತನ್ನದಲ್ಲ, ಬೇರೆಯವರದೇ ಆಗಿದೆ. ನರಿ-ನಾಯಿಗಳ ಭೋಜನವಾಗಿದ್ದು, ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೋ ದೊರೆ ಯುತ್ತದೆ, ಯಾವಾಗಲೋ ಅಗಲಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ॥ ೪೩ ॥ ಶರೀರದ್ದೇ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಾದರೆ, ಇದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಪತ್ನೀ, ಪುತ್ರ, ಮನೆ, ಧನ-ಸಂಪತ್ತು, ರಾಜ್ಯ, ಭಂಗಾರ, ಆನೆ-ಕುದುರೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಸೇವಕರು, ಗುರುಗಳು ಮತ್ತು ತನ್ನವರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಇತರರು – ಹೀಗೆಲ್ಲದರ ಕುರಿತು ಹೇಳುವು ದೇನಿದೆ? ॥ ೪೪ ॥ ಈ ತುಚ್ಛ ವಿಷಯಗಳು ಶರೀರದೊಂದಿಗೇ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಪುರುಷಾರ್ಥದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅನರ್ಥರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ಅನಂತ ಆನಂದದ ಮಹಾನ್ ಸಮುದ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವ ನಿಗೆ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಾದರೂ ಏನಿದೆ? ॥ ೪೫ ॥ ಸೋದರರೇ! ಜೀವನು ಗರ್ಭಾಧಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೃತ್ಯುವಿನ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಅಧೀನನಾಗಿ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ॥ ೪೬ ॥ ಆ ಜೀವಿಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವನ್ನೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪುನಃ ಶರೀರವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಶರೀರ, ಶರೀರದಿಂದ ಕರ್ಮ ಈ ಪರಂಪರೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವಿವೇಕದಿಂದಲೇ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೪೭ ॥

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಾವದಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪೀ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅರ್ಥ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಮ – ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲೇ ಆಶ್ರಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವು ಸಿಗಲಾರವು. ॥ ೪೮ ॥ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಈಶ್ವರನೂ, ಆತ್ಮನೂ ಮತ್ತು ಪರಮ ಪ್ರಿಯತಮನೂ ಆಗಿರುವನು. ಅವನೇ ತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜೀವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡು ವನು. ॥ ೪೯ ॥

ದೇವೋಽಸುರೋ ಮನುಷ್ಯೋ ವಾ ಯಕ್ಷೋ ಗಂಧರ್ವ ಏವ ಚ।
ಭಜನ್ಮುಕುಂದಚರಣಂ ಸ್ವಸ್ತಿಮಾನ್ಸ್ಯಾದ್ಯಥಾ ವಯಮ್
॥ ೫೦ ॥

ನಾಲಂ ದ್ವಿಜತ್ವಂ ದೇವತ್ವಮೃಷಿತ್ವಂ ವಾಸುರಾತ್ಮಜಾಃ ।
ಪ್ರೀಣನಾಯ ಮುಕುಂದಸ್ಯ ನ ವೃತ್ತಂ ನ ಬಹುಜ್ಞತಾ
॥ ೫೧ ॥

ನ ದಾನಂ ನ ತಪೋ ನೇಜ್ಯಾ ನ ಶೌಚಂ ನ ವ್ರತಾನಿ ಚ ।
ಪ್ರೀಯತೇಽಮಲಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಹರಿರನ್ಯದ್ವಿಡಂಬನಮ್
॥ ೫೨ ॥

ತತೋ ಹರೌ ಭಗವತಿ ಭಕ್ತಿಂ ಕುರುತ ದಾನವಾಃ ।
ಆತ್ಮೌಪಮ್ಯೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮನೀಶ್ವರೇ
॥ ೫೩ ॥

ದೈತೇಯಾ ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಶೂದ್ರಾ ವ್ರಜೌಕಸಃ ।
ಖಗಾ ಮೃಗಾಃ ಪಾಪಜೀವಾಃ ಸಂತಿ ಹ್ಯಚ್ಯುತತಾಂ ಗತಾಃ
॥ ೫೪ ॥

ಏತಾವಾನೇವ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ಪುಂಸಃ ಸ್ವಾರ್ಥಃ ಪರಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಏಕಾಂತಭಕ್ತಿರ್ಗೋವಿಂದೇ ಯತ್ಸರ್ವತ್ರ ತದೀಕ್ಷಣಮ್
॥ ೫೫ ॥

ದೇವತೆಗಳಾಗಲೀ, ದೈತ್ಯರಿರಲೀ, ಮನುಷ್ಯನಾಗಲೀ, ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಗಂಧರ್ವರಾಗಿರಲೀ ಯಾವನೇ ಆದರೂ ಭಗವಂತನ ಚರಣಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವವನು ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು. ॥ ೫೦ ॥

ದೈತ್ಯಬಾಲಕರೇ ! ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವಾಗಲೀ, ದೇವತ್ವವಾಗಲೀ, ಋಷಿತ್ವವಾಗಲೀ, ಸದಾಚಾರವಾಗಲೀ, ವಿವಿಧ ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗುವುದಾಗಲೀ ಹಾಗೂ ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ, ಶಾರೀರಿಕ-ಮಾನಸಿಕ ಶೌಚ, ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗಲೀ ಇವುಗಳು ಯಾವುದೂ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಕೇವಲ ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮಾಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ವಿಡಂಬನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೫೧-೫೨ ॥ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ದಾನವ ಬಂಧುಗಳೇ ! ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ತಿಳಿದು ಸರ್ವತ್ರ ವಿರಾಜಮಾನನಾದ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡಿರಿ. ॥ ೫೩. ॥ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೈತ್ಯರು, ಯಕ್ಷರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಶೂದ್ರರು, ಗೋಪಾಲಕರು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಮೃಗಗಳು ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪಾಪಿ ಜೀವಿಗಳೂ ಕೂಡ ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವರು. ॥ ೫೪ ॥ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಂದರೆ - ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾರ್ಥವು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಸರ್ವದಾ, ಸರ್ವತ್ರ, ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ॥ ೫೫ ॥

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೭ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಚರಿತೇ ದೈತ್ಯಪುತ್ರಾನುಶಾಸನಂ ನಾಮ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೭ ॥

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀನರಸಿಂಹದೇವರ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ವಧೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಅಥ ದೈತ್ಯಸುತಾಃ ಸರ್ವೇ ಶ್ರುತ್ವಾ ತದನುವರ್ಣಿತಮ್ ।
ಜಗೃಹುರ್ನಿರವದ್ಯತ್ವಾನ್ನೈವ ಗುರ್ವನುಶಿಕ್ಷಿತಮ್
॥ ೧ ॥

ಅಥಾಚಾರ್ಯಸುತಸ್ತೇಷಾಂ ಬುದ್ಧಿಮೇಕಾಂತಸಂಸ್ಥಿತಾಮ್ ।
ಆಲಕ್ಷ್ಯ ಭೀತಸ್ತ್ವರಿತೋ ರಾಜ್ಞ ಆವೇದಯದ್ಯಥಾ
॥ ೨ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ದೈತ್ಯಬಾಲಕರು ಆಗಿನಿಂದಲೇ, ನಿರ್ದೋಷವಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಸರಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಗುರುಗಳ ದೂಷಿತವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ॥ ೧ ॥ ಆ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಗುರುಗಳು ತುಂಬಾ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು, ಕೂಡಲೇ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡರು. ॥ ೨ ॥ ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ಆ ಅಸಹ್ಯವೂ, ಅಪ್ರಿಯವೂ ಆಗಿದ್ದ ಅನೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ದೈತ್ಯರಾಜನ ಶರೀರವು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಥರ-ಥರನೆ

ಶ್ರುತ್ವಾ ತದಪ್ರಿಯಂ ದೈತ್ಯೋ ದುಃಸಹಂ ತನಯಾನಯಮ್ ।
ಕೋಪಾವೇಶಚಲದ್ಗಾತ್ರಃ ಪುತ್ರಂ ಹಂತುಂ ಮನೋ ದಧೇ
॥ ೩ ॥

ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಪರುಷಯಾ ವಾಚಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮತದರ್ಹಣಮ್ ।
ಆಹೇಕ್ಷಮಾಣಃ ಪಾಪೇನ ತಿರಶ್ಚೀನೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ
॥ ೪ ॥

ಪ್ರಶ್ರಯಾವನತಂ ದಾಂತಂ ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಮವಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಸರ್ಪಃ ಪದಾಹತ ಇವ ಶ್ವಸನ್ಪ್ರಕೃತಿದಾರುಣಃ
॥ ೫ ॥

ಹೇ ದುರ್ವಿನೀತ ಮಂದಾತ್ಮನ್ಕುಲಭೇದಕರಾಧಮ ।
ಸ್ತಬ್ಧಂ ಮಚ್ಛಾಸನೋದ್ಧೂತಂ ನೇಷ್ಯೇ ತ್ವಾದ್ಯ ಯಮಕ್ಷಯಮ್
॥ ೬ ॥

ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ಕಂಪಂತೇ ತ್ರಯೋ ಲೋಕಾಃ ಸಹೇಶ್ವರಾಃ ।
ತಸ್ಯ ಮೇಽಭೀತವನ್ಮೂಢ ಶಾಸನಂ ಕಿಂಬಲೋಽತ್ಯಗಾಃ
॥ ೭ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ನ ಕೇವಲಂ ಮೇ ಭವತಶ್ಚ ರಾಜನ್
ಸ ವೈ ಬಲಂ ಬಲಿನಾಂ ಚಾಪರೇಷಾಮ್ ।
ಪರೇಽವರೇಽಮೀ ಸ್ಥಿರಜಂಗಮಾ ಯೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ಯೇನ ವಶಂ ಪ್ರಣೀತಾಃ ॥ ೮ ॥

ಸ ಈಶ್ವರಃ ಕಾಲ ಉರುಕ್ರಮೋಽಸಾ-
ವೋಜಃ ಸಹಃಸತ್ತ್ವಬಲೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಾ ।
ಸ ಏವ ವಿಶ್ವಂ ಪರಮಃ ಸ್ವಶಕ್ತಿಭಿಃ
ಸೃಜತ್ಯವತ್ಯತ್ತಿ ಗುಣತ್ರಯೇಶಃ ॥ ೯ ॥

ಜಹ್ಯಾಸುರಂ ಭಾವಮಿಮಂ ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ
ಸಮಂ ಮನೋ ಧತ್ಸ್ವ ನ ಸಂತಿ ವಿದ್ವಿಷಃ ।
ಋತೇಽಜಿತಾದಾತ್ಮನ ಉತ್ಪಥಸ್ಥಿತಾತ್
ತದ್ಧಿ ಹ್ಯನಂತಸ್ಯ ಮಹತ್ಸಮರ್ಹಣಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ದಸ್ಯೂನ್‌ಪುರಾ ಷಣ್ಣ ವಿಜಿತ್ಯ ಲುಂಪತೋ
ಮನ್ಯಂತ ಏಕೇ ಸ್ವಜಿತಾ ದಿಶೋ ದಶ ।
ಜಿತಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಸ್ಯ ಸಮಸ್ಯ ದೇಹಿನಾಂ
ಸಾಧೋಃ ಸ್ವಮೋಹಪ್ರಭವಾಃ ಕುತಃ ಪರೇ ॥ ೧೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ

ವ್ಯಕ್ತಂ ತ್ವಂ ಮರ್ತುಕಾಮೋಽಸಿ ಯೋಽತಿಮಾತ್ರಂ ವಿಕತ್ಥಸೇ ।
ಮುಮೂರ್ಷೂಣಾಂ ಹಿ ಮಂದಾತ್ಮನ್ನನು ಸ್ಯುರ್ವಿಪ್ಲವಾ ಗಿರಃ
॥ ೧೨ ॥

ನಡುಗತೊಡಗಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಈಗ ನನ್ನ ಕೈಯಾರೆ ಕೊಂದುಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ॥ ೩ ॥ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಕುಮಾರನು ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಕ್ರೂರನಾಗಿದ್ದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು – ನಿಂದೆ – ತಿರಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲದ ಸಾಧುಶಿರೋಮಣಿಯನ್ನು ಕಠೋರವಾಣಿಯಿಂದ ಗದರಿಸುತ್ತಾ ಏಟುತಿಂದ ಸರ್ಪದಂತೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟತೊಡಗಿದನು. ಪಾಪಿಷ್ಠವಾದ ಓರೆನೋಟದಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದನು – ॥ ೪-೫ ॥ ಎಲವೋ ದುಷ್ಟ! ದುರಹಂಕಾರಿ ! ಮೂರ್ಖ ! ಕುಲಗೆಡುಕನೇ ! ತಾನು ಕೆಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಕುಲದ ಬಾಲಕರನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ತೋರಿದ್ದೀಯೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಇದೋ ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗಲೇ ಯಮ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತೇನೆ. ॥ ೬ ॥ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಪಗೊಂಡರೂ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಮತ್ತು ಲೋಕಪಾಲಕರೂ ಥರ-ಥರನೆ ನಡುಗುವರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲೈ ಮೂರ್ಖನೇ! ನೀನು ಯಾರ ಬಲದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಭಯನಂತೆ ನನ್ನ ಶಾಸನವನ್ನು ಮುರಿದಿದ್ದೀಯೇ ? ಹೇಳು. ॥ ೭ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ದೈತ್ಯರಾಜನೇ ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯವರೆಗಿನ ಚರಾಚರ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿವೆ. ಆತನೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಲವು. ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಬಲಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಬಲಶಾಲಿಗಳ ಬಲಗಳಿಗೂ ಆತನದೇ ಬಲವು. ॥ ೮ ॥ ಆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಭುವೇ ಕಾಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಇಂದ್ರಿಯಬಲ, ಮನೋಬಲ, ದೇಹಬಲ, ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕೂಡ ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೯ ॥ ನೀನು ನಿನ್ನ ಆಸುರಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರದಿರುವ, ಕುಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಶತ್ರುವಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಕುರಿತು ಸಮತೆಯ ಭಾವವನ್ನಿರಿಸುವುದೇ ಭಗವಂತನ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಪೂಜೆಯಾಗಿದೆ. ॥ ೧೦ ॥ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆಯುವ ಈ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಕಳ್ಳರನ್ನು ಮೊದಲು ಗೆಲ್ಲದೆ 'ನಾವು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದಿದ್ದೇವೆ' ಎಂದು ಜಂಭಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಕಡು ಮೂರ್ಖರು. ಜ್ಞಾನಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವ ಮಹಾತ್ಮನು – ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿ ಶತ್ರುಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರೂ ಸತ್ತೇಹೋಗುವರು. ಇನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳಾದರೋ ಹೇಗೆ ಉಳಿಯಬಲ್ಲರು ? ॥ ೧೧ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಳಿದನು – ಎಲವೋ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯೇ ! ನಿನ್ನ ಬೊಗಳುವಿಕೆಯು ಅತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ನೀನು ಸಾಯಲು

ಯಸ್ತ್ವಯಾ ಮಂದಭಾಗ್ಯೋಕ್ತೋ ಮದನ್ಯೋ ಜಗದೀಶ್ವರಃ ।
ಕ್ವಾಸೌ ಯದಿ ಸ ಸರ್ವತ್ರ ಕಸ್ಮಾತ್ತಂಭೇ ನ ದೃಶ್ಯತೇ ॥ ೧೩ ॥

ಸೋಽಹಂ ವಿಕತ್ಥಮಾನಸ್ಯ ಶಿರಃ ಕಾಯಾದ್ಧರಾಮಿ ತೇ ।
ಗೋಪಾಯೇತ ಹರಿಸ್ತ್ವಾದ್ಯ ಯಸ್ತೇ ಶರಣಮೀಪ್ಸಿತಮ್ ॥ ೧೪ ॥

ಏವಂ ದುರುಕ್ತೈರ್ಮುಹುರರ್ದಯನ್ರುಷಾ
ಸುತಂ ಮಹಾಭಾಗವತಂ ಮಹಾಸುರಃ ।
ಖಡ್ಗಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯೋತ್ಪತಿತೋ ವರಾಸನಾತ್
ಸ್ತಂಭಂ ತತಾಡಾತಿಬಲಃ ಸ್ವಮುಷ್ಟಿನಾ ॥ ೧೫ ॥

ತದೈವ ತಸ್ಮಿನ್ನಿನದೋಽತಿಭೀಷಣೋ
ಬಭೂವ ಯೇನಾಂಡಕಟಾಹಮಸ್ಫುಟತ್ ।
ಯಂ ವೈ ಸ್ವಧಿಷ್ಣ್ಯೋಪಗತಂ ತ್ವಜಾದಯಃ
ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ್ವಧಾಮಾತ್ಯಯಮಂಗ ಮೇನಿರೇ ॥ ೧೬ ॥

ಸ ವಿಕ್ರಮನ್ಪುತ್ರವಧೇಪ್ಸುರೋಜಸಾ
ನಿಶಮ್ಯ ನಿರ್ಹ್ರಾದಮಪೂರ್ವಮದ್ಭುತಮ್ ।
ಅಂತಃ ಸಭಾಯಾಂ ನ ದದರ್ಶ ತತ್ಪದಂ
ವಿತತ್ರಸುರ್ಯೇನ ಸುರಾರಿಯೂಥಪಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಸತ್ಯಂ ವಿಧಾತುಂ ನಿಜಭೃತ್ಯಭಾಷಿತಂ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ಚ ಭೂತೇಷ್ವಖಿಲೇಷು ಚಾತ್ಮನಃ ।
ಅದೃಶ್ಯ ತಾತ್ಯದ್ಭುತರೂಪಮುದ್ವಹನ್
ಸ್ತಂಭೇ ಸಭಾಯಾಂ ನ ಮೃಗಂ ನ ಮಾನುಷಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ಸ ಸತ್ತ್ವಮೇನಂ ಪರಿತೋಽಪಿ ಪಶ್ಯನ್
ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ಮಧ್ಯಾದನು ನಿರ್ಜಿಹಾನಮ್ ।
ನಾಯಂ ಮೃಗೋ ನಾಪಿ ನರೋ ವಿಚಿತ್ರ-
ಮಹೋ ಕಿಮೇತನ್ನೃಮೃಗೇಂದ್ರರೂಪಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ಮೀಮಾಂಸಮಾನಸ್ಯ ಸಮುತ್ಥಿತೋಽಗ್ರತೋ
ನೃಸಿಂಹರೂಪಸ್ತದಲಂ ಭಯಾನಕಮ್ ।
ಪ್ರತಪ್ತಚಾಮೀಕರಚಂಡಲೋಚನಂ
ಸ್ಫುರತ್ಸಟಾಕೇಸರಜೃಂಭಿತಾನನಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಬಯಸುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಯಲು ಬಯಸುವವನೇ ಇಂತಹ ತಲೆ-ಬುಡವಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಳಹುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೧೨ ॥ ಎಲೈ ಮಂದಭಾಗ್ಯನೇ! ನನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಜಗದೀಶ್ವರನಿರುವನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ! ಆ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನೇ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ? ॥ ೧೩ ॥ ಸರಿ, ನಿನಗೆ ಈ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವನೇ? ಎಲವೋ! ನೀನು ಏಕೆ ಹೀಗೆ ಜಂಬ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವೆ,. ನಾನು ಈಗೀಂದೀಗಲೇ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ದೇಹದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವೆನು. ನಿನಗೆ ಸರ್ವಸ್ವನಾದ ನಿನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಭರವಸೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಆ ಹರಿಯು ಹೇಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನೋ ನೋಡೋಣ. ॥ ೧೪ ॥ ಹೀಗೆ ಆ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ದೈತ್ಯನು ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಪದೇ-ಪದೇ ಜರೆಯುತ್ತಾ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು ಕಂಬವನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೋರಾಗಿ ಗುದ್ದಿದನು. ॥ ೧೫ ॥ ಒಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಒಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಬಂತು. ಆ ಧ್ವನಿಯು ಲೋಕಪಾಲಕರ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳ ಪ್ರಳಯವೇ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ॥ ೧೬ ॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಲೆಂದೇ ಭರ್ರನೇ ಚಿಮ್ಮಿದನು. ಆದರೂ ದೈತ್ಯಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅಪೂರ್ವ, ಅದ್ಭುತ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನು ಚಕಿತನಾಗಿ 'ಯಾರು ಹೀಗೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?' ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡ ತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ॥ ೧೭ ॥

ಆಗಲೇ ತನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ರೂಪದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡನು. ಆ ರೂಪವು ಕೇವಲ ಮೃಗದಂತಿಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ॥ ೧೮ ॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಶಬ್ದಮಾಡುವವನು ಯಾರು ಎಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಕಂಬದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಆ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಓಹೋ! ಇದೆಂತಹ ವಿಚಿತ್ರಪ್ರಾಣಿ? ಇದು ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಮೃಗವೂ ಅಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಈ ನರ-ಸಿಂಹ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಲೌಕಿಕ ಜೀವವು ಯಾವುದು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ॥ ೧೯ ॥ ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಎದುರಿಗೇ ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನು ಬಂದುನಿಂತನು. ಭಗವಂತನ ಆ ರೂಪವು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಕೆಂಪು-ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರವಾದ ಭೀಕರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೇಸರಗಳು ಕೆದರಿ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವು. ॥ ೨೦ ॥ ಕರಾಳವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳು, ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಝಳ

ಕರಾಲದಂಷ್ಟ್ರಂ ಕರವಾಲಚಂಚಲ-
ಕ್ಷುರಾಂತಜಿಹ್ವಂ ಭ್ರುಕುಟೀಮುಖೋಲ್ಬಣಮ್ ।
ಸ್ತಬ್ಧೋರ್ಧ್ವಕರ್ಣಂ ಗಿರಿಕಂದರಾದ್ಭುತ-
ವ್ಯಾತ್ತಾಸ್ಯನಾಸಂ ಹನುಭೇದಭೀಷಣಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ದಿವಿಸ್ಪೃಶತ್ಕಾಯಮದೀರ್ಘಪೀವರ-
ಗ್ರೀವೋರುವಕ್ಷಃಸ್ಥಲಮಲ್ಪಮಧ್ಯಮಮ್ ।
ಚಂದ್ರಾಂಶುಗೌರೈಶ್ಛುರಿತಂ ತನೂರುಹೈ-
ರ್ವಿಷ್ವಗ್ಭುಜಾನೀಕಶತಂ ನಖಾಯುಧಮ್ ॥ ೨೨ ॥

ದುರಾಸದಂ ಸರ್ವನಿಜೇತರಾಯುಧ-
ಪ್ರವೇಕವಿದ್ರಾವಿತದೈತ್ಯದಾನವಮ್ ।
ಪ್ರಾಯೇಣ ಮೇಽಯಂ ಹರಿಣೋರುಮಾಯಿನಾ
ವಧಃ ಸ್ಮೃತೋಽನೇನ ಸಮುದ್ಯತೇನ ಕಿಮ್ ॥ ೨೩ ॥

ಏವಂ ಬ್ರುವಂಸ್ತ್ವಭ್ಯಪತದ್ಗದಾಯುಧೋ
ನದನ್ನೃಸಿಂಹಂ ಪ್ರತಿ ದೈತ್ಯಕುಂಜರಃ ।
ಅಲಕ್ಷಿತೋಽಗ್ನೌ ಪತಿತಃ ಪತಂಗಮೋ
ಯಥಾ ನೃಸಿಂಹೌಜಸಿ ಸೋಽಸುರಸ್ತದಾ ॥ ೨೪ ॥

ನ ತದ್ವಿಚಿತ್ರಂ ಖಲು ಸತ್ತ್ವಧಾಮನಿ
ಸ್ವತೇಜಸಾ ಯೋ ನು ಪುರಾಪಿಬತ್ತಮಃ ।
ತತೋಽಭಿಪದ್ಯಾಭ್ಯಹನನ್ಮಹಾಸುರೋ
ರುಷಾ ನೃಸಿಂಹಂ ಗದಯೋರುವೇಗಯಾ ॥ ೨೫ ॥

ತಂ ವಿಕ್ರಮಂತಂ ಸಗದಂ ಗದಾಧರೋ
ಮಹೋರಗಂ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಸುತೋ ಯಥಾಗ್ರಹೀತ್ ।
ಸ ತಸ್ಯ ಹಸ್ತೋತ್ಕಲಿತಸ್ತದಾಸುರೋ
ವಿಕ್ರೀಡತೋ ಯದ್ವದಹಿರ್ಗರುತ್ಮತಃ ॥ ೨೬ ॥

ಅಸಾಧ್ವಮನ್ಯಂತ ಹೃತೌಕಸೋಽಮರಾ
ಘನಚ್ಛದಾ ಭಾರತ ಸರ್ವಧಿಷ್ಣ್ಯಪಾಃ ।
ತಂ ಮನ್ಯಮಾನೋ ನಿಜವೀರ್ಯಶಂಕಿತಂ
ಯದ್ಧಸ್ತಮುಕ್ತೋ ನೃಹರಿಂ ಮಹಾಸುರಃ ।
ಪುನಸ್ತಮಾಸಜ್ಜತ ಖಡ್ಗಚರ್ಮಣೀ
ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ವೇಗೇನ ಜಿತಶ್ರಮೋ ಮೃಧೇ ॥ ೨೭ ॥

ಪಿಸುತ್ತಾ ಚೂರಿಯ ಅಲಗಿನಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನಾಲಿಗೆಯಿತ್ತು. ಓರೆಯಾದ ಹುಬ್ಬುಗಳಿಂದ ಅವನ ಮುಖವು ಇನ್ನೂ ಭಯಾನಕವಾಗಿತ್ತು. ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಮಿರಿನಿಂತ ಕಿವಿಗಳು, ಅರಳಿದ ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳು, ತೆರೆದಿರುವ ಬಾಯಿಯು ಪರ್ವತ ಗುಹೆಯಂತೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀಳಿದ ಕೆನ್ನೆಗಳಿಂದ ಅವನ ರೂಪವು ರೌದ್ರತಮವಾಗಿತ್ತು. ॥ ೨೦ ॥ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶಾಲವಾದ ದೇಹ, ಉದ್ದವಾಗಿ ಪುಷ್ಟವಾದ ಕತ್ತು, ಅಗಲವಾದ ಎದೆ, ತೆಳುವಾದ ನಡು, ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳಂತೆ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಳಿಯ ಕೂದಲು, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನೂರಾರು ಭುಜಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಗುರುಗಳು ಇದ್ದವು. ॥ ೨೨ ॥ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಯಾರಿಗೂ ಧೈರ್ಯವು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಮತ್ತು ವಜ್ರವೇ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಅವನು ಎಲ್ಲ ದೈತ್ಯ-ದಾನವರನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು – ಮಹಾಮಾಯಾವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಲು ಈ ರೂಪ-ವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಏನಾದರೇನಂತೆ, ಈತನ ಯಾವ ಆಟವೂ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ॥ ೨೩. ॥

ಹೀಗೆ ಅಂದುಕೊಂಡು ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ದೈತ್ಯರಾಜನಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀನರಸಿಂಹದೇವರ ಮೇಲೆ ಎಗರಿಬಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಹೋದ ಮಿಡತೆಯು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಭಗವಂತನಾದ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಹೋದ ಅಸುರನು ಸ್ವಾಮಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋದನು. ॥ ೨೪ ॥ ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ತಮೋಗುಣ ರೂಪವಾದ ಘೋರ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನುಂಗಿಹಾಕಿದ್ದನು. ಅನಂತರ ಆ ದೈತ್ಯನು ಅತಿಕ್ರೋಧದಿಂದ ದೇವನ ಬಳಿಗೆ ನೆಗೆದು, ಗದೆಯನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ॥ ೨೫ ॥ ಆದರೆ ಭಗವಂತನು – ದೈತ್ಯನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಗರುಡನು ಸರ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಗದೆಯ ಸಹಿತ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ದೇವನು ದೈತ್ಯನೊಡನೆ ಆಟವಾಡ ತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನು – ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವ ಗರುಡನ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಹಾವು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಕೈಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೨೬ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲಕರೆಲ್ಲರೂ ಮೋಡಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನಾದರೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮೊದಲೇ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದೈತ್ಯನು ಭಗವಂತನ ಕೈಯಿಂದ ಜಾರಿಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಹೆದರಿದರು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೂ ನರಸಿಂಹನು

ತಂ ಶ್ಯೇನವೇಗಂ ಶತಚಂದ್ರವರ್ತ್ಮಭಿ-
ಶ್ಚರಂತಮಚ್ಛಿದ್ರಮುಪರ್ಯಧೋ ಹರಿಃ ।
ಕೃತ್ವಾಟ್ಟಹಾಸಂ ಖರಮುತ್ಸ್ವನೋಲ್ಬಣಂ
ನಿಮೀಲಿತಾಕ್ಷಂ ಜಗೃಹೇ ಮಹಾಜವಃ ॥ ೨೮ ॥

ವಿಷ್ವಕ್ಸ್ಫುರಂತಂ ಗ್ರಹಣಾತುರಂ ಹರಿ-
ರ್ವ್ಯಾಲೋ ಯಥಾಽಽಖುಂ ಕುಲಿಶಾಕ್ಷತತ್ವಚಮ್ ।
ದ್ವಾರ್ಯೂರ ಆಪಾತ್ಯ ದದಾರ ಲೀಲಯಾ
ನಖೈರ್ಯಥಾಹಿಂ ಗರುಡೋ ಮಹಾವಿಷಮ್ ॥ ೨೯ ॥

ಸಂರಂಭದುಷ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಕರಾಲಲೋಚನೋ
ವ್ಯಾತ್ತಾನನಾಂತಂ ವಿಲಿಹನ್ಸ್ವಜಿಹ್ವಯಾ ।
ಅಸೃಗ್ಲವಾಕ್ತಾರುಣಕೇಸರಾನನೋ
ಯಥಾಂತ್ರಮಾಲೀ ದ್ವಿಪಹತ್ಯಯಾ ಹರಿಃ ॥ ೩೦ ॥

ನಖಾಂಕುರೋತ್ಪಾಟಿತಹೃತ್ಸರೋರುಹಂ
ವಿಸೃಜ್ಯ ತಸ್ಯಾನುಚರಾನುದಾಯುಧಾನ್ ।
ಅಹನ್ಸಮಂತಾನ್ನಖಶಸ್ತ್ರಪಾರ್ಷ್ಣಿಭಿ-
ರ್ದೋರ್ದಂಡಯೂಥೋಽನುಪಥಾನ್ಸಹಸ್ರಶಃ ॥ ೩೧ ॥

ಸಟಾವಧೂತಾ ಜಲದಾಃ ಪರಾಪತನ್-
ಗ್ರಹಾಶ್ಚ ತದ್ದೃಷ್ಟಿವಿಮುಷ್ಟರೋಚಿಷಃ ।
ಅಂಭೋಧಯಃ ಶ್ವಾಸಹತಾ ವಿಚುಕ್ಷುಭು-
ರ್ನಿರ್ಹ್ರಾದಭೀತಾ ದಿಗಿಭಾ ವಿಚುಕ್ರುಶುಃ ॥ ೩೨ ॥

ದ್ಯೌಸ್ತತ್ಸಟೋತ್ಕ್ಷಿಪ್ತವಿಮಾನಸಂಕುಲಾ
ಪ್ರೋತ್ಸರ್ಪತ ಕ್ಷ್ಮಾ ಚ ಪದಾತಿಪೀಡಿತಾ ।
ಶೈಲಾಃ ಸಮುತ್ಪೇತುರಮುಷ್ಯ ರಂಹಸಾ
ತತ್ತೇಜಸಾ ಖಂ ಕಕುಭೋ ನ ರೇಜಿರೇ ॥ ೩೩ ॥

ನನ್ನ ಬಲವೀರ್ಯದಿಂದ ಹೆದರಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು ಎಂದೇ ತಿಳಿದನು. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಬಳಲಿಕೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಅವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಕತ್ತಿ-ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನರಸಿಂಹದೇವರ ಕಡೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ॥ ೨೭ ॥ ಆಗ ಅವನು ಗಿಡುಗಿನಂತೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಮೇಲೆ-ಕೆಳಗೆ ಕತ್ತಿ-ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವ ವರಸೆಗಳಿಂದ ಶತ್ರುವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡ ಮತ್ತು ಭಯಂಕರ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋದುವು. ಮತ್ತೆ ಅತಿರಭಸದಿಂದ ಜಿಗಿದು ಸರ್ಪವು ಇಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ವಜ್ರಾಯುಧದ ಏಟಿನಿಂದಲೂ ಯಾವಾತನ ಚರ್ಮವು ತರಚಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಈಗ ಶ್ರೀನರಸಿಂಹನ ಪಂಜದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಚಡಪಡಿಸತೊಡಗಿದನು. ಭಗವಂತನು ಆತನನ್ನು ಸಭೆಯ ದ್ವಾರದ ಬಳಿಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹೊಸ್ತಿಲಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಡವಿಕೊಂಡು ಗರುಡನು ಮಹಾವಿಷಧಾರಿಯಾದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕುವಂತೆ – ಶ್ರೀನರಸಿಂಹನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದಲೇ ಅವನ ಉದರವನ್ನು ಬಗೆದು ಸೀಳಿ ಹಾಕಿದನು. ॥ ೨೮-೨೯ ॥ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕ್ರೋಧ ತುಂಬಿದ ವಿಕರಾಳ ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಚಾಚಿದ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತೆರೆದ ಬಾಯಿಯ ಎರಡೂ ಮೂಲೆಗಳನ್ನೂ ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದನು. ರಕ್ತದ ಕಣಗಳಿಂದ ಅವನ ಬಾಯಿಯು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿನ ಕೇಸರಗಳು ಕೆಂಪಗಾಗಿದ್ದವು. ಆನೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ಅದರ ಕರುಳಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಸಿಂಹದಂತೆ – ಆ ನರಸಿಂಹನು ರುದ್ರ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ ೩೦ ॥ ಅವನು ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಿತ್ತು ನೆಲಕ್ಕೆ ಒಗೆದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಸಾವಿರಾರು ದೈತ್ಯ-ದಾನವರು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಭುಜಗಳೆಂಬ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೂ, ಒದೆತಗಳಿಂದಲೂ, ಉಗುರುಗಳೆಂಬ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. ॥ ೩೧ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಆಗ ಭಗವಾನ್ ನರಸಿಂಹನ ಕತ್ತಿನ ಕೇಸರಗಳ ಅಪ್ಪಳಿಕೆಯಿಂದ ಮೋಡಗಳು ಚೆದುರಿಹೋದುವು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹರ ತೇಜಸ್ಸು ಮಂಕಾಯಿತು. ಅವನ ಉಸಿರಾಟದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಸಮುದ್ರಗಳು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡವು. ಅವನ ಸಿಂಹನಾದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಘೀಳಿಟ್ಟವು. ॥ ೩೨ ॥ ಅವನ ಕೇಸರಗಳಿಗೆ ಢಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ದೇವತೆಗಳ ವಿಮಾನಗಳು ಅಸ್ತ-ವ್ಯಸ್ತವಾದುವು. ಸ್ವರ್ಗವು ನಡುಗಿಹೋಯಿತು. ಅವನ ಪಾದಾಘಾತದಿಂದ ಭೂಕಂಪ ಉಂಟಾಯಿತು. ವೇಗದಿಂದ ಪರ್ವತಗಳು ಹಾರತೊಡಗಿದವು.

ತತಃ ಸಭಾಯಾಮುಪವಿಷ್ಟಮುತ್ತಮೇ
ನೃಪಾಸನೇ ಸಂಭೃತತೇಜಸಂ ವಿಭುಮ್ ।
ಅಲಕ್ಷಿತದ್ವೈರಥಮತ್ಯಮರ್ಷಣಂ
ಪ್ರಚಂಡ ವಕ್ತ್ರಂ ನ ಬಭಾಜ ಕಶ್ಚನ ॥ ೩೪ ॥

ನಿಶಮ್ಯ ಲೋಕತ್ರಯಮಸ್ತಕಜ್ವರಂ
ತಮಾದಿದೈತ್ಯಂ ಹರಿಣಾ ಹತಂ ಮೃಧೇ ।
ಪ್ರಹರ್ಷವೇಗೋತ್ಕಲಿತಾನನಾ ಮುಹುಃ
ಪ್ರಸೂನವರ್ಷೈರ್ವವೃಷುಃ ಸುರಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೩೫ ॥

ತದಾ ವಿಮಾನಾವಲಿಭಿರ್ನಭಸ್ತಲಂ
ದಿದೃಕ್ಷತಾಂ ಸಂಕುಲಮಾಸ ನಾಕಿನಾಮ್ ।
ಸುರಾನಕಾ ದುಂದುಭಯೋಽಥ ಜಘ್ನಿರೇ
ಗಂಧರ್ವಮುಖ್ಯಾ ನನೃತುರ್ಜಗುಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೩೬ ॥

ತತ್ರೋಪವ್ರಜ್ಯ ವಿಬುಧಾ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಗಿರಿಶಾದಯಃ ।
ಋಷಯಃ ಪಿತರಃ ಸಿದ್ಧಾ ವಿದ್ಯಾಧರಮಹೋರಗಾಃ ॥ ೩೭ ॥

ಮನವಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಯೋ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಚಾರಣಾಃ ।
ಯಕ್ಷಾಃ ಕಿಂಪುರುಷಾಸ್ತಾತ ವೇತಾಲಾಃ ಸಿದ್ಧಕಿನ್ನರಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ತೇ ವಿಷ್ಣು ಪಾರ್ಷದಾಃ ಸರ್ವೇ ಸುನಂದಕುಮುದಾದಯಃ ।
ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಪುಟಾ ಆಸೀನಂ ತೀವ್ರತೇಜಸಮ್ ।
ಈಡಿರೇ ನರಶಾರ್ದೂಲಂ ನಾತಿದೂರಚರಾಃ ಪೃಥಕ್ ॥ ೩೯ ॥

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ನತೋಽಸ್ಮ್ಯನಂತಾಯ ದುರಂತಶಕ್ತಯೇ
ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯಾಯ ಪವಿತ್ರಕರ್ಮಣೇ ।
ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತಿಸಂಯಮಾನ್ಗುಣೈಃ
ಸ್ವಲೀಲಯಾ ಸಂದಧತೇಽವ್ಯಯಾತ್ಮನೇ ॥ ೪೦ ॥

ಶ್ರೀರುದ್ರ ಉವಾಚ

ಕೋಪಕಾಲೋ ಯುಗಾಂತಸ್ತೇ
ಹತೋಽಯಮಸುರೋಽಲ್ಪಕಃ ।
ತತ್ಸುತಂ ಪಾಹ್ಯುಪಸೃತಂ
ಭಕ್ತಂ ತೇ ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ॥ ೪೧ ॥

ಅವನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಮಿಂಚಿನಿಂದ ಆಕಾಶವೂ, ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಕಳೆಗುಂದಿ ಕತ್ತಲಾವರಿಸಿ ಕಾಣಿಸದೇ ಹೋದುವು. ॥ ೩೩ ॥ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ಇದಿರಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನ ಕ್ರೋಧವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಆವನು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ರಾಜಸಭೆಯ ಎತ್ತರವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತನು. ಆಗ ಅವನ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಃ ಪುಂಜ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಭಯಂಕರ ವದನವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಲೂ ಯಾರಿಗೂ ಧೈರ್ಯಬರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೩೪ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ! ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ತಲೆನೋವಾಗಿದ್ದ ಆ ಆದಿದೈತ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಕೈಯಿಂದ ಹತನಾದನೆಂಬ ಶುಭಸಮಾಚಾರವು ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವಿಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಆನಂದದಿಂದ ಅವರ ಮುಖಗಳು ಅರಳಿದವು. ಅವರು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಹೂವಿನ ಮಳೆಗರೆಯ ತೊಡಗಿದರು. ॥ ೩೫ ॥ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ದೇವತೆಗಳ ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಆಕಾಶವು ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ॥ ೩೬ ॥ ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಸ್ವಾಮಿ ಶಂಕರನು, ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳೂ, ಋಷಿಗಳೂ, ಪಿತೃಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ಮಹಾನಾಗರೂ, ಮನುಗಳೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರೆಯರೂ, ಚಾರಣರೂ, ಯಕ್ಷರೂ, ಕಿಂಪುರುಷರೂ, ಬೇತಾಳರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಕಿನ್ನರರೂ ಹಾಗೂ ಸುನಂದ-ಕುಮುದ ಮೊದಲಾದ ಭಗವಂತನ ಪಾರ್ಷದರೂ, ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವೀ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಿಂದಲೇ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ॥ ೩೭-೩೯ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಭೋ ! ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಪಾರವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಅನಂತನಾದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ಮಗಳು ಪವಿತ್ರವಾಗಿವೆ. ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ನೀನು ಲೀಲೆಯಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವದ ಉತ್ಪತ್ತಿ , ಪಾಲನೆ, ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನೀನು ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವೆ. ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೪೦ ॥

ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ನಿನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಕೋ. ನೀನು ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕಾಲ ಮಹಾಪ್ರಳಯವಲ್ಲವೇ ? ಆದರೂ ಈ ತುಚ್ಛನಾದ ದೈತ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತೋರಿದೆ. ಆತನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಯೂ ಆಯಿತು. ಅವನ ಪುತ್ರನು ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿರುವನು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ಪ್ರಭೋ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಈ ಭಕ್ತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ॥ ೪೧ ॥

ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ

ಪ್ರತ್ಯಾನೀತಾಃ ಪರಮ ಭವತಾ ತ್ರಾಯತಾ ನಃ ಸ್ವಭಾಗಾ
ದೈತ್ಯಾಕ್ರಾಂತಂ ಹೃದಯಕಮಲಂ ತ್ವದ್ಗೃಹಂ ಪ್ರತ್ಯಬೋಧಿ।
ಕಾಲಗ್ರಸ್ತಂ ಕಿಯದಿದಮಹೋ ನಾಥ ಶುಶ್ರೂಷತಾಂ ತೇ
ಮುಕ್ತಿಸ್ತೇಷಾಂ ನ ಹಿ ಬಹುಮತಾ ನಾರಸಿಂಹಾಪರೈಃ ಕಿಮ್ ॥ ೪೨ ॥

ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು – ಓ ಪುರುಷೋತ್ತಮಾ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ, ಅವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಯಾದ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿವೆ. ದೈತ್ಯರ ಆತಂಕದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಕಮಲಗಳನ್ನು ನೀನು ಅರಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವೆ. ಅವೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ನಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಪುನಃ ದೊರೆತ ಈ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಾದವರಿಗೆ ಇದೇನು ಮಹಾ! ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಆದರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಭೋಗಗಳಾದರೋ ಅವರಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿದೆ? ॥ ೪೨ ॥

ಋಷಯ ಊಚುಃ

ತ್ವಂ ನಸ್ತಪಃ ಪರಮಮಾತ್ಥ ಯದಾತ್ಮತೇಜೋ
ಯೇನೇದಮಾದಿಪುರುಷಾತ್ಮಗತಂ ಸಸರ್ಜ ।
ತದ್ವಿಪ್ರಲುಪ್ತಮಮುನಾದ್ಯ ಶರಣ್ಯಪಾಲ
ರಕ್ಷಾಗೃಹೀತವಪುಷಾ ಪುನರನ್ವಮಂಸ್ಥಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಓ ಶರಣಾಗತವತ್ಸಲನೇ! ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿದ್ದ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೀನು ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕವೇ ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ, ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅದೇ ಆತ್ಮತೇಜೋರೂಪವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಪಸ್ಸಿನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕರುಣಿಸಿದ್ದೆ. ಈ ದೈತ್ಯನು ಆ ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ಲುಪ್ತಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ತಪಸ್ಸಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ಅವತಾರತಾಳಿ ನೀನು ಮತ್ತೆ ಆ ತಪಸ್ಸಿನ ಉಪದೇಶವನ್ನೇ ಅನುಮೋದಿಸಿರುವೆ ॥ ೪೩ ॥

ಪಿತರ ಊಚುಃ

ಶ್ರಾದ್ಧಾನಿ ನೋಽಧಿಬುಭುಜೇ ಪ್ರಸಭಂ ತನೂಜೈ-
ರ್ದತ್ತಾನಿ ತೀರ್ಥಸಮಯೇಽಪ್ಯಪಿಬತ್ತಿಲಾಂಬು ।
ತಸ್ಯೋದರಾನ್ನಖವಿದೀರ್ಣವಪಾದ್ಯ ಆರ್ಚ್ಛತ್
ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ನೃಹರಯೇಽಖಿಲಧರ್ಮಗೋಪ್ತ್ರೇ ॥ ೪೪ ॥

ಪಿತೃಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಭೋ! ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರು ನಮಗಾಗಿ ಪಿಂಡಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ದುಷ್ಟದೈತ್ಯನು ಅವನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಿಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರು ಪವಿತ್ರವಾದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣವನ್ನೂ, ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೂ ಈತನು ಕುಡಿದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂದು ನೀನು ನಿನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಗೆದು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ರಕ್ಷಕನಾದ ನರಸಿಂಹದೇವನೇ! ನಿನಗೆ ನಾವು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.॥ ೪೪ ॥

ಸಿದ್ಧಾ ಊಚುಃ

ಯೋ ನೋ ಗತಿಂ ಯೋಗಸಿದ್ಧಾಮಸಾಧು-
ರಹಾರಷೀದ್ ಯೋಗತಪೋಬಲೇನ ।
ನಾನಾದರ್ಪಂ ತಂ ನಖೈರ್ನಿರ್ದದಾರ
ತಸ್ಮೈ ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರಣತಾಃ ಸ್ಮೋ ನೃಸಿಂಹ ॥ ೪೫ ॥

ಸಿದ್ಧರು ಹೇಳಿದರು – ಓ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯೇ! ಈ ದುಷ್ಟನು ತನ್ನ ಯೋಗ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ಯೋಗಸಿದ್ಧ ಗತಿಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನೀನು ನಿನ್ನ ನಖಗಳಿಂದ ಆ ದುರಹಂಕಾರಿಯನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಮ್ರರಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ॥ ೪೫ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರಾ ಊಚುಃ

ವಿದ್ಯಾಂ ಪೃಥಗ್ಧಾರಣಯಾನುರಾದ್ಧಾಂ
ನ್ಯಷೇಧದಜ್ಞೋ ಬಲವೀರ್ಯದೃಪ್ತಃ ।
ಸ ಯೇನ ಸಂಖ್ಯೇ ಪಶುವದ್ಧತಸ್ತಂ
ಮಾಯಾನೃಸಿಂಹಂ ಪ್ರಣತಾಃ ಸ್ಮ ನಿತ್ಯಮ್ ॥ ೪೬ ॥

ವಿದ್ಯಾಧರರು ಹೇಳಿದರು – ಈ ಮೂರ್ಖ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ತನ್ನ ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ದುರಹಂಕಾರದಿಂದ ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ನಾವುಗಳು ವಿವಿಧ ಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇವನು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಪಶುವಿನಂತೆ ಇವನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದೆ. ತನ್ನ ಲೀಲೆಯಿಂದ ನರಸಿಂಹನಾದ ನಿನಗೆ ನಾವು, ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ॥ ೪೬ ॥

ನಾಗಾ ಊಚುಃ

ಯೇನ ಪಾಪೇನ ರತ್ನಾನಿ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಾನಿ ಹೃತಾನಿ ನಃ ।
ತದ್ವಕ್ಷಃಪಾಟನೇನಾಸಾಂ ದತ್ತಾನಂದ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ॥ ೪೭ ॥

ನಾಗಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಈ ಪಾಪಿಯು ನಮ್ಮ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇಂದು ಅವನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ನೀನು ನಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಪ್ರಭೋ! ನಾವು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ॥ ೪೭ ॥

ಮನವ ಊಚುಃ

ಮನವೋ ವಯಂ ತವ ನಿದೇಶಕಾರಿಣೋ
ದಿತಿಜೇನ ದೇವ ಪರಿಭೂತಸೇತವಃ ।
ಭವತಾ ಖಲಃ ಸ ಉಪಸಂಹೃತಃ ಪ್ರಭೋ
ಕರವಾಮ ತೇ ಕಿಮನುಶಾಧಿ ಕಿಂಕರಾನ್ ॥ ೪೮ ॥

ಮನುಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಓ ದೇವಾಧಿದೇವನೇ ! ನಾವು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಕಾರಿ ಮನುಗಳು. ಈ ದೈತ್ಯನು ನಮ್ಮಗಳ ಧರ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ನೀನು ಆ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ. ಪ್ರಭೋ ! ನಾವು ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಿನಗೆ ಏನು ಸೇವೆ ಮಾಡೋಣ ? ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸು. ॥ ೪೮ ॥

ಪ್ರಜಾಪತಯ ಊಚುಃ

ಪ್ರಜೇಶಾ ವಯಂ ತೇ ಪರೇಶಾಭಿಸೃಷ್ಟಾ
ನ ಯೇನ ಪ್ರಜಾ ವೈ ಸೃಜಾಮೋ ನಿಷಿದ್ಧಾಃ ।
ಸ ಏಷ ತ್ವಯಾ ಭಿನ್ನವಕ್ಷಾ ನು ಶೇತೇ
ಜಗನ್ಮಂಗಲಂ ಸತ್ತ್ವಮೂರ್ತೇಽವತಾರಃ ॥ ೪೯ ॥

ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಹೇಳಿದರು – ಓ ಪರಮೇಶ್ವರಾ! ನೀನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಇವನು ತಡೆದುದರಿಂದ ನಾವು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇವನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿದಾಗ ಇವನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನೆಲಕ್ಕೊರಗಿದನು. ಸತ್ತ್ವಮಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಪ್ರಭುವೇ ! ನಿನ್ನ ಈ ಅವತಾರವು ಜಗತ್ತಿನ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೪೯॥

ಗಂಧರ್ವಾ ಊಚುಃ

ವಯಂ ವಿಭೋ ತೇ ನಟನಾಟ್ಯಗಾಯಕಾ
ಯೇನಾತ್ಮಸಾದ್ವೀರ್ಯಬಲೌಜಸಾ ಕೃತಾಃ ।
ಸ ಏಷ ನೀತೋ ಭವತಾ ದಶಾಮಿಮಾಂ
ಕಿಮುತ್ಪಥಸ್ಥಃ ಕುಶಲಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥ ೫೦ ॥

ಗಂಧರ್ವರು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಭೋ ! ನಾವು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದ ಸಂಗೀತಗಾರರು, ನಿನಗಾಗಿ ನಾಟ್ಯ-ಗೀತ-ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಿ, ಅಭಿನಯಿಸುವ ಸೇವಕರು. ಈ ದೈತ್ಯನು ತನ್ನ ಬಲ-ವೀರ್ಯ-ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ದುಷ್ಟನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ. ಕುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಉಂಟಾದೀತೇ ! ॥ ೫೦ ॥

ಚಾರಣಾ ಊಚುಃ

ಹರೇ ತವಾಂಘ್ರಿಪಂಕಜಂ ಭವಾಪವರ್ಗಮಾಶ್ರಿತಾಃ ।
ಯದೇಷ ಸಾಧುಹೃಚ್ಛಯಸ್ತ್ವಯಾಸುರಃ ಸಮಾಪಿತಃ
॥ ೫೧ ॥

ಚಾರಣರು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಭುವೇ ! ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಹೃದಯಶೂಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ನೀನು ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವಂತಹ ನಿನ್ನ ಈ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇವೆ. ॥ ೫೧ ॥

ಯಕ್ಷಾ ಊಚುಃ

ವಯಮನುಚರಮುಖ್ಯಾಃ ಕರ್ಮಭಿಸ್ತೇ ಮನೋಜ್ಞೈ-
ಸ್ತ ಇಹ ದಿತಿಸುತೇನ ಪ್ರಾಪಿತಾ ವಾಹಕತ್ವಮ್ ।
ಸ ತು ಜನಪರಿತಾಪಂ ತತ್ಕೃತಂ ಜಾನತಾ ತೇ
ನರಹರ ಉಪನೀತಃ ಪಂಚತಾಂ ಪಂಚವಿಂಶ ॥ ೫೨ ॥

ಯಕ್ಷರು ಹೇಳಿದರು – ಓ ಭಗವಂತನೇ ! ನಾವು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ನಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊರುವ ಬೋವಿಗಳಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ! ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನವರಾದ ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನೀನು ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದೆ. ॥ ೫೨ ॥

ಕಿಂಪುರುಷಾ ಊಚುಃ

ವಯಂ ಕಿಂಪುರುಷಾಸ್ತ್ವಂ ತು ಮಹಾಪುರುಷ ಈಶ್ವರಃ ।
ಅಯಂ ಕುಪುರುಷೋ ನಷ್ಟೋ ಧಿಕ್ಕೃತಃ ಸಾಧುಭಿರ್ಯದಾ
॥ ೫೩ ॥

ಕಿಂಪುರುಷರು ಹೇಳಿದರು – ಪ್ರಭೋ ! ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ತುಚ್ಛರಾದ ಕಿಂಪುರುಷರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನೀನು ಸರ್ವಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನು. ಈ ಕಿಂಪುರುಷನು ಸಾಧುಗಳ ಧಿಕ್ಕಾರಕ್ಕೆ- ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದಾಗ ಆ ಅಸುರಾಧಮನನ್ನು ನೀನು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆ. ॥ ೫೩ ॥

ವೈತಾಲಿಕಾ ಊಚುಃ

ಸಭಾಸು ಸತ್ರೇಷು ತವಾಮಲಂ ಯಶೋ
ಗೀತ್ವಾ ಸಪರ್ಯಾಂ ಮಹತೀಂ ಲಭಾಮಹೇ ।
ಯಸ್ತಾಂ ವ್ಯನೈಷೀದ್ಭೃಶಮೇಷ ದುರ್ಜನೋ
ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ಹತಸ್ತೇ ಭಗವನ್ಯಥಾಽಽಮಯಃ ॥ ೫೪ ॥

ವೈತಾಲಿಕರು ಹೇಳಿದರು – ಓ ಭಗವಂತಾ ! ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಡಿ-ಹೊಗಳಿ ನಾವು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ-ಸಂಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈ ದುಷ್ಟನು ನಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಾಯವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಮಹಾರೋಗದಂತೆ ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ನೀನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತು ಬಿಸಾಡಿದೆ, ಇದು ಎಂತಹ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ॥ ೫೪ ॥

ಕಿನ್ನರಾ ಊಚುಃ

ವಯಮೀಶ ಕಿನ್ನರಗಣಾಸ್ತವಾನುಗಾ
ದಿತಿಜೇನ ವಿಷ್ಟಿಮಮುನಾನುಕಾರಿತಾಃ ।
ಭವತಾ ಹರೇ ಸ ವೃಜಿನೋಽವಸಾದಿತೋ
ನರಸಿಂಹ ನಾಥ ವಿಭವಾಯ ನೋ ಭವ ॥ ೫೫ ॥

ಕಿನ್ನರರು ಹೇಳಿದರು – ಕಿನ್ನರರಾದ ನಾವು ನಿನ್ನ ಸೇವಕರು. ಈ ದೈತ್ಯನು ನಮ್ಮಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಗವಂತಾ! ನೀನು ಕೃಪೆದೋರಿ ಇಂದು ಈ ಪಾಪಿಯನ್ನು ನಾಶ ಪಡಿಸಿದೆ. ಪ್ರಭೋ! ನೀನು ಹೀಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರು. ॥ ೫೫ ॥

ವಿಷ್ಣುಪಾರ್ಷದಾ ಊಚುಃ

ಅದ್ಯೈತದ್ಧರಿನರರೂಪಮದ್ಭುತಂ ತೇ
ದೃಷ್ಟಂ ನಃ ಶರಣದ ಸರ್ವಲೋಕಶರ್ಮ ।
ಸೋಽಯಂ ತೇ ವಿಧಿಕರ ಈಶ ವಿಪ್ರಶಪ್ತ-
ಸ್ತಸ್ಯೇದಂ ನಿಧನಮನುಗ್ರಹಾಯ ವಿದ್ಮಃ ॥ ೫೬ ॥

ಭಗವಂತನ ಪಾರ್ಷದರು ಹೇಳಿದರು – ಓ ಶರಣಾಗತ ವತ್ಸಲಾ! ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವಂತಹ ನಿನ್ನ ಈ ಅಲೌಕಿಕ ನರಸಿಂಹರೂಪವನ್ನು ನಾವು ಇಂದೇ ನೋಡಿದೆವು. ಭಗವಂತಾ! ಈ ದೈತ್ಯನು ನಿನ್ನ ಆ ಆಜ್ಞಾಕಾರಿ ಸೇವಕನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಸನಕಾದಿಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನೀನು ಕೃಪೆಮಾಡಿ ಇವನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವನನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದೀಯೆ ಎಂದೇ ನಾವು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ॥ ೫೬ ॥

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೮ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಾನುಚರಿತೇ ದೈತ್ಯರಾಜವಧೇ ನೃಸಿಂಹಸ್ತವೋ ನಾಮಾಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೮ ॥

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀನರಸಿಂಹದೇವರ ಸ್ತುತಿ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಸುರಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಪುರಃಸರಾಃ ।
ನೋಪೈತುಮಶಕನ್ಮನ್ಯುಸಂರಂಭಂ ಸುದುರಾಸದಮ್ ॥ ೧ ॥

ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛ್ರೀಃ ಪ್ರೇಷಿತಾ ದೇವೈರ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತನ್ಮಹದದ್ಭುತಮ್ ।
ಅದೃಷ್ಟಾಶ್ರುತಪೂರ್ವತ್ವಾತ್ಸಾ ನೋಪೇಯಾಯ ಶಂಕಿತಾ ॥ ೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಪ್ರೇಷಯಾಮಾಸ ಬ್ರಹ್ಮಾವಸ್ಥಿತಮಂತಿಕೇ ।
ತಾತ ಪ್ರಶಮಯೋಪೇಹಿ ಸ್ವಪಿತ್ರೇ ಕುಪಿತಂ ಪ್ರಭುಮ್ ॥ ೩ ॥

ತಥೇತಿ ಶನಕೈ ರಾಜನ್ಮಹಾಭಾಗವತೋಽರ್ಭಕಃ ।
ಉಪೇತ್ಯ ಭುವಿ ಕಾಯೇನ ನನಾಮ ವಿಧೃತಾಂಜಲಿಃ ॥ ೪ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ, ರುದ್ರದೇವರೂ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಭಗವಾನ್ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರೂ ಅವನ ಕ್ರೋಧಾವೇಶವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲೂ ಅವರಿಂದ ಶಕ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಹೊಂದುವುದಂತೂ ಅತಿಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ॥ ೧ ॥ ದೇವತೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ಸ್ವಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ಆಕೆಯು ಹೋಗಿ ನರಸಿಂಹಭಗವಂತನ ಆ ಅದ್ಭುತ ಮಹಾನ್‌ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಭಯದಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ಕೂಡ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಇಂತಹ ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೨ ॥ ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕುರಿತು – 'ಮಗು! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೇಲಲ್ಲವೇ ಭಗವಂತನು ಕುಪಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಈಗ ನೀನೇ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಭಗವಂತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ॥ ೩ ॥ ಪರಮಭಾಗವತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು 'ಅಪ್ಪಣೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಭಗವಂತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದನು. ॥ ೪ ॥

ಸ್ವಪಾದಮೂಲೇ ಪತಿತಂ ತಮರ್ಭಕಂ
ವಿಲೋಕ್ಯ ದೇವಃ ಕೃಪಯಾ ಪರಿಪ್ಲುತಃ ।
ಉತ್ಥಾಪ್ಯ ತಚ್ಛೀರ್ಷ್ಣ್ಯದಧಾತ್ಕರಾಂಬುಜಂ
ಕಾಲಾಹಿವಿತ್ರಸ್ತಧಿಯಾಂ ಕೃತಾಭಯಮ್ ॥ ೫ ॥

ಸ ತತ್ಕರಸ್ಪರ್ಶಧುತಾಖಿಲಾಶುಭಃ
ಸಪದ್ಯಭಿವ್ಯಕ್ತಪರಾತ್ಮದರ್ಶನಃ ।
ತತ್ಪಾದಪದ್ಮಂ ಹೃದಿ ನಿರ್ವೃತೋ ದಧೌ
ಹೃಷ್ಯತ್ತನುಃ ಕ್ಲಿನ್ನಹೃದಶ್ರುಲೋಚನಃ ॥ ೬ ॥

ಅಸ್ತೌಷೀದ್ಧರಿಮೇಕಾಗ್ರಮನಸಾ ಸುಸಮಾಹಿತಃ ।
ಪ್ರೇಮಗದ್ಗದಯಾ ವಾಚಾ ತನ್ನ್ಯಸ್ತಹೃದಯೇಕ್ಷಣಃ
॥ ೭ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ಸುರಗಣಾ ಮುನಯೋಽಥ ಸಿದ್ಧಾಃ
ಸತ್ತ್ವೈಕತಾನಮತಯೋ ವಚಸಾಂ ಪ್ರವಾಹೈಃ ।
ನಾರಾಧಿತುಂ ಪುರುಗುಣೈರಧುನಾಪಿ ಪಿಪ್ರುಃ
ಕಿಂ ತೋಷ್ಟುಮರ್ಹತಿ ಸ ಮೇ ಹರಿರುಗ್ರಜಾತೇಃ ॥ ೮ ॥

ಮನ್ಯೇ ಧನಾಭಿಜನರೂಪತಪಃಶ್ರುತೌಜಃ
ತೇಜಃ ಪ್ರಭಾವಬಲಪೌರುಷಬುದ್ಧಿಯೋಗಾಃ ।
ನಾರಾಧನಾಯ ಹಿ ಭವಂತಿ ಪರಸ್ಯ ಪುಂಸೋ
ಭಕ್ತ್ಯಾ ತುತೋಷ ಭಗವಾನ್ಗಜಯೂಥಪಾಯ ॥ ೯ ॥

ವಿಪ್ರಾದ್ದ್ವಿಷಡ್ಗುಣಯುತಾದರವಿಂದನಾಭ-
ಪಾದಾರವಿಂದವಿಮುಖಾಚ್ಛ್ವಪಚಂ ವರಿಷ್ಠಮ್ ।
ಮನ್ಯೇ ತದರ್ಪಿತಮನೋವಚನೇಹಿತಾರ್ಥ-
ಪ್ರಾಣಂ ಪುನಾತಿ ಸ ಕುಲಂ ನ ತು ಭೂರಿಮಾನಃ ॥ ೧೦ ॥

ನೈವಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಭುರಯಂ ನಿಜಲಾಭಪೂರ್ಣೋ
ಮಾನಂ ಜನಾದವಿದುಷಃ ಕರುಣೋ ವೃಣೀತೇ ।
ಯದ್ಯಜ್ಜನೋ ಭಗವತೇ ವಿದಧೀತ ಮಾನಂ
ತಚ್ಚಾತ್ಮನೇ ಪ್ರತಿಮುಖಸ್ಯ ಯಥಾ ಮುಖಶ್ರೀಃ ॥ ೧೧ ॥

ಹೀಗೆ ಆ ಬಾಲಕನು ತನ್ನ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದೇವದೇವನ ಹೃದಯವು ಕರುಣೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಬಂತು. ಆತನು ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕಾಳಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದವರಿಗೆ ಅಭಯಪ್ರದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ತನ್ನ ಕರಕಮಲವನ್ನು ಅವನ ಶಿರದಲ್ಲಿರಿಸಿದನು. ॥ ೫ ॥ ಭಗವಂತನ ಕರಕಮಲಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ ವಾಗುತ್ತಲೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಅಶುಭ ಸಂಸ್ಕಾರ ಗಳು ತೊಳೆದುಹೋದುವು. ಒಡನೆಯೇ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಅವನು ಪರಮಪ್ರೇಮದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅವನ ಶರೀರವೆಲ್ಲ ಪುಳಕಿತ ವಾಗಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರವಾಹ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಹರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ॥ ೬ ॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭಾವತುಂಬಿದ ಹೃದಯ ಮತ್ತು ರೆಪ್ಪೆಮಿಟು ಕಿಸದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಭಾವಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವನು ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರೇಮಗದ್ಗದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ॥ ೭ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳ, ಸಿದ್ಧಪುರುಷರ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿರಂತರ ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಧಾರಾಪ್ರವಾಹ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನಾನಾ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ನಾನಾದರೋ ಘೋರ ಅಸುರ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆನು. ನಾನು ಶ್ರೀಹರಿ ಯನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ॥ ೮ ॥ ಧನ, ಶ್ರೇಷ್ಠಕುಲ, ರೂಪ, ತಪಸ್ಸು, ವಿದ್ಯೆ, ಓಜಸ್ಸು, ತೇಜಸ್ಸು, ಪ್ರಭಾವ, ಬಲ, ಪೌರುಷ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಯೋಗ – ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥ ವಾಗಲಾರವು ಎಂದೇ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿ ಯಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಗಜೇಂದ್ರನ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂತುಷ್ಟ ನಾಗಿದ್ದನು. ॥ ೯ ॥ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಭಗವಂತನಾದ ಕಮಲನಾಭನ ಚರಣಕಮಲ ಗಳಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗಿಂತ ತನ್ನ ಮನ, ವಚನ, ಕರ್ಮ, ಧನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಚಾಂಡಾಲನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಚಾಂಡಾಲನಾದರೋ ತಾನು ಪವಿತ್ರನಾಗುವು ದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನೂ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ದುರಭಿ ಮಾನಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೋ ತನ್ನನ್ನೂ ಕೂಡ ಪವಿತ್ರವಾಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ॥ ೧೦ ॥ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದರ ಅನುಭವ ದಲ್ಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ಆ ಮಹಾಪ್ರಭುವಿಗೆ ಕ್ಷುದ್ರ ಪುರುಷರು ಮಾಡುವ ಆರಾಧನೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ಈತನು ಭಕ್ತರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸರಳಹೃದಯದಿಂದ

ತಸ್ಮಾದಹಂ ವಿಗತವಿಕ್ಲವ ಈಶ್ವರಸ್ಯ
ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಮಹಿ ಗೃಣಾಮಿ ಯಥಾಮನೀಷಮ್ ।
ನೀಚೋಽಜಯಾ ಗುಣವಿಸರ್ಗಮನುಪ್ರವಿಷ್ಟಃ
ಪೂಯೇತ ಯೇನ ಹಿ ಪುಮಾನನುವರ್ಣಿತೇನ ॥ ೧೨ ॥

ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಖವು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನೂ ಸುಂದರವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಸತ್ಯ-ಶಿವ-ಸುಂದರನಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಆ ಸತ್ಯ-ಶಿವ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಭಕ್ತನಿಗೂ ಬಂದುಸೇರುತ್ತವೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಅಯೋಗ್ಯನೂ, ಅನಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರೂ – ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಯಾವ ಶಂಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೇ ಈತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಹಿಮೆಯ ಗಾನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವಿದೆಯೆಂದರೆ – ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೀವನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೨ ॥

ಸರ್ವೇ ಹ್ಯಮೀ ವಿಧಿಕರಾಸ್ತವ ಸತ್ತ್ವಧಾಮ್ನೋ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ವಯಮಿವೇಶ ನ ಚೋದ್ವಿಜಂತಃ ।
ಕ್ಷೇಮಾಯ ಭೂತಯ ಉತಾತ್ಮಸುಖಾಯ ಚಾಸ್ಯ
ವಿಕ್ರೀಡಿತಂ ಭಗವತೋ ರುಚಿರಾವತಾರೈಃ ॥ ೧೩ ॥

ಓ ಭಗವಂತಾ! ನೀನು ಸತ್ತ್ವಗುಣಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಕಾರೀ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ನಮ್ಮಂತೆ ಉದ್ವೇಗವಿಲ್ಲದೆ, ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಅತಿಸುಂದರವಾದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನೂ, ಏಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ನರಸಿಂಹಾವತಾರವೂ ಅತ್ಯಂತ ದಿವ್ಯವಾದ ಲೀಲೆಯೇ. ॥ ೧೩ ॥ ಯಾವ ಅಸುರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಕ್ರೋಧ ಗೊಂಡೆಯೋ ಅವನು ವಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು. ಹಾವು-ಚೇಳುಗಳ ಸಾವಿನಿಂದ ಸಜ್ಜನರೂ ಕೂಡ ಸುಖಿಗಳಾಗುವಂತೆಯೇ ಈ ದೈತ್ಯನ ಸಂಹಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ತುಂಬಾ ಸುಖವು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಶಾಂತಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಲು ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಓ ನರಸಿಂಹ! ಭಯದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಭಕ್ತರು ನಿನ್ನ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವರು. ॥ ೧೪ ॥ ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ. ನಾಲಿಗೆಯು ಭೀಕರವಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಹುಬ್ಬುಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿವೆ. ಕೋರೆದಾಡೆಗಳು ಕ್ರೂರಾಗಿವೆ (ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿವೆ). ನೀನು ಧರಿಸಿರುವ ಕರುಳಮಾಲೆಗಳು, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದಿರುವ ಕೇಸರಗಳು, ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಮಿರಿನಿಂತಿರುವ ಕಿವಿಗಳು, ದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನು ಭಯಪಡಿಸುವ ಸಿಂಹ ಗರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕುವಂತಹ ಉಗುರುಗಳು – ಇವೆಲ್ಲ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೧೫ ॥ ದೀನಬಂಧುವೇ! ಆದರೆ ನಾನು ಈ ಅಸಹ್ಯವೂ, ಉಗ್ರವೂ ಆದ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕಬ್ಬಿನಂತೆ ಅಗಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮಪಾಶಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಜಂತುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಏಕೈಕ ರಕ್ಷಕವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಎಂದು ಕರೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುವೆ? ॥ ೧೬ ॥ ಪ್ರಭೋ! ಅನಂತ! ನಾನು ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟಪದಾರ್ಥ

ತದ್ಯಚ್ಛ ಮನ್ಯುಮಸುರಶ್ಚ ಹತಸ್ತ್ವಯಾದ್ಯ
ಮೋದೇತ ಸಾಧುರಪಿ ವೃಶ್ಚಿಕಸರ್ಪಹತ್ಯಾ ।
ಲೋಕಾಶ್ಚ ನಿರ್ವೃತಿಮಿತಾಃ ಪ್ರತಿಯಂತಿ ಸರ್ವೇ
ರೂಪಂ ನೃಸಿಂಹ ವಿಭಯಾಯ ಜನಾಃ ಸ್ಮರಂತಿ ॥ ೧೪ ॥

ನಾಹಂ ಬಿಭೇಮ್ಯಜಿತ ತೇಽತಿಭಯಾನಕಾಸ್ಯ-
ಜಿಹ್ವಾರ್ಕನೇತ್ರಭ್ರುಕುಟೀರಭಸೋಗ್ರದಂಷ್ಟ್ರಾತ್ ।
ಆಂತ್ರಸ್ರಜಃ ಕ್ಷತಜಕೇಸರಶಂಕುಕರ್ಣಾ-
ನ್ನಿರ್ಹ್ರಾದಭೀತದಿಗಿಭಾದರಿಭಿನ್ನಖಾಗ್ರಾತ್ ॥ ೧೫ ॥

ತ್ರಸ್ತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ಕೃಪಣವತ್ಸಲ ದುಃಸಹೋಗ್ರ-
ಸಂಸಾರಚಕ್ರಕದನಾದ್ಗ್ರಸತಾಂ ಪ್ರಣೀತಃ ।
ಬದ್ಧಃ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿರುಶತ್ತಮ ತೇಽಂಘ್ರಿಮೂಲಂ
ಪ್ರೀತೋಽಪವರ್ಗಶರಣಂ ಹ್ವಯಸೇ ಕದಾ ನು ॥ ೧೬ ॥

ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯವಿಯೋಗಸಯೋಗಜನ್ಮ-
ಶೋಕಾಗ್ನಿನಾ ಸಕಲಯೋನಿಷು ದಹ್ಯಮಾನಃ ।
ದುಃಖೌಷಧಂ ತದಪಿ ದುಃಖಮತದ್ಧಿಯಾಹಂ
ಭೂಮನ್ ಭ್ರಮಾಮಿ ವದ ಮೇ ತವ ದಾಸ್ಯಯೋಗಮ್ ॥ ೧೭ ॥

ಸೋಽಹಂ ಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಸುಹೃದಃ ಪರದೇವತಾಯಾ
ಲೀಲಾಕಥಾಸ್ತವ ನೃಸಿಂಹ ವಿರಿಂಚಗೀತಾಃ ।
ಅಂಜಸ್ತಿತರ್ಮ್ಯನುಗೃಣನ್ಗುಣವಿಪ್ರಮುಕ್ತೋ
ದುರ್ಗಾಣಿ ತೇ ಪದಯುಗಾಲಯಹಂಸಸಂಗಃ ॥ ೧೮ ॥

ಬಾಲಸ್ಯ ನೇಹ ಶರಣಂ ಪಿತರೌ ನೃಸಿಂಹ
ನಾರ್ತಸ್ಯ ಚಾಗದಮುದನ್ವತಿ ಮಜ್ಜತೋ ನೌಃ ।
ತಪ್ತಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರತಿವಿಧಿರ್ಯ ಇಹಾಂಜಸೇಷ್ಟ-
ಸ್ತಾವದ್ವಿಭೋ ತನುಭೃತಾಂ ತ್ವದುಪೇಕ್ಷಿತಾನಾಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ಯತೋ ಯರ್ಹಿ ಯೇನ ಚ ಯಸ್ಯ ಯಸ್ಮಾದ್
ಯಸ್ಮೈ ಯಥಾ ಯದುತ ಯಸ್ತ್ವಪರಃ ಪರೋ ವಾ ।
ಭಾವಃ ಕರೋತಿ ವಿಕರೋತಿ ಪೃಥಕ್ಸ್ವಭಾವಃ
ಸಂಚೋದಿತಸ್ತದಖಿಲಂ ಭವತಃ ಸ್ವರೂಪಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಮಾಯಾ ಮನಃ ಸೃಜತಿ ಕರ್ಮಮಯಂ ಬಲೀಯಃ
ಕಾಲೇನ ಚೋದಿತಗುಣಾನುಮತೇನ ಪುಂಸಃ ।
ಛಂದೋಮಯಂ ಯದಜಯಾರ್ಪಿತಷೋಡಶಾರಂ
ಸಂಸಾರಚಕ್ರಮಜ ಕೋಽತಿತರೇತ್ತ್ವದನ್ಯಃ ॥ ೨೧ ॥

ಗಳ ಅಗಲಿಕೆ, ಅನಿಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಶೋಕದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಬಳಸಿದ ಔಷಧಗಳೂ ದುಃಖರೂಪವೇ ಆಗಿವೆ. ಇದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಆತ್ಯಂತಿಕ ದಾಸರಾದ ನಾರದಾದಿ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂಗವು ಸದಾಕಾಲ ನನಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿರಲಿ. ಆದರಿಂದ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಲೀಲೆಗಳ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ, ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಅರಿವು ಉಂಟಾದೀತು. ॥ ೧೭ ॥ ಪ್ರಭೋ! ನೀನು ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದವನು. ಅಹೈತುಕ ಹಿತೈಷಿಯೂ, ಪರಮಮಿತ್ರನೂ ಆಗಿರುವೆ. ನೀನೇ ನಿಜವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಪರಮಾರಾಧ್ಯನಾಗಿರುವ ಪರದೇವತೆಯು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಗಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಿನ್ನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ನಾನು ತುಂಬಾ ಸುಲಭವಾಗಿ ರಾಗವೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಈ ಸಂಸಾರದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ದಾಟಿ ಬಿಡುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿನ್ನ ಚರಣಯುಗಳಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತರಾದ ಪರಮಹಂಸ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂಗವಾದರೋ ನನಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ॥ ೧೮ ॥ ಭಗವಾನ್ ನರಸಿಂಹನೇ! ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮಾಡಲಾಗುವ ಉಪಾಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಉಳಿಯಲಾರವು. ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಬಾಲಕನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರರು, ಔಷಧಿಯು ರೋಗವನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಲಾರದು. ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವವನನ್ನು ಹಡಗು ಕಾಪಾಡಲಾರದು. ॥ ೧೯ ॥ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲವೇ ಮುಂತಾದ ಕನಿಷ್ಟ ಕರ್ತೃಗಳಿದ್ದಾರೋ, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರೇರಿಸುವವನು ನೀನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅವರು ಯಾವುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಯಾವ ಉಪಕರಣಗಳಿಂದ, ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಸಾಧನಗಳಿಂದ, ಯಾವ ಸಹಾಯದಿಂದ, ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ, ಯಾವ ವಿಧಿಯಿಂದ, ಏನೇನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾರೋ ಅಥವಾ ವಿಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೨೦ ॥

ಓ ಜನ್ಮರಹಿತನಾದ ಪ್ರಭುವೇ! ಪುರುಷನ ಅನುಮತಿಯಂತೆ ಕಾಲನ ಮೂಲಕ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆಯು ಉಂಟಾದಾಗ ಮಾಯೆಯು ಮನಃಪ್ರಧಾನವಾದ ಲಿಂಗಶರೀರವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಲಿಂಗಶರೀರವು ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ಕರ್ಮಮಯವೂ, ಅನೇಕ ನಾಮ-ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವೂ, ಛಂದೋಮಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದೇ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತ ಮನಸ್ಸು, ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳು – ಈ ಹದಿನಾರು ವಿಕಾರರೂಪವಾದ ಅರೆಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರಚಕ್ರವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಈ ಮನರೂಪ ಸಂಸಾರಚಕ್ರವನ್ನು ಯಾರುತಾನೇ ದಾಟಿಹೋದಾನು? ॥ ೨೧ ॥ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಭೋ! ಮಾಯೆಯು ಈ ಹದಿನಾರು ಅರೆಗಳುಳ್ಳ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಡವಿ ಕಬ್ಬಿನಂತೆ ಹಿಂಡುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ

ಸ ತ್ವಂ ಹಿ ನಿತ್ಯವಿಜಿತಾತ್ಮಗುಣಃ ಸ್ವಧಾಮ್ನಾ
ಕಾಲೋ ವಶೀಕೃತವಿಸೃಜ್ಯ ವಿಸರ್ಗಶಕ್ತಿಃ ।
ಚಕ್ರೇ ವಿಸೃಷ್ಟಮಜಯೇಶ್ವರ ಷೋಡಶಾರೇ
ನಿಷ್ಪೀಡ್ಯಮಾನಮುಪಕರ್ಷ ವಿಭೋ ಪ್ರಪನ್ನಮ್ ॥ ೨೨ ॥

ದೃಷ್ಟಾ ಮಯಾ ದಿವಿ ವಿಭೋಽಖಿಲಧಿಷ್ಣ್ಯಪಾನಾ-
ಮಾಯುಃ ಶ್ರಿಯೋ ವಿಭವ ಇಚ್ಛತಿ ಯಾನ್ ಜನೋಽಯಮ್ ।
ಯೇಽಸ್ಮತ್ಪಿತುಃ ಕುಪಿತಹಾಸವಿಜೃಂಭಿತಭ್ರೂ-
ವಿಸ್ಫೂರ್ಜಿತೇನ ಲುಲಿತಾಃ ಸ ತು ತೇ ನಿರಸ್ತಃ ॥ ೨೩ ॥

ತಸ್ಮಾದಮೂಸ್ತನುಭೃತಾಮಹಮಾಶಿಷೋಜ್ಞ
ಆಯುಃ ಶ್ರಿಯಂ ವಿಭವಮೈಂದ್ರಿಯಮಾವಿರಿಂಚಾತ್ ।
ನೇಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ವಿಲುಲಿತಾನುರುವಿಕ್ರಮೇಣ
ಕಾಲಾತ್ಮನೋಪನಯ ಮಾಂ ನಿಜಭೃತ್ಯಪಾರ್ಶ್ವಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ಕುತ್ರಾಶಿಷಃ ಶ್ರುತಿಸುಖಾ ಮೃಗತೃಷ್ಣಿರೂಪಾಃ
ಕ್ವೇದಂ ಕಲೇವರಮಶೇಷರುಜಾಂ ವಿರೋಹಃ ।
ನಿರ್ವಿದ್ಯತೇ ನ ತು ಜನೋ ಯದಪೀತಿ ವಿದ್ವಾನ್
ಕಾಮಾನಲಂ ಮಧುಲವೈಃ ಶಮಯನ್ ದುರಾಪೈಃ ॥ ೨೫ ॥

ಕ್ವಾಹಂ ರಜಃಪ್ರಭವ ಈಶ ತಮೋಽಧಿಕೇಽಸ್ಮಿನ್
ಜಾತಃ ಸುರೇತರಕುಲೇ ಕ್ವ ತವಾನುಕಂಪಾ ।
ನ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನ ತು ಭವಸ್ಯ ನ ವೈ ರಮಾಯಾ
ಯನ್ಮೇಽರ್ಪಿತಃ ಶಿರಸಿ ಪದ್ಮಕರಃ ಪ್ರಸಾದಃ ॥ ೨೬ ॥

ನೈಷಾ ಪರಾವರಮತಿರ್ಭವತೋ ನನು ಸ್ಯಾ-
ಜ್ಜಂತೋರ್ಯಥಾಽಽತ್ಮಸುಹೃದೋ ಜಗತಸ್ತಥಾಪಿ ।
ಸಂಸೇವಯಾ ಸುರತರೋರಿವ ತೇ ಪ್ರಸಾದಃ
ಸೇವಾನುರೂಪಮುದಯೋ ನ ಪರಾವರತ್ವಮ್ ॥ ೨೭ ॥

ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಮಸ್ತ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸದಾ ಗೆದ್ದವನಾಗಿ, ಕಾಲರೂಪದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನು. ಇಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಶರಣು ಹೊಂದಿರುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಈ ಮಾಯಾಚಕ್ರದಿಂದ ದಾಟಿಸಿ ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಸೆಳೆದುಕೋ ಸ್ವಾಮಿ! ॥ ೨೨ ॥ ಓ ಭಗವಂತಾ! ಸಂಸಾರದ ಜನರು ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೋ ಆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಗಬಹುದಾದ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಪಾಲರ ಆಯುಸ್ಸು, ಸಂಪತ್ತು, ಐಶ್ವರ್ಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ನೋಡಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪಗೊಂಡು ನಕ್ಕಾಗ, ಆತನು ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಓರೆಯಾಗಿಸಿದರೆ – ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಚೆದುರಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನೇ ನೀನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ. ॥ ೨೩ ॥ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನರು ಬಯಸುವಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದವರೆಗಿನ ಆಯುಸ್ಸು, ಸಂಪತ್ತು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಭೋಗ – ಇವು ಯಾವುದನ್ನೂ ನಾನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನೀನು ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಕಾಲನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಬಳಿಸುವೆ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸೇವಕರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ॥ ೨೪ ॥ ವಿಷಯ ಸುಖಭೋಗಗಳ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೇನೋ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವು ಬಿಸಿಲ್ಗುದುರೆಯ ನೀರಿನಂತೆ ಆಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು ಸಾಧನವಾದ ಶರೀರವಾದರೋ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳಿಗೆ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವೂ ಅಸಾರವೂ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಅತಿಕಷ್ಟದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ವಿಷಯಭೋಗಗಳ ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಸಿಹಿಜೇನಿನ ತೊಟ್ಟುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಕಾಮವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಪ್ರಭೋ! ತಮೋಗುಣೀ ಅಸುರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿ ಜನಿಸಿದ ನಾನೆಲ್ಲಿ? ನಿನ್ನ ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೃಪೆಯೆಲ್ಲಿ? ಎಂತಹ ಧನ್ಯನು ನಾನು! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಶಂಕರಪ್ರಭು, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ – ಇವರ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಇರಿಸದೇ ಇದ್ದ ಸಕಲ ಸಂತಾಪಹರವಾದ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ಹಸ್ತಪದ್ಮವನ್ನು ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ॥ ೨೬ ॥ ನೀನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆತ್ಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಿಷ್ಕಾರಣ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವನೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನೀನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತೆ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಕರುಣೆ-ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹರಿಸುವೆ. ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವರು. ಆ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ವಿದ್ಯೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಮೇಲು-ಕೀಳು ಭಾವನೆಗಳು ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೨೭ ॥

ಏವಂ ಜನಂ ನಿಪತಿತಂ ಪ್ರಭವಾಹಿಕೂಪೇ
ಕಾಮಾಭಿಕಾಮಮನು ಯಃ ಪ್ರಪತನ್ಪ್ರಸಂಗಾತ್ ।
ಕೃತ್ವಾऽऽತ್ಮಸಾತ್ಸುರರ್ಷಿಣಾ ಭಗವನ್ಗೃಹೀತಃ
ಸೋऽಹಂ ಕಥಂ ನು ವಿಸೃಜೇ ತವ ಭೃತ್ಯಸೇವಾಮ್ ॥ ೨೮ ॥

ಓ ಭಗವಂತನೇ! ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ಒಂದು ಕತ್ತಲೆ ತುಂಬಿದ ಬಾವಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಲರೂಪೀ ಸರ್ಪವು ಕಚ್ಚಲು ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ವಿಷಯಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಜನರು ಇದರಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದಿರುವರು. ನಾನೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಅದರಲ್ಲೇ ಬೀಳುವವನಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಭಗವಂತಾ! ದೇವಋಷಿ ನಾರದರು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನವನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಜನರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟೇನು? ॥ ೨೮ ॥

ಮತ್ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಮನಂತ ಪಿತುರ್ವಧಶ್ಚ
ಮನ್ಯೇ ಸ್ವಭೃತ್ಯಋಷಿವಾಕ್ಯಮೃತಂ ವಿಧಾತುಮ್ ।
ಖಡ್ಗಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಯದವೋಚದಸದ್ವಿಧಿತ್ಸು-
ಸ್ತ್ವಾಮೀಶ್ವರೋ ಮದಪರೋऽವತು ಕಂ ಹರಾಮಿ ॥ ೨೯ ॥

ಓ ಅನಂತಪ್ರಭುವೇ! ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಅಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಡುಕಟ್ಟಿಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು – 'ಎಲವೋ! ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ದೇವರು ಇದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅವನು ಕಾಪಾಡಲೀ. ನಾನು ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಹಾಕುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ವಧಿಸಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯರಾದ ಸನಕಾದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ಸತ್ಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೨೯ ॥

ಏಕಸ್ತ್ವಮೇವ ಜಗದೇತದಮುಷ್ಯ ಯತ್ತ್ವ-
ಮಾದ್ಯಂತಯೋಃ ಪೃಥಗವಸ್ಯಸಿ ಮಧ್ಯತಶ್ಚ ।
ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಗುಣವ್ಯತಿಕರಂ ನಿಜಮಾಯಯೇದಂ
ನಾನೇವ ತೈರವಸಿತಸ್ತದನುಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ॥ ೩೦ ॥

ಓ ಭಗವಂತನೇ! ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ವಿಸ್ತಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಅದರ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೇ ತೋರುತ್ತಿರುವೆ. ॥ ೩೦ ॥

ತ್ವಂ ವಾ ಇದಂ ಸದಸದೀಶ ಭವಾಂಸ್ತತೋऽನ್ಯೋ
ಮಾಯಾ ಯದಾತ್ಮಪರಬುದ್ಧಿರಿಯಂ ಹ್ಯಪಾರ್ಥಾ ।
ಯದ್ಯಸ್ಯ ಜನ್ಮ ನಿಧನಂ ಸ್ಥಿತಿರೀಕ್ಷಣಂ ಚ
ತದ್ವೈ ತದೇವ ವಸುಕಾಲವದಷ್ಟಿತರ್ವೋಃ ॥ ೩೧ ॥

ಭಗವಂತಾ! ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣರೂಪದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವುದೆಲ್ಲವೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಪರತತ್ತ್ವವೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ತಾನು – ಬೇರೆಯವನು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವವೂ ಅರ್ಥಹೀನ ಶಬ್ದಗಳ ಮಾಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾರಿಂದ, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಜನ್ಮ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೋ, ಅದು ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೀಜ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಗಂಧ, ತನ್ಮಾತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೩೧ ॥

ನ್ಯಸ್ಯೇದಮಾತ್ಮನಿ ಜಗದ್ವಿಲಯಾಂಬುಮಧ್ಯೇ
ಶೇಷೇऽऽತ್ಮನಾ ನಿಜಸುಖಾನುಭವೋ ನಿರೀಹಃ ।
ಯೋಗೇನ ಮೀಲಿತದೃಗಾತ್ಮನಿಪೀತನಿದ್ರ-
ಸ್ತುರ್ಯೇ ಸ್ಥಿತೋ ನ ತು ತಮೋ ನ ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಯುಂಕ್ಷೇ ॥ ೩೨ ॥

ಓ ಭಗವಂತನೇ! ನೀನು ಈ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾಗಿ ಪ್ರಳಯಜಲದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸುವೆ. ಆಗ ತನ್ನ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ ಯೋಗದಿಂದ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಲಯಗೊಳಿಸಿ, ತುರೀಯವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೩೨ ॥

ತಸ್ಯೈವ ತೇ ವಪುರಿದಂ ನಿಜಕಾಲಶಕ್ತ್ಯಾ
ಸಂಚೋದಿತಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮಣ ಆತ್ಮಗೂಢಮ್ ।
ಅಂಭಸ್ಯನಂತಶಯನಾದ್ವಿರಮತ್ಸಮಾಧೇ-
ರ್ನಾಭೇರಭೂತ್ಸ್ವಕಣಿಕಾವಟವನ್ಮಹಾಬ್ಜಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ನೀನು ನಿನ್ನ ಕಾಲ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೂ ನಿನ್ನ ಶರೀರವೇ ಆಗಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲು ಇದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಜಲದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ ನೀನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ಆಲದ ಬೀಜದಿಂದ ವಿಶಾಲವಾದ ಆಲದ ಮರವು ಹೊರಬರುವಂತೆ ನಿನ್ನ ನಾಭಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಮಲವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ॥ ೩೩ ॥

ತತ್ಸಂಭವಃ ಕವಿರತೋಽನ್ಯದಪಶ್ಯಮಾನ-
ಸ್ತ್ವಾಂ ಬೀಜಮಾತ್ಮನಿ ತತಂ ಸ್ವಬಹಿರ್ವಿಚಿಂತ್ಯ ।
ನಾವಿಂದದಬ್ದಶತಮಪ್ಸು ನಿಮಜ್ಜಮಾನೋ
ಜಾತೇಽಂಕುರೇ ಕಥಮು ಹೋಪಲಭೇತ ಬೀಜಮ್ ॥ ೩೪ ॥

ಸ ತ್ವಾತ್ಮಯೋನಿರತಿವಿಸ್ಮಿತ ಆಸ್ಥಿ ತೋಽಬ್ಜಂ
ಕಾಲೇನ ತೀವ್ರತಪಸಾ ಪರಿಶುದ್ಧಭಾವಃ ।
ತ್ವಾಮಾತ್ಮನೀಶ ಭುವಿ ಗಂಧಮಿವಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂ
ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಶಯಮಯೇ ವಿತತಂ ದದರ್ಶ ॥ ೩೫ ॥

ಏವಂ ಸಹಸ್ರವದನಾಂಘ್ರಿಶಿರಃಕರೋರು-
ನಾಸಾಸ್ಯಕರ್ಣನಯನಾಭರಣಾಯುಧಾಢ್ಯಮ್ ।
ಮಾಯಾಮಯಂ ಸದುಪಲಕ್ಷಿತಸಂನಿವೇಶಂ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾಪುರುಷಮಾಪ ಮುದಂ ವಿರಿಂಚಃ ॥ ೩೬ ॥

ತಸ್ಮೈ ಭವಾನ್ಹಯಶಿರಸ್ತನುವಂ ಚ ಬಿಭ್ರ-
ದ್ವೇದದ್ರುಹಾವತಿಬಲೌ ಮಧುಕೈಟಭಾಖ್ಯೌ ।
ಹತ್ವಾಽಽನಯಚ್ಛ್ರುತಿಗಣಾಂಸ್ತು ರಜಸ್ತಮಶ್ಚ
ಸತ್ತ್ವಂ ತವ ಪ್ರಿಯತಮಾಂ ತನುಮಾಮನಂತಿ ॥ ೩೭ ॥

ಇತ್ಥಂ ನೃತಿರ್ಯಗೃಷಿದೇವಝಷಾವತಾರೈ-
ರ್ಲೋಕಾನ್ವಿಭಾವಯಸಿ ಹಂಸಿ ಜಗತ್ಪ್ರತೀಪಾನ್ ।
ಧರ್ಮಂ ಮಹಾಪುರುಷ ಪಾಸಿ ಯುಗಾನುವೃತ್ತಂ
ಛನ್ನಃ ಕಲೌ ಯದಭವಸ್ತ್ರಿಯುಗೋಽಥ ಸ ತ್ವಮ್ ॥ ೩೮ ॥

ನೈತನ್ಮನಸ್ತವ ಕಥಾಸು ವಿಕುಂಠನಾಥ
ಸಂಪ್ರೀಯತೇ ದುರಿತದುಷ್ಟಮಸಾಧು ತೀವ್ರಮ್ ।
ಕಾಮಾತುರಂ ಹರ್ಷಶೋಕಭಯೈಷಣಾರ್ತಂ
ತಸ್ಮಿನ್ಕಥಂ ತವ ಗತಿಂ ವಿಮೃಶಾಮಿ ದೀನಃ ॥ ೩೯ ॥

ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆ ಕಮಲವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದಾಗ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಬೀಜರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದರು. ನಿನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮಿಂದ ಹೊರಗಿನವನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಹುಡುಕುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ, ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಿಕ್ಕೀತು? ಬೀಜವು ಮೊಳೆತು ಬೆಳೆದ ಬಳಿಕ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೀಜವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಹೊರಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ನೋಡಬಲ್ಲರು? ॥ ೩೪ ॥ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಸೋತು ಹೋಗಿ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತರು. ಬಹಳ ಕಾಲ ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ತೀವ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತಃ ಕರಣರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿರುವ ನಿನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅದರ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯಾದ ಗಂಧವನ್ನು ಅರಿಯುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರು. ॥ ೩೫ ॥

ನಿನ್ನ ಲೀಲಾಮಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ವಿರಾಟ್‌ಪುರುಷ ರೂಪದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಅವರಿಗಾಯಿತು. ಸಾವಿರಾರು ಮುಖಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ತಲೆಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ಕಿವಿ-ಕಣ್ಣು-ಮೂಗು-ಬಾಯಿಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ಕೈ-ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ಭೂಷಣಾಯುಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅದ್ಭುತರೂಪವದು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ನಿನ್ನ ಆ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆನಂದವುಂಟಾಯಿತು. ॥ ೩೬ ॥ ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣರೂಪಿಗಳಾದ ಮಧು, ಕೈಟಭರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ದೈತ್ಯರು ಭಾರೀ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ವೇದಗಳನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ ನೀನು ಹಯಗ್ರೀವ ಅವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಸತ್ತ್ವಗುಣರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು (ವೇದಗಳನ್ನು) ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ. ಆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವೇ ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯಶರೀರವೆಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ॥ ೩೭ ॥ ಎಲೈ ಮಹಾಪುರುಷನೇ! ಹೀಗೆ ನೀನು ಮನುಷ್ಯ, ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ, ಋಷಿ, ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ವಿಶ್ವದ ದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡುತ್ತೀಯೆ. ಈ ಅವತಾರಗಳ ಮೂಲಕ ನೀನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಆದರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮರೆಯಾಗಿ ಗುಪ್ತರೂಪದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತೀಯೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ 'ತ್ರಿಯುಗ' ಎಂಬ ಒಂದು ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ॥ ೩೮ ॥

ಓ ವೈಕುಂಠಪತಿಯೇ! ನನ್ನ ಈ ಮನಸ್ಸು ನಿನ್ನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಪಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಪಾಪವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡಿದೆ. ದುಷ್ಟತನದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

ಜಿಹ್ವೈಕತೋಽಚ್ಯುತ ವಿಕರ್ಷತಿ ಮಾವಿತೃಪ್ತಾ
ಶಿಶ್ನೋಽನ್ಯತಸ್ತ್ವಗುದರಂ ಶ್ರವಣಂ ಕುತಶ್ಚಿತ್ ।
ಘ್ರಾಣೋಽನ್ಯತಶ್ಚಪಲದೃಕ್ಕ್ವ ಚ ಕರ್ಮಶಕ್ತಿ-
ರ್ಬಹ್ವ್ಯಃ ಸಪತ್ನ್ಯ ಇವ ಗೇಹಪತಿಂ ಲುನಂತಿ ॥ ೪೦ ॥

ಏವಂ ಸ್ವಕರ್ಮಪತಿತಂ ಭವವೈತರಣ್ಯಾ-
ಮನ್ಯೋನ್ಯಜನ್ಮಮರಣಾಶನಭೀತಭೀತಮ್ ।
ಪಶ್ಯನ್‌ಜನಂ ಸ್ವಪರವಿಗ್ರಹವೈರಮೈತ್ರಂ
ಹಂತೇತಿ ಪಾರಚರ ಪೀಪೃಹಿ ಮೂಢಮದ್ಯ ॥ ೪೧ ॥

ಕೋ ನ್ವತ್ರ ತೇಽಖಿಲಗುರೋ ಭಗವನ್ಪ್ರಯಾಸ
ಉತ್ತಾರಣೇಽಸ್ಯ ಭವಸಂಭವಲೋಪಹೇತೋಃ ।
ಮೂಢೇಷು ವೈ ಮಹದನುಗ್ರಹ ಆರ್ತಬಂಧೋ
ಕಿಂ ತೇನ ತೇ ಪ್ರಿಯಜನಾನನುಸೇವತಾಂ ನಃ ॥ ೪೨ ॥

ನೈವೋದ್ವಿಜೇ ಪರ ದುರತ್ಯಯವೈತರಣ್ಯಾ-
ಸ್ತ್ವದ್ವೀರ್ಯಗಾಯನಮಹಾಮೃತಮಗ್ನಚಿತ್ತಃ ।
ಶೋಚೇ ತತೋ ವಿಮುಖಚೇತಸ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥ-
ಮಾಯಾಸುಖಾಯ ಭರಮುದ್ವಹತೋವಿಮೂಢಾನ್ ॥ ೪೩ ॥

ಕಾಮಾತುರವೇ ಆಗಿದ್ದು ಸುಖ, ದುಃಖ, ಭಯ, ಇಹ ಲೋಕ-ಪರಲೋಕ, ಹಣ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು ಮುಂತಾದ ಚಿಂತೆಗಳಿಂದ ಕಳವಳಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ದೀನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇಂತಹ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ಚಿಂತಿಸಲಿ ? ॥ ೩೯ ॥ ಓ ಅಚ್ಯುತಾ ! ಎಂದೆಂದಿಗೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದದ ಈ ನಾಲಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ರುಚಿಕರ ರಸಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಜನನೇಂದ್ರಿಯವು ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಗೆ, ಚರ್ಮವು ಸುಕೋಮಲ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ, ಹೊಟ್ಟೆ ಊಟದ ಕಡೆಗೆ, ಕಿವಿಗಳು ಮಧುರ ಸಂಗೀತಕ್ಕಾಗಿ, ಮೂಗು ಸುವಾಸನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ, ಈ ಚಪಲನೇತ್ರಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾ ಇವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಆತುರ ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಗೃಹಸ್ಥನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಆತನ ಬಹುಮಂದಿ ಪತ್ನಿಯರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ॥ ೪೦ ॥ ಹೀಗೆ ಈ ಜೀವನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವೈತರಣೀ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಹುಟ್ಟಿನ ನಂತರ ಸಾವು, ಸಾವಿನನಂತರ ಹುಟ್ಟು ಎಂಬ ಇವೆರಡರ ಮೂಲಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ ಭಯಗೊಂಡಿರುವನು. ಇದು ನನ್ನದು – ಇದು ಪರರದು ಎಂಬ ಭೇದ-ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲವರೊಂದಿಗೆ ಮಿತ್ರತ್ವವಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವರೊಡನೆ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಈ ಮೂಢಜೀವಿಯ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕರಗಬೇಕು. ಈ ಭವನದಿಯಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಇರುವ ಭಗವಂತನೇ ! ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಾಟಿಸು. ॥ ೪೧ ॥ ಜಗದ್ಗುರುವೇ ! ನೀನು ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಈ ಭವನದಿಯಿಂದ ದಾಟಿಸಿಬಿಡಲು ನಿನಗೆ ಪ್ರಯಾಸವೇನು ? ದೀನಜನರ ಪರಮಹಿತೈಷಿ ಪ್ರಭೋ ! ದಾರಿಗಾಣದೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ಮೂಢಜನರು ತಾನೇ ಮಹಾಪುರುಷರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು ! ನಮಗೆ ಅದರ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ನಾವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದ ಭಕ್ತರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದರಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋಗಲು ನಮಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಚಿಂತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ॥ ೪೨ ॥ ಎಲೈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ! ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವೈತರಣೀ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುವುದು ಇತರರಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕಷ್ಟವೇ. ಆದರೆ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಈ ವೈತರಣಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು – ಸ್ವರ್ಗದ ಅಮೃತವನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತಹ ಪರಮಾಮೃತರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಗಳ ಗಾನದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಗುಣಗಾನದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಮಿಥ್ಯಾಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಸಂಸಾರದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿರುವ ಆ ಮೂಢ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಾನು ಶೋಕಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೇನೆ. ॥ ೪೩ ॥

ಪ್ರಾಯೇಣ ದೇವ ಮುನಯಃ ಸ್ವವಿಮುಕ್ತಿಕಾಮಾ
ಮೌನಂ ಚರಂತಿ ವಿಜನೇ ನ ಪರಾರ್ಥನಿಷ್ಠಾಃ ।
ನೈತಾನ್ವಿಹಾಯ ಕೃಪಣಾನ್ವಿಮುಮುಕ್ಷ ಏಕೋ
ನಾನ್ಯಂ ತ್ವದಸ್ಯ ಶರಣಂ ಭ್ರಮತೋಽನುಪಶ್ಯೇ ॥ ೪೪ ॥

ಪ್ರಭುವೇ ! ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಋಷಿ , ಮುನಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಜನವಾದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೌನವ್ರತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇತರರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ದಾರಿ ತಪ್ಪಿರುವ ಈ ಬಡಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಹೊಂದುವಂತಹ ಲೋಭಿಯು ನಾನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ರಕ್ಷಕನೂ ನನಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೪೪ ॥

ಯನ್ಮೈಥುನಾದಿ ಗೃಹಮೇಧಿಸುಖಂ ಹಿ ತುಚ್ಛಂ
ಕಂಡೂಯನೇನ ಕರಯೋರಿವ ದುಃಖದುಃಖಮ್ ।
ತೃಪ್ಯಂತಿ ನೇಹ ಕೃಪಣಾ ಬಹುದುಃಖಭಾಜಃ
ಕಂಡೂತಿವನ್ಮನಸಿಜಂ ವಿಷಹೇತ ಧೀರಃ ॥ ೪೫ ॥

ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಸಿಗುವ ಮೈಥುನವೇ ಮುಂತಾದ ಸುಖಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತುಚ್ಛವೂ, ದುಃಖರೂಪವೂ ಆಗಿವೆ. ತುರಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖದಂತೆ ಅನಿಸಿದರೂ ಅನಂತರ ಉರಿಯ ದುಃಖವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಪ್ಪುದಾರಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಈ ಅಜ್ಞಾನೀ ಜನರು ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿಯೂ ಈ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಬೇಸರಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಧೀರಪುರುಷರಾದರೋ ತುರಿಕೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾಮಾದಿ ವೇಗಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೪೫ ॥

ಮೌನವ್ರತಶ್ರುತತಪೋಽಧ್ಯಯನಸ್ವಧರ್ಮ-
ವ್ಯಾಖ್ಯಾರಹೋಜಪಸಮಾಧಯ ಆಪವರ್ಗ್ಯಾಃ ।
ಪ್ರಾಯಃ ಪರಂ ಪುರುಷ ತೇ ತ್ವಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ
ವಾರ್ತಾ ಭವಂತ್ಯುತ ನ ವಾತ್ರ ತು ದಾಂಭಿಕಾನಾಮ್ ॥ ೪೬ ॥

ಓ ಪುರುಷೋತ್ತಮಾ ! ಮೌನ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಶ್ರವಣ, ತಪಸ್ಸು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನೆ, ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ಏಕಾಂತಸೇವನೆ, ಜಪ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ – ಈ ಹತ್ತೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನೆಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವವರಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಧನೆಗಳು – ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿಬಿಡುವುವು. ದಾಂಭಿಕರಿಗಾದರೋ ಅವರ ಮೋಸವು ಬಯಲಾಗುವವರೆಗೂ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಬರದೇ ಹೋಗುವುವು. ॥ ೪೬ ॥

ರೂಪೇ ಇಮೇ ಸದಸತೀ ತವ ವೇದಸೃಷ್ಟೇ
ಬೀಜಾಂಕುರಾವಿವ ನ ಚಾನ್ಯದರೂಪಕಸ್ಯ ।
ಯುಕ್ತಾಃ ಸಮಕ್ಷಮುಭಯತ್ರ ವಿಚಿನ್ವತೇ ತ್ವಾಂ
ಯೋಗೇನ ವಹ್ನಿಮಿವ ದಾರುಷು ನಾನ್ಯತಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೪೭ ॥

ಬೀಜ ಮತ್ತು ಮೊಳಕೆಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣ ಇವೆರಡು ನಿನ್ನ ರೂಪಗಳೆಂದು ವೇದಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರಾಕೃತರೂಪಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುವೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಸಾಧನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅರಣಿಮಂಥನ ದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತೆಯೇ ಯೋಗಿಗಳು ಭಕ್ತಿ ಯೋಗದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣ ಇವೆರಡರಲ್ಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವೆ ರಡೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೪೭ ॥ ಪ್ರಭೋ ! ಅನಂತ ! ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಪೃಥಿವಿ, ಆಕಾಶ, ಜಲ, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ, ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ಹಾಗೂ ಸಗುಣ-ನಿರ್ಗುಣ – ಹೀಗೆ ಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಏನೆಲ್ಲ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ॥ ೪೮ ॥ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ! ಈ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಈ ಗುಣಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾದಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸೇ

ತ್ವಂ ವಾಯುರಗ್ನಿರವನಿರ್ವಿಯದಂಬುಮಾತ್ರಾಃ
ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಹೃದಯಂ ಚಿದನುಗ್ರಹಶ್ಚ ।
ಸರ್ವಂ ತ್ವಮೇವ ಸಗುಣೋ ವಿಗುಣಶ್ಚ ಭೂಮನ್
ನಾನ್ಯತ್ತ್ವದಸ್ತ್ಯಪಿ ಮನೋವಚಸಾ ನಿರುಕ್ತಮ್ ॥ ೪೮ ॥

ನೈತೇ ಗುಣಾ ನ ಗುಣಿನೋ ಮಹದಾದಯೋ ಯೇ
ಸರ್ವೇ ಮನಃಪ್ರಭೃತಯಃ ಸಹದೇವಮರ್ತ್ಯಾಃ ।
ಆದ್ಯಂತವಂತ ಉರುಗಾಯ ವಿದಂತಿ ಹಿ ತ್ವಾ-
ಮೇವಂ ವಿಮೃಶ್ಯ ಸುಧಿಯೋ ವಿರಮಂತಿ ಶಬ್ದಾತ್ ॥ ೪೯ ॥

ತತ್ತೇಽರ್ಹತ್ತಮ ನಮಃಸ್ತುತಿಕರ್ಮಪೂಜಾಃ
ಕರ್ಮ ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚರಣಯೋಃ ಶ್ರವಣಂ ಕಥಾಯಾಮ್ ।
ಸಂಸೇವಯಾ ತ್ವಯಿ ವಿನೇತಿ ಷಡಂಗಯಾ ಕಿಂ
ಭಕ್ತಿಂ ಜನಃ ಪರಮಹಂಸಗತೌ ಲಭೇತ ॥ ೫೦ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏತಾವದ್ವರ್ಣಿತಗುಣೋ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಕ್ತೇನ ನಿರ್ಗುಣಃ ।
ಪ್ರಹ್ರಾದಂ ಪ್ರಣತಂ ಪ್ರೀತೋ ಯತಮನ್ಯುರಭಾಷತ
॥ ೫೧ ॥

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಪ್ರಹ್ರಾದ ಭದ್ರ ಭದ್ರಂ ತೇ ಪ್ರೀತೋಽಹಂ ತೇಽಸುರೋತ್ತಮ ।
ವರಂ ವೃಣೀಷ್ವಾಭಿಮತಂ ಕಾಮಪೂರೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ನೃಣಾಮ್
॥ ೫೨ ॥

ಮಾಮಪ್ರೀಣತ ಆಯುಷ್ಮನ್ ದರ್ಶನಂ ದುರ್ಲಭಂ ಹಿ ಮೇ ।
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಾಂ ನ ಪುನರ್ಜಂತುರಾತ್ಮಾನಂ ತಪ್ತುಮರ್ಹತಿ
॥ ೫೩ ॥

ಪ್ರೀಣಂತಿ ಹ್ಯಥ ಮಾಂ ಧೀರಾಃ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಸಾಧವಃ ।
ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮಾ ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಸರ್ವಾಸಾಮಾಶಿಷಾಂ ಪತಿಮ್
॥ ೫೪ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಪ್ರಲೋಭ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ವರೈರ್ಲೋಕಪ್ರಲೋಭನೈಃ ।
ಏಕಾಂತಿತ್ವಾದ್ಭಗವತಿ ನೈಚ್ಛತ್ತಾನಸುರೋತ್ತಮಃ
॥ ೫೫ ॥

ಮುಂತಾದ ಯಾವುದೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆದಿ-ಅಂತ್ಯಗಳಿರುವುವು ಮತ್ತು ನೀನು ಅನಾದಿಯೂ, ಅನಂತನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶಬ್ದಜಾಲವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮೌನವಾಗುವರು. ॥ ೪೯ ॥ ಪರಮಪೂಜ್ಯವಾದ ಪರ ಮಾತ್ಮನೇ ! ನಮಸ್ಕಾರ, ಸ್ತುತಿ, ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಸಮರ್ಪಣ, ಸೇವೆ-ಪೂಜೆ, ಚರಣಕಮಲಗಳ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳ ಶ್ರವಣ – ಇವು ಆರು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಷಡಂಗ ಸೇವೆಯಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಭಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯ ಬಲ್ಲದು! ಪ್ರಭೋ! ನೀನಾದರೋ ನಿನ್ನ ಪರಮಪ್ರಿಯ ಭಕ್ತರ, ಪರಮಹಂಸರ ಸರ್ವಸ್ವವೇ ಆಗಿರುವೆ. ॥ ೫೦ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರಮಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ಅವನು ಭಗವಂತನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನ ಕ್ರೋಧವು ಶಾಂತವಾಗಿ ಅವನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ, ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು. ॥ ೫೧ ॥

ಶ್ರೀನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು – ಭದ್ರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಅಸುರೋತ್ತಮನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೋ. ನಾನು ಜೀವಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನು. ॥ ೫೨ ॥ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ! ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸದಿರುವವನಿಗೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಲೇ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತಾಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೫೩ ॥ ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವ ಭಾಗ್ಯವಂತರಾದ ಸಾಧುಗಳು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ॥ ೫೪ ॥

ಶ್ರೀನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಅಸುರಕುಲ ಭೂಷಣನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭಗವಂತನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಜನರನ್ನು ಪ್ರಲೋಭನೆಗೊಳಿಸುವಂತಹ ವರಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೊಳಿಸಿದರೂ ಅವನು ಅದನ್ನು ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ॥ ೫೫ ॥

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೯ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಚರಿತೇ ಭಗವತ್ಸ್ತವೋ ನಾಮ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೯ ॥

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ ದಹನದ ಕಥೆ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ತತ್ಸರ್ವಮಂತರಾಯತಯಾರ್ಭಕಃ ।
ಮನ್ಯಮಾನೋ ಹೃಷೀಕೇಶಂ ಸ್ಮಯಮಾನ ಉವಾಚ ಹ ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ಮಾ ಮಾಂ ಪ್ರಲೋಭಯೋತ್ಪತ್ತ್ಯಾಽಽಸಕ್ತಂ ಕಾಮೇಷು ತೈರ್ವರೈಃ ।
ತತ್ಸಂಗಭೀತೋ ನಿರ್ವಿಣ್ಣೋ ಮುಮುಕ್ಷುಸ್ತ್ವಾಮುಪಾಶ್ರಿತಃ ॥ ೨ ॥

ಭೃತ್ಯಲಕ್ಷಣಜಿಜ್ಞಾಸುರ್ಭಕ್ತಂ ಕಾಮೇಷ್ವಚೋದಯತ್ ।
ಭವಾನ್ ಸಂಸಾರಬೀಜೇಷು ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಷು ಪ್ರಭೋ ॥ ೩ ॥

ನಾನ್ಯಥಾ ತೇಽಖಿಲಗುರೋ ಘಟೇತ ಕರುಣಾತ್ಮನಃ ।
ಯಸ್ತ ಆಶಿಷ ಆಶಾಸ್ತೇ ನ ಸ ಭೃತ್ಯಃ ಸ ವೈ ವಣಿಕ್ ॥ ೪ ॥

ಆಶಾಸಾನೋ ನ ವೈ ಭೃತ್ಯಃ ಸ್ವಾಮಿನ್ಯಾಶಿಷ ಆತ್ಮನಃ ।
ನ ಸ್ವಾಮೀ ಭೃತ್ಯತಃ ಸ್ವಾಮ್ಯಮಿಚ್ಛನ್ಯೋ ರಾತಿ ಚಾಶಿಷಃ ॥ ೫ ॥

ಅಹಂ ತ್ವಕಾಮಸ್ತ್ವದ್ಭಕ್ತಸ್ತ್ವಂ ಚ ಸ್ವಾಮ್ಯನಪಾಶ್ರಯಃ ।
ನಾನ್ಯಥೇಹಾವಯೋರರ್ಥೋ ರಾಜಸೇವಕಯೋರಿವ ॥ ೬ ॥

ಯದಿ ರಾಸೀಶ ಮೇ ಕಾಮಾನ್ವರಾಂಸ್ತ್ವಂ ವರದರ್ಷಭ ।
ಕಾಮಾನಾಂ ಹೃದ್ಯಸಂರೋಹಂ ಭವತಸ್ತು ವೃಣೇ ವರಮ್ ॥ ೭ ॥

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನಃ ಪ್ರಾಣ ಆತ್ಮಾ ಧರ್ಮೋ ಧೃತಿರ್ಮತಿಃ ।
ಹ್ರೀಃ ಶ್ರೀಸ್ತೇಜಃ ಸ್ಮೃತಿಃ ಸತ್ಯಂ ಯಸ್ಯ ನಶ್ಯಂತಿ ಜನ್ಮನಾ ॥ ೮ ॥

ವಿಮುಂಚತಿ ಯದಾ ಕಾಮಾನ್ಮಾನವೋ ಮನಸಿ ಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ತರ್ಹ್ಯೇವ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಭಗವತ್ತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥ ೯ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದರೂ ವರವನ್ನು ಬೇಡುವುದು ಪ್ರೇಮಾ-ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ನಸು ನಗುತ್ತಾ ಶ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ಪ್ರಭೋ! ಈಗಾಗಲೇ ಕಾಮ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ನನಗೆ ಈ ವರಗಳ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಆ ಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ಅವುಗಳಿಂದಾಗುವ ತೀವ್ರವೇದನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವ ಆಸೆಯಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೨ ॥ ಭಗವಂತಾ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೇಳಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳು ಹೃದಯದ ಗಂಟನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಲಪಡಿಸುವುವು ಹಾಗೂ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸುವಂತಹುದು. ॥ ೩ ॥ ಜಗದ್ಗುರುವೇ! ನೀನು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೋ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ನನ್ನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಪರಮ ದಯಾಳುವಾಗಿರುವೆ. (ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸುವಂತಹ ವರವನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಕೊಡಬಲ್ಲೆ?) ತನ್ನ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವನು ಸೇವಕನೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನಾದರೋ ಕೊಟ್ಟು-ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೇ ಸರಿ. ॥ ೪ ॥ ಒಡೆಯನಿಂದ ತನ್ನ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ನೆರವೇರುವಂತೆ ಬಯಸುವವನು ಸೇವಕನೇ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸೇವಕನಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಡೆಯನಾದವನು ಅವನ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವನು ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ॥ ೫ ॥ ನಾನು ನಿನ್ನ ನಿಷ್ಕಾಮ ಸೇವಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವೆ. ರಾಜ ಮತ್ತು ಅವನ ಸೇವಕರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ. ಸೇವಕ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ॥ ೬ ॥ ವರದಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ನೀನು ನನಗೆ ಇಚ್ಛಿತ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಯಸುವೆಯಾದರೆ – 'ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆಯ ಬೀಜವೂ ಮೊಳೆಯದೆ ಹೋಗಲಿ' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸು. ॥ ೭ ॥ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆಯ ಉದಯವಾಗುತ್ತಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ದೇಹ, ಧರ್ಮ, ಧೈರ್ಯ, ಬುದ್ಧಿ, ಲಜ್ಜೆ, ಶ್ರೀ, ತೇಜ, ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ – ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ॥ ೮ ॥ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷನೇ! ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಅವನು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ॥ ೯ ॥

ನಮೋ ಭಗವತೇ ತುಭ್ಯಂ ಪುರುಷಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ ।
ಹರಯೇಽದ್ಭುತಸಿಂಹಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ॥ ೧೦ ॥

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ

ನೈಕಾಂತಿನೋ ಮೇ ಮಯಿ ಜಾತ್ವಿಹಾಶಿಷ
ಆಶಾಸತೇಽಮುತ್ರ ಚ ಯೇ ಭವದ್ವಿಧಾಃ ।
ಅಥಾಪಿ ಮನ್ವಂತರಮೇತದತ್ರ
ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಾಣಾಮನುಭುಂಕ್ಷ್ವ ಭೋಗಾನ್ ॥ ೧೧ ॥

ಕಥಾ ಮದೀಯಾ ಜುಷಮಾಣಃ ಪ್ರಿಯಾಸ್ತ್ವ-
ಮಾವೇಶ್ಯ ಮಾಮಾತ್ಮನಿ ಸಂತಮೇಕಮ್ ।
ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷ್ವಧಿಯಜ್ಞಮೀಶಂ
ಯಜಸ್ವ ಯೋಗೇನ ಚ ಕರ್ಮ ಹಿನ್ವನ್ ॥ ೧೨ ॥

ಭೋಗೇನ ಪುಣ್ಯಂ ಕುಶಲೇನ ಪಾಪಂ
ಕಲೇವರಂ ಕಾಲಜವೇನ ಹಿತ್ವಾ ।
ಕೀರ್ತಿಂ ವಿಶುದ್ಧಾಂ ಸುರಲೋಕಗೀತಾಂ
ವಿತಾಯ ಮಾಮೇಷ್ಯಸಿ ಮುಕ್ತಬಂಧಃ ॥ ೧೩ ॥

ಯ ಏತತ್ಕೀರ್ತಯೇನ್ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಯಾ ಗೀತಮಿದಂ ನರಃ ।
ತ್ವಾಂ ಚ ಮಾಂ ಚ ಸ್ಮರನ್ಕಾಲೇ ಕರ್ಮಬಂಧಾತ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ

ವರಂ ವರಯ ಏತತ್ತೇ ವರದೇಶಾನ್ಮಹೇಶ್ವರ ।
ಯದನಿಂದತ್ಪಿತಾ ಮೇ ತ್ವಾಮವಿದ್ವಾಂಸ್ತೇಜ ಐಶ್ವರಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ವಿದ್ಧಾಮರ್ಷಾಶಯಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸರ್ವಲೋಕಗುರುಂ ಪ್ರಭುಮ್ ।
ಭ್ರಾತೃಹೇತಿ ಮೃಷಾದೃಷ್ಟಿಸ್ತ್ವದ್ಭಕ್ತೇ ಮಯಿ ಚಾಘವಾನ್ ॥ ೧೬ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಪಿತಾ ಮೇ ಪೂಯೇತ ದುರಂತಾದ್ದುಸ್ತರಾದಘಾತ್ ।
ಪೂತಸ್ತೇಽಪಾಂಗಸಂದೃಷ್ಟಸ್ತದಾ ಕೃಪಣವತ್ಸಲ ॥ ೧೭ ॥

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ತ್ರಿಃಸಪ್ತಭಿಃ ಪಿತಾ ಪೂತಃ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಹ ತೇಽನಘ ।
ಯತ್ಸಾಧೋಽಸ್ಯ ಗೃಹೇ ಜಾತೋ ಭವಾನ್ವೈ ಕುಲಪಾವನಃ ॥ ೧೮ ॥

ಭಗವಂತಾ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ನೀನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುವವನೂ, ಉದಾರ ಶಿರೋಮಣಿಯೂ, ಸ್ವಯಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಅದ್ಭುತ ನರಸಿಂಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೧೦ ॥

ಭಗವಾನ್ ನರಸಿಂಹನು ಹೇಳಿದನು – ನಿನ್ನಂತಹ ನನ್ನ ಏಕಾಂತಭಕ್ತರು ಈ ಲೋಕ ಅಥವಾ ಪರಲೋಕದ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಒಂದು ಮನ್ವಂತರದವರೆಗೆ ನನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯಾಧಿಪತಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ॥ ೧೧ ॥ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳ ಭೋಕ್ತಾ ಈಶ್ವರರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ನನ್ನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಇರು. ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ, ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೋ. ॥ ೧೨ ॥ ಭೋಗದ ಮೂಲಕ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನೂ, ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾಪವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾ, ಸಮಯಬಂದಾಗ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಿಯಂತೆ. ವತ್ಸ! ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಾದ ನಿನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಗಾನಮಾಡುವರು. ॥ ೧೩ ॥ ನೀನು ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೀರ್ತಿಸುವನೋ, ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನೋ ಅವನು ಸಮಯಬಂದಾಗ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುವನು. ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು – ಮಹೇಶ್ವರನೇ! ನೀನು ವರ ಕೊಡುವವರ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನು ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಬೇಡುವೆನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ಈಶ್ವರೀಯ ತೇಜವನ್ನು ಮತ್ತು ಸರ್ವಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ಚರಾಚರಗುರುವಾದ ಸ್ವಯಂ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ತುಂಬಾ ನಿಂದಿಸಿದನು. 'ಈ ವಿಷ್ಣುವು ನನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು' ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಇದ್ದ ಕಾರಣ ತಂದೆಯು ಕ್ರೋಧದ ವೇಗವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಕಾರಣ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ರೋಹಮಾಡಿದನು. ॥ ೧೫-೧೬ ॥ ದೀನಬಂಧುವೇ! ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಅವನು ಪವಿತ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ಬೇಗನೇ ನಾಶವಾಗದಿರುವ ಆ ದುಸ್ತರ ದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಶುದ್ಧವಾಗಲೀ ಎಂದು ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೧೭ ॥

ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು – ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಸ್ವಯಂ ಪವಿತ್ರನಾಗಿ ಉದ್ಧಾರವಾದನು, ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ಅವನ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ತಲೆಮಾರಿನ ಪಿತೃಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇವನೊಂದಿಗೆ ಅವರೂ ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕುಲವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ನಿನ್ನಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅವನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ॥ ೧೮ ॥

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಚ ಮದ್ಭಕ್ತಾಃ ಪ್ರಶಾಂತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ।
ಸಾಧವಃ ಸಮುದಾಚಾರಾಸ್ತೇ ಪೂಯಂತ್ಯಪಿ ಕೀಕಟಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ನ ಹಿಂಸಂತಿ ಭೂತಗ್ರಾಮೇಷು ಕಿಂಚನ ।
ಉಚ್ಚಾವಚೇಷು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಮದ್ಭಾವೇನ ಗತಸ್ಪೃಹಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಭವಂತಿ ಪುರುಷಾ ಲೋಕೇ ಮದ್ಭಕ್ತಾಸ್ತ್ವಾಮನುವ್ರತಾಃ ।
ಭವಾನ್ಮೇ ಖಲು ಭಕ್ತಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರತಿರೂಪಧೃಕ್ ॥ ೨೧ ॥

ಕುರು ತ್ವಂ ಪ್ರೇತಕಾರ್ಯಾಣಿ ಪಿತುಃ ಪೂತಸ್ಯ ಸರ್ವಶಃ ।
ಮದಂಗಸ್ಪರ್ಶನೇನಾಂಗ ಲೋಕಾನ್ಯಾಸ್ಯತಿ ಸುಪ್ರಜಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಪಿತ್ರ್ಯಂ ಚ ಸ್ಥಾನಮಾತಿಷ್ಠ ಯಥೋಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ ।
ಮಯ್ಯಾವೇಶ್ಯ ಮನಸ್ತಾತ ಕುರು ಕರ್ಮಾಣಿ ಮತ್ಪರಃ ॥ ೨೩ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಪಿ ತಥಾ ಚಕ್ರೇ ಪಿತುರ್ಯತ್ಸಾಂಪರಾಯಿಕಮ್ ।
ಯಥಾಽಽಹ ಭಗವಾನ್ರಾಜನ್ನಭಿಷಿಕ್ತೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮೈಃ ॥ ೨೪ ॥

ಪ್ರಸಾದಸುಮುಖಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನರಹರಿಂ ಹರಿಮ್ ।
ಸ್ತುತ್ವಾ ವಾಗ್ಭಿಃ ಪವಿತ್ರಾಭಿಃ ಪ್ರಾಹ ದೇವಾದಿಭಿರ್ವೃತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ದೇವ ದೇವಾಖಿಲಾಧ್ಯಕ್ಷ ಭೂತಭಾವನ ಪೂರ್ವಜ ।
ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ತೇ ನಿಹತಃ ಪಾಪೋ ಲೋಕಸಂತಾಪನೋಽಸುರಃ ॥ ೨೬ ॥

ಯೋಽಸೌ ಲಬ್ಧವರೋ ಮತ್ತೋ ನ ವಧ್ಯೋ ಮಮ ಸೃಷ್ಟಿಭಿಃ ।
ತಪೋಯೋಗಬಲೋನ್ನದ್ಧಃ ಸಮಸ್ತನಿಗಮಾನಹನ್ ॥ ೨೭ ॥

ದಿಷ್ಟ್ಯಾಸ್ಯ ತನಯಃ ಸಾಧುರ್ಮಹಾಭಾಗವತೋಽರ್ಭಕಃ ।
ತ್ವಯಾ ವಿಮೋಚಿತೋ ಮೃತ್ಯೋರ್ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ತ್ವಾಂ ಸಮಿತೋಽಧುನಾ ॥ ೨೮ ॥

ಏತದ್ವಪುಸ್ತೇ ಭಗವನ್ ಧ್ಯಾಯತಃ ಪ್ರಯತಾತ್ಮನಃ ।
ಸರ್ವತೋ ಗೋಪ್ತೃ ಸಂತ್ರಾಸಾನ್ಮೃತ್ಯೋರಪಿ ಜಿಘಾಂಸತಃ ॥ ೨೯ ॥

ಪ್ರಶಾಂತರೂ, ಸಮದರ್ಶಿಗಳೂ, ಸುಖವಾಗಿ ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರೂ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೋ, ಆ ಸ್ಥಾನವು ಕೀಕಟವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ॥ ೧೯ ॥ ದೈತ್ಯರಾಜನೇ! ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಕಾಮನೆಗಳು ನಾಶವಾದವರು ಸರ್ವತ್ರ ಆತ್ಮಭಾವ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ ಸಣ್ಣ-ದೊಡ್ಡ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೨೦ ॥ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅನುಯಾಯಿ ಆಗುವವರೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಭಕ್ತರಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ಮಗು! ನೀನು ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶನಾಗಿರುವೆ. ॥ ೨೧ ॥ ನನ್ನ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ಅವನ ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡು. ನಿನ್ನಂತಹ ಸಂತಾನದಿಂದಾಗಿ ಆವನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಗಳೇ ದೊರೆಯುವುವು. ॥ ೨೨ ॥ ವತ್ಸ! ನೀನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗು. ವೇದವಾದಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನಿರಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ, ನನ್ನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು. ॥ ೨೩ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೇಷ್ಠಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ॥ ೨೪ ॥ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಮುಂತಾದವರೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸನ್ನವದನವನ್ನು ಕಂಡು ಪವಿತ್ರವಚನಗಳಿಂದ ಆವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆವನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದರು. ॥ ೨೫ ॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆರಾಧ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನೇ! ನೀನು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ, ಜೀವರಿಗೆ ಜೀವನದಾತೃವೂ, ನನಗೆ ಪಿತನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಈ ಪಾಪೀ ದೈತ್ಯನು ಜನರನ್ನು ತುಂಬಾ ಸತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನೀನು ಇವನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದುದು ದೊಡ್ಡ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ॥ ೨೬ ॥ 'ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಲಾರದು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ನಾನು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಇದರಿಂದ ಇವನು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ತಪಸ್ಸು, ಯೋಗ ಮತ್ತು ಬಲದಿಂದಾಗಿ ಉಚ್ಛೃಂಖಲನಾಗಿ ಇವನು ವೇದವಿಧಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ॥ ೨೭ ॥ ಇವನ ಪುತ್ರನೂ ಪರಮಭಾಗವತನೂ, ಶುದ್ಧಹೃದಯನೂ ಆದ ಮಗು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ನೀನು ಸಾವಿನ ದವಡೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದುದು ದೊಡ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಮಾತಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವನು ಈಗ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣುಹೊಂದಿರುವುದು ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದ ಮತ್ತು ಮಂಗಳಕರ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೨೮ ॥ ಭಗವಂತಾ! ನಿನ್ನ ಈ ನರಸಿಂಹರೂಪವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುವವನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗುವನು. ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದಿರುವ ಮೃತ್ಯುವೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಕೆಡುಕನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು. ॥ ೨೯ ॥

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ

ಮೈವಂ ವರೋಽಸುರಾಣಾಂ ತೇ ಪ್ರದೇಯಃ ಪದ್ಮಸಂಭವ ।
ವರಃ ಕ್ರೂರನಿಸರ್ಗಾಣಾಮಹೀನಾಮಮೃತಂ ಯಥಾ
॥ ೩೦ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಭಗವಾನ್ರಾಜಂಸ್ತತ್ರೈವಾಂತರ್ದಧೇ ಹರಿಃ ।
ಅದೃಶ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಪೂಜಿತಃ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ
॥ ೩೧ ॥

ತತಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಶಿರಸಾ ವವಂದೇ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಮ್ ।
ಭವಂ ಪ್ರಜಾಪತೀನ್‌ದೇವಾನ್ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಭಗವತ್ಕಲಾಃ
॥ ೩೨ ॥

ತತಃ ಕಾವ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸಾರ್ಧಂ ಮುನಿಭಿಃ ಕಮಲಾಸನಃ ।
ದೈತ್ಯಾನಾಂ ದಾನವಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಕರೋತ್ಪತಿಮ್
॥ ೩೩ ॥

ಪ್ರತಿನಂದ್ಯ ತತೋ ದೇವಾಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯ ಪರಮಾಶಿಷಃ ।
ಸ್ವಧಾಮಾನಿ ಯಯೂ ರಾಜನ್ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಪೂಜಿತಾಃ
॥ ೩೪ ॥

ಏವಂ ತೌ ಪಾರ್ಷದೌ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪುತ್ರತ್ವಂ ಪ್ರಾಪಿತೌ ದಿತೇಃ ।
ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತೇನ ಹರಿಣಾ ವೈರಭಾವೇನ ತೌ ಹತೌ
॥ ೩೫ ॥

ಪುನಶ್ಚ ವಿಪ್ರಶಾಪೇನ ರಾಕ್ಷಸೌ ತೌ ಬಭೂವತುಃ ।
ಕುಂಭಕರ್ಣದಶಗ್ರೀವೌ ಹತೌ ತೌ ರಾಮವಿಕ್ರಮೈಃ
॥ ೩೬ ॥

ಶಯಾನೌ ಯುಧಿ ನಿರ್ಭಿನ್ನಹೃದಯೌ ರಾಮಸಾಯಕೈಃ ।
ತಚ್ಚಿತ್ತೌ ಜಹತುರ್ದೇಹಂ ಯಥಾ ಪ್ರಾಕ್ತನಜನ್ಮನಿ
॥ ೩೭ ॥

ತಾವಿಹಾಥ ಪುನರ್ಜಾತೌ ಶಿಶುಪಾಲಕರೂಷಜೌ ।
ಹರೌ ವೈರಾನುಬಂಧೇನ ಪಶ್ಯತಸ್ತೇ ಸಮೀಯತುಃ
॥ ೩೮ ॥

ಏನಃ ಪೂರ್ವಕೃತಂ ಯತ್ತದ್ರಾಜಾನಃ ಕೃಷ್ಣವೈರಿಣಃ ।
ಜಹುಸ್ತ್ವಂತೇ ತದಾತ್ಮಾನಃ ಕೀಟಃ ಪೇಶಸ್ಕೃತೋ ಯಥಾ
॥ ೩೯ ॥

ಯಥಾ ಯಥಾ ಭಗವತೋ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾಭಿದಾ ।
ನೃಪಾಶ್ಚೈದ್ಯಾದಯಃ ಸಾತ್ಮ್ಯಂ ಹರೇಸ್ತಚ್ಚಿಂತಯಾ ಯಯುಃ
॥ ೪೦ ॥

ಶ್ರೀನರಸಿಂಹದೇವರು ಹೇಳಿದರು – ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ನೀನು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಇಂತಹ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡ. ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಕ್ರೂರರಾದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲೆರೆದಂತೆ ಆಗುವುದು. ॥ ೩೦ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ನರಸಿಂಹ ಭಗವಂತನು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಂಡು ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಕಾಣಿಸದಿರುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದನು. ॥ ೩೧ ॥ ಇದಾದ ನಂತರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾ-ಶಂಕರ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೩೨ ॥ ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಸಮಸ್ತ ದಾನವರ ಮತ್ತು ದೈತ್ಯರ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಸಿದರು. ॥ ೩೩ ॥ ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾ, ಅವನಿಗೆ ಶುಭಾಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ॥ ೩೪ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಪಾರ್ಷದರಾದ ಜಯ-ವಿಜಯರಿಬ್ಬರೂ ದಿತಿಯಪುತ್ರರಾಗಿ ದೈತ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ವೈರಭಾವವನ್ನಿರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಭಗವಂತನು ಅವರ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ್ದನು. ॥ ೩೫ ॥ ಋಷಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಅವರ ಮುಕ್ತಿಯು ಆಗದೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಕುಂಭಕರ್ಣ ಮತ್ತು ರಾವಣರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಾದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೩೬ ॥ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯವು ಒಡೆದುಹೋಯಿತು. ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಂತೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ॥ ೩೭ ॥ ಅವರೇ ಈಗ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಶಿಶುಪಾಲ ಮತ್ತು ದಂತವಕ್ತ್ರರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನ ಕುರಿತು ವೈರಭಾವ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಎದುರಿನಲ್ಲೇ ಅವರು ಅವನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಹೋದರು. ॥ ೩೮ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ! ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುತ್ವ ವಿರಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಅಂತ್ಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ತದ್ರೂಪರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಕೃತ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಹೋದರು. ದುಂಬಿಯು ಹಿಡಿದು ತಂದು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕಿದ ಹುಳುವು ಭಯದಿಂದ ದುಂಬಿಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ದುಂಬಿಯೇ ಆಗುವಂತೆ ಅವನಂತೆ ಆದರು. ॥ ೩೯ ॥ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಭೇದ-ಭಾವರಹಿತ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಶಿಶುಪಾಲರೇ ಮುಂತಾದ ರಾಜರೂ ಕೂಡ ಭಗವಂತನ ವೈರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅನನ್ಯ ಚಿಂತನದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ॥ ೪೦ ॥

ಆಖ್ಯಾತಂ ಸರ್ವಮೇತತ್ತೇ ಯನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಷ್ಟವಾನ್ ।
ದಮಘೋಷಸುತಾದೀನಾಂ ಹರೇಃ ಸಾತ್ಮ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿಷಾಮ್ ॥ ೪೧ ॥

ಏಷಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದೇವಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಚ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಅವತಾರಕಥಾ ಪುಣ್ಯಾ ವಧೋ ಯತ್ರಾದಿದೈತ್ಯಯೋಃ ॥ ೪೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯಾನುಚರಿತಂ ಮಹಾಭಾಗವತಸ್ಯ ಚ ।
ಭಕ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಕ್ತಿಶ್ಚ ಯಾಥಾತ್ಮ್ಯಂ ಚಾಸ್ಯ ವೈ ಹರೇಃ ॥ ೪೩ ॥

ಸರ್ಗಸ್ಥಿತ್ಯಪ್ಯಯೇಶಸ್ಯ ಗುಣಕರ್ಮಾನುವರ್ಣನಮ್ ।
ಪರಾವರೇಷಾಂ ಸ್ಥಾನಾನಾಂ ಕಾಲೇನ ವ್ಯತ್ಯಯೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೪೪ ॥

ಧರ್ಮೋ ಭಾಗವತಾನಾಂ ಚ ಭಗವಾನ್ಯೇನ ಗಮ್ಯತೇ ।
ಆಖ್ಯಾನೇಽಸ್ಮಿನ್ಸಮಾಮ್ನಾತಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಮಶೇಷತಃ ॥ ೪೫ ॥

ಯ ಏತತ್ಪುಣ್ಯಮಾಖ್ಯಾನಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ವೀರ್ಯೋಪಬೃಂಹಿತಮ್ ।
ಕೀರ್ತಯೇಚ್ಛ್ರದ್ಧಯಾ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕರ್ಮಪಾಶೈರ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೪೬ ॥

ಏತದ್ಯ ಆದಿಪುರುಷಸ್ಯ ಮೃಗೇಂದ್ರಲೀಲಾಂ
ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಯೂಥಪವಧಂ ಪ್ರಯತಃ ಪಠೇತ ।
ದೈತ್ಯಾತ್ಮಜಸ್ಯ ಚ ಸತಾಂ ಪ್ರವರಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಂ
ಶ್ರುತ್ವಾನುಭಾವಮಕುತೋಭಯಮೇತಿ ಲೋಕಮ್ ॥ ೪೭ ॥

ಯೂಯಂ ನೃಲೋಕೇ ಬತ ಭೂರಿಭಾಗಾ
ಲೋಕಂ ಪುನಾನಾ ಮುನಯೋಽಭಿಯಂತಿ ।
ಯೇಷಾಂ ಗೃಹಾನಾವಸತೀತಿ ಸಾಕ್ಷಾ-
ದ್ಗೂಢಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮನುಷ್ಯಲಿಂಗಮ್ ॥ ೪೮ ॥

ಸ ವಾ ಅಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಹದ್ವಿಮೃಗ್ಯ-
ಕೈವಲ್ಯನಿರ್ವಾಣಸುಖಾನುಭೂತಿಃ ।
ಪ್ರಿಯಃ ಸುಹೃದ್ವಃ ಖಲು ಮಾತುಲೇಯ
ಆತ್ಮಾರ್ಹಣೀಯೋ ವಿಧಿಕೃದ್ಗುರುಶ್ಚ ॥ ೪೯ ॥

ನ ಯಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭವಪದ್ಮಜಾದಿಭೀ
ರೂಪಂ ಧಿಯಾ ವಸ್ತುತಯೋಪವರ್ಣಿತಮ್ ।
ಮೌನೇನ ಭಕ್ತ್ಯೋಪಶಮೇನ ಪೂಜಿತಃ
ಪ್ರಸೀದತಾಮೇಷ ಸ ಸಾತ್ವತಾಂ ಪತಿಃ ॥ ೫೦ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಶುಪಾಲರೇ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಸಾರೂಪ್ಯ ಮುಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಿದ್ದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರ ನೀಡಿಯಾಯಿತು. ॥ ೪೧ ॥ ಆದಿದೈತ್ಯರಾದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ-ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಗಳ ವಧೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಕಥೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದೇವನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಅವತಾರಚರಿತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. ॥ ೪೨ ॥ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾಗವತೋತ್ತಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಳಯಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ದಿವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಲೀಲೆಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಆಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ, ದೈತ್ಯರ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ॥ ೪೩-೪೪ ॥ ಭಗವಂತನನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಭಾಗವತಧರ್ಮವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ॥ ೪೫ ॥ ಭಗವಂತನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸುವವನು, ಶ್ರವಣಿಸುವವನು ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವನು. ॥ ೪೬ ॥ ಪರಮಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ನರಸಿಂಹ ಲೀಲೆಯನ್ನೂ, ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಸಹಿತ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ವಧೆಯನ್ನೂ, ಸಂತಶಿರೋಮಣಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಪಾವನವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಓದುವವನಿಗೆ, ಕೇಳುವವನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಅಭಯಪ್ರದವಾದ ಶ್ರೀವೈಕುಂಠ ಧಾಮವು ದೊರೆಯುವುದು. ॥ ೪೭ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಈ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಗಳ ಭಾಗ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಮೇಲಿಂದ-ಮೇಲೆ ಅವನ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೪೮ ॥ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವನನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವರೋ, ಯಾರು ಮಾಯೆಯ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ಪರಮ ಶಾಂತ, ಪರಮಾನಂದಾನುಭವಸ್ವರೂಪ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿರುವನೋ, ಅವನು ನಿಮಗೆ ಪ್ರಿಯನೂ, ಹಿತೈಷಿಯೂ, ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ, ಆಜ್ಞಾಕಾರಿಯೂ, ಗುರುವೂ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಆತ್ಮನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೪೯ ॥ 'ಇವನು ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಇವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲರು? ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾವಾದರೋ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲೆವು? ನಾವುಗಳು ಮೌನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಯಮದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದನ್ನೇ ಪೂಜೆಯೆಂದು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ. ॥ ೫೦ ॥

ಸ ಏಷ ಭಗವಾನ್ರಾಜನ್ವ್ಯತನೋದ್ವಿಹತಂ ಯಶಃ ।
ಪುರಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಮಯೇನಾನಂತಮಾಯಿನಾ
॥ ೫೧ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಹಿಂದೆ ಮಹಾಮಾಯಾವಿಯಾದ ಮಯಾಸುರನು ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಈ ಭಗವಂತನೇ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ರಕ್ಷಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರಪಡಿಸಿದನು. ॥ ೫೧॥

ರಾಜೋವಾಚ

ಕಸ್ಮಿನ್ಕರ್ಮಣಿ ದೇವಸ್ಯ ಮಯೋಽಹನ್‌ಜಗದೀಶಿತುಃ ।
ಯಥಾ ಚೋಪಚಿತಾ ಕೀರ್ತಿಃ ಕೃಷ್ಣೇನಾನೇನ ಕಥ್ಯತಾಮ್
॥ ೫೨ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಮಹಾರಾಜನು ಕೇಳಿದನು – ನಾರದರೇ! ಮಯದಾನವನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಾದ ರುದ್ರದೇವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಬಯಸಿದ್ದನು? ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೫೨ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ನಿರ್ಜಿತಾ ಅಸುರಾ ದೇವೈರ್ಯುಧ್ಯನೇನೋಪಬೃಂಹಿತೈಃ ।
ಮಾಯಿನಾಂ ಪರಮಾಚಾರ್ಯಂ ಮಯಂ ಶರಣಮಾಯಯುಃ
॥ ೫೩ ॥

ಸ ನಿರ್ಮಾಯ ಪುರಸ್ತಿಸ್ರೋ ಹೈಮೀರೌಪ್ಯಾಯಸೀರ್ವಿಭುಃ ।
ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಾಪಾಯಸಂಯೋಗಾ ದುರ್ವಿತರ್ಕ್ಯಪರಿಚ್ಛದಾಃ
॥ ೫೪ ॥

ತಾಭಿಸ್ತೇಽಸುರಸೇನಾನ್ಯೋ ಲೋಕಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ಸೇಶ್ವರಾನ್ನೃಪ ।
ಸ್ಮರಂತೋ ನಾಶಯಾನ್‌ಚಕ್ರುಃ ಪೂರ್ವವೈರಮಲಕ್ಷಿತಾಃ
॥ ೫೫ ॥

ತತಸ್ತೇ ಸೇಶ್ವರಾ ಲೋಕಾ ಉಪಾಸಾದ್ಯೇಶ್ವರಂ ವಿಭೋ ।
ತ್ರಾಹಿ ನಸ್ತಾವಕಾನ್‌ದೇವ ವಿನಷ್ಟಾಂಸ್ತ್ರಿಪುರಾಲಯೈಃ
॥ ೫೬ ॥

ಅಥಾನುಗೃಹ್ಯ ಭಗವಾನ್ಮಾ ಭೈಷ್ಟೇತಿ ಸುರಾನ್ವಿಭುಃ ।
ಶರಂ ಧನುಷಿ ಸಂಧಾಯ ಪುರೇಷ್ವಸ್ತ್ರಂ ವ್ಯಮುಂಚತ
॥ ೫೭ ॥

ತತೋಽಗ್ನಿವರ್ಣಾ ಇಷವ ಉತ್ಪೇತುಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಾತ್ ।
ಯಥಾ ಮಯೂಖಸಂದೋಹಾ ನಾದೃಶ್ಯಂತ ಪುರೋ ಯತಃ ॥ ೫೮ ॥

ತೈಃ ಸ್ಪೃಷ್ಟಾ ವ್ಯಸವಃ ಸರ್ವೇ ನಿಪೇತುಃ ಸ್ಮ ಪುರೌಕಸಃ ।
ತಾನಾನೀಯ ಮಹಾಯೋಗೀ ಮಯಃ ಕೂಪರಸೇಽಕ್ಷಿಪತ್
॥ ೫೯ ॥

ಸಿದ್ಧಾಮೃತರಸಸ್ಪೃಷ್ಟಾ ವಜ್ರಸಾರಾ ಮಹೌಜಸಃ ।
ಉತ್ತಸ್ಥುರ್ಮೇಘದಲನಾ ವೈದ್ಯುತಾ ಇವ ವಹ್ನಯಃ
॥ ೬೦ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ದೇವತೆಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಮಾಯಾವಿಗಳ ಪರಮಗುರು ಮಯ ದಾನವನಿಗೆ ಶರಣಾದರು. ॥ ೫೩ ॥ ಮಹಾಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಮಯಾಸುರನು ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣಗಳಿಂದ ಮೂರು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಆ ವಿಮಾನಗಳೆಂದರೆ ಮೂರು ಪುರಗಳೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳು ಬಂದು-ಹೋಗುವುದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಯುದ್ಧದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ತುಂಬಿದ್ದವು. ॥ ೫೪ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ದೈತ್ಯಸೇನಾಪತಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಲೋಕಪಾಲರ ಬಗ್ಗೆ ವೈರಭಾವವು ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಈಗ ಅದನ್ನು ನೆನೆದು ಆ ಮೂರು ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಅವರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ॥ ೫೫ ॥ ಆಗ ಲೋಕಪಾಲರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಯೂ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನಲ್ಲಿ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕರು ಮತ್ತು ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು – 'ಪ್ರಭೋ! ತ್ರಿಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಸುರರು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ನಿನ್ನವರೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾದೇವಾ! ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.' ॥ ೫೬ ॥

ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು – 'ಹೆದರಬೇಡಿರಿ' ಎಂದು ಕೃಪಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನೂ ಇತ್ತು, ಮತ್ತೆ ಅವನು ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಮೂರೂ ಪುರಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ॥ ೫೭ ॥ ಅವನ ಆ ಬಾಣದಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಸೂಸುವ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳು ಹೊರಟವು. ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನೇ ಉಗುಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬಾಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಆ ಪುರಗಳು ಕಾಣಿಸದಾದವು. ॥ ೫೮ ॥ ಆ ಬಾಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ಗತಪ್ರಾಣರಾಗಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲಂತಹ ಮಾಯಾವಿಯು ತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅಮೃತದ ಕುಂಡಕ್ಕೆ ಆ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿದನು. ॥ ೫೯ ॥ ಆ ಸಿದ್ಧ ಅಮೃತರಸದ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತಲೇ ಅಸುರರ ಶರೀರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ವಜ್ರದಂತೆ ಸುದೃಢವೂ ಆಯಿತು. ಮೋಡಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಅವರು ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ॥ ೬೦ ॥

ವಿಲೋಕ್ಯ ಭಗ್ನಸಂಕಲ್ಪಂ ವಿಮನಸ್ಕಂ ವೃಷಧ್ವಜಮ್ ।
ತದಾಯಂ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುಸ್ತತ್ರೋಪಾಯಮಕಲ್ಪಯತ್ ॥ ೬೧ ॥

ವತ್ಸ ಆಸೀತ್ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುರಯಂ ಹಿ ಗೌಃ ।
ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತ್ರಿಪುರಂ ಕಾಲೇ ರಸಕೂಪಾಮೃತಂ ಪಪೌ ॥ ೬೨ ॥

ತೇಽಸುರಾ ಹ್ಯಪಿ ಪಶ್ಯಂತೋ ನ ನ್ಯಷೇಧನ್ವಿಮೋಹಿತಾಃ ।
ತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಮಹಾಯೋಗೀ ರಸಪಾಲಾನಿದಂ ಜಗೌ ॥ ೬೩ ॥

ಸ್ವಯಂ ವಿಶೋಕಃ ಶೋಕಾರ್ತಾನ್
ಸ್ಮರನ್ದೈವಗತಿಂ ಚ ತಾಮ್ ।
ದೇವೋಽಸುರೋ ನರೋಽನ್ಯೋ ವಾ
ನೇಶ್ವರೋಽಸ್ತೀಹ ಕಶ್ಚನ ॥ ೬೪ ॥

ಆತ್ಮನೋಽನ್ಯಸ್ಯ ವಾ ದಿಷ್ಟಂ ದೈವೇನಾಪೋಹಿತುಂ ದ್ವಯೋಃ ।
ಅಥಾಸೌ ಶಕ್ತಿಭಿಃ ಸ್ವಾಭಿಃ ಶಂಭೋಃ ಪ್ರಾಧಾನಿಕಂ ವ್ಯಧಾತ್ ॥ ೬೫ ॥

ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವಿರಕ್ತ್ಯೃದ್ಧಿತಪೋವಿದ್ಯಾಕ್ರಿಯಾದಿಭಿಃ ।
ರಥಂ ಸೂತಂ ಧ್ವಜಂ ವಾಹಾನ್ ಧನುರ್ವರ್ಮ ಶರಾದಿ ಯತ್ ॥ ೬೬ ॥

ಸನ್ನದ್ಧೋ ರಥಮಾಸ್ಥಾಯ ಶರಂ ಧನುರುಪಾದದೇ ।
ಶರಂ ಧನುಷಿ ಸಂಧಾಯ ಮುಹೂರ್ತೇಽಭಿಜಿತೀಶ್ವರಃ ॥ ೬೭ ॥

ದದಾಹ ತೇನ ದುರ್ಭೇದ್ಯಾ ಹರೋಽಥ ತ್ರಿಪುರೋ ನೃಪ ।
ದಿವಿ ದುಂದುಭಯೋ ನೇದುರ್ವಿಮಾನಶತಸಂಕುಲಾಃ ॥ ೬೮ ॥

ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಸಿದ್ಧೇಶಾ ಜಯೇತಿ ಕುಸುಮೋತ್ಕರೈಃ ।
ಅವಾಕಿರನ್ಜಗುರ್ಹೃಷ್ಟಾ ನನೃತುಶ್ಚಾಪ್ಸರೋಗಣಾಃ ॥ ೬೯ ॥

ಏವಂ ದಗ್ಧ್ವಾ ಪುರಸ್ತಿಸ್ರೋ ಭಗವಾನ್ಪುರಹಾ ನೃಪ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸ್ವಧಾಮ ಪ್ರತ್ಯಪದ್ಯತ ॥ ೭೦ ॥

ಏವಂ ವಿಧಾನ್ಯಸ್ಯ ಹರೇಃ ಸ್ವಮಾಯಯಾ
ವಿಡಂಬಮಾನಸ್ಯ ನೃಲೋಕಮಾತ್ಮನಃ ।
ವೀರ್ಯಾಣಿ ಗೀತಾನ್ಯೃಷಿಭಿರ್ಜಗದ್ಗುರೋ-
ರ್ಲೋಕಾನ್ಪುನಾನಾನ್ಯಪರಂ ವದಾಮಿ ಕಿಮ್ ॥ ೭೧ ॥

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು–ಮಹಾದೇವನಾದರೋ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳದಿರುವ ಕಾರಣ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಆ ಅಸುರರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ॥ ೬೧ ॥ ಇದೇ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಒಂದು ಹಸುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಕರುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ತ್ರಿಪುರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಸಿದ್ಧರಸದ ಕುಂಡದ ಎಲ್ಲ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟರು. ॥ ೬೨ ॥ ಅದನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ದೈತ್ಯರು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಇವರನ್ನು ತಡೆಯದಾದರು. ಸರ್ವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಯಾಸುರನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಅರಿವಾದಾಗ ಭಗವಂತನ ಈ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಅವನಿಗೆ ಶೋಕವು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಮೃತ ರಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು – ಅಯ್ಯಾ ! ದೇವತೆಗಳು, ಅಸುರರು, ಮನುಷ್ಯರು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಕೂಡ ತನಗಾಗಲೀ – ಪರರಿಗಾಗಲೀ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಧಿಯು ವಿಧಿಸಿದ ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಅಳಿಸಲಾರರು. ಏನಾಗಬೇಕಿತ್ತೋ ಅದು ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಶೋಕಿಸಿ ಏನು ಮಾಡುವುದಿದೆ ? ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನ ಯುದ್ಧದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ॥ ೬೩-೬೫ ॥ ಅವನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಥವನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಧ್ವಜವನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕವಚವನ್ನೂ, ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೬೬ ॥ ಈ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ಅಭಿಜಿತ್ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ಆ ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾದ ಮೂರೂ ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ! ಆಗಲೇ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ನೂರಾರು ವಿಮಾನಗಳು ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲು ನೆರೆದವು. ॥ ೬೭-೬೮ ॥ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು, ಆನಂದದಿಂದ ಜಯ-ಜಯಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೂವಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದರು. ಅಪ್ಸರೆಯರು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದರು. ॥ ೬೯ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ! ಹೀಗೆ ಆ ಮೂರು ಪುರಗಳನ್ನೂ ಸುಟ್ಟು ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು 'ಪುರಾರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ತನ್ನ ಧಾಮಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಂಗೈದನು. ॥ ೭೦ ॥ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಗಳು ಆ ಅನೇಕ ಲೋಕಪಾವನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ನಾನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ ? ಕೇಳು. ॥ ೭೧ ॥

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೦ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರ-ನಾರದಸಂವಾದೇ ತ್ರಿಪುರವಿಜಯೋ ನಾಮ ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೦ ॥

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಮಾನವಧರ್ಮ, ವರ್ಣಧರ್ಮ, ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ ಇವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಶ್ರುತ್ವೇಹಿತಂ ಸಾಧುಸಭಾಸಭಾಜಿತಂ
ಮಹತ್ತಮಾಗ್ರಣ್ಯ ಉರುಕ್ರಮಾತ್ಮನಃ ।
ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ದೈತ್ಯಪತೇರ್ಮುದಾ ಯುತಃ
ಪಪ್ರಚ್ಛ ಭೂಯಸ್ತನಯಂ ಸ್ವಯಂಭುವಃ ॥ ೧ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ಭಗವನ್ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನೃಣಾಂ ಧರ್ಮಂ ಸನಾತನಮ್ ।
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರಯುತಂ ಯತ್ಪುಮಾನ್ವಿಂದತೇ ಪರಮ್ ॥ ೨ ॥

ಭವಾನ್ಪ್ರಜಾಪತೇಃ ಸಾಕ್ಷಾದಾತ್ಮಜಃ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ ।
ಸುತಾನಾಂ ಸಮ್ಮತೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಸ್ತಪೋಯೋಗಸಮಾಧಿಭಿಃ ॥ ೩ ॥

ನಾರಾಯಣಪರಾ ವಿಪ್ರಾ ಧರ್ಮಂ ಗುಹ್ಯಂ ಪರಂ ವಿದುಃ ।
ಕರುಣಾಃ ಸಾಧವಃ ಶಾಂತಾಃ ತ್ವದ್ವಿಧಾ ನ ತಥಾಪರೇ ॥ ೪ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ನತ್ವಾ ಭಗವತೇಽಜಾಯ ಲೋಕಾನಾಂ ಧರ್ಮಹೇತವೇ ।
ವಕ್ಷ್ಯೇ ಸನಾತನಂ ಧರ್ಮಂ ನಾರಾಯಣಮುಖಾಚ್ಛ್ರುತಮ್ ॥ ೫ ॥

ಯೋಽವತೀರ್ಯಾತ್ಮನೋಽಂಶೇನ ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯಾಂ ತು ಧರ್ಮತಃ ।
ಲೋಕಾನಾಂ ಸ್ವಸ್ತಯೇಽಧ್ಯಾಸ್ತೇ ತಪೋ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮೇ ॥ ೬ ॥

ಧರ್ಮಮೂಲಂ ಹಿ ಭಗವಾನ್ಸರ್ವವೇದಮಯೋ ಹರಿಃ ।
ಸ್ಮೃತಂ ಚ ತದ್ವಿದಾಂ ರಾಜನ್ಯೇನ ಚಾತ್ಮಾ ಪ್ರಸೀದತಿ ॥ ೭ ॥

ಸತ್ಯಂ ದಯಾ ತಪಃ ಶೌಚಂ ತಿತಿಕ್ಷೇಕ್ಷಾ ಶಮೋ ದಮಃ ।
ಅಹಿಂಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಚ ತ್ಯಾಗಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಆರ್ಜವಮ್ ॥ ೮ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಭಗವನ್ಮಯನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಕುರಿತಾದ ಸಾಧುಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಾನಿತವಾದ ಪವಿತ್ರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂತಶಿರೋಮಣಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವನು ನಾರದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು – ॥ ೧ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೇಳಿದನು – ಪೂಜ್ಯರೇ! ಈಗ ನಾನು ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಮಗಳ ಸದಾಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಪುರುಷ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨ ॥ ನೀವು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪುತ್ರರಾಗಿರುವಿರಿ. ನಾರದರೇ! ನಿಮ್ಮ ತಪಸ್ಸು, ಯೋಗ, ಸಮಾಧಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇತರ ಪುತ್ರರಿಗಿಂತ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮ್ಮಾನಿಸುವರು. ॥ ೩ ॥ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಪರಾಯಣರೂ, ದಯಾಳುಗಳೂ, ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರೂ, ಶಾಂತರೂ ಆಗಿರುವ ನೀವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮದ ಅತಿಗೋಪ್ಯವಾದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು. ॥ ೪ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಜನ್ಮರಹಿತನಾದ ಭಗವಂತನೇ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರಭುವೇ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾದ ಮೂರ್ತಿ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಶದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವನು. ಆ ನಾರಾಯಣಮುನಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅವರ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿರುವ ಸನಾತನಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ॥ ೫-೬ ॥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಸರ್ವವೇದಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೂ, ಅವನ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ ಆ ಕರ್ಮವು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದುದು. ॥ ೭ ॥

ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ – ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ತಪಸ್ಸು, ಶೌಚ, ತಿತಿಕ್ಷೆ, ಉಚಿತ-ಅನುಚಿತಗಳ ವಿಚಾರ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮ, ಅಹಿಂಸಾ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ತ್ಯಾಗ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸರಳತೆ, ಸಂತೋಷ, ಸಮದರ್ಶಿತ್ವ, ಮಹಾತ್ಮರ ಸೇವೆ, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಭೋಗಗಳ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ, ಮನುಷ್ಯರ ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರ, ಮೌನ, ಆತ್ಮಚಿಂತನೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಡುವುದು, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಹಾಗೂ ಇಷ್ಟದೇವರ ಭಾವ, ಸಂತರ ಪರಮಾಶ್ರಯ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಾಮ-ಗುಣ-ಲೀಲೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ

ಸಂತೋಷಃ ಸಮದೃಕ್ಸೇವಾ ಗ್ರಾಮ್ಯೇಹೋಪರಮಃ ಶನೈಃ ।
ನೃಣಾಂ ವಿಪರ್ಯಯೇಹೇಕ್ಷಾ ಮೌನಮಾತ್ಮವಿಮರ್ಶನಮ್
॥ ೯ ॥

ಅನ್ನಾದ್ಯಾದೇಃ ಸಂವಿಭಾಗೋ ಭೂತೇಭ್ಯಶ್ಚ ಯಥಾರ್ಹತಃ ।
ತೇಷ್ವಾತ್ಮದೇವತಾಬುದ್ಧಿಃ ಸುತರಾಂ ನೃಷು ಪಾಂಡವ
॥ ೧೦ ॥

ಶ್ರವಣಂ ಕೀರ್ತನಂ ಚಾಸ್ಯ ಸ್ಮರಣಂ ಮಹತಾಂ ಗತೇಃ ।
ಸೇವೇಜ್ಯಾವನತಿರ್ದಾಸ್ಯಂ ಸಖ್ಯಮಾತ್ಮಸಮರ್ಪಣಮ್
॥ ೧೧ ॥

ನೃಣಾಮಯಂ ಪರೋ ಧರ್ಮಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಮುದಾಹೃತಃ ।
ತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣವಾನ್ರಾಜನ್ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಯೇನ ತುಷ್ಯತಿ
॥ ೧೨ ॥

ಸಂಸ್ಕಾರಾ ಯದವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಃ ಸ ದ್ವಿಜೋಽಜೋ ಜಗಾದ ಯಮ್ ।
ಇಜ್ಯಾಧ್ಯಯನದಾನಾನಿ ವಿಹಿತಾನಿ ದ್ವಿಜನ್ಮನಾಮ್ ।
ಜನ್ಮಕರ್ಮಾವದಾತಾನಾಂ ಕ್ರಿಯಾಶ್ಚಾಶ್ರಮಚೋದಿತಾಃ
॥ ೧೩ ॥

ವಿಪ್ರಸ್ಯಾಧ್ಯಯನಾದೀನಿ ಷಡನ್ಯಸ್ಯಾಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ ।
ರಾಜ್ಞೋ ವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಜಾಗೋಪ್ತುರವಿಪ್ರಾದ್ವಾ ಕರಾದಿಭಿಃ
॥ ೧೪ ॥

ವೈಶ್ಯಸ್ತು ವಾರ್ತಾವೃತ್ತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಕುಲಾನುಗಃ ।
ಶೂದ್ರಸ್ಯ ದ್ವಿಜಶುಶ್ರೂಷಾ ವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಸ್ವಾಮಿನೋ ಭವೇತ್
॥ ೧೫ ॥

ವಾರ್ತಾ ವಿಚಿತ್ರಾ ಶಾಲೀನಯಾಯಾವರಶಿಲೋಂಛನಮ್ ।
ವಿಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚತುರ್ಧೇಯಂ ಶ್ರೇಯಸೀ ಚೋತ್ತರೋತ್ತರಾ
॥ ೧೬ ॥

ಜಘನ್ಯೋ ನೋತ್ತಮಾಂ ವೃತ್ತಿಮನಾಪದಿ ಭಜೇನ್ನರಃ ।
ಋತೇ ರಾಜನ್ಯಮಾಪತ್ಸು ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಸರ್ವಶಃ
॥ ೧೭ ॥

ಋತಾಮೃತಾಭ್ಯಾಂ ಜೀವೇತ ಮೃತೇನ ಪ್ರಮೃತೇನ ವಾ ।
ಸತ್ಯಾನೃತಾಭ್ಯಾಂ ಜೀವೇತ ನ ಶ್ವವೃತ್ತ್ಯಾ ಕಥಂಚನ
॥ ೧೮ ॥

ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನೆ, ಸ್ಮರಣೆ, ಅವನ ಸೇವೆ, ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ನಮಸ್ಕಾರ, ಅವನ ಕುರಿತು ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ, ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣ – ಈ ಮೂವತ್ತು ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಯು ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರ ಪರಮಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೮-೧೨ ॥

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಯಾರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಆಗುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆಯೋ, ಯಾರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರೋ, ಅವರನ್ನು 'ದ್ವಿಜ'ರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧರಾದ ದ್ವಿಜರಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞ, ಅಧ್ಯಯನ, ದಾನ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೇ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮ-ಕರ್ಮಗಳೂ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ. ॥ ೧೩ ॥ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನ, ದಾನ ಪಡೆಯುವುದು, ದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದು, ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು – ಈ ಆರು ಕರ್ಮಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನದ್ದಾಗಿವೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ದಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲರಿಂದ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ತೆರಿಗೆ, ದಂಡ (ಜುಲ್ಮಾನೆ) ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ॥ ೧೪ ॥ ವೈಶ್ಯರು ಸದಾಕಾಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಂಶೀಯರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಗೋರಕ್ಷಣೆ, ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಶೂದ್ರರ ಧರ್ಮವು ದ್ವಿಜಾತಿಯರ ಸೇವೆ. ಅವನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಅವನ ಒಡೆಯನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೫ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ – ವಾರ್ತಾ,[೧] ಶಾಲೀನ,[೨] ಯಾಯಾವರ[೩] ಮತ್ತು ಶಿಲೋಂಛನ[೪]* ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದು-ಮುಂದಿನ ವೃತ್ತಿಗಳು ಹಿಂದು-ಹಿಂದಿನಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ. ॥ ೧೬ ॥ ಕೆಳವರ್ಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಆಪತ್ಕಾಲವಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದವರ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಬಾರದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ದಾನ ಪಡೆಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉಳಿದ ಐದೂ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬಹುದು. ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲರ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು. ॥ ೧೭ ॥ ಋತ, ಅಮೃತ, ಮೃತ, ಪ್ರಮೃತ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾನೃತ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದರೂ ಶ್ವಾನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ಅವಲಂಬಿಸಬಾರದು. ॥ ೧೮ ॥ ಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿ ಹೋದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು (ಉಂಛ) ಹಾಗೂ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಧಾನ್ಯವನ್ನು (ಶಿಲ) ಹೆಕ್ಕಿತಂದು ಶಿಲೋಂಛ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವುದು 'ಋತ'ವಾಗಿದೆ. ಬೇಡದೆಯೇ ಏನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅದನ್ನು ಅಯಾಚಿತ (ಶಾಲೀನ) ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವುದು, 'ಅಮೃತ'ವಾಗಿದೆ. ನಿತ್ಯವೂ

* ೧ – ಯಜ್ಞ-ಅಧ್ಯಯನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿ ಹಣ ಪಡೆಯುವುದು. ೨ – ಯಾಚಿಸದೇ ಏನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅದರಲ್ಲೇ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವುದು. ೩ – ಪ್ರತಿದಿನವು ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬೇಡಿತರುವುದು. ೪ – ರೈತನು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಟಾವುಮಾಡಿ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕೊಂಡುಹೋದ ಬಳಿಕ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾಳುಗಳನ್ನು 'ಶಿಲ' ಹಾಗೂ ಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಧಾನ್ಯವನ್ನು 'ಉಂಛ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶಿಲ ಮತ್ತು ಉಂಛಗಳನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿ ತಂದು ತನ್ನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವುದು 'ಶಿಲೋಂಛನ' ವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಋತಮುಂಛಶಿಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಮೃತಂ ಯದಯಾಚಿತಮ್ ।
ಮೃತಂ ತು ನಿತ್ಯಯಾಚ್ಞಾ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಮೃತಂ ಕರ್ಷಣಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ ೧೯ ॥

ಸತ್ಯಾನೃತಂ ತು ವಾಣಿಜ್ಯಂ ಶ್ವವೃತ್ತಿರ್ನೀಚಸೇವನಮ್ ।
ವರ್ಜಯೇತ್ತಾಂ ಸದಾ ವಿಪ್ರೋ ರಾಜನ್ಯಶ್ಚ ಜುಗುಪ್ಸಿತಾಮ್ ।
ಸರ್ವವೇದಮಯೋ ವಿಪ್ರಃ ಸರ್ವದೇವಮಯೋ ನೃಪಃ ॥ ೨೦ ॥

ಶಮೋ ದಮಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ಸಂತೋಷಃ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಮ್ ।
ಜ್ಞಾನಂ ದಯಾಚ್ಯುತಾತ್ಮತ್ವಂ ಸತ್ಯಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೨೧ ॥

ಶೌರ್ಯಂ ವೀರ್ಯಂ ಧೃತಿಸ್ತೇಜಸ್ತ್ಯಾಗ ಆತ್ಮಜಯಃ ಕ್ಷಮಾ ।
ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತಾ ಪ್ರಸಾದಶ್ಚ ರಕ್ಷಾ ಚ ಕ್ಷತ್ರಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೨೨ ॥

ದೇವಗುರ್ವಚ್ಯುತೇ ಭಕ್ತಿಸ್ತ್ರಿವರ್ಗಪರಿಪೋಷಣಮ್ ।
ಆಸ್ತಿಕ್ಯಮುದ್ಯಮೋ ನಿತ್ಯಂ ನೈಪುಣಂ ವೈಶ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೨೩ ॥

ಶೂದ್ರಸ್ಯ ಸಂನತಿಃ ಶೌಚಂ ಸೇವಾ ಸ್ವಾಮಿನ್ಯಮಾಯಯಾ ।
ಅಮಂತ್ರಯಜ್ಞೋ ಹ್ಯಸ್ತೇಯಂ ಸತ್ಯಂ ಗೋವಿಪ್ರರಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೨೪ ॥

ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚ ಪತಿದೇವಾನಾಂ ತಚ್ಛುಶ್ರೂಷಾನುಕೂಲತಾ ।
ತದ್ಬಂಧುಷ್ವನುವೃತ್ತಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಂ ತದ್ವ್ರತಧಾರಣಮ್ ॥ ೨೫ ॥

ಸಂಮಾರ್ಜನೋಪಲೇಪಾಭ್ಯಾಂ ಗೃಹಮಂಡಲವರ್ತನೈಃ ।
ಸ್ವಯಂ ಚ ಮಂಡಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಪರಿಮೃಷ್ಟಪರಿಚ್ಛದಾ ॥ ೨೬ ॥

ಕಾಮೈರುಚ್ಚಾವಚೈಃ ಸಾಧ್ವೀ ಪ್ರಶ್ರಯೇಣ ದಮೇನ ಚ ।
ವಾಕ್ಯೈಃ ಸತ್ಯೈಃ ಪ್ರಿಯೈಃ ಪ್ರೇಮ್ಣಾ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ಭಜೇತ್ಪತಿಮ್ ॥ ೨೭ ॥

ಸಂತುಷ್ಟಾಲೋಲುಪಾ ದಕ್ಷಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಾ ಪ್ರಿಯಸತ್ಯವಾಕ್ ।
ಅಪ್ರಮತ್ತಾ ಶುಚಿಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಪತಿಂ ತ್ವಪತಿತಂ ಭಜೇತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಯಾ ಪತಿಂ ಹರಿಭಾವೇನ ಭಜೇಚ್ಛ್ರೀರಿವ ತತ್ಪರಾ ।
ಹರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಹರೇರ್ಲೋಕೇ ಪತ್ಯಾ ಶ್ರೀರಿವ ಮೋದತೇ ॥ ೨೯ ॥

ಬೇಡಿತರುವುದು ಅರ್ಥಾತ್ 'ಯಾಯಾವರ' ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು 'ಮೃತ'ವಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ 'ವಾರ್ತಾ' ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು 'ಪ್ರಮೃತ'ವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೯ ॥ ವಾಣಿಜ್ಯವು 'ಸತ್ಯಾನೃತ'ವಾಗಿದೆ. ಕೆಳವರ್ಣದವರ ಸೇವೆಮಾಡುವುದು 'ಶ್ವಾನವೃತ್ತಿ'ಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಈ ಕೊನೆಯ ನಿಂದಿತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಆಶ್ರಯಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸರ್ವವೇದಮಯನಾಗಿದ್ದರೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಸರ್ವದೇವಮಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೨೦ ॥

ಶಮ, ದಮ, ತಪಸ್ಸು, ಶೌಚ, ಸಂತೋಷ, ಕ್ಷಮೆ, ಸರಳತೆ, ಜ್ಞಾನ, ದಯೆ, ಭಗವತ್ಪರಾಯಣತೆ, ಮತ್ತು ಸತ್ಯ – ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ॥ ೨೧ ॥ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ, ವೀರತೆ, ಧೀರತೆ, ತೇಜಸ್ವಿತೆ, ತ್ಯಾಗ, ಮನಸ್ಸಿನ ಜಯ, ಕ್ಷಮೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ, ಅನುಗ್ರಹ, ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆ – ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ॥ ೨೨ ॥ ದೇವತೆ, ಗುರು ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ, ಅರ್ಥ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಮ – ಮೂರೂ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು, ಆಸ್ತಿಕತೆ, ಉದ್ಯೋಗಶೀಲತೆ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ನಿಪುಣತೆ – ಇವು ವೈಶ್ಯರ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ॥ ೨೩ ॥ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣದವರ ಮುಂದೆ ನಮ್ರವಾಗಿರುವುದು. ಪವಿತ್ರತೆ, ಒಡೆಯನ ನಿಷ್ಕಪಟ ಸೇವೆ, ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದು, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಗೋ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಕ್ಷಣೆ – ಇವು ಶೂದ್ರನ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ॥ ೨೪ ॥

ಪತಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲಳಾಗಿರುವುದು ಪತಿಯ ಸಂಬಂಧಿಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದು, ಸದಾಕಾಲ ಪತಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು – ಇವು ಪತಿಯನ್ನೇ ಈಶ್ವರನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಪತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ॥ ೨೫ ॥ ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಹೆಂಗಸು ಮನೆಯನ್ನು ಗುಡಿಸಿ, ಸಾರಿಸಿ, ಒರೆಸಿ ಮಂಡಲ ರಂಗವಲ್ಲಿಗಳಿಂದ ಓರಣ ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಮನೋಹರವಾದ ಉಡಿಗೆ, ತೊಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಇಡುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೬ ॥ ತನ್ನ ಪತಿದೇವರ ಸಣ್ಣ-ದೊಡ್ಡ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಸಮಯಾನುಸಾರ ಪೂರೈಸುವುದು, ವಿನಯ, ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ, ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪತಿಯ ಸೇವೆಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೭ ॥ ದೊರೆತುದರಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿದ್ದು, ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಆಸೆ ಪಡಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷಳಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಜ್ಞಳಾಗಿರಬೇಕು. ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯಬೇಕು. ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಪವಿತ್ರಳಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತುಂಬಿದವಳಾಗಿ ಪತಿಯು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಾಗದೇ ಇದ್ದರೆ ಆತನ ಸಹವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೮ ॥ ಹೆಂಡತಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತೆ ಪತಿಪರಾಯಣೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೇವೆ ಮಾಡುವವಳ ಪತಿಯು ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಆವಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಂತೆ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಆನಂದವಾಗಿರುವಳು. ॥ ೨೯ ॥

ವೃತ್ತಿಃ ಸಂಕರಜಾತೀನಾಂ ತತ್ತತ್ಕುಲಕೃತಾ ಭವೇತ್ ।
ಅಚೌರಾಣಾಮಪಾಪಾನಾಮಂತ್ಯಜಾಂತೇಽವಸಾಯಿನಾಮ್
॥ ೩೦ ॥

ಪ್ರಾಯಃ ಸ್ವಭಾವವಿಹಿತೋ ನೃಣಾಂ ಧರ್ಮೋ ಯುಗೇ ಯುಗೇ ।
ವೇದದೃಗ್ಭಿಃ ಸ್ಮೃತೋ ರಾಜನ್ಪ್ರೇತ್ಯ ಚೇಹ ಚ ಶರ್ಮಕೃತ್
॥ ೩೧ ॥

ವೃತ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಭಾವಕೃತಯಾ ವರ್ತಮಾನಃ ಸ್ವಕರ್ಮಕೃತ್ ।
ಹಿತ್ವಾ ಸ್ವಭಾವಜಂ ಕರ್ಮ ಶನೈರ್ನಿರ್ಗುಣತಾಮಿಯಾತ್
॥ ೩೨ ॥

ಉಪ್ಯಮಾನಂ ಮುಹುಃ ಕ್ಷೇತ್ರಂ
ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ವೀರ್ಯತಾಮಿಯಾತ್ ।
ನ ಕಲ್ಪತೇ ಪುನಃ ಸೂತ್ಯೈ
ಉಪ್ತಂ ಬೀಜಂ ಚ ನಶ್ಯತಿ ॥ ೩೩ ॥

ಏವಂ ಕಾಮಾಶಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಕಾಮಾನಾಮತಿಸೇವಯಾ ।
ವಿರಜ್ಯೇತ ಯಥಾ ರಾಜನ್ನಾಗ್ನಿವತ್ಕಾಮಬಿಂದುಭಿಃ
॥ ೩೪ ॥

ಯಸ್ಯ ಯಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪುಂಸೋ ವರ್ಣಾಭಿವ್ಯಂಜಕಮ್ ।
ಯದನ್ಯತ್ರಾಪಿ ದೃಶ್ಯೇತ ತತ್ತೇನೈವ ವಿನಿರ್ದಿಶೇತ್
॥ ೩೫ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಕಳ್ಳತನವೇ ಮುಂತಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದೇ ಇರುವ ಅಂತ್ಯಜ, ಚಾಂಡಲರೇ ಮುಂತಾದ ವರ್ಣಸಂಕರ ಜಾತಿಗಳಿಗೂ ಅವರವರ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ವೃತ್ತಿಗಳೇ ಅವರ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳು. ॥ ೩೦ ॥ ವೇದದರ್ಶಿ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯುಗ-ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸಾರ ಧರ್ಮದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಆ ಧರ್ಮವೇ ಅವರಿಗೆ ಇಹ-ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ॥ ೩೧ ॥ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರು – ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಮೀರಿದವರಾಗಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತರೇ ಆಗುವರು. ॥ ೩೨ ॥ ಮಹಾರಾಜಾ! ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಉಳುವುದರಿಂದ ಹೊಲವು ಶಕ್ತಿಹೀನವಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜವು ಮೊಳೆಯುವುದೂ ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಾಸನೆಗಳ ಭಂಡಾರವಾದ ಈ ಚಿತ್ತವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಬಗೆಗೆ ಬೇಸರಹೊಂದವುದು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಹೀಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ-ಒಂದು ಬೊಟ್ಟು ತುಪ್ಪ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಬೆಂಕಿಯು ನಂದಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೆಚ್ಚು ತುಪ್ಪ ಸುರಿದರೆ ಅದು ನಂದಿ ಹೋದೀತು. ॥ ೩೩-೩೪ ॥ ಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವನನ್ನು ಆ ವರ್ಣದವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ॥ ೩೫ ॥

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರ-ನಾರದಸಂವಾದೇ ಸದಾಚಾರನಿರ್ಣಯೋ ನಾಮೈಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೧ ॥

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮಗಳ ವರ್ಣನೆ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಗುರುಕುಲೇ ವಸನ್ದಾಂತೋ ಗುರೋರ್ಹಿತಮ್ ।
ಆಚರನ್ದಾಸವನ್ನೀಚೋ ಗುರೌ ಸುದೃಢಸೌಹೃದಃ
॥ ೧ ॥

ಸಾಯಂ ಪ್ರಾತರುಪಾಸೀತ ಗುರ್ವಗ್ನ್ಯರ್ಕಸುರೋತ್ತಮಾನ್ ।
ಉಭೇ ಸಂಧ್ಯೇ ಚ ಯತವಾಗ್ಜಪನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಹಿತಃ
॥ ೨ ॥

ಛಂದಾಂಸ್ಯಧೀಯೀತ ಗುರೋರಾಹೂತಶ್ಚೇತ್ಸುಯಂತ್ರಿತಃ ।
ಉಪಕ್ರಮೇಽವಸಾನೇ ಚ ಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮೇತ್
॥ ೩ ॥

ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ದಾಸನಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಚಿಕ್ಕವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಗುರುಗಳ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿರಿಸಿ, ಅವರ ಹಿತದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ॥ ೧ ॥ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗುರು, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨ ॥ ಗುರುಗಳು ಕರೆದಾಗಲೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಶಾಸನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ವೇದವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ವೇದಪಾಠದ ಮೊದಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ॥ ೩ ॥

ಮೇಖಲಾಜಿನವಾಸಾಂಸಿ ಜಟಾದಂಡ ಕಮಂಡಲೂನ್ ।
ಬಿಭೃಯಾದುಪವೀತಂ ಚ ದರ್ಭಪಾಣಿರ್ಯಥೋದಿತಮ್
॥ ೪ ॥

ಸಾಯಂ ಪ್ರಾತಶ್ಚರೇದ್ಭೈಕ್ಷಂ ಗುರವೇ ತನ್ನಿವೇದಯೇತ್ ।
ಭುಂಜೀತ ಯದ್ಯನುಜ್ಞಾತೋ ನೋ ಚೇದುಪವಸೇತ್ಕ್ವಚಿತ್
॥ ೫ ॥

ಸುಶೀಲೋ ಮಿತಭುಗ್ದಕ್ಷಃ ಶ್ರದ್ದಧಾನೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ।
ಯಾವದರ್ಥಂ ವ್ಯವಹರೇತ್ ಸ್ತ್ರೀಷು ಸ್ತ್ರೀನಿರ್ಜಿತೇಷು ಚ
॥ ೬ ॥

ವರ್ಜಯೇತ್ಪ್ರಮದಾಗಾಥಾಮಗೃಹಸ್ಥೋ ಬೃಹದ್ವ್ರತಃ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಮಾಥೀನಿ ಹರಂತ್ಯಪಿ ಯತೇರ್ಮನಃ
॥ ೭ ॥

ಕೇಶಪ್ರಸಾಧನೋನ್ಮರ್ದಸ್ನಪನಾಭ್ಯಂಜನಾದಿಕಮ್ ।
ಗುರುಸ್ತ್ರೀಭಿರ್ಯುವತಿಭಿಃ ಕಾರಯೇನ್ನಾತ್ಮನೋ ಯುವಾ
॥ ೮ ॥

ನನ್ವಗ್ನಿಃ ಪ್ರಮದಾ ನಾಮ ಘೃತಕುಂಭಸಮಃ ಪುಮಾನ್ ।
ಸುತಾಮಪಿ ರಹೋ ಜಹ್ಯಾದನ್ಯದಾ ಯಾವದರ್ಥಕೃತ್
॥ ೯ ॥

ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾಽಽತ್ಮನಾ ಯಾವದಾಭಾಸಮಿದಮೀಶ್ವರಃ ।
ದ್ವೈತಂ ತಾವನ್ನ ವಿರಮೇತ್ತತೋ ಹ್ಯಸ್ಯ ವಿಪರ್ಯಯಃ
॥ ೧೦ ॥

ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಗೃಹಸ್ಥಸ್ಯ ಸಮಾಮ್ನಾತಂ ಯತೇರಪಿ ।
ಗುರುವೃತ್ತಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇನ ಗೃಹಸ್ಥಸ್ಯರ್ತುಗಾಮಿನಃ
॥ ೧೧ ॥

ಅಂಜನಾಭ್ಯಂಜನೋನ್ಮರ್ದಸ್ತ್ರ್ಯವಲೇಖಾಮಿಷಂ ಮಧು ।
ಸ್ರಗ್ಗಂಧಲೇಪಾಲಂಕಾರಾನ್ಸ್ತ್ಯಜೇಯುರ್ಯೇ ಧೃತವ್ರತಾಃ
॥ ೧೨ ॥

ಉಷಿತ್ವೈವಂ ಗುರುಕುಲೇ ದ್ವಿಜೋಽಧೀತ್ಯಾವಬುಧ್ಯ ಚ ।
ತ್ರಯೀಂ ಸಾಂಗೋಪನಿಷದಂ ಯಾವದರ್ಥಂ ಯಥಾಬಲಮ್
॥ ೧೩ ॥

ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಮೇಖಲೆ, ಮೃಗಚರ್ಮ, ವಸ್ತ್ರ, ಜಟೆ, ದಂಡ, ಕಮಂಡಲು, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಹಾಗೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಗಳ ಪವಿತ್ರಕವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ॥ ೪ ॥ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತಂದು ಅದನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪವಾಸವಿರಬೇಕು. ॥ ೫ ॥ ತನ್ನ ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಿತವಾಗಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರಿಸಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಶದಲ್ಲಿರುವವರೊಂದಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದಷ್ಟೇ ವ್ಯವಹಾರವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೬ ॥ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದಲ್ಲೇ ಇರುವವನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚರ್ಚೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುವುವು. ಇವು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಕೂಡ ಸೆಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವುವು. ॥ ೭ ॥ ಯುವಕನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಯುವತಿಯರಾದ ಗುರುಪತ್ನಿಯರಿಂದ ಕೂದಲು ಬಾಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶರೀರ ತಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ॥ ೮ ॥ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬೆಂಕಿಯಂತಿದ್ದು, ಪುರುಷರು ತುಪ್ಪದ ಗಡಿಗೆಯಂತಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳೊಂದಿಗೂ ಇರಬಾರದು. ಆಕೆಯು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೂ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕದಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕು. ॥ ೯ ॥ ಜೀವನು ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ಈ ದೇಹ-ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತೀತಿ ಮಾತ್ರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುವವರೆಗೆ 'ನಾನು ಪುರುಷ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಈಕೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ' ಎಂಬ ದ್ವೈತವು ಅಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇಂತಹ ಪುರುಷರು ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೦ ॥

ಈ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೂ ಕೂಡ ನಿಯತವಾಗಿವೆ. ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ, ಶುಶ್ರೂಷೆಗಳಲ್ಲೇ ನಿರತನಾಗಿರುವುದು ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ವೈಕಲ್ಪಿಕ, ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಋತುಗಮನದಿಂದಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವವನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಮೈಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಾರದು. ಮದ್ಯ-ಮಾಂಸವನ್ನು ಸೇವಿಸಲೇಬಾರದು. ಹೂಮಾಲೆ, ಅತ್ತರು, ಗಂಧ ಮತ್ತು ಆಭೂಷಣಗಳನ್ನು ತೊರೆಯಲೇಬೇಕು. ॥ ೧೨ ॥ ಹೀಗೆ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿ ದ್ವಿಜಾತಿಯಾದವನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆವಶ್ಯಕತೆಗನುಸಾರ ವೇದವನ್ನು, ವೇದಾಂಗಗಳಾದ – ಶಿಕ್ಷಾ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ನಿರುಕ್ತ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಕಲ್ಪ – ಇವುಗಳನ್ನೂ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೧೩ ॥

ದತ್ತ್ವಾ ವರಮನುಜ್ಞಾತೋ ಗುರೋಃ ಕಾಮಂ ಯದೀಶ್ವರಃ ।
ಗೃಹಂ ವನಂ ವಾ ಪ್ರವಿಶೇತ್ಪ್ರವ್ರಜೇತ್ತತ್ರ ವಾ ವಸೇತ್
॥ ೧೪ ॥

ಅಗ್ನೌ ಗುರಾವಾತ್ಮನಿ ಚ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವಧೋಕ್ಷಜಮ್ ।
ಭೂತೈಃ ಸ್ವಧಾಮಭಿಃ ಪಶ್ಯೇದಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟವತ್
॥ ೧೫ ॥

ಏವಂವಿಧೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋ ಯತಿರ್ಗೃಹೀ ।
ಚರನ್ವಿದಿತವಿಜ್ಞಾನಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಗಚ್ಛತಿ
॥ ೧೬ ॥

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಸ್ಯ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ನಿಯಮಾನ್ಮುನಿಸಮ್ಮತಾನ್ ।
ಯಾನಾತಿಷ್ಠನ್ಮುನಿರ್ಗಚ್ಛೇದೃಷಿಲೋಕಮಿಹಾಂಜಸಾ
॥ ೧೭ ॥

ನ ಕೃಷ್ಟಪಚ್ಯಮಶ್ನೀಯಾದಕೃಷ್ಟಂ ಚಾಪ್ಯಕಾಲತಃ ।
ಅಗ್ನಿಪಕ್ವಮಥಾಮಂ ವಾ ಅರ್ಕಪಕ್ವಮುತಾಹರೇತ್
॥ ೧೮ ॥

ವನ್ಯೈಶ್ಚರುಪುರೋಡಾಶಾನ್ನಿರ್ವಪೇತ್ಕಾಲಚೋದಿತಾನ್ ।
ಲಬ್ಧೇ ನವೇ ನವೇಽನ್ನಾದ್ಯೇ ಪುರಾಣಂ ತು ಪರಿತ್ಯಜೇತ್
॥ ೧೯ ॥

ಅಗ್ನ್ಯರ್ಥಮೇವ ಶರಣಮುಟಜಂ ವಾದ್ರಿಕಂದರಾಮ್ ।
ಶ್ರಯೇತ ಹಿಮವಾಯ್ವಗ್ನಿವರ್ಷಾರ್ಕಾತಪಷಾಟ್ ಸ್ವಯಮ್
॥ ೨೦ ॥

ಕೇಶರೋಮನಖಶ್ಮಶ್ರುಮಲಾನಿ ಜಟಿಲೋ ದಧತ್ ।
ಕಮಂಡಲ್ವಜಿನೇ ದಂಡವಲ್ಕಲಾಗ್ನಿಪರಿಚ್ಛದಾನ್
॥ ೨೧ ॥

ಚರೇದ್ವನೇ ದ್ವಾದಶಾಬ್ದಾನಷ್ಟೌ ವಾ ಚತುರೋ ಮುನಿಃ ।
ದ್ವಾವೇಕಂ ವಾ ಯಥಾ ಬುದ್ಧಿರ್ನ ವಿಪದ್ಯೇತ ಕೃಚ್ಛ್ರತಃ
॥ ೨೨ ॥

ಯದಾಕಲ್ಪಃ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ವ್ಯಾಧಿಭಿರ್ಜರಯಾಥವಾ ।
ಆನ್ವೀಕ್ಷಿಕ್ಯಾಂ ವಾ ವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಕುರ್ಯಾದನಶನಾದಿಕಮ್
॥ ೨೩ ॥

ಅನಂತರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೆ ಗುರುಗಳು ಕೇಳಿದಷ್ಟು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಅಥವಾ ಸಂನ್ಯಾಸ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿ. ಅಥವಾ ಆಜೀವನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಅದೇ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು. ॥ ೧೪ ॥ ಭಗವಂತನು ಸ್ವರೂಪತಃ ಸರ್ವತ್ರ ಏಕರಸನಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು ಆಗಲಾರದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಗ್ನಿ, ಗುರು, ಆತ್ಮಾ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಶ್ರಿತ ಜೀವರೊಂದಿಗೆ ಅವನು ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮಭಾವದಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ॥ ೧೫ ॥ ಹೀಗೆ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಲೀ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಾಗಲೀ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಲೀ ವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೬ ॥

ಈಗ ನಾನು ಋಷಿಗಳ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇವುಗಳ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮಿಯು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಋಷಿಗಳ ಲೋಕವಾದ ಮಹರ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ॥ ೧೭ ॥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯು ಉತ್ತಿರುವ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅಕ್ಕಿ, ಗೋಧಿ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಉಳದೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಧಾನ್ಯವೂ ಕೂಡ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೂಡ ತಿನ್ನಬಾರದು. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಅಥವಾ ಹಸಿಯಾದ ಧಾನ್ಯವನ್ನೂ ತಿನ್ನಬಾರದು. ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯನ ತಾಪದಿಂದ ಪಕ್ವವಾದ ಕಂದ, ಮೂಲ, ಫಲ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೇ ಸೇವಿಸಬೇಕು. ॥ ೧೮ ॥ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯ-ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಚರು ಮತ್ತು ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಹವನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೊಸದಾಗಿ ಅನ್ನ, ಫಲ, ಪುಷ್ಪ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸಿಗಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಹಳೆಯ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ॥ ೧೯ ॥ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರದ ಅಗ್ನಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ಮನೆಯನ್ನು, ಪರ್ಣಕುಟಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಸ್ವತಃ ಚಳಿ, ಗಾಳಿ, ಮಳೆ ಬಿಸಿಲುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೨೦ ॥ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಕೂದಲು, ರೋಮ, ಉಗುರು ಹಾಗೂ ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬಾರದು. ಮೈಕೊಳೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ತೆಗೆಯಬಾರದು. ಕಮಂಡಲು, ಮೃಗಚರ್ಮ, ದಂಡ, ವಲ್ಕಲ-ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತನ್ನ ಬಳಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೨೧॥ ವಿಚಾರಶೀಲನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಹನ್ನೆರಡು, ಎಂಟು, ನಾಲ್ಕು, ಎರಡು ಅಥವಾ ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ತಪಸ್ಸಿನ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗದಂತೆ ಗಮನವಿರಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೨ ॥

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ರೋಗದ ಅಥವಾ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ವೇದಾಂತವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು

ಆತ್ಮನ್ಯಗ್ನೀನ್ಸಮಾರೋಪ್ಯ ಸಂನ್ಯಸ್ಯಾಹಂಮಮಾತ್ಮತಾಮ್ ।
ಕಾರಣೇಷು ನ್ಯಸೇತ್ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಘಾತಂ ತು ಯಥಾರ್ಹತಃ ॥ ೨೪ ॥

ಖೇ ಖಾನಿ ವಾಯೌ ನಿಃಶ್ವಾಸಾಂಸ್ತೇಜಸ್ಯೂಷ್ಮಾಣಮಾತ್ಮವಾನ್ ।
ಅಪ್ಸ್ವಸೃಕ್ಶ್ಲೇಷ್ಮಪೂಯಾನಿ ಕ್ಷಿತೌ ಶೇಷಂ ಯಥೋದ್ಭವಮ್ ॥ ೨೫ ॥

ವಾಚಮಗ್ನೌ ಸವಕ್ತವ್ಯಾಮಿಂದ್ರೇ ಶಿಲ್ಪಂ ಕರಾವಪಿ ।
ಪದಾನಿ ಗತ್ಯಾ ವಯಸಿ ರತ್ಯೋಪಸ್ಥಂ ಪ್ರಜಾಪತೌ ॥ ೨೬ ॥

ಮೃತ್ಯೌ ಪಾಯುಂ ವಿಸರ್ಗಂ ಚ ಯಥಾಸ್ಥಾನಂ ವಿನಿರ್ದಿಶೇತ್ ।
ದಿಕ್ಷು ಶ್ರೋತ್ರಂ ಸನಾದೇನ ಸ್ಪರ್ಶಮಧ್ಯಾತ್ಮನಿ ತ್ವಚಮ್ ॥ ೨೭ ॥

ರೂಪಾಣಿ ಚಕ್ಷುಷಾ ರಾಜನ್ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಭಿನಿವೇಶಯೇತ್ ।
ಅಪ್ಸು ಪ್ರಚೇತಸಾ ಜಿಹ್ವಾಂ ಘ್ರೇಯೈರ್ಘ್ರಾಣಂ ಕ್ಷಿತೌ ನ್ಯಸೇತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಮನೋ ಮನೋರಥೈಶ್ಚಂದ್ರೇ ಬುದ್ಧಿಂ ಬೋಧ್ಯೈಃ ಕವೌ ಪರೇ ।
ಕರ್ಮಾಣ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮನಾ ರುದ್ರೇ ಯದಹಂಮಮತಾಕ್ರಿಯಾ ।
ಸತ್ತ್ವೇನ ಚಿತ್ತಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞೇ ಗುಣೈರ್ವೈಕಾರಿಕಂ ಪರೇ ॥ ೨೯ ॥

ಅಪ್ಸು ಕ್ಷಿತಿಮಪೋ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದೋ ವಾಯೌ ನಭಸ್ಯಮುಮ್ ।
ಕೂಟಸ್ಥೇ ತಚ್ಚ ಮಹತಿ ತದವ್ಯಕ್ತೇಽಕ್ಷರೇ ಚ ತತ್ ॥ ೩೦ ॥

ಉಳಿಯದಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಉಪವಾಸವೇ ಮುಂತಾದ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೩ ॥ ಉಪವಾಸದ ಮೊದಲಿಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಆಹವನೀಯ ಮುಂತಾದ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನದು' ಇವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಶರೀರವನ್ನು ಅದರ ಕಾರಣಭೂತ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೪ ॥ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದವನು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಛಿದ್ರಾಕಾಶಗಳನ್ನು ಮಹಾಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ, ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ, ರಕ್ತ, ಕಫ, ಕೀವು ಮುಂತಾದ ಜಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಜಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೂಳೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಘನಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೫ ॥ ಹೀಗೆಯೇ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಕರ್ಮ ಭಾಷಣವನ್ನು ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ದೇವತೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕೈ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಾಗುವ ಕಲಾ-ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಗತಿ (ನಡೆ)ಯನ್ನು ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ರತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪಾಯು ಮತ್ತು ಮಲೋತ್ಸರ್ಗವನ್ನು ಅದರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕನುಸಾರ ಮೃತ್ಯುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೋತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಕೇಳುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ತ್ವಚೆಯನ್ನು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ನೇತ್ರಸಹಿತ ರೂಪವನ್ನು ಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧುರವೇ ಮುಂತಾದ ರಸಗಳ ಸಹಿತ * ರಸನೇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಜಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅದರಂದ ಮೂಸಲಾಗು ಗಂಧವನ್ನು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೬-೨೮ ॥ ಮನೋರಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ, ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಹಿತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೂ ಅಹಂತೆ ಮತ್ತು ಮಮತಾರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಅದರ ಕರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ರುದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಚೈತನ್ಯಸಹಿತ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ (ಜೀವ)ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಕಾರಣ ವಿಕಾರಿಯಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವ ಜೀವವನ್ನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು. ॥ ೨೯ ॥ ಜೊತೆಗೆ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಜಲದಲ್ಲಿ, ಜಲವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ, ವಾಯುವನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶವನ್ನು ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ, ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಮಹತ್ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸಬೇಕು. ॥ ೩೦ ॥ ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಚಿದ್ವಸ್ತುವೇ

* ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಚೇತಸಾ' ಪದವಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ 'ವರುಣನ ಸಹಿತ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ವರುಣನು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಧರಸ್ವಾಮಿಯೂ ಇದೇ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಷಯದ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸಲು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ ರಸನೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊಸ ಕ್ರಮ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಿಶ್ವನಾಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮತಾನುಸಾರ 'ಪ್ರಚೇತಸಾ' ಪದದ ('ಪ್ರಕೃಷ್ಟಂ ಚೇತೋ ಯತ್ರ ಸ ಪ್ರಚೇತೋ ಮಧುರಾದಿರಸಸ್ತೇನ' –ಯಾವುದರ ಕಡೆಗ ಚಿತ್ತವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಕೃಷ್ಟವಾಗುವ ಆ ಮಧುರಾದಿ ರಸ 'ಪ್ರಚೇತಸ' ಆಗಿದೆ. ಅದರ ಸಹಿತ) ಈ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕನುಸಾರ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದೇ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇತ್ಯಕ್ಷರತಯಾऽऽತ್ಮಾನಂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಮವಶೇಷಿತಮ್ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾದ್ವಯೋऽಥ ವಿರಮೇದ್ದಗ್ಧಯೋನಿರಿವಾನಲಃ
॥ ೩೧ ॥

ಆತ್ಮಾ ಆಗಿದೆ. ಅದು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ – ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದ್ವಿತೀಯ ಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ತನ್ನ ಆಶ್ರಯವಾದ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿಯು ಶಾಂತವಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗುವಂತೆ ಅವನೂ ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ॥ ೩೧ ॥

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. ॥ ೧೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧೇ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರ-ನಾರದಸಂವಾದೇ ಸದಾಚಾರನಿರ್ಣಯೋ ನಾಮ ದ್ವಾದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ೧೨ ॥

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಯತಿಧರ್ಮದ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಅವಧೂತ-ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸಂವಾದ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಕಲ್ಪಸ್ತ್ವೇವಂ ಪರಿವ್ರಜ್ಯ ದೇಹಮಾತ್ರಾವಶೇಷಿತಃ ।
ಗ್ರಾಮೈಕರಾತ್ರವಿಧಿನಾ ನಿರಪೇಕ್ಷಶ್ಚರೇನ್ಮಹೀಮ್
॥ ೧ ॥

ಬಿಭೃಯಾದ್ಯದ್ಯಸೌ ವಾಸಃ ಕೌಪೀನಾಚ್ಛಾದನಂ ಪರಮ್ ।
ತ್ಯಕ್ತಂ ನ ದಂಡ ಲಿಂಗಾದೇರನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದನಾಪದಿ
॥ ೨ ॥

ಏಕ ಏವ ಚರೇದ್ಭಿಕ್ಷುರಾತ್ಮಾರಾಮೋऽನಪಾಶ್ರಯಃ ।
ಸರ್ವಭೂತಸುಹೃಚ್ಛಾಂತೋ ನಾರಾಯಣಪರಾಯಣಃ
॥ ೩ ॥

ಪಶ್ಯೇದಾತ್ಮನ್ಯದೋ ವಿಶ್ವಂ ಪರೇ ಸದಸತೋऽವ್ಯಯೇ ।
ಆತ್ಮಾನಂ ಚ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸರ್ವತ್ರ ಸದಸನ್ಮಯೇ
॥ ೪ ॥

ಸುಪ್ತಪ್ರಬೋಧಯೋಃ ಸಂಧಾವಾತ್ಮನೋ ಗತಿಮಾತ್ಮದೃಕ್ ।
ಪಶ್ಯನ್ ಬಂಧಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಮಾಯಾಮಾತ್ರಂ ನ ವಸ್ತುತಃ
॥ ೫ ॥

ನಾಭಿನಂದೇದ್ಧ್ರುವಂ ಮೃತ್ಯುಮಧ್ರುವಂ ವಾಸ್ಯ ಜೀವಿತಮ್ ।
ಕಾಲಂ ಪರಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷೇತ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಭವಾಪ್ಯಯಮ್
॥ ೬ ॥

ನಾಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರೇಷು ಸಜ್ಜೇತ ನೋಪಜೀವೇತ ಜೀವಿಕಾಮ್ ।
ವಾದವಾದಾಂಸ್ತ್ಯಜೇತ್ತರ್ಕಾನ್ಪಕ್ಷಂ ಕಂ ಚ ನ ಸಂಶ್ರಯೇತ್
॥ ೭ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಮುನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೆ ಶರೀರಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ವಸ್ತು, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸ್ಥಾನ, ಸಮಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡದೆ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ ತಂಗುವ ನಿಯಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ॥ ೧ ॥ ಅವನು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸುವುದಿದ್ದರೆ ಗುಹ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಂತಹ ಕೌಪೀನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧರಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಆಪತ್ತು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದಂಡ-ಕಮಂಡಲುಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಆಶ್ರಮದ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ॥ ೨ ॥ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿದ್ದು ಶಾಂತನಾಗಿರಬೇಕು. ಭಗವತ್ಪರಾಯಣನಾಗಿ, ಯಾರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ರಮಿಸುತ್ತಾ ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ॥ ೩ ॥ ಈ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವು ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣಸ್ವರೂಪವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನು ತುಂಬಿರುವನೆಂದು ನೋಡಬೇಕು. ॥ ೪ ॥ ಆತ್ಮದರ್ಶಿಯಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಸುಷುಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರದ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಇವೆರಡೂ ಕೇವಲ ಮಾಯೆಯಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುತಃ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ॥ ೫ ॥ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರುವ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಅನಿಶ್ಚಿತ ಜೀವನದ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. ಕೇವಲ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ನಾಶದ ಕಾರಣನಾದ ಕಾಲನನ್ನು ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ॥ ೬ ॥ ಅಸತ್-ಅನಾತ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬಾರದು. ತನ್ನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬಾರದು. ಕೇವಲ ವಾದ-ವಿವಾದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯಾವುದೇ ತರ್ಕಮಾಡಬಾರದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ವಹಿಸಬಾರದು. ॥ ೭ ॥

ನ ಶಿಷ್ಯಾನನುಬಧ್ನೀತ ಗ್ರಂಥಾನ್ನೈವಾಭ್ಯಸೇದ್ಬಹೂನ್ ।
ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮುಪಯುಂಜೀತ ನಾರಂಭಾನ್ನಾರಭೇತ್ಕ್ವಚಿತ್
॥ ೮ ॥

ನ ಯತೇರಾಶ್ರಮಃ ಪ್ರಾಯೋ ಧರ್ಮಹೇತುರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಶಾಂತಸ್ಯ ಸಮಚಿತ್ತಸ್ಯ ಬಿಭೃಯಾದುತ ವಾ ತ್ಯಜೇತ್
॥ ೯ ॥

ಅವ್ಯಕ್ತಲಿಂಗೋ ವ್ಯಕ್ತಾರ್ಥೋ ಮನೀಷ್ಯುನ್ಮತ್ತಬಾಲವತ್ ।
ಕವಿರ್ಮೂಕವದಾತ್ಮಾನಂ ಸ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ದರ್ಶಯೇನ್ನೃಣಾಮ್
॥ ೧೦ ॥

ಅತ್ರಾಪ್ಯುದಾಹರಂತೀಮಮಿತಿಹಾಸಂ ಪುರಾತನಮ್ ।
ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಚ ಸಂವಾದಂ ಮುನೇರಾಜಗರಸ್ಯ ಚ
॥ ೧೧ ॥

ತಂ ಶಯಾನಂ ಧರೋಪಸ್ಥೇ ಕಾವೇರ್ಯಾಂ ಸಹ್ಯಸಾನುನಿ ।
ರಜಸ್ವಲೈಸ್ತನೂದೇಶೈರ್ನಿಗೂಢಾಮಲತೇಜಸಮ್
॥ ೧೨ ॥

ದದರ್ಶ ಲೋಕಾನ್ವಿಚರಲ್ಲೋಕತತ್ತ್ವವಿವಿತ್ಸಯಾ ।
ವೃತೋಽಮಾತ್ಯೈಃ ಕತಿಪಯೈಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಭಗವತ್ಪ್ರಿಯಃ
॥ ೧೩ ॥

ಕರ್ಮಣಾಽಽಕೃತಿಭಿರ್ವಾಚಾ ಲಿಂಗೈರ್ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾದಿಭಿಃ ।
ನ ವಿದಂತಿ ಜನಾ ಯಂ ವೈ ಸೋಽಸಾವಿತಿ ನ ವೇತಿ ಚ
॥ ೧೪ ॥

ತಂ ನತ್ವಾಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ವಿಧಿವತ್ಪಾದಯೋಃ ಶಿರಸಾ ಸ್ಪೃಶನ್ ।
ವಿವಿತ್ಸುರಿದಮಪ್ರಾಕ್ಷೀನ್ಮಹಾಭಾಗವತೋಽಸುರಃ
॥ ೧೫ ॥

ಬಿಭರ್ಷಿ ಕಾಯಂ ಪೀವಾನಂ ಸೋದ್ಯಮೋ ಭೋಗವಾನ್ಯಥಾ ।
ವಿತ್ತಂ ಚೈವೋದ್ಯಮವತಾಂ ಭೋಗೋ ವಿತ್ತವತಾಮಿಹ ।
ಭೋಗಿನಾಂ ಖಲು ದೇಹೋಽಯಂ ಪೀವಾ ಭವತಿ ನಾನ್ಯಥಾ
॥ ೧೬ ॥

ನ ತೇ ಶಯಾನಸ್ಯ ನಿರುದ್ಯಮಸ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮನ್ನು ಹಾರ್ಥೋ ಯತ ಏವ ಭೋಗಃ ।
ಅಭೋಗಿನೋಽಯಂ ತವ ವಿಪ್ರ ದೇಹಃ
ಪೀವಾ ಯತಸ್ತದ್ವದ ನಃ ಕ್ಷಮಂ ಚೇತ್ ॥ ೧೭ ॥

ಕವಿಃ ಕಲ್ಪೋ ನಿಪುಣದೃಕ್ಚಿತ್ರಪ್ರಿಯಕಥಃ ಸಮಃ ।
ಲೋಕಸ್ಯ ಕುರ್ವತಃ ಕರ್ಮ ಶೇಷೇ ತದ್ವೀಕ್ಷಿತಾಪಿ ವಾ
॥ ೧೮ ॥

ಶಿಷ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಬಾರದು. ಬಹಳ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಕೂಡದು. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡ ಬಾರದು. ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು-ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳ ಬಾರದು. ॥ ೮ ॥ ಶಾಂತನೂ, ಸಮದರ್ಶಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಆಶ್ರಮದ ಬಂಧನವು ಧರ್ಮದ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಧರಿಸಬಹುದು, ಬೇಡವಾದರೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದು. ॥ ೯ ॥ ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಆಶ್ರಮದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಆತ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರಬೇಕು. ಅತ್ಯಂತ ವಿಚಾರಶೀಲನಾಗಿದ್ದರೂ ಹುಚ್ಚನಂತೆ, ಬಾಲಕನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕವಿ (ಜ್ಞಾನಿ)ಯಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲವ ನಾಗಿದ್ದರೂ ಇತರರಿಗೆ ಮೂಕನಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೧೦ ॥

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅವಧೂತ ಶಿಖಾ ಮಣಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಮುನಿಗಳಿಗೂ, ಭಕ್ತರಾಜ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೧ ॥ ಒಮ್ಮೆ ಭಗವಂತನ ಪರಮ ಪ್ರೇಮಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಜನರ ಹೃದಯದ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿ ದ್ದನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸಹ್ಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಓರ್ವ ಮುನಿಯು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅವರ ಶರೀರದ ನಿರ್ಮಲ ತೇಜಸ್ಸು - ಮೈಯೆಲ್ಲ ಧೂಳುತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿತ್ತು. ॥ ೧೨-೧೩ ॥ ಅವರ ಕರ್ಮ, ಆಕಾರ, ಮಾತು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾದಿಗಳ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಇವರು ಯಾರೋ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರಾಗಿದ್ದಾರೋ, ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ॥ ೧೪ ॥ ಪರಮ ಭಾಗವ ತೋತ್ತಮನಾದ ಅಸುರರಾಜ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅವರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿರವನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ದನು. ॥ ೧೫ ॥ ಓ ಭಗವಂತರೇ! ತಮ್ಮ ಶರೀರವು ಉದ್ಯಮೀ ಮತ್ತು ಭೋಗೀ ಪುರುಷರಂತೆ ಹೃಷ್ಟ-ಪುಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಧನ ಸಿಗುತ್ತದೆ, ಧನಿಕರಿಗೇ ಭೋಗಗಳು ದೊರೆ ಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಭೋಗಿಗಳ ಶರೀರವೇ ಹೃಷ್ಟ-ಪುಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ನಿಯಮವಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೂ ಹೀಗಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ॥ ೧೬ ॥ ಪೂಜ್ಯರೇ! ನೀವು ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಹೆಬ್ಬಾವಿನಂತೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿ ರುವಿರಿ. ಇದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಧನವೂ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಭೋಗ ಗಳು ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಭೂಸುರರೇ! ಭೋಗ ವಿಲ್ಲದೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಶರೀರವು ಇಷ್ಟು ಹೃಷ್ಟ-ಪುಷ್ಟ ಹೇಗಿದೆ? ನಾವು ಕೇಳಲು ಯೋಗ್ಯರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಕೃಪೆಮಾಡ ಬೇಕು. ॥ ೧೭ ॥ ತಾವು ಕವಿಗಳೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಸಮರ್ಥರೂ, ಚತುರರೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು ಅದ್ಭುತವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸಮಭಾವದಿಂದ ಮಲಗಿ ಕೊಂಡೇ ಇರುವಿರಲ್ಲ! ಇದರ ಕಾರಣವೇನು? ॥ ೧೮ ॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಸ ಇತ್ಥಂ ದೈತ್ಯಪತಿನಾ ಪರಿಪೃಷ್ಟೋ ಮಹಾಮುನಿಃ ।
ಸ್ಮಯಮಾನಸ್ತಮಭ್ಯಾಹ ತದ್ವಾಗಮೃತಯಂತ್ರಿತಃ
॥ ೧೯ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ

ವೇದೇದಮಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಭವಾನ್ನನ್ವಾರ್ಯಸಮ್ಮತಃ ।
ಈಹೋಪರಮಯೋರ್ನೃಣಾಂ ಪದಾನ್ಯಧ್ಯಾತ್ಮ ಚಕ್ಷುಷಾ
॥ ೨೦ ॥

ಯಸ್ಯ ನಾರಾಯಣೋ ದೇವೋ ಭಗವಾನ್ಹೃದ್ಗತಃ ಸದಾ ।
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಕೇವಲಯಾಜ್ಞಾನಂ ಧುನೋತಿ ಧ್ವಾಂತಮರ್ಕವತ್
॥ ೨೧ ॥

ಅಥಾಪಿ ಬ್ರೂಮಹೇ ಪ್ರಶ್ನಾಂಸ್ತವ ರಾಜನ್ಯಥಾಶ್ರುತಮ್ ।
ಸಂಭಾವನೀಯೋ ಹಿ ಭವಾನಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧಿಮಿಚ್ಛತಾಮ್
॥ ೨೨ ॥

ತೃಷ್ಣಯಾ ಭವವಾಹಿನ್ಯಾ
ಯೋಗ್ಯೈಃ ಕಾಮೈರಪೂರಯಾ ।
ಕರ್ಮಾಣಿ ಕಾರ್ಯಮಾಣೋಽಹಂ
ನಾನಾಯೋನಿಷು ಯೋಜಿತಃ ॥ ೨೩ ॥

ಯದೃಚ್ಛಯಾ ಲೋಕಮಿಮಂ ಪ್ರಾಪಿತಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಭ್ರಮನ್ ।
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಯೋರ್ದ್ವಾರಂ ತಿರಶ್ಚಾಂ ಪುನರಸ್ಯ ಚ
॥ ೨೪ ॥

ಅತ್ರಾಪಿ ದಂಪತೀನಾಂ ಚ ಸುಖಾಯಾನ್ಯಾಪನುತ್ತಯೇ ।
ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವತಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವೃತ್ತೋಽಸ್ಮಿ ವಿಪರ್ಯಯಮ್
॥ ೨೫ ॥

ಸುಖಮಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ರೂಪಂ ಸರ್ವೇಹೋಪರತಿಸ್ತನುಃ ।
ಮನಃಸಂಸ್ಪರ್ಶಜಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೋಗಾನ್ಸ್ವಪ್ಸ್ಯಾಮಿ ಸಂವಿಶನ್
॥ ೨೬ ॥

ಇತ್ಯೇತದಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಸಂತಂ ವಿಸ್ಮೃತ್ಯ ವೈ ಪುಮಾನ್ ।
ವಿಚಿತ್ರಾಮಸತಿ ದ್ವೈತೇ ಘೋರಾಮಾಪ್ನೋತಿ ಸಂಸೃತಿಮ್
॥ ೨೭ ॥

ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು – ಧರ್ಮನಂದನಾ! ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಮಹಾಮುನಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಇವನ ಅಮೃತಮಯ ವಾಣಿಗೆ ವಶರಾಗಿ ಮುಗುಳ್ನಗುತ್ತಾ ಹೀಗೆಂದರು – ॥ ೧೯ ॥

ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು ಹೇಳಿದರು – ಎಲೈ ಅಸುರೋತ್ತಮನೇ! ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮ್ಮಾನಿಸುವರು. ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ಇವುಗಳ ಯಾವ ಫಲ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನೀನು ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದೇ ಇರುವೆ. ॥ ೨೦ ॥ ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವಾಧಿದೇವ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನು ಸದಾ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾ, ಸೂರ್ಯನು ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ॥ ೨೧ ॥ ಆದರೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದ! ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಅಭಿಲಾಷಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಮ್ಮಾನಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೨ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ! ತೃಷ್ಣೆಯು ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಭೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದಿರುವಂತಹ ಒಂದು ವಸ್ತು ಆಗಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತೃಷ್ಣೆಯು ನನ್ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಎಷ್ಟು ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬೀಳಿಸಿದೆಯೋ? ತಿಳಿಯದು. ॥ ೨೩ ॥ ಕರ್ಮಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನೇಕ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ದೈವವಶದಿಂದ ನನಗೆ – ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷ, ತಿರ್ಯಕ್ ಯೋನಿ ಹಾಗೂ ಈ ಮಾನವದೇಹದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ದ್ವಾರವಾದ ಈ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಪಾಪಮಾಡಿದರೆ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಯೋನಿಗಳು, ನಿವೃತ್ತನಾದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಎರಡು ರೀತಿಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪುನಃ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯೇ ದೊರೆಯಬಲ್ಲದು. ॥ ೨೪ ॥ ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ದುಃಖದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಫಲವು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವೇ ಆಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಇನ್ನೂ ದುಃಖದಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವರು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೨೫ ॥

ಸುಖವೇ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಆತ್ಮನ ಶರೀರ – ಅದು ಆತ್ಮನಾಗುವ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಮನೋರಾಜ್ಯಮಾತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ॥ ೨೬ ॥ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಅರ್ಥಾತ್ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆದ ಸುಖವನ್ನು ಮರೆತು ಈ ಮಿಥ್ಯೆಯಾದ ದ್ವೈತವನ್ನೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವೂ, ವಿಚಿತ್ರವೂ ಆದ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೭ ॥